

Onderzoek naar kinderopvang voor baby's en peuters en tewerkstelling in Vlaanderen

Eindrapport | 21 juni 2023
Depotnummer D/2023/3241/211

In opdracht van

VIONA onderzoeksprogramma -
Departement Werk en Sociale Economie
en Opgroeien

Opgroeien

Onderzoek dat werkt!
Research that works!

Deze studie wordt uitgevoerd
door:

Kathy Goffin (IDEA)
Daphné Valsamis (IDEA)
Marieke Carpentier (IDEA)
Kristof Faes (HIVA)
Nick Verhaeghe (HIVA)

Jozef II-straat 40 B1
1000 Brussel
T: +32 2 282 17 10
info@ideaconsult.be
www.ideaconsult.be

Inhoudsopgave

1 /	Situering en opzet van het onderzoek	5
1.1.	Context en doelstelling	5
1.2.	Ingezette onderzoeksmethoden	6
1.3.	Leeswijzer	6
2 /	Contextschets	8
2.1.	Het belang van kinderopvang	8
2.2.	Drempels en hefboomen voor het gebruik van kinderopvang	11
2.3.	Formele kinderopvang in Vlaanderen	15
3 /	Het gebruik van formele kinderopvang	21
3.1.	Aandeel ouders dat gebruik maakt van kinderopvang	21
3.2.	Type kinderopvang waarvan ouders gebruik maken	24
3.3.	Intensiteit van het gebruik van kinderopvang	27
3.4.	De kosten van formele kinderopvang	30
4 /	Het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang	33
4.1.	Profielkenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang	33
4.2.	Profielkenmerken van gebruikers van formele kinderopvang volgens intensiteit van gebruik	37
4.3.	Profielkenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang	40
5 /	De tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang	42
5.1.	Tewerkstellingssituatie van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang	43
5.2.	Tewerkstellingssituatie van gebruikers van kinderopvang volgens intensiteit van gebruik	45
5.3.	Tewerkstellingssituatie van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang	46
5.4.	Tewerkstellingskenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang	47
5.5.	Tewerkstellingskenmerken van gebruikers van formele kinderopvang volgens intensiteit van gebruik	50
5.6.	Tewerkstellingskenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang	51

6 / De impact van de geboorte op de tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang	53
6.1. De impact van de geboorte op de tewerkstelling van werkende gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang	53
6.2. De impact van de geboorte op de tewerkstelling van niet-werkende ouders	56
6.3. De impact van de geboorte op het gezinskomen	58
6.4. De impact van de geboorte op de tewerkstelling van informele opvang	59
7 / Stimulansen en drempels voor het gebruik van kinderopvang	61
7.1. De redenen en stimulansen om kinderopvang te gebruiken	61
7.2. De drempels bij niet-gebruikers van kinderopvang	67
8 / (Potentiële) impact van formele kinderopvang	72
8.1. Ondervonden en verwachte impact van formele kinderopvang	72
8.2. Potentiële impact van extra formele kinderopvang bij huidige gebruikers	77
8.3. Potentiële impact van formele kinderopvang bij huidige niet-gebruikers	83
8.4. Exploratie van potentiële terugverdieneffecten van het gebruik van formele kinderopvang	90
9 / Conclusies en lessen voor het beleid	97
9.1. Conclusies	97
9.2. Lessen voor het beleid	103
Bijlagen	107
A.1 / Referenties	108
A.2 / Methodologie	111
A.2.1. Deskstudie	111
A.2.2. Verkennende interviews	111
A.2.3. Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang	112
A.2.4. Aanvullende diepte-interviews met niet-gebruikers van kinderopvang	121
A.2.5. Analyse van administratieve gegevens	122
A.3 / Lijst van beschikbare variabelen van DWH Agentschap Opgroeien en Kruispuntbank Sociale Zekerheid	126
A.4 / Overige tabellen en figuren uit de administratieve gegevens	130
A.5 / Overige tabellen en figuren uit de enquête	135

1 / Situering en opzet van het onderzoek

Dit rapport kadert in een onderzoek naar kinderopvang voor baby's en peuters en de link met tewerkstelling in Vlaanderen, uitgevoerd door IDEA Consult en HIVA in opdracht van het VIONA-onderzoeksprogramma van het departement Werk en Sociale Economie. We starten met een beknopte situering van het onderzoek.

1.1. Context en doelstelling

Kinderopvang: een belangrijke sociale, pedagogische en economische functie

Het voorzien van meer kwalitatieve kinderopvang dient verschillende doelen: het helpt bij de sociale en pedagogische ontwikkeling van het kind, helpt (jonge) ouders met het afstemmen van werk en gezin en kan helpen met activering zodat de zoektocht naar een baan of het volgen van een opleiding zorgelozer kan gebeuren en gezinnen hun inkomenspositie kunnen versterken. In het Vlaamse regeerakkoord staan ook engagementen om verder te investeren in kwalitatieve opvang:

“We zorgen voor voldoende, toegankelijke en betaalbare kinderopvang met een goed evenwicht tussen de verschillende types kinderopvang en een mix van groepsopvang en gezinsopvang, zodat ouders zelf het opvangtype kunnen kiezen. [...]”

En deze engagementen werden ook opgenomen in de Beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en gezin 2019-2024:

“Met het opnemen van zijn drie grote maatschappelijke functies (economisch, pedagogisch en sociaal) blijft kinderopvang ook tijdens deze legislatuur een belangrijke pijler in ons beleid. We voorzien een verder groeipad van de capaciteit, met een mix van groepsopvang en gezinsopvang, en de toegankelijkheid in de kinderopvang, waarbij we kinderopvang flexibel en betaalbaar organiseren. De toegankelijkheid van kinderopvang, bijvoorbeeld voor kinderen met een handicap, en flexibele kinderopvang voor wie niet van negen tot vijf werkt en occasionele kinderopvang zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. [...] We evalueren de voorrangregels en de toepassing ervan, zodat voorrang

gegeven wordt aan werkende ouders en ouders die een opleiding volgen in het kader van een traject naar werk.”

Ook de SERV wees in het akkoord van 2019 “Iedereen aan Boord” op het belang van flexibele, betaalbare en laagdrempelige kinderopvang. Ten slotte stelt de Europese Commissie, met de Barcelona-norm, dat er kinderopvang moet zijn voor minstens 33% van de kinderen jonger dan 3 jaar. Aandacht voor kansengroepen, zoals kortgeschoolden en personen met een vreemde herkomst, die gewoonlijk minder deelnemen aan kinderopvang, is hierbij essentieel.

Beperkt onderzoek met betrekking tot de link tussen kinderopvang en tewerkstelling in Vlaanderen

Het belang van voldoende kwalitatief aanbod aan laagdrempelige kinderopvang doorkruist vaak de arbeidsmarktdiscussies zonder dat dit verder wordt onderzocht. In een internationale context is er al enige wetenschappelijke evidentie inzake de link tussen kinderopvang en tewerkstelling, maar dergelijk empirisch onderzoek dat zich focust op de link tussen kinderopvang en tewerkstelling in Vlaanderen is eerder beperkt. Een studie van het HIVA uit 2019 raamde dat er voor 8.6% van de niet-schoolgaande kinderen in het Vlaamse Gewest een onvervulde behoefte is aan formele kinderopvang. De meest aangehaalde reden waarom ouders gebruik van kinderopvang maken is omdat ze willen blijven werken (Teppers et al. 2019). Verder onderzoek naar de drempels voor het gebruik van formele kinderopvang, de impact van kinderopvang op werkgelegenheid en inkomen, en terugverdieneffecten voor het Vlaamse beleid, is echter wenselijk.

De doelstellingen van het onderzoek zijn dan ook de volgende:

- ▶ Het in kaart brengen van het profiel van gebruikers en van niet-gebruikers van kinderopvang in Vlaanderen op basis van databankanalyse,
- ▶ Het in kaart brengen van de drempels bij niet-gebruikers van kinderopvang met bijzondere focus op de kwetsbare doelgroep van personen in kansarmoede,
- ▶ Inzicht verwerven inzake de impact van het gebruik van kinderopvang op de werk- en inkomenssituatie van gezinnen in Vlaanderen,
- ▶ Exploreren van potentiële financiële en niet-financiële terugverdieneffecten van kinderopvang in Vlaanderen.

1.2. Ingezette onderzoeksmethoden

Om de doelstellingen van het onderzoek te volbrengen, zetten we diverse onderzoeksmethoden in. Het gaat om deskstudie, verkennende interviews, een online enquête bij 4.322 respondenten, 14 diepte-interviews en een analyse van administratieve gegevens, via een koppeling van data uit het DWH AMSB van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid en data van het Agentschap Opgroeien. Deze onderzoeksmethoden worden in detail beschreven in bijlage 2 van dit rapport.

1.3. Leeswijzer

De resultaten van het onderzoek worden in de volgende hoofdstukken beschreven.

- ▶ Contextschets (Hoofdstuk 2)

- ▶ Het gebruik van formele kinderopvang (Hoofdstuk 3)
- ▶ Het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang (Hoofdstuk 4)
- ▶ De tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang (Hoofdstuk 5)
- ▶ De impact van de geboorte op de tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang (Hoofdstuk 6)
- ▶ Stimulansen en drempels voor het gebruik van kinderopvang (Hoofdstuk 7)
- ▶ Impact van formele kinderopvang (Hoofdstuk 8)
- ▶ Conclusies en lessen voor het beleid (Hoofdstuk 9)

In bijlage worden de referenties, de methodologie, de lijst van beschikbare variabelen, overige tabellen en figuren uit de administratieve gegevens en enquête en de berekening van de kostprijs van formele kinderopvang weergegeven.

2 / Contextschets

In dit hoofdstuk brengen we het landschap van kinderopvang voor baby's en peuters in kaart en schetsen we de context in het Vlaams Gewest op basis van de verkennende deskstudie en helikopterinterviews. Achtereenvolgens gaan we in op (1) het belang van kinderopvang, (2) verkennende inzichten over de drempels en hefboomen voor het gebruik van kinderopvang, en (3) een schets van het aanbod aan formele kinderopvang in Vlaanderen.

2.1. Het belang van kinderopvang

Dit onderzoek is erop gericht om de link tussen kinderopvang en tewerkstelling te verhelderen. Kinderopvang maakt het immers mogelijk voor de ouders om aan het werk te gaan of te blijven. Dit gegeven wordt weerspiegeld in de economische functie van kinderopvang. Formele kinderopvang vervult daarnaast echter ook een sociale en pedagogische functie. In deze paragraaf beschrijven we de drie functies van kinderopvang en het belang van een goed evenwicht in deze drie functies.

2.1.1 Pedagogische, economische en sociale functie

Allereerst gaan we in op het groot belang van kinderopvang voor kinderen en ouders. De wetenschappelijke literatuur geeft aan dat de meerwaarde zich uit in drie domeinen, met name: (1) pedagogisch, (2) economisch, en (3) sociaal.

Pedagogische functie: kinderopvang kan een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van een kind

Met de pedagogische functie vormt een kwaliteitsvolle kinderopvang een aanvulling op de opvoeding van het kind in het gezin. Kwaliteitsvolle kinderopvang resulteert in langdurige positieve effecten voor de verdere cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind. Kinderen in de kinderopvang ontmoeten leeftijdsgenoten en ze leren van jongs af aan respectvol met elkaar om te gaan. Ook wordt het kind gestimuleerd om te leren. Zo blijkt uit onderzoek dat kinderen die naar de kinderopvang gingen, het later doorgaans beter doen op school (Vandenbroeck et al. 2018).

Economische functie: kinderopvang laat toe om arbeid en gezin te combineren

De economische functie van kinderopvang laat toe ouderlijke verantwoordelijkheden te combineren met betaalde arbeid. Dit draagt zo bij tot een hoge werkzaamheidsgraad. Kinderopvang draagt er met andere woorden tot bij dat ouders kunnen gaan werken, voor een inkomen zorgen en hun arbeids- en gezinsleven kunnen combineren. Daarnaast creëert de kinderopvang zelf ook (sociale) tewerkstelling (Vandenbroeck et al. 2018).

Zo draagt kinderopvang ook bij aan meer gendergelijkheid. Er is een groeiende tendens om kinderopvang als een recht en een basisvoorziening te zien waarbij het de combinatie tussen arbeid en gezin moet mogelijk maken. Uit onderzoek blijkt dat vooral moeders hun arbeidstijd vaak verminderen met het oog op een betere balans tussen arbeid en gezin, een geringere tijdsdruk en arbeidsbelasting (Keene & Quadagno 2004). Dit geldt des te meer in éénoudergezinnen (Gillier 2015) en bij moeders met een lage socio-economische achtergrond of een migratieachtergrond. Deeltijds werk lijkt dan een manier om arbeidsmarktparticipatie te verzoenen met een (veeleer traditionele) zorgrol (Kil et al. 2015; Laurijssen 2012). Ook blijkt uit onderzoek dat landen met een grotere beschikbaarheid van betaalbare kinderopvang een hogere arbeidsparticipatie van vrouwen vertonen. Kinderopvang, vooral voor kinderen onder de leerplichtige leeftijd, helpt moeders een betere werk-privé balans te vinden (Vuri 2016).

Zowel op individueel als maatschappelijk niveau hebben lange loopbaanonderbrekingen en uittrede uit de arbeidsmarkt na ouderschap een impact (Kitterod & Ronson 2012). Op individueel vlak impliceren loopbaanonderbrekingen en uittrede uit de arbeidsmarkt omwille van gezinsvorming een direct verlies aan inkomen, een vermindering van 'human capital', hogere werkloosheidsrisico's en minder loopbaanmobiliteit op lange termijn (Evertsson & Duvander 2011; Gutierrez-Domenech 2005; Shapiro & Mott 1994). Op maatschappelijk vlak resulteert dit in een kleiner arbeidsaanbod (Vanderleyden & Callens 2015). De afstemming van betaalde arbeid en ouderlijke zorg voor de kinderen werd een belangrijk thema voor beleidsmakers wereldwijd. Zo kreeg kinderopvang een belangrijke rol toebedeeld op de Europese en nationale beleidsagenda's als middel om een tweeledige doelstelling te behalen, met name enerzijds het afstemmen van arbeid en gezinsleven voor werkende moeders en anderzijds het verhogen van de arbeidsmarktdeelnemers bij de groep niet-werkende moeders.

De deelnemers aan de interviews geven aan dat de economische functie van kinderopvang ook tot uiting komt via het systeem van de voorrangregels (de regels die gehanteerd worden om te bepalen welke ouders voorrang krijgen in de gesubsidieerde kinderopvang) en via de programmatiecriteria waarbij er onder andere rekening wordt gehouden met de arbeidsmarktpositie van moeders (werkend en werkzoekend).

Sociale functie: kinderopvang bevordert sociale integratie en gaat armoede tegen

Kinderopvang bevordert maatschappelijke integratie, sociale cohesie, en gaat ongelijkheid tegen (Vandenbroeck et al. 2018). De sociale functie laat kinderopvang bijdragen aan een meer rechtvaardige samenleving en gelijke kansen op toegang tot een kinderopvangplaats voor verschillende groepen. Gezinnen met verschillende achtergronden komen bij elkaar in de kinderopvang. Kinderopvang kan zo de uitsluiting van kansengroepen tegengaan en hun integratie in de samenleving helpen bevorderen (SERV 2021; van Huizen & Plantenga 2018; Vandenbroeck et al. 2018; Steunpunt Armoede 2015). Ook

de deelnemers aan de helikopterinterviews bevestigen dat gezinnen elkaar in de kinderopvang ontmoeten en dat ouders de mogelijkheid krijgen om deel te nemen aan het sociale leven.

Tijdens de helikopterinterviews werd ook opgemerkt dat kinderopvang een belangrijke rol kan spelen in het bestrijden van ongelijkheid en armoede. Kwaliteitsvolle kinderopvang kan niet alleen veel kansen bieden aan kinderen in armoede, maar ook aan hun ouders. De kinderopvang maakt het voor hen mogelijk om op verschillende domeinen actief te zijn of geeft hen de tijd om allerlei zaken in orde te brengen. Ouders kunnen ook bij de kinderopvang terecht met allerlei vragen en leren er andere ouders kennen.

Kinderopvang die niet aan bepaalde kwaliteitsvoorwaarden voldoet kan een negatief effect hebben op de ontwikkeling van kinderen. Deze effecten zijn groter bij kinderen uit gezinnen met een lage socio-economische achtergrond. Een kwaliteitsvolle kinderopvang is dus van groot belang voor kinderen in armoede en kan bijgevolg een belangrijke rol spelen in de strijd tegen armoede. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat het deel uitmaakt van een algemeen sociaal beleid gericht op een structurele verbetering van de levensomstandigheden van mensen in armoede (Steunpunt Armoede 2015). Dit heeft vooreerst te maken met het domein werk. Ouders met een lage socio-economische achtergrond hebben soms een moeizame geschiedenis met werk achter de rug, zeker wanneer ze in een regio wonen waar de werkgelegenheid verminderd is. Anderen moeten na een lange periode van werkloosheid opnieuw naar werk zoeken. Er is ook de realiteit dat sommige ouders zich gedwongen voelen om een job aan te nemen met werkuren die niet of nauwelijks met een gezin te combineren zijn.

In de helikopterinterviews werd verder aangegeven dat de sociale functie van kinderopvang ook tot uiting komt in de criteria die worden gehanteerd om te bepalen welke ouders voorrang krijgen in gesubsidieerde kinderopvang in Vlaanderen. Zo zijn er naast het criterium “werk” criteria van toepassing met betrekking tot de kwetsbaarheid van gezinnen.

2.1.2 Evenwicht in de drie functies

Economische functie (en dus aantal plaatsen in kinderopvang) lange tijd voorop

De deelnemers aan de helikopterinterviews geven aan dat de economische functie van kinderopvang in het Vlaamse Gewest voorop wordt gesteld. Kinderopvang wordt ingezet met als doel dat de ouders kunnen werken, werk kunnen behouden of een opleiding kunnen volgen in functie van toeleiding naar werk. Deze visie uit zich in het gevoerde beleid waarbij in eerste instantie werd ingezet op het creëren van meer plaatsen. Zo is het totaal aantal opvangplaatsen in het Vlaams Gewest gestegen van 84 709 in 2014 naar 86.320 in 2022¹.

Recent meer aandacht voor de pedagogische en sociale functie (en dus kwaliteit van kinderopvang)

Tijdens de interviews werd aangegeven dat, door lange tijd te focussen op het verhogen van het aantal plaatsen in de kinderopvang, er historisch minder werd ingezet op het versterken van de *kwaliteit* van de opvang. Dit blijkt ook uit een rapport van de Europese Commissie uit 2019. In het rapport wordt aangegeven dat een kwaliteitsvolle kinderopvang voor kinderen jonger dan 3 jaar in veel Europese

¹ <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/kinderopvang-babys-en-peuters/cijfers-op-maat#toc-plaatsen-en-locaties-opvang-baby-s-en-peuters>

landen nog niet beschikbaar is. Kwaliteitsvolle kinderopvang verstrekt door hoogopgeleid personeel en consequent beleidsmatig ondersteund, is vooral terug te vinden in de Scandinavische, de Baltische en Balkan regio's. Belangrijk om te vermelden is dat ook sommige van deze landen problemen ondervinden om toegang tot kinderopvang voor elk kind te garanderen (European Commission/EACEA/Eurydice 2019).

Zoals reeds aangegeven vertalen kwaliteitsproblemen zich bijvoorbeeld in beperkte kwalificatievereisten voor medewerkers, maar ook in een groot aantal kinderen per begeleider, te weinig controle op, en handhaving van de kwaliteitseisen. Uit het reeds aangehaald rapport van de Europese Commissie (zie vorige paragraaf) blijken inzake de kwalificatievereisten voor medewerkers in de kinderopvang grote verschillen tussen landen. In Vlaanderen (en België) is de minimum kwalificatievereiste om in de kinderopvang voor kinderen tot 3 jaar te werken "below bachelor" niveau. In landen zoals Frankrijk, Duitsland, Finland, Noorwegen is dit "bachelor" niveau en in Portugal en IJsland zelfs "master" niveau (European Commission/EACEA/Eurydice 2019). De deelnemers aan de helikopterinterviews gaven ook aan dat de sector te kampen heeft met een lage verloning en schijnzelfstandigen die werken aan slechte voorwaarden. Het beroep is weinig aantrekkelijk wat leidt tot grote personeelstekorten.

Tijdens de interviews werd aangegeven dat er vanuit de Europese Commissie meer aandacht aan de pedagogische en sociale functie van kinderopvang wordt gegeven. Dit blijkt uit de aandacht die de Europese Commissie schenkt aan het monitoren en opvolgen van zowel structurele kwaliteit (bv. gezondheid en veiligheid, groeps grootte, verhouding aantal kinderen per kinderbegeleider) als van proceskwaliteit (bv. kwaliteit van en variatie in de activiteiten die worden aangeboden, kwaliteit van interacties en relaties tussen personeel en kinderen, interactie tussen kinderen onderling) (European Commission/EACEA/Eurydice 2019). Uit de interviews blijkt dat er ook in Vlaanderen geleidelijk aan stappen worden gezet om meer aandacht te besteden aan het pedagogische luik. Zo worden er bijvoorbeeld middelen vrijgemaakt om pedagogische bachelors in te zetten om kinderbegeleiders te ondersteunen op de werkvloer. Er is ook een monitoringskader en -instrument ontwikkeld, met name het **Measuring & Monitoring Quality (MeMoQ)** instrument voor het meten en opvolgen van de kwaliteit in de kinderopvang voor baby's en peuters². Er wordt aangegeven dat de Zorginspectie het monitoringsinstrument sinds 2018 bij bijna alle inspectiebezoeken gebruikt.

2.2. Drempels en hefboomen voor het gebruik van kinderopvang

Om de link tussen tewerkstelling en kinderopvang inzichtelijk te maken, is het erg belangrijk om ook een goed begrip te hebben van de factoren die maken dat ouders niet of beperkt gebruik maken van kinderopvang, of hen er net toe kunnen aanzetten om wel - of méér - gebruik te maken van kinderopvang. In deze paragraaf bespreken we de belangrijkste factoren die uit de wetenschappelijke literatuur en uit de verkennende interviews naar voor komen.

² <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/24044>

Beschikbaarheid van de kinderopvang

De beschikbaarheid van kinderopvang is een eerste belangrijke factor die een rol speelt bij de mate van gebruik van kinderopvang. Zoals hierboven aangehaald heeft Vlaanderen lange tijd de focus gelegd op voldoende plaatsen creëren in de kinderopvang. Ook een goede spreiding van het aanbod is belangrijk. Uit de verkennende interviews blijkt dat er in Vlaanderen echter niet overal voldoende inkomensgerelateerde plaatsen in opvang beschikbaar zijn.³ Op basis van onderzoek naar de verdeling van kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden wordt het belang van een lange termijnplanning inzake de uitbreiding van het aanbod kinderopvang (bijvoorbeeld voor een hele legislatuur eerder dan van jaar tot jaar) onderstreept. Zo kunnen steden en gemeenten ook zelf plannen waar ze nieuwe kinderopvangplaatsen zullen inzetten. Door korte termijnplanning is men meer geneigd om bestaande plaatsen uit te breiden, eerder dan nieuwe voorzieningen te voorzien, waardoor er steeds meer kinderopvang dreigt te komen waar er al veel is (Van Lancker & Vandenbroeck 2019). Agentschap Opgroeien geeft aan dat deze langetermijnplanning de voorbije jaren reeds deels gerealiseerd werd.

Betaalbaarheid van de kinderopvang

Een ander belangrijk aspect is de betaalbaarheid van kinderopvang. Hoge kinderopvangkosten slokken immers een aanzienlijk deel van het loon op (Neimanns 2021). Volgens gegevens van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) zijn de kosten van kinderopvang, ondanks de vele vormen van steun, hoog voor ouders. Uit berekeningen op basis van vergelijkbare gegevens over de prijzen van kinderopvang die aan de ouders in rekening worden gebracht in 33 landen, en rekening houdend met alle relevante steunregelingen, blijkt dat de netto kosten gemiddeld 17% bedragen van het mediane voltijds inkomen van vrouwen (tweeverdienerspaar) met een modaal inkomen. Dit loopt op tot meer dan een derde van het mediane inkomen van vrouwen in Canada, Ierland, Slowakije, Zwitserland en de Verenigde Staten, en tot ongeveer de helft of meer in Japan en het Verenigd Koninkrijk (OECD 2020). Dure kinderopvang kan er ook voor zorgen dat ouders beslissen niet of minder te werken. Nabijheid van betaalbare plaatsen is dus een belangrijke voorwaarde om de ongelijkheid in het gebruik van kinderopvang te counteren (Van Lancker & Vandenbroeck 2019). Het belang van betaalbare plaatsen werd ook aangegeven door Abrassart en Bonoli (2015), met name dat de hoogte van particuliere vergoedingen voldoende laag moet zijn om ervoor te zorgen dat diensten betaalbaar zijn.

Inzake de betaalbaarheid van de kinderopvang wijst de wetenschappelijke literatuur op het belang van de mate waarin de kinderopvang wordt aangeboden door publieke of private instellingen. Publieke instellingen zijn eigendom van en worden uitgebraat door overheidsinstanties. Deze instellingen hebben geen winstoogmerk, maar beogen een openbare dienst te verlenen. Private instellingen kunnen verenigingen zonder winstoogmerk, caritatieve of vrijwilligersorganisaties zijn, maar kunnen ook eigendom zijn van, en uitgebraat worden door bedrijven met een winstoogmerk (European Commission/EACEA/Eurydice 2019). Volgens sommige studies leidt een op markt gebaseerd aanbod van kinderopvang tot aanzienlijke heterogeniteit wat betreft beschikbaarheid, toegankelijkheid en kwaliteit

³ Wel zien we hierin een stijging de voorbije jaren (cf. paragraaf 2.3 'formele kinderopvang in Vlaanderen').

van kinderopvang aangezien aanbieders met een winstoogmerk de ongelijkheid voor kansarme gezinnen versterken (Bastos & Cristia 2012; Penn 2009; Noailly & Visser 2009; Sosinsky et al. 2007).

Om kinderopvang betaalbaar te houden voor de gebruikers, zijn subsidies nodig. Hogere subsidies voor kinderopvang resulteren in een aanzienlijke toename van het gebruik van kinderopvang (Vuri 2016). Subsidies voor kinderopvang dragen bij tot werkstabiliteit van de gebruikers en ze verminderen onderbrekingen in arbeidsparticipatie omwille van problemen met de opvang van kinderen (Morrissey 2017).

Nabijheid en bereikbaarheid van de kinderopvang

Nabijheid en bereikbaarheid zijn belangrijke factoren voor toegankelijkheid van kinderopvang. Voor de economische functie is het van belang dat de kinderopvangplaatsen de tewerkstelling in het algemeen en de tewerkstelling van vrouwen in het bijzonder volgen. Waar meer ouders aan het werk gaan, moet meer kinderopvang komen. Het gevolg daarvan kan zijn dat je vooral meer plaatsen krijgt in gebieden met hogere inkomens en met tweeverdienersgezinnen. Dat zou betekenen dat de nieuwe plaatsen die er bijkomen eerder ten goede komen aan de meer gegoede gezinnen. Om nieuwe tewerkstelling te ondersteunen is het belangrijk dat nieuwe plaatsen ook daar beschikbaar zijn waar meer mensen wonen met een laag inkomen en een meer precaire arbeidssituatie (Van Lancker & Vandenbroeck 2019).

Ook voor de sociale functie is het belangrijk dat er voldoende plaatsen zijn waar kansengroepen wonen. Aangezien deze gezinnen over het algemeen minder mobiel zijn en meer aangewezen zijn op het openbaar vervoer is het van belang dat er voldoende plaatsen beschikbaar zijn in de buurt waar zij wonen. De 'nabijheid' van de kinderopvang wordt door ouders vaak aangehaald als een van de belangrijkste factoren die hun keuze voor kinderopvang bepalen (Van Lancker & Vandenbroeck 2019). In haar tweejaarlijks verslag 2014-2015 gaf het Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting aan dat het aantal kinderopvangplaatsen diende te worden uitgebreid op basis van een lange termijnplanning met een gedetailleerde geografische spreiding, zodat vooral in buurten waar er plaatsgebrek is, kinderopvang bijkomt (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting 2015).

Het aantal gesubsidieerde plaatsen en de verdeling van de subsidies is een politieke beslissing en houdt een spanning in tussen economische en sociale logica's. Waarbij de subsidies voor kinderopvangplaatsen in de economische logica vooral de tewerkstelling volgen, zullen de subsidies in de sociale logica vooral de kwetsbare en kansarme gezinnen volgen. Een gezonde balans is belangrijk om de gelijke spreiding van kinderopvangplaatsen te realiseren en sociale gelijkheid en gelijke kansen voor elk gezin te realiseren (Van Lancker & Vandenbroeck, 2019).

Flexibiliteit van de kinderopvang

Een andere belangrijk aspect van een toegankelijk kinderopvangaanbod, is de flexibiliteit waarmee men gebruik kan maken van het aanbod.

In eerste instantie gaat het om de timing waarop ouders de kinderopvang dienen te reserveren. Tijdens de interviews kwam naar voor dat het feit dat registratie maanden op voorhand dient te gebeuren, een drempel vormt. Als ouders dit niet doen, is de kans reëel dat zij geen beschikbare plaats meer zullen vinden.

Daarnaast gaat het om de flexibiliteit in de planning. Niet alleen de reservatie, maar ook de planning van welke dagen en uren het kind naar de kinderopvang zal komen, dient in het systeem van inkomensgerelateerde tarieven voor kinderopvang verschillende maanden op voorhand doorgegeven te worden. Er geldt een 'bestellen is betalen' regel. Dit vormt een drempel in de zin dat het weinig tot geen ruimte laat voor last minute afspraken en verplichtingen, zoals bijvoorbeeld opleidingen en jobinterviews. Ook is het voor jobs met wisselende, onvoorspelbare uren (iets wat extra speelt in kwetsbare gezinnen) moeilijk om dit steeds tijdig door te geven. Er is ook maar een beperkte flexibiliteit in het annuleren van gereserveerde opvangdagen in de gesubsidieerde kinderopvang. Elk jaar moet de opvang minimum 18 respijtdagen geven aan ouders bij een voltijds opvangplan (pro rata voor deeltijdse opvang). Dit zijn dagen waarop men het kind toch thuis kan houden wanneer er wel opvang voorzien was (bv. wanneer een ouder vakantie heeft). Wanneer een ouder beslist het kind meer dan het voorziene aantal respijtdagen niet naar de opvang te brengen, moet men een vergoeding per dag ter compensatie betalen. Deze kost is soms hoger dan wat de ouders betalen, maar kan niet hoger zijn dan het maximum normale dagtarief van het gezin in kwestie. Toch zijn er ook nuances in de praktijk: er zijn namelijk verschillen tussen opvanglocaties, sommigen gaan hier flexibeler mee om dan anderen, zoals werd aangehaald in de interviews. Ook bieden opvanglocaties vaak een beperkt aantal variabele of periodieke opvangplannen aan voor ouders met specifieke noden (Huylebroek & Vastmans, 2016).

Een ander element dat tijdens de interviews werd aangehaald verwees naar de openings- en sluitingstijden die niet aansluiten op de noden van ouders. De standaard openingsuren van opvang zijn soms moeilijk voor mensen die werken in shiften of andere jobs met vroege of late uren. Toch wordt hierbij in de verkennende interviews ook aangegeven dat flexibiliteit naar vroege of late uren of weekenden slechts in beperkte mate wenselijk is, ten aanzien van het welzijn van het kind. Bovendien verkiezen ouders dit zelf vaak ook niet en maakt men liever gebruik van informele opvang voor dergelijke momenten.

Kwaliteit van de kinderopvang

Een laatste factor die een belangrijke rol speelt bij de mate waarin ouders gebruik maken van kinderopvang, is de kwaliteit van het aanbod en de perceptie van de ouders over deze kwaliteit. In de helikopterinterviews werd aangehaald dat de gepercipieerde kwaliteit van kinderopvang voor veel ouders een rol speelt bij de keuze om al dan niet gebruik te maken van het aanbod. Negatieve berichtgeving in de kranten kunnen wantrouwen voeden. Ook de begeleider-kindratio (in Vlaanderen ligt die op 1 begeleider per maximaal 8 kinderen in gezinsopvang en per maximaal 9 kinderen in de groepsopvang met minstens 2 begeleiders) kreeg de voorbije jaren veel (negatieve) aandacht.

Zowel op Vlaams als op Europees niveau neemt de beleidsaandacht voor kwaliteitsvolle kinderopvang toe. Op Europees vlak is er bijvoorbeeld het kwaliteitskader 'European Quality Framework (EQF)'. Het EQF benoemt daarin vijf thema's die onmisbaar zijn voor goede kwaliteit van voorzieningen voor jonge kinderen: toegankelijkheid voor alle kinderen, een goed personeelsbeleid, een pedagogisch curriculum, monitoring en evaluatie en goede financiering (European Commission 2014).

Tot slot werd tijdens de helikopterinterviews een beperkte vertrouwdheid met kinderopvang aangehaald als drempel. Er werd opgemerkt dat sommige ouders (zeker ouders uit bepaalde kwetsbare gezinnen) de kinderopvang niet of onvoldoende kennen en niet goed weten wat het voor hen kan betekenen. In sommige families of netwerken is het namelijk niet de gewoonte om gebruik te maken

van formele kinderopvang. Men weet bijgevolg niet hoe het werkt en is er onzeker over. Een duidelijk, toegankelijk en kwaliteitsvol aanbod kan de onzekerheid bij deze mensen wegnemen.

2.3. Formele kinderopvang in Vlaanderen

In deze paragraaf schetsen we kort de manier waarop formele kinderopvang in Vlaanderen wordt georganiseerd en bieden we een overzicht van het aantal beschikbare opvangplaatsen en het kinderopvangbeleid en de beleidsmaatregelen in Vlaanderen. We sluiten deze paragraaf af met een aantal cijfers over de mate waarin er gebruik wordt gemaakt van formele kinderopvang.

2.3.1 Organisatie van kinderopvang in Vlaanderen

In Vlaanderen bestaat formele kinderopvang voor baby's en peuters uit gezinsopvang en groepsopvang.

- ▶ **Gezinsopvang** is een kleinschalige opvang met meestal 1 kinderbegeleider, die doorgaans plaatsvindt in de woning van de kinderbegeleider. Het streefdoel is gemiddeld 4 kinderen op hetzelfde moment in de opvang, met een maximum van 8.
- ▶ **Groepsopvang** omvat de opvang in kinderdagverblijven of een samenwerking tussen meerdere onthaalouders. Groepsopvang vindt plaats op een locatie die enkel voor kinderopvang is bestemd. Er dienen minimaal 9 kinderen op hetzelfde moment aanwezig te zijn met leefgroepen van maximaal 18 kinderen. Er wordt uitgegaan van 1 kinderbegeleider per maximaal 8 kinderen, en per maximaal 9 kinderen indien er minstens 2 begeleiders aanwezig zijn.

Het Agentschap Opgroeien is bevoegd voor het implementeren en opvolgen van het beleid met betrekking tot de formele kinderopvang in Vlaanderen. Opgroeien valt onder het beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin⁴.

2.3.2 Aantal kinderopvangplaatsen in Vlaanderen

In deze en de volgende paragraaf geven we een aantal cijfers mee over de kinderopvangplaatsen in Vlaanderen, gebaseerd op cijfers beschikbaar in het [dashboard van Opgroeien](#).

In 2022 waren er in het Vlaams Gewest 5.789 vergunde opvanglocaties die baby's en peuters opvangen, met 86.320 opvangplaatsen. Tabel 1 bevat een overzicht van het aantal opvanglocaties en plaatsen volgens type opvang. Uit de cijfers blijkt dat de gezinsopvang verantwoordelijk is voor 59,4% van het aantal opvanglocaties, gevolgd door de groepsopvang (32,3% van de opvanglocaties) en groepsopvang samenwerking (8,3%). Als we naar de verdeling volgens het aantal opvangplaatsen kijken stellen we vast dat 66,0% van alle plaatsen zich in de groepsopvang situeert en nog eens 7,9% in de 'groepsopvang samenwerking' (m.n. samenwerking tussen verschillende onthaalouders), terwijl slechts 26,1% van de opvangplaatsen zich in de gezinsopvang bevinden. Groepsopvang zijn dan ook vaker grotere opvanglocaties met meer opvangplaatsen dan in de gezinsopvang.

⁴ <https://www.opgroeien.be/opgroeien/organisatie>

Tabel 1: Formele kinderopvang: aantal opvanglocaties en opvangplaatsen volgens opvangsoort, Vlaams Gewest 2022

Type opvang	Opvanglocaties (N= 5.789)		Opvangplaatsen (N= 86.320)	
	N	%	n	%
Gezinsopvang	3.438	59.4%	22.547	26.1%
Groepsopvang	1.872	32.3%	56.947	66.0%
Groepsopvang samenwerking*	479	8.3%	6.826	7.9%
Totaal	5.789	100.0%	86.320	100.0%

Bron: Agentschap Opgroeien

*Groepsopvang samenwerking: samenwerkende onthaalouders

Zoals in de vorige paragraaf 2.2 werd aangehaald, is beschikbaarheid van betaalbare kinderopvang een belangrijke hefboom voor het gebruik van kinderopvang. In de helikopterinterviews werd aangehaald dat er in Vlaanderen niet overal voldoende inkomensgerelateerde plaatsen in de kinderopvang beschikbaar zijn. Toch zien we hierin een stijging de voorbije jaren (zie Tabel 2). Het totaal aantal vergunde plaatsen is gestegen van 84.709 in 2014 tot 86.320 in 2022. Het aantal vergunde plaatsen per 100 kinderen van 0-3 jaar in Vlaanderen steeg van 40,8 in 2014 tot 44,0 in 2022. Ook het aandeel inkomensgerelateerde plaatsen is gestegen. In 2022 zijn 77,3% van het totaal aantal plaatsen, plaatsen met inkomenstarief. In 2014 was dat nog 74,8%.

Tabel 2: Aantal vergunde plaatsen, dekkingsgraad, en aandeel inkomensgerelateerde plaatsen, Vlaams Gewest 2014 en 2022

	2014	2022
Aantal vergunde plaatsen	84.709	86.320
Aantal vergunde plaatsen per 100 kinderen van 0-3 jaar	40,8	44,0
Aandeel inkomensgerelateerde plaatsen	74,8%	77,3%

Bron: Agentschap Opgroeien

Als we de geografische spreiding in het Vlaams Gewest bekijken, blijken er regionale verschillen in de beschikbaarheid van opvang en inkomensgerelateerde opvang. Zo toont het dashboard van Opgroeien dat het aantal vergunde plaatsen per 100 kinderen van 0-3 jaar het grootst is in de provincies Oost- en West-Vlaanderen, nl. 46,0 in Oost-Vlaanderen en 50,6 in West-Vlaanderen in 2022. Deze 'dekkingsgraad' is minder groot in de provincies Antwerpen (41,9 in 2022), Vlaams-Brabant (41,5 in 2022) en Limburg (39,8 in 2022).

In Oost- en West-Vlaanderen, de provincies met een hoge dekkingsgraad, zien we bovendien een relatief hoog aandeel plaatsen met inkomenstarief: 77,3% in Oost-Vlaanderen en 79,3% in West-Vlaanderen. Limburg kent een relatief lage dekkingsgraad, maar wel een relatief hoog aandeel van de plaatsen in inkomensgerelateerde kinderopvang: 84,2%. In Antwerpen en Vlaams-Brabant, provincies met een relatief lagere dekkingsgraad, zien we ook een lager aandeel plaatsen met inkomenstarief: 73,5% in Antwerpen en 75,3% in Vlaams-Brabant. Deze cijfers wijzen er dus op dat de beschikbaarheid van inkomensgerelateerde kinderopvang in de provincies Antwerpen en Vlaams-Brabant de grootste uitdaging vormt. In de interviews werd gesteld dat er met name in steden tekorten zijn aan inkomensgerelateerde opvang.

Tabel 3: Dekkingsgraad en aandeel plaatsen met een inkomenstarief naargelang provincie in het Vlaams Gewest, 2022.

Provincie	Aantal vergunde plaatsen per 100 kinderen van 0-3 jaar	Aandeel plaatsen met een inkomenstarief
West-Vlaanderen	50,6	79,3%
Oost-Vlaanderen	46,0	77,3%
Antwerpen	41,9	73,5%
Vlaams-Brabant	41,5	75,3%
Limburg	39,8	84,2%

Bron: Agentschap Opgroeien

2.3.3 Beleid en maatregelen in Vlaanderen

Trappensysteem om betaalbaarheid voor alle gezinnen te garanderen

In lijn met regelgeving van de Europese Unie werkt men in Vlaanderen voor de financiering van kinderopvang voor baby's en peuters met een trappensysteem. Een hogere trap betekent dat de opvanginstelling meer subsidies ontvangt, daarvoor moet ze per trap aan bijkomende eisen voldoen.⁵

In de subsidieregeling zijn er 4 trappen te onderscheiden (Opgroeien 2022; Van Lancker & Vandenbroeck 2019):

▶ Trap 0

Trap 0 omvat initiatieven die geen enkele subsidie van Opgroeien ontvangen. Ouders van wie het kind naar een opvanglocatie gaat die onder trap 0 van de subsidieregeling valt kunnen een kinderopvangtoeslag per gebruikte opvangdag ontvangen. De grootte van de toeslag is afhankelijk van of het kind een volle dan wel een halve dag naar de kinderopvang gaat⁶.

▶ Trap 1

Trap 1 omvat een basissubsidie voor kinderopvanglocaties die minstens 220 openingsdagen per jaar hebben en een actieve kennis van het Nederlands bij alle kinderbegeleiders. Net zoals bij trap 0 is ook hier een kinderopvangtoeslag voorzien.

▶ Trap 2

Trap 2 omvat de basissubsidie + een subsidie voor inkomenstarief. De subsidie voor inkomenstarief is een bijkomende subsidie op voorwaarde dat de kinderopvang de door de overheid vastgelegde ouderbijdragen volgens het belastbare gezinsinkomen aanrekent. Anders gesteld, wie meer verdient, betaalt meer voor kinderopvang. Dit wordt aangeduid als inkomensgerelateerde tarieven (IKT). Er gelden een aantal kortingen op het inkomenstarief, met name op basis van de inkomensschijf, vanaf het tweede kind en ingeval van meerlingen. In bepaalde gevallen hebben ouders recht op een individueel verminderd tarief zoals bijvoorbeeld in geval van invaliditeit, werkloosheid, faillissement, leefloon of laag inkomen van de ouder. De subsidie voor inkomenstarief zorgt ervoor dat kinderopvang die meer armere gezinnen bedient niet minder inkomsten heeft dan deze die meer goeude gezinnen bedient. Een belangrijk deel van deze subsidie is een bedrag per opvangprestatie. Dit impliceert dat wanneer een

⁵ www.vlaio.be/nl/subsidies-financiering/subsidi databank/kinderopvang-subsidies-van-agentschap-opgroeien-kind-gezin

⁶ <https://www.vlaanderen.be/de-kinderopvangtoeslag-groepakket>

kinderopvang onder haar capaciteit werkt, ze minder inkomsten zal hebben. Een ander deel van de subsidie is een vast bedrag dat varieert naargelang de leeftijd van de medewerkers. Om recht te hebben op de “trap 2-subsidie” moet de kinderopvang aan een aantal voorwaarden voldoen:

- Absolute voorrang voor wie kinderopvang nodig heeft in het kader van de werksituatie (= werk behouden, werk zoeken, beroepsgerichte opleiding volgen),
- Minstens 20% van de opgevangen kinderen komen uit voorrangsgroepen.

► **Trap 3:**

Trap 3 omvat de basissubsidie + subsidie voor inkomenstarief + plussubsidie. De plussubsidie is voorzien voor kinderopvang die kwetsbare gezinnen ondersteunt en waarbij minstens 30% van de opgevangen kinderen uit voorrangsgroepen komen.

In Tabel 4 wordt een overzicht gegeven van het aantal opvanglocaties en opvangplaatsen volgens al dan niet IKT. Uit de tabel blijkt dat, in 2022 in het Vlaams Gewest, het merendeel van de opvanglocaties (81%) en opvangplaatsen (75,4%) volgens de regeling inkomenstarief werkten.

Tabel 4: Formele kinderopvang: aantal opvanglocaties en opvangplaatsen volgens al dan niet-IKT, Vlaams Gewest 2022

IKT	Opvanglocaties (N= 5.789)		Opvangplaatsen (N= 86.320)	
	n	%	n	%
IKT*	4.687	81.0%	65.097	75.4%
IKTMIX***	77	1.3%	2.731 (1.643 IKT 1.088 niet-IKT)	3.2% (1.9% IKT 1.3% niet-IKT)
Niet-IKT**	1.025	17.7%	16.464	21.4%
Totaal	5.789	100%	86.320	100%

Bron: Agentschap Opgroeien

* IKT: Inkomenstarief

** Niet-IKT: zonder inkomenstarief of vrije prijs

*** IKTMIX: zowel plaatsen met inkomenstarief als plaatsen met vrije prijs

Onderstaande tabel bevat informatie over het aantal opvangplaatsen volgens subsidietrapp in het Vlaams Gewest voor het jaar 2022. Voor 70% van het totaal aantal opvangplaatsen was subsidietrapp 2 van toepassing, gevolgd door de basissubsidie (16%).

Tabel 5: Formele kinderopvang: aantal opvangplaatsen volgens subsidietrap, Vlaams Gewest 2022

subsidietrup	Opvangplaatsen (N= 87.084)	
	n	%
T0 – geen subsidie	6.619	7.6%
T1 – basissubsidie	16.291	18.7%
T2 – subsidie voor IKT	61.708	70.9%
T3 - plussubsidie	2.466	2.8%
TOTAAL	87.084	100%

Bron: Agentschap Opgroeien

Bij de beschrijving van de verschillende subsidietrappen werd verschillende keren verwezen naar de “voorrangsregels”. De criteria voor voorrangsgroepen en kwetsbare gezinnen zijn vastgelegd in de regelgeving. Toch is er ruimte voor speling in de effectieve interpretatie en toepassing. Vanuit het Agentschap Opgroeien geeft men aan dat er nood is aan vereenvoudigde regels en automatische toekenning (Opgroeien 2021).

Hieronder lijsten we de criteria op voor voorrangsgroepen en kwetsbare gezinnen.

- ▶ Voorrangsgroepen:
 - Werk en/of opleiding: er is een absolute voorrang aan wie kinderopvang nodig heeft in het kader van de werksituatie (werk zoeken, werk behouden, beroepsgerichte opleiding).
 - Daarnaast gelden volgende criteria: alleenstaande ouder, ouder(s) met een laag inkomen, ouder(s) die opvang nodig hebben voor een pleegkind, kinderen met een broer of zus in de opvang, Nederlandstalige gezinnen (voor Brusselse opvanglocaties).
- ▶ Kwetsbare gezinnen:
 - Minstens laag inkomen, problematische gezondheidseisen of zorgsituatie of een laag opleidingsniveau.⁷

Andere subsidies die inclusiviteit, flexibiliteit en soepele openingsuren stimuleren

Naast de subsidies in het trappensysteem zijn ook andere subsidies mogelijk:

- ▶ Inclusieve opvang is de opvang van kinderen met een specifieke zorgbehoefte samen met kinderen zonder specifieke zorgbehoefte. Centra Inclusieve Kinderopvang kunnen gratis ondersteuning bieden.
- ▶ Subsidie flexibele gezinsopvang: subsidie voor gezinsopvang (met minstens een inkomenstarief) dat atypische openingsmomenten heeft. Ze geldt ook voor samenwerkende aangesloten onthaalouders.
- ▶ Subsidie voor ruimere openingsmomenten (ROM): subsidie voor groepsopvang (met minstens een basissubsidie) dat atypische openingsmomenten heeft.
- ▶ Subsidie voor dringende kinderopvang in groepsopvang (DOP): subsidie voor groepsopvang (met minstens een inkomenstarief) om een plaats vrij te houden voor een gezin dat binnen de maand behoefte heeft aan kinderopvang.

⁷ <https://www.kindengezin.be/sites/default/files/2021-05/voorrangsgroepen-brochure.pdf>

Lokale loketten als laagdrempelige toegangspoorten

Er wordt ingezet op het oprichten van lokale loketten. Daar kunnen ouders terecht voor informatie en doorverwijzing naar kinderopvang. Deze loketten zijn reeds aanwezig in verschillende gemeenten, maar moeten nog verder uitgerold worden. Vierentachtig procent van de gemeenten in Vlaanderen beschikt reeds over een lokaal loket (situatie november 2022)⁸. De doelstelling is om in elke Vlaamse gemeente een loket te hebben. Naast deze loketten, wordt er ook meer en meer ingezet op toeleiding door andere diensten naar kinderopvang, zoals VDAB, huis van het kind, inburgering etc.

Kwaliteit garanderen: kwaliteitshandboek en MeMoQ

Een organisator die meer dan 18 opvangplaatsen aanbiedt, heeft een kwaliteitshandboek nodig. Daarin beschrijft de opvangplaats welke kwaliteit er zal geboden worden en hoe ze dit zal realiseren. Daarnaast worden de tools voor het meten en het monitoren van de pedagogische kwaliteit 'MeMoQ', aangeboden. Het bevat een zelfevaluatie-instrument, een pedagogisch raamwerk als visietekst voor kwaliteitsvolle kinderopvang en monitoringsinstrument voor de Zorginspectie. In het kader van MeMoQ werd een pedagogische norm geïnstalleerd.

Andere projecten en initiatieven

Daarnaast worden in Vlaanderen nog verschillende andere projecten en initiatieven opgezet. Ook kan VDAB voor ouders in opleiding de kost van kinderopvang betalen. Dit kan een stimulans zijn. In de praktijk blijkt het echter niet zo eenvoudig. Er zijn heel wat voorwaarden aan verbonden en ook is het moeilijk om tijdig plaatsen te vinden voor ouders die tijdelijk kinderopvang nodig hebben.

⁸ <https://www.kindengezin.be/nl/professionelen/sector/kinderopvang/lokaal-beleid-en-loket/lokaal-loket-kinderopvang>

3 / Het gebruik van formele kinderopvang

Na de eerste contextschets beschreven in voorgaand hoofdstuk, starten we in dit hoofdstuk met de resultaten van de enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang en de analyse van de administratieve gegevens. In wat volgt, vermelden we bij de inzichten steeds welke data-bron gebruikt werd. De databronnen worden ook telkens vermeld onder de figuren en tabellen. Voor meer informatie over de methodologie van zowel de enquête als de administratieve data-analyse verwijzen we naar Bijlage 2.

In dit hoofdstuk bespreken we het gebruik van kinderopvang en gaan achtereenvolgens in op:

- ▶ Het aandeel van de ouders dat gebruik maakt van formele en informele kinderopvang
- ▶ Het type kinderopvang waarvan ouders gebruik maken
- ▶ De intensiteit van het gebruik van kinderopvang
- ▶ De kosten van formele kinderopvang

3.1. Aandeel ouders dat gebruik maakt van kinderopvang

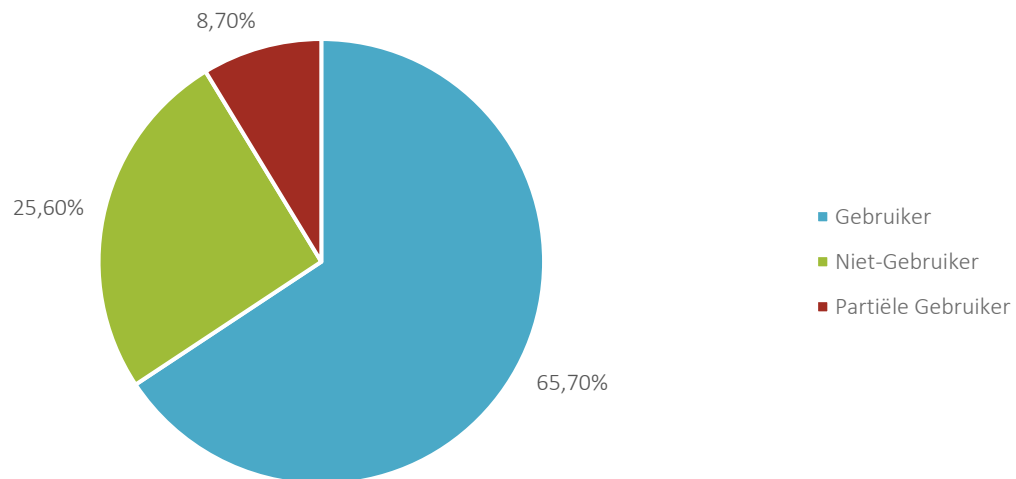
In 2019 gingen 75% van alle Vlaamse kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar naar formele kinderopvang

Zoals blijkt uit de administratieve gegevens opgenomen in onderstaande figuur, maakten 66% van de Vlaamse kinderen, dewelke in aanmerking komen om gebruik te maken van formele kinderopvang, effectief gebruik van het beschikbare aanbod van formele kinderopvang gedurende de 4 kwartalen van 2019. Verder kan ook worden vastgesteld dat 9% van de kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar partieel gebruik maakten van de beschikbare kinderopvang in Vlaanderen. Dit betekent dat ze niet in elk kwartaal van 2019 gebruik hebben gemaakt van kinderopvang, terwijl ze hiervoor in aanmerking kwamen qua leeftijd. Dit kunnen bv. kinderen zijn die later zijn gestart met kinderopvang⁹, vroeger zijn

⁹ Cijfers van Opgroeien tonen immers aan dat 40% van de kinderen pas naar de kinderopvang gaat wanneer het 6 maanden is of ouder. <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/kinderopvang-babys-en-peuters/cijfers-op-maat#toc-plaatsen-en-locaties-opvang-baby-s-en-peuters>

gestopt of waarvan de ouders maar een beperkte periode tijdens het jaar beroep hebben gedaan op kinderopvang. In totaal maakten dus 75% van de Vlaamse kinderen gebruik van formele kinderopvang (partieel of volledig), terwijl 25% van de kinderen die in aanmerking kwamen voor formele kinderopvang dus geen gebruik maakten van het aanwezige aanbod van formele kinderopvang in Vlaanderen.

Figuur 1: Gebruik van kinderopvang naar type gebruiker (op basis van administratieve gegevens; N=78.312 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)¹⁰

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Ter informatie geven we de cijfers mee over het gebruik van formele kinderopvang gedurende de drie voorgaande jaren van kinderen die op 31 december 2021 maximaal 3 jaar waren en in het Vlaams Gewest wonen, beschikbaar via het [Dashboard van opgroeien](#). Daaruit blijkt dat 64,8% van deze kinderen gedurende 2019, 2020 en/of 2021 gebruik maakte van kinderopvang. 35,2% van deze kinderen heeft gedurende deze drie jaar geen gebruik gemaakt van formele kinderopvang. Eén op één kunnen deze percentages echter niet vergeleken worden, omwille van de andere afbakening van de populatie en de andere periode die de cijfers beslaan. Als we echter kijken naar de kinderen van 2 jaar of ouder, dan zien we dat ongeveer 74% opvang gebruikt(e), dus de cijfers uit de koppeling voor 2019 sluiten goed aan bij de cijfers van Opgroeien.

Het is belangrijk om hierbij op te merken dat het gebruik van formele kinderopvang ook samenhangt met het aantal beschikbare plaatsen in de (inkomensgerelateerde) kinderopvang. Het al dan niet gebruik van formele kinderopvang is niet altijd een keuze van de ouders zelf – zoals later zal blijken wordt een deel van de niet-gebruikers van formele kinderopvang gehinderd door een beperkte beschikbaarheid van het formele kinderopvangaanbod (cf. Hoofdstuk 7 over de stimulansen en drempels voor het gebruik van kinderopvang).

¹⁰ Partiële gebruikers zijn kinderen die in aanmerking kwamen voor kinderopvang maar hier niet in elk kwartaal van 2019 gebruik van hebben gemaakt.

De meerderheid van de gebruikers van formele kinderopvang combineren formele kinderopvang met informele kinderopvang

Op basis van de administratieve gegevens van Agentschap Opgroeien is het enkel mogelijk om te identificeren welke kinderen al dan niet naar formele kinderopvang gaan. Een deel van de ouders, zowel binnen de groep gebruikers van formele kinderopvang als binnen de groep van niet-gebruikers, doen echter (ook) beroep op informele kinderopvang. Met informele kinderopvang bedoelen we beroep doen op opvang door grootouders, familie, vrienden of kennissen, au pair, ... omdat de ouders aan het werk zijn, werk zoeken, een opleiding volgen, ... en niet de opvang voor bv. een avondje uit (een babysit).

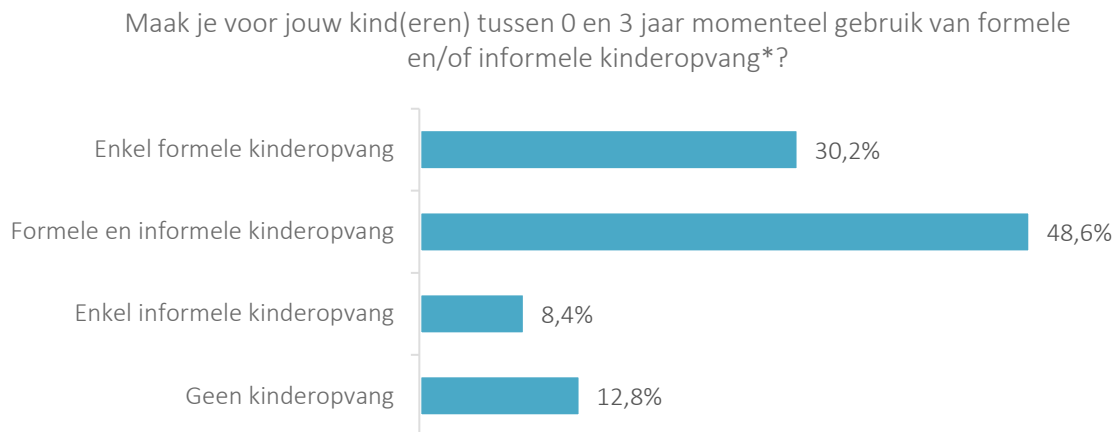
In de enquête werden de ouders bevraagd omtrent hun gebruik van formele of informele kinderopvang. Zoals blijkt uit onderstaande figuur stelt slechts 12,8% van de ouders het volledig zonder enige vorm van kinderopvang (noch formeel, noch informeel) terwijl 8,4% van de ouders enkel informele kinderopvang gebruikt. 21,2% maakt dus geen gebruik van formele kinderopvang. Binnen de groep gebruikers van formele kinderopvang doet de meerderheid zowel beroep op formele als informele kinderopvang. Zo combineren 48,6% van alle ouders beide type vormen van kinderopvang terwijl 30,2% van de ouders enkel beroep doen op formele kinderopvang.

Het gebruik van kinderopvang bij niet-schoolgaande kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar in het Vlaams Gewest werd eerder reeds in kaart gebracht in een studie van HIVA uit 2019. Het gebruik van kinderopvang werd eveneens via een online enquête bevraagd, maar ook aangevuld met 2500 telefonische interviews met sterkere focus op gezinnen in kansarmoede, met een moeder van niet-Belgische origine en op gezinnen die niet over een e-mailadres beschikken, alsook 150 face-to-face interviews bij die gezinnen waarvoor Berbers, Turks of Arabisch als contacttaal.¹¹ In deze studie was 18,4% gebruiker van enkel formele kinderopvang, 58,2% gebruiker van zowel formele als informele kinderopvang, 10,4% gebruiker van enkel informele kinderopvang, en 13,0% niet-gebruiker van formele noch informele kinderopvang. De cijfers liggen over het algemeen dus wel in lijn, maar het grootste verschil zien we in het aandeel gebruikers van enkel formele kinderopvang vs. gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang. Dit verschil kan liggen aan het verschil in opzet tussen beide bevragingen.

¹¹ Teppers E, Schepers W, Van Regenmortel T. Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest. Leuven: Onderzoeksinstituut voor Arbeid en samenleving – HIVA, KU Leuven 2019

Figuur 2: Gebruik van kinderopvang bij de respondenten van de enquête (op basis van enquêtegegevens; alle respondenten, N=4.322 ouders van kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

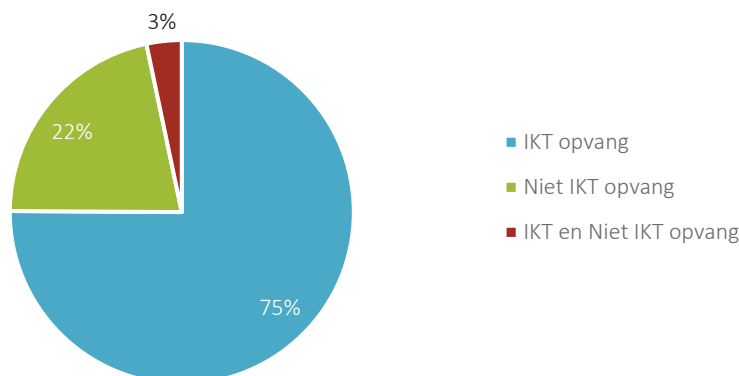
* Volgende toelichting werd toegevoegd: “We doelen op de kinderopvang voor jouw niet-schoolgaande kinderen tussen 0 en 3 jaar die door iemand anders dan jezelf, je partner of inwonende familieleden wordt opgenomen. Het gaat om opvang die je nodig hebt omdat je werk hebt of zoekt, een opleiding volgt, ... We bedoelen dus niet de opvang die je nodig hebt voor een avondje uit (een babysit, ...).”

3.2. Type kinderopvang waarvan ouders gebruik maken

75% van alle kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in formele kinderopvang in 2019 gingen naar een inkomensgerelateerde kinderopvang

Binnen formele kinderopvang kan er beroep worden gedaan op inkomensgerelateerde kinderopvang (IKT) of niet-inkomensgerelateerde kinderopvang (Niet-IKT). Zoals blijkt uit de administratieve data (zie onderstaande figuur), zit de meerderheid van de kinderen in formele kinderopvang in een inkomensgerelateerde kinderopvang (75,1%). 21,6% van de kinderen zit in een niet-inkomensgerelateerde kinderopvang terwijl 3,3% is veranderd tussen beide types van kinderopvangsystemen in de loop van het jaar.

Figuur 3: Percentage kinderen in IKT en niet-IKT kinderopvang in Vlaanderen (op basis van administratieve gegevens; N=51.426 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

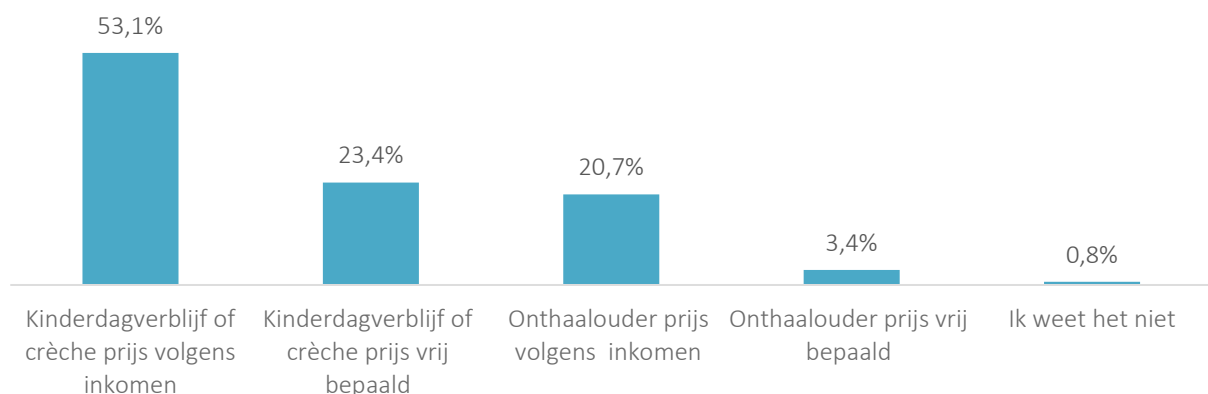
Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Deze verdeling ligt in lijn met de cijfers van Opgroeien over het gebruik van formele kinderopvang gedurende de voorgaande drie jaren van kinderen die op 31 december 2021 maximaal 3 jaar waren en in het Vlaams Gewest wonen (beschikbaar via het [Dashboard van Opgroeien](#)). Volgens deze cijfers was 73,3% gebruiker van IKT opvang, 21,6% van niet-IKT opvang, en 5,1% van zowel IKT als niet-IKT opvang. Het gebruik van kinderopvang volgt m.a.w. het aanbod aan kinderopvangplaatsen en het gebruik van IKT- of niet-IKT opvang is niet per definitie een keuze van de ouders zelf.

Een crèche of kinderdagverblijf waar de prijs bepaald wordt volgens inkomen is de meest gebruikte formele opvangvorm

Zowel binnen IKT als niet-IKT opvang kunnen ouders beroep doen op kinderdagverblijven/crèches of onthaalouders. Zoals blijkt uit onderstaande figuur is de meest gebruikte formele opvangvorm een crèche of kinderdagverblijf. 76,5% van de ouders die beroep doen op formele kinderopvang doen beroep op deze vorm van opvang (53,1% IKT en 23,4% niet-IKT). 1 op 4 gebruikers van formele kinderopvang doet dus beroep op onthaalouders, de meeste via inkomensgerelateerde opvangplaatsen (20,7% versus 3,4% niet-inkomensgerelateerde onthaalouders).

Figuur 4: Type formele kinderopvang waarvan de ouders gebruik maken (op basis van enquêtegegevens; enkel voor gebruikers van kinderopvang, N= 3.405 ouders die beroep doen op formele kinderopvang)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Deze cijfers liggen in lijn met het aantal beschikbare plaatsen in de verschillende types kinderopvang, volgens de gegevens van Opgroeien over de vergunde opvangplaatsen in het Vlaams Gewest in 2022, weergegeven in onderstaande tabel (beschikbaar via het [Dashboard van opgroeien](#)).

Tabel 6: Aantal opvangplaatsen naargelang type kinderopvang in het Vlaams Gewest in 2022 (op basis van gegevens Agentschap Opgroeien; N=86.320 vergunde opvangplaatsen in het Vlaams Gewest)

		Aantal opvangplaatsen	
		N	%
Onthaalouders	IKT	20.519	23,8%
	Niet-IKT	2.028	2,3%
Groepsopvang	IKT	39.395	45,6%
	Niet-IKT	17.552	20,3%
Groepsopvang samenwerking*	IKT	6.826	7,9%
Totaal		86.320	100,0%

Bron: Agentschap Opgroeien

*Groepsopvang samenwerking: samenwerkende onthaalouders

Ouders waarvan het kind naar een niet-inkomensgerelateerde kinderopvang gaat, combineren deze opvang vaker met informele opvang

Op basis van de enquête is het mogelijk om na te gaan of de combinatie van formele en informele kinderopvang verschilt naargelang er beroep wordt gedaan op IKT of niet-IKT kinderopvang. Zoals blijkt uit onderstaande figuur blijken ouders die beroep doen op niet-inkomensgerelateerde kinderopvang wat vaker de formele kinderopvang te combineren met informele kinderopvang. 65,1% van de gebruikers van niet-IKT opvang doet beroep op zowel formele als informele kinderopvang, terwijl dit bij de groep die beroep doet op IKT-opvang 60,9% is. Het zou kunnen dat de vermoedelijk hogere kosten in de niet-inkomensgerelateerde opvang ouders wat vaker dwingt om ook oplossingen in de informele opvang te zoeken.

Tabel 7: Gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang of de combinatie van formele en informele kinderopvang naargelang het type formele kinderopvang (IKT vs. niet-IKT) (op basis van enquêtegegevens; enkel voor gebruikers van kinderopvang, N= 3.351 ouders die beroep doen op formele kinderopvang)

	Gebruikers IKT-opvang (N=2466)	Gebruikers niet-IKT-opvang (N=885)
Gebruikers enkel formele kinderopvang	39,1%	34,9%
Gebruikers formele en informele kinderopvang	60,9%	65,1%
Totaal	100%	100%

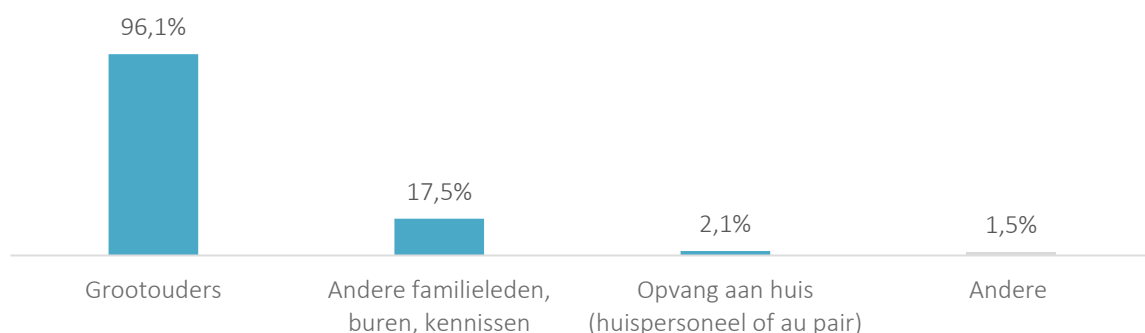
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang.

*Uitgezonderd ouders die beroep doen op zowel IKT als niet-IKT opvang (lage basis).

Meer dan de helft van de ouders met kinderen tussen 3 maand en 2,5 jaar doen voor de opvang van hun kind (onder andere) beroep op de grootouders

In de enquête werden de gebruikers van informele kinderopvang bevestigd omtrent wie precies deze vorm van opvang aanbiedt. Zoals blijkt uit onderstaande figuur bestaat informele kinderopvang voor het overgrote merendeel uit opvang door de grootouders. Dit is het geval bij 96,1% van de gebruikers van informele kinderopvang. Dit komt overeen met 55% van de totale steekproef van ouders: meer dan de helft van de ouders met kinderen tussen 3 maand en 2,5 jaar doet voor de opvang van hun kind(eren) dus (onder andere) beroep op de grootouders.

Figuur 5: Type informele kinderopvang waarvan de ouders gebruik maken (op basis van enquêtegegevens; enkel voor gebruikers van informele kinderopvang, N= 2.464 ouders die beroep doen op informele kinderopvang)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

3.3. Intensiteit van het gebruik van kinderopvang

Zowel gebruikers van formele kinderopvang onder een inkomens-gerelateerd als niet-inkomens-gerelateerd opvangtype maakten in 2019 gemiddeld 3 dagen per week gebruik van formele kinderopvang (effectief gebruik)

Op basis van de administratieve gegevens blijkt dat gebruikers dewelke gedurende 2019 4 kwartalen gebruik maakten van formele kinderopvang in Vlaanderen deze gemiddeld gebruikten voor 3 dagen per week (zie onderstaande tabel). Het verschil tussen gebruikers van de formele kinderopvang onder een inkomensgerelateerd en niet-inkomensgerelateerd opvangtype is vrij beperkt (respectievelijk 3,0 en 3,1 dagen per week). De meerderheid van de gebruikers maakt gebruik van formele kinderopvang voor minder dan 4 dagen per week. Zo doen slechts iets meer dan 20% van de gebruikers (zowel van IKT als niet-IKT kinderopvang) beroep op formele kinderopvang voor 4 dagen of meer per week. Men moet echter voorzichtig zijn bij de interpretatie van deze gegevens. De intensiteit van gebruik van formele kinderopvang per week werd berekend op basis van het aantal *effectieve* opvangdagen in 2019¹². Dit kan een vertekend beeld geven gezien de verlofperiodes of ziektedagen van het kind.

Tabel 8: Aantal dagen effectieve opvang naar type formele opvang in 2019 (op basis van administratieve gegevens; enkel voor kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in formele kinderopvang in de 4 kwartalen van 2019)

	Enkel IKT (N= 38.257 kinderen)	Enkel niet- IKT (N = 10.983 kinderen)	In IKT en niet- IKT (N = 1.708 kinderen)
Gemiddeld aantal effectieve opvangdagen per week	3,1	3,0	/
0 – 1,99 opvangdagen per week	5,3%	5,6%	5,9%
2 – 2,99 opvangdagen per week	32,3%	34,8%	31,7%
3 – 3,99 opvangdagen per week	39,4%	39,3%	39,1%
4 dagen of meer opvang per week	22,9%	20,2%	23,3%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Ouders die beroep kunnen doen op informele kinderopvang maken minder intensief gebruik van formele kinderopvang

In tegenstelling tot de administratieve data, biedt de enquête inzicht in het gebruik van informele opvang. De ouders die gebruik maken van formele en informele kinderopvang werden in de enquête bevraagd over hoeveel dagen per week ze gemiddeld gebruik maken van de opvang in een 'normale' week (buiten de vakantieperiodes of eventuele sluitingen omwille van Covid19). De verdeling van het gebruik van formele kinderopvang naargelang het gemiddeld aantal dagen per week wordt weergegeven in onderstaande tabel. Daaruit blijkt dat gebruikers van formele kinderopvang het vaakst beroep doen op deze opvang voor meer dan 2 dagen per week: 30,1% voor meer dan 2 t.e.m. 3 dagen per week, 33,1% voor meer dan 3 t.e.m. 4 dagen per week, en 27,5% voor meer dan 4 t.e.m. 5 dagen per week.

¹² Het totaal aantal opvangdagen in 2019 werd gedeeld door 12 om tot het gemiddeld aantal maandelijkse opvangdagen te komen, en daarna gedeeld door 4 om tot het gemiddeld aantal opvangdagen per week te komen (effectief gebruik van kinderopvangdagen, m.a.w. afwezigheden omwille van vakantie of ziekte werden niet buiten beschouwing gelaten).

Overheen de hele groep komt dat overeen met gemiddeld 3,8 dagen per week (in een 'normale' week).¹³

Tabel 9: Aantal dagen gebruik van formele opvang per week (op basis van enquêtegegevens; voor de gebruikers van formele kinderopvang die minstens wekelijks beroep doen op de formele opvang, N=3.307)

Gemiddeld aantal dagen formele opvang per week	Gebruikers van formele kinderopvang (N=3.307)
0 t.e.m. 1 dag per week	0,9%
>1 t.e.m. 2 dagen per week	8,3%
>2 t.e.m. 3 dagen per week	30,1%
>3 t.e.m. 4 dagen per week	33,1%
>4 t.e.m. 5 dagen per week	27,5%
> 5 dagen per week	0,1%
Totaal	100,0%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Indien ouders meerdere kindjes hebben tussen 0 en 3 jaar, werd het gebruik voor het eerste kindje meegerekend

*Berekening op basis van ouders die minstens wekelijks gebruik maken van formele kinderopvang in de enquête

Tabel 10 toont het gemiddeld aantal dagen per week dat men beroep doet op informele kinderopvang. Gebruikers van informele kinderopvang doen doorgaans beroep op informele opvang voor 1 à 2 dagen per week: 50,0% t.e.m. 1 dag per week, en 32,0% voor meer dan 1 t.e.m. 2 dagen per week. 8,3% doet voor meer dan 2 t.e.m. 3 dagen per week op de informele opvang. Gemiddeld gaat het om 1,8 dagen per week (in een 'normale' week).

Tabel 10: Aantal dagen gebruik van informele opvang per week (op basis van enquêtegegevens; voor de gebruikers van informele kinderopvang die minstens wekelijks beroep op de informele kinderopvang, N=2.464)

Gemiddeld aantal dagen informele opvang per week	Gebruikers van informele kinderopvang (N=2.464)
0 t.e.m. 1 dag per week	50,0%
>1 t.e.m. 2 dagen per week	32,0%
>2 t.e.m. 3 dagen per week	8,3%
>3 t.e.m. 4 dagen per week	4,4%
>4 t.e.m. 5 dagen per week	4,7%
> 5 dagen per week	0,5%
Totaal	100,0%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Indien ouders meerdere kindjes hebben tussen 0 en 3 jaar, werd het gebruik voor het eerste kindje meegerekend

*Berekening op basis van ouders die minstens wekelijks gebruik maken van informele kinderopvang in de enquête

Onder de gebruikers van formele kinderopvang is een deel uitsluitend gebruiker van formele kinderopvang, terwijl een ander aandeel het gebruik van formele kinderopvang combineert. Zoals Tabel 11 weergeeft, maken zij die énkél beroep doen op formele kinderopvang gemiddeld intensiever gebruik

¹³ Dit gemiddelde werd berekend op basis van de antwoorden op de vraag: 'Hoe vaak maak je gemiddeld per week gebruik van formele kinderopvang voor elk van jouw kinderen tussen 0 en 3 jaar? Geef jouw gebruik aan voor een 'normale' week (buiten de vakantieperiodes of eventuele sluitingen omwille van Covid19). Als je voor het kindje minder dan wekelijks gebruik maakt van formele kinderopvang (bv. enkele keren per maand of per jaar), gelieve dan de optie 'niet van toepassing' aan te duiden. 'Aantal verschillende dagen per week:...'

van deze opvang dan zij die formele en informele kinderopvang combineren. 57,0% van de gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang doet voor meer dan 4 t.e.m. 5 dagen per week beroep op formele kinderopvang, terwijl dit aandeel onder de ouders die formele en informele kinderopvang combineren slechts 9,9% bedraagt. Ouders die formele en informele kinderopvang combineren, maken minder intensief gebruik van formele kinderopvang. 41,6% gebruikt de kinderopvang voor meer dan 2 t.e.m. 3 dagen per week en 35,5% voor meer dan 3 t.e.m. 4 dagen per week.

Tabel 11: Aantal dagen per week gebruik formele kinderopvang naargelang al dan niet combinatie met informele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens; enkel voor gebruikers van formele en/of informele kinderopvang, N= 3.307 ouders die beroep doen op formele en/of informele kinderopvang)

Gemiddeld aantal dagen gebruik van formele kinderopvang	Gebruikers enkel formele kinderopvang (N=1241)	Gebruikers zowel formele als informele kinderopvang (N=2066)
0 t.e.m. 1 dag per week	0,4%	1,2%
>1 t.e.m. 2 dagen per week	2,3%	11,9%
>2 t.e.m. 3 dagen per week	11,0%	41,6%
>3 t.e.m. 4 dagen per week	29,0%	35,5%
>4 t.e.m. 5 dagen per week	57,0%	9,9%
Meer dan 5 dagen per week	0,3%	0,0%
Totaal	100%	100%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Indien ouders meerdere kindjes hebben tussen 0 en 3 jaar, werd het gebruik voor het eerste kindje meegerekend

*Berekening op basis van ouders die minstens wekelijks gebruik maken van formele en/of informele kinderopvang in de enquête

Zoals bovenstaande aantoonde, kunnen ouders die beroep doen op informele kinderopvang, de intensiteit van het gebruik van formele kinderopvang (en zo ook de kosten verbonden aan formele kinderopvang), drukken. Ouders die t.e.m. 1 dag per week beroep doen op informele kinderopvang, zullen het vaakst beroep doen op meer dan 3 t.e.m. 4 dagen kinderopvang per week. Ouders die meer dan 1 t.e.m. 2 dagen per week beroep doen op informele kinderopvang, zullen formele kinderopvang het vaakst voor meer dan 2 t.e.m. 3 dagen inzetten (zie Tabel 12). Door formele en informele opvang te combineren kunnen heel wat ouders dus tot een 'voltijdse' (5 dagen per week) kinderopvang komen.

Tabel 12: Krusing aantal dagen per week gebruik formele en informele kinderopvang bij de gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens; enkel voor gebruikers die formele en informele kinderopvang combineren, N= 2.066 ouders die beroep doen op formele en informele kinderopvang)

		Aantal dagen informele kinderopvang					Rijttotaal formele kinderopvang
		0 t.e.m. 1 dag per week	>1 t.e.m. 2 dagen per week	>2 t.e.m. 3 dagen per week	>3 t.e.m. 4 dagen per week	>4 t.e.m. 5 dagen per week	
Aantal dagen formele kinderopvang	0 t.e.m. 1 dag per week	0,3%	0,3%	0,2%	0,3%	0,2%	1,2%
	>1 t.e.m. 2 dagen per week	3,0%	5,6%	3,6%	0,3%	0,1%	12,5%
	>2 t.e.m. 3 dagen per week	17,5%	25,3%	1,0%	0,2%	0,2%	44,2%
	>3 t.e.m. 4 dagen per week	32,3%	2,3%	0,3%	0,5%	0,2%	35,6%

>4 t.e.m. 5 dagen per week	4,1%	1,4%	0,4%	0,2%	0,4%	6,5%
<i>Kolomtotaal informele kinderopvang</i>	57,2%	34,8%	5,5%	1,5%	1,0%	100,0%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Indien ouders meerdere kindjes hebben tussen 0 en 3 jaar, werd het gebruik voor het eerste kindje meegerekend

*Berekening op basis van ouders die minstens wekelijks gebruik maken van formele en informele kinderopvang in de enquête

3.4. De kosten van formele kinderopvang

Het gebruik van formele kinderopvang gaat gepaard met aanzienlijke kosten

Aan het gebruik van formele kinderopvang hangt een serieus prijskaartje. Zoals later zal blijken, speelt de kostprijs voor heel wat ouders een belangrijke rol bij de keuze voor de mate waarin men beroep doet op formele kinderopvang (en of men er al dan niet beroep op doet).

Eenzijds betalen ouders een basisprijs per opvangdag. Deze kan variëren. In niet-inkomensgerelateerde kinderopvang wordt deze vrij bepaald door de opvanginstelling. In inkomensgerelateerde kinderopvang wordt deze vast bepaald op basis van het inkomen van de ouders en het aantal kinderen ten laste. Afhankelijk daarvan, betalen ouders een inkomenstarief. In bepaalde omstandigheden kan afgeweken worden van het berekende inkomenstarief naar een individueel verminderd tarief (IVT) of kan het OCMW een OCMW-tarief toekennen. Het [Dashboard van Opgroeien](#) over de kinderopvang van baby's en peuters toont de verdeling naar dit inkomenstarief voor kinderen in de inkomensgerelateerde kinderopvang in Vlaanderen in 2021. Gemiddeld betaalden ouders in IKT-opvang €14,94 per opvangdag. Naast de basisprijs per opvangdag kan de opvanginstelling overigens nog andere kosten aanrekenen, bv. kosten voor inschrijving, maaltijden, luiers en verzorgingsproducten, activiteiten en uitstapjes, verlengde opvang, ...¹⁴

Tabel 13: Verdeling kinderen in een opvang met inkomenstarief naargelang het inkomenstarief (op basis van gegevens van Agentschap Opgroeien, 2021).

Inkomenstarief voor een volledige opvangdag	Kinderen in een opvang met inkomenstarief
€0,00 - <= standaardminimum	16,4%
> standaardminimum - €9,99	11,3%
€10,00-€14,99	18,8%
€15,00-€19,99	27,7%
€20,00-€24,99	20,5%
€25,00 - maximum	5,3%
Gemiddeld inkomenstarief voor een volledige opvangdag	€14,94

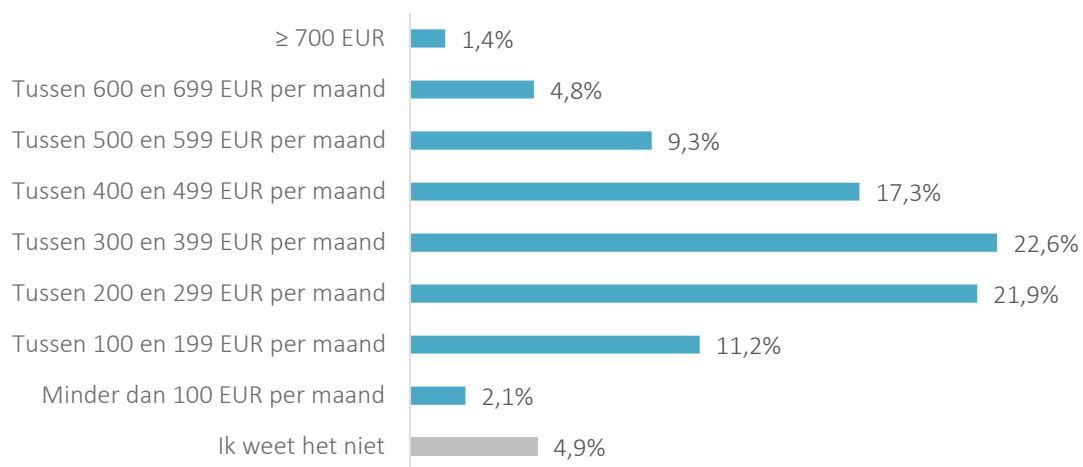
Bron: Agentschap Opgroeien¹⁵

¹⁴ Naast kosten voor de ouders, zijn er ook voor de overheid aanzienlijke kosten voor kinderopvang onder de vorm van subsidies. Deze overheidskosten (exclusief ouderbijdragen) bedragen in 2022 voor de inkomensgerelateerde kinderopvang €15,71 per dag in de gezinsopvang in het laagste inkomenstarief, €16,98 per dag in de gezinsopvang in het hoogste tarief, €45,11 per dag in de groepsopvang in het laagste tarief en €54,59 per dag in de groepsopvang in het hoogste inkomenstarief. Voor de niet-inkomensgerelateerde kinderopvang wordt een kinderopvangtoeslag van €3,36 per dag uitbetaald. (Op basis van interne berekeningen van Opgroeien, meer uitleg over deze berekeningen in Bijlage 6).

¹⁵ <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/kinderopvang-babys-en-peuters/cijfers-op-maat#toc-tariefgegevens-over-kinderen-in-opvang-met-inkomenstarief>

De totale maandelijkse kosten van formele kinderopvang variëren dus bij gezinnen naargelang het inkomen, het aantal kinderen ten laste, maar ook naargelang het aantal kinderen dat naar de formele opvang gaat, de intensiteit van het gebruik van kinderopvang en naargelang het subsidietype van de opvanglocatie. In de enquête vroegen we de ouders die gebruik maken van formele kinderopvang wat hun totale maandelijkse kosten voor formele kinderopvang zijn (inclusief extra kosten bovenop de dagprijs). Figuur 6 geeft de resultaten weer. De maandelijkse kosten voor formele kinderopvang bedragen voor bijna één op drie van de ouders meer dan €400 per maand. 22,6% van de ouders betaalt tussen €300 en €399 en 21,9% tussen €200 en €299. Voor 13,3% bedragen de kosten minder dan €200 per maand. Dit zijn de bedragen voor de verrekening van de fiscale aftrek voor kinderopvang en de eventuele kinderopvangtoeslag (bij niet-inkomensgerelateerde kinderopvang).

Figuur 6: Maandelijkse kosten van formele kinderopvang bij gebruikers van formele kinderopvang op basis van enquêtegegevens; N=3.242 respondenten die formele kinderopvang gebruiken)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

De kosten van formele kinderopvang zijn hoger voor de ouders die enkel beroep doen op formele kinderopvang en voor de ouders die gebruik maken van niet-inkomensgerelateerde opvang

Onderstaande tabel toont de gemiddelde maandelijkse kosten voor gebruikers die enkel beroep doen op formele kinderopvang en zij die de formele kinderopvang combineren met informele opvang (op wekelijkse basis), alsook voor de gebruikers van IKT-kinderopvang en de gebruikers van niet-IKT opvang.

Zoals hierboven aangehaald zijn gebruikers die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang doorgaans intensievere gebruikers dan gebruikers die formele en informele kinderopvang combineren. Dit reflecteert zich ook in de maandelijkse kosten voor formele kinderopvang. De kosten liggen hoger voor gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang.

Bij niet-inkomensgerelateerde kinderopvang wordt de prijs vrij bepaald door de opvanginstelling en ligt deze doorgaans hoger dan de prijs op basis van inkomenstarief. Ook dit wordt weergegeven in de cijfers in onderstaande tabel. De maandelijkse kost ligt logischerwijs gemiddeld hoger voor gebruikers van niet-IKT kinderopvang dan voor gebruikers van IKT kinderopvang.

Tabel 14: Kosten gebruik formele kinderopvang naargelang combinatie gebruik informele kinderopvang en naargelang gebruik IKT of niet-IKT kinderopvang

Gemiddelde maandelijkse kosten formele kinderopvang	Gebruikers enkel formele kinderopvang (N=1217)	Gebruikers formele en informele kinderopvang (N=2025)	Gebruikers IKT-kinderopvang** (N=2345)	Gebruikers niet-IKT kinderopvang** (N=880)
Minder dan 100 EUR per maand	2,7%	1,8%	2,8%	0,3%
Tussen 100 en 199 EUR per maand	9,1%	12,4%	14,4%	2,5%
Tussen 200 en 299 EUR per maand	15,2%	25,9%	26,0%	10,9%
Tussen 300 en 399 EUR per maand	17,3%	25,9%	22,8%	22,2%
Tussen 400 en 499 EUR per maand	20,1%	15,7%	14,4%	25,5%
Tussen 500 en 599 EUR per maand	14,1%	6,4%	6,9%	15,9%
Tussen 600 en 699 EUR per maand	7,7%	3,0%	2,4%	11,0%
Meer dan 700 EUR per maand	8,3%	4,4%	4,6%	9,1%
Ik weet het niet	5,4%	4,6%	5,5%	2,6%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Cijfers in het vet om aan te duiden waar we een relatief zwaarder gewicht waarnemen in de verdeling naargelang loon van de subgroepen

** Gebruikers van zowel IKT- als niet-IKT opvang (beperkt aantal), werden bij de gebruikers van niet-IKT opvang geteld.

4 / Het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

In dit hoofdstuk bespreken we het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang in Vlaanderen. We doen hiervoor beroep op administratieve gegevens. Ook bekijken we, eveneens op basis van administratieve gegevens, of er een verschil in profiel is naargelang de intensiteit van gebruik van formele kinderopvang. Op basis van de enquêteresultaten voegen we een analyse van het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang (al dan niet in combinatie met formele kinderopvang) toe.

4.1. Profielkenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang

Grote sociale kloof tussen gebruikers en niet- of partiële gebruikers van formele kinderopvang

In dit onderdeel brengen we het profiel van de gebruikers (m.n. kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019 waarvoor in de vier kwartalen van 2019 opvangdagen werden geregistreerd), partiële gebruikers (m.n. kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019 waarvoor meer dan 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd maar waarvoor niet in elk kwartaal van 2019 opvangprestaties werden geregistreerd), en niet-gebruikers (kinderen tussen 3.5 maand en 2.5 jaar oud in 2019 waarbij 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd) in kaart. Er wordt onder andere een beschrijving gegeven van de leeftijd, gezinssituatie, geboorteplaats, opleiding en socio-economische situatie van de moeder en het inkomen van het gezin. De resultaten worden weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 15: Profielkenmerken Vlaamse populatie gebruikers en niet-gebruikers van formele opvang in 2019 (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Profielkenmerken		Totaal (N=77.235 kinderen)	Gebruikers formele kinderopvang (N=50.948 kinderen)	Partiële gebruikers formele kinderopvang (N=6.691 kinderen)	Niet- gebruikers formele kinderopvang (N=19.596 kinderen)
Kansarmoede	Ja	13,4%	6,5%	28,3%	26,3%
Gezinssituatie	Inwonende partner gekend	88,2%	90,8%	81,8%	83,7%
	Inwonende partner niet gekend	11,8%	9,2%	18,2%	16,3%
Geboorteland moeder	België	71,9%	83,5%	51,0%	49,1%
	Buurlanden	3,3%	2,5%	4,1%	4,9%
	Andere Europese landen	8,3%	5,0%	13,6%	15,3%
	Niet Europa	16,3%	9,0%	31,1%	30,3%
Migratieachtergrond moeder en partner	Geen migratieachtergrond	59,5%	72,3%	35,7%	34,2%
	Migratieachtergrond	33,2%	21,1%	55,0%	57,4%
	N.a.	7,3%	6,6%	9,3%	8,4%
Leeftijd moeder	Minder dan 25 jaar	7,6%	4,6%	14,3%	12,2%
	25 tot 29 jaar	30,1%	29,8%	31,7%	30,4%
	30 tot 34 jaar	39,7%	43,4%	32,0%	32,8%
	Meer dan 35 jaar	22,6%	21,9%	21,9%	24,6%
Opleidingsniveau moeder	Hooggeschoold	41,5%	54,9%	20,0%	14,1%
	Laag-of middengediplomeerd	30,2%	27,6%	37,8%	34,5%
	N.a.	28,3%	17,5%	42,2%	51,4%
Socio-economische positie moeder in 2 ^{de} kwartaal 2019 (enkel voornaamste statuut, geen cumul van statuten)	Loondienst	66,6%	81,4%	42,7%	36,3%
	Zelfstandige	7,1%	8,0%	5,8%	5,1%
	Helper	0,5%	0,4%	0,6%	0,7%
	Werkzoekend	3,5%	1,9%	9,03%	5,6%
	Volledige loopbaanonderbreking / volledig tijdskrediet	1,6%	0,7%	3,7%	3,2%
	Vrijstelling van inschrijving als werkzoekende	0,7%	0,7%	1,0%	0,4%
	Leefloon en financiële hulp	1,6%	1,0%	5,3%	2,1%
	Pensioentrekking	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
	Rechtgevendende kinderen voor kinderbijslag	0,3%	0,2%	0,5%	0,5%
	Arbeidsongeschikt	2,5%	1,0%	4,7%	5,5%

	Persoon met een tegemoetkoming aan personen met een handicap (IVT)	0,2%	0,1%	0,3%	0,5%
	Andere (o.a. mensen zonder uitkering zoals huisvrouwen en -mannen, geschorste werklozen)	15,6%	4,7%	26,4%	40,2%
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per kwartaal (€)		€ 5.191	€ 2.662	€ 2.618,7

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Volgende vaststellingen kunnen op basis van bovenstaande tabel gemaakt worden:

- ▶ **Kansarmoede:** Kinderen in kansarmoede¹⁶ maken duidelijk meer partieel of geen gebruik van kinderopvang. De administratieve gegevens geven aan dat een significant aandeel van niet-gebruikers (26,3%) zich in kansarmoede bevindt ten opzichte van 6,5% van deze die gebruikmaken van het aanbod van formele kinderopvang in Vlaanderen gedurende alle kwartalen van 2019. Het is echter opmerkelijk om vast te stellen dat het aandeel kinderen opgroeiend in kansarmoede bijna even groot is bij niet-gebruikers van formele kinderopvang als bij de groep partiële gebruikers (28,3%).
- ▶ **Gezinssituatie:** Voor 88,2% van de populatie van ouders met een kind tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019 is een inwonende partner gekend. Voor 11,8% onder hen is er geen inwonende partner gekend¹⁷. Niet- of partiële gebruikers van formele kinderopvang zijn vaker moeders zonder partner of waarvan de partner niet gekend is in de administratieve data (16,3% van de niet-gebruikers en 18,2% van de partiële gebruikers), dan gebruikers van formele kinderopvang (9,2% van de gebruikers).
- ▶ **Geboorteland en migratieachtergrond:** Niet-gebruikers kennen ten opzichte van gebruikers een groter aandeel waarbij de moeder en/of inwonende partner niet van Belgische nationaliteit of origine zijn. 83% van de moeders die kinderopvang gebruiken versus 49% van de moeders die geen gebruik maken van kinderopvang werden in België geboren. Hierbij merken we op dat voornamelijk niet-gebruikers gekenmerkt worden door een migratieachtergrond (57,4% niet-gebruikers vs. 21,1% gebruikers). De groep partiële gebruikers is weer heel vergelijkbaar aan de groep niet-gebruikers (35,7% onder hen heeft een migratieachtergrond). Ter info, via het [Dashboard van Opgroeien](#) over het gebruik van formele kinderopvang gedurende 2019, 2020, 2021 van kinderen die op 31 december 2021 maximaal 3 jaar waren, wordt getoond dat onder de kinderen die niet in kansarmoede leven, en met een moeder van Belgische origine, 78,1% gebruik maakt van kinderopvang, terwijl dit aandeel onder de kinderen in kansarmoede met een moeder van Belgische origine 55,0% is, onder de kinderen die niet in kansarmoede leven en met een moeder van niet-Belgische origine 46,2%, en onder de kinderen in kansarmoede met een moeder van niet-Belgische origine 35,8%. Dit toont aan dat het gebruik ook sterk samenhangt met de combinatie van kansarmoede en origine van de moeder.

¹⁶ Specifieke omschrijving profiel kansarmoede is beschikbaar in bijlage.

¹⁷ Volgens de RSZ bestaat 48% van deze 11,8% moeders zonder gekende inwonende partner uit éénoudergezinnen. 52% bestaat dus uit andere situaties, bv. Koppels van hetzelfde geslacht, moeders die met anderen wonen (bv. ouders,...), enz.

- ▶ **Leeftijd van de moeder:** Het merendeel van de moeders van kinderen in formele kinderopvang is tussen 30 en 34 jaar oud. Opvallend is ook dat moeders van jonger dan 25 jaar relatief meer vertegenwoordigd zijn in de groep niet- en partiële gebruikers: bij 12,2% van de niet-gebruikers, 14,3% van de partiële gebruikers is de moeder jonger dan 25 jaar, vs. 4,6% bij de gebruikers van formele kinderopvang.
- ▶ **Opleidingsniveau van de moeder:** Meer dan 1 op 2 moeders van kinderen in formele kinderopvang zijn hoogopgeleid. Dit percentage valt tot 14,1% voor de groep niet-gebruikers en 20% voor de groep partiële gebruikers. Men moet echter voorzichtig zijn met deze gegevens aangezien deze info niet gekend is voor een groot deel niet-gebruikers en partiële gebruikers.
- ▶ **Socio-economische positie van de moeder in het 2de kwartaal van 2019:** 82% van de moeders dewelke gebruik maken van formele beschikbare kinderopvang in Vlaanderen werkten in het 2^e kwartaal van 2019 in loondienst, tegenover 36% van de niet-gebruikers en 43% van de partiële gebruikers van formele kinderopvang. Niet-gebruikers en partiële gebruikers van kinderopvang vallen vooral onder de categorie 'andere' (respectievelijk 40,2% en 26,4%). Onder deze categorie vallen onder meer huisvrouwen en -mannen of geschorste werklozen. Daarnaast bevonden 6% van de moeders die geen gebruik maakten van formele kinderopvang en 9% van degene die er partieel beroep op deden zich in een situatie als werkzoekende tegenover 2% van de moeders die in 2019 wel 4 kwartalen gebruik maakten van formele kinderopvang. 5% van de niet-gebruikers en partiële gebruikers bevinden zich in een situatie van arbeidsongeschiktheid (versus 1% van de gebruikers). Opvallend is ook dat 5% van de partiële gebruikers een leefloon heeft, versus 1,9% van de niet-gebruikers en 0,9% van de gebruikers. Voor dit aspect blijkt de sociale kloof dus nog groter tussen gebruikers en partiële gebruikers van formele kinderopvang.
- ▶ **Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019:** Niet-gebruikers en partiële gebruikers van formele kinderopvang hadden in het 2de kwartaal 2019 een gezamenlijk maandelijks bruto-inkomen van gemiddeld €2.600. Dit maandelijks bruto-inkomen is bijna dubbel zo hoog voor gebruikers van kinderopvang, namelijk € 5.191.

Op basis van deze analyse kan men dus bevestigen dat er een duidelijke sociale kloof is in het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen, waarbij gezinnen die gebruik maken van kinderopvang gemiddeld een dubbel zo hoog inkomen hebben dan niet-gebruikers en waarbij dubbel zoveel moeders die gebruik maken van kinderopvang hoogopgeleid zijn dan het aandeel bij de moeders die geen gebruik maken van kinderopvang. Deze resultaten bevestigen dus wat er reeds in voorgaande studies in kaart werd gebracht (Teppers et al. 2019; Van Lancker & Ghysels 2012).

In bijlagen worden deze cijfers ook weergegeven naargelang het al dan niet opgroeien in een gezin in kansarmoede en volgens 'gezinssituatie' (zie bijlage 4).

4.2. Profielkenmerken van gebruikers van formele kinderopvang volgens intensiteit van gebruik

In vergelijking met niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang, zijn ouders die intensief gebruik maken van formele kinderopvang wat vaker alleenstaand, zelfstandig, niet hooggeschoold, hebben wat vaker een migratieachtergrond, en groeien de kinderen relatief wat vaker op in kansarmoede

In dit onderdeel brengen we het profiel van de intensieve en niet-intensieve gebruikers van kinderopvang in kaart op basis van administratieve gegevens. Intensieve gebruikers worden gedefinieerd als gebruikers (excl. partiële gebruikers) die 3 dagen of meer per week gebruik hebben gemaakt van formele kinderopvang in 2019; terwijl niet-intensieve gebruikers minder dan 3 dagen gebruik hebben gemaakt van kinderopvang per week (op basis van het *effectieve* gebruik per maand). We vergelijken het profiel van deze intensieve en niet-intensieve gebruikers aan deze van niet-gebruikers.

Tabel 16: Profielkenmerken Vlaamse populatie gebruikers van formele opvang in 2019 volgens intensiteit van gebruik (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Profielkenmerken		Totale populatie gebruikers (N=50.948 kinderen)		Niet-gebruikers van formele kinderopvang (N=19.596 kinderen)
		Intensieve gebruiker (N=31.468 kinderen)	Niet Intensieve gebruiker (N=19.480 kinderen)	
Kansarmoede	Ja	7,3%	5,4%	26,3%
Gezinssituatie	Inwonende partner gekend	88,4%	92,2%	83,7%
	Inwonende partner niet gekend	11,6%	7,8%	16,3%
Geboorteland moeder	België	80,5%	88,3%	49,1%
	Buurlanden	2,4%	2,8%	4,9%
	Andere Europese landen	6,4%	2,6%	15,3%
	Niet Europa	10,6%	6,3%	30,3%
Migratieachtergrond moeder en partner	Geen migratieachtergrond	68,4%	78,6%	34,2%
	Migratieachtergrond	24,6%	15,3%	57,4%
Leeftijd moeder	Minder dan 25 jaar	5,1%	4,6%	12,2%
	25 tot 29 jaar	27,2%	33,8%	30,4%
	30 tot 34 jaar	43,7%	43,0%	32,8%
	Meer dan 35 jaar	23,9%	18,6%	24,6%
Opleidingsniveau moeder	Hooggeschoold	53,6%	57,0%	14,1%
	Laag-of middengespoold	26,1%	30,0%	34,5%
	N.a.	20,4%	13,0%	51,4%
Socio-economische positie moeder in	Loondienst	80,7%	82,5%	36,3%
	Zelfstandige	9,1%	6,3%	5,1%

2de kwartaal 2019 (niet cumulatief)	Helper	0,4%	0,3%	0,7%
	Werkzoekend	1,9%	2,0%	5,6%
	Volledige loopbaan- onderbreking / volledig tijdskrediet	0,6%	0,9%	3,2%
	Vrijstelling van inschrijving als werkzoekende	0,8%	0,6%	0,4%
	Leefloon en financiële hulp	0,9%	1,0%	2,1%
	Pensioentrekend	0,0%	0,1%	0,1%
	Rechtgevende kinderen voor kinderbijslag	0,2%	0,2%	0,5%
	Arbeidsongeschikt	0,9%	1,0%	5,5%
	Persoon met een tegemoetkoming aan personen met een handicap (IVT)	0,1%	0,1%	0,5%
	Andere	4,3%	5,2%	40,2%
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per kwartaal (€)	€ 5.312,0	€ 4.995,6	€ 2.618,7

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Volgende vaststellingen kunnen op basis van bovenstaande tabel gemaakt worden:

- ▶ **Kansarmoede:** Een groter aandeel van de kinderen die intensief naar de kinderopvang gaan, groeit op in kansarmoede, vergeleken met de kinderen die niet intensief naar de kinderopvang gaan. 7,3% van de intensieve gebruikers van formele kinderopvang worden gekenmerkt als opgroeiend in kansarmoede, versus 5,4% van de niet-intensieve gebruikers.
- ▶ **Gezinssituatie:** Intensieve gebruikers van formele kinderopvang zijn relatief vaker moeders waarvan de inwonende partner niet gekend is dan niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang. 11,6% van de intensieve gebruikers zijn moeders waarvan de inwonende partner niet gekend is, versus 7,8% van de niet-intensieve gebruikers.
- ▶ **Geboorteland en migratieachtergrond:** Intensieve gebruikers kennen ten opzichte van niet-intensieve gebruikers een groter aandeel waarbij de moeder en/of inwonende partner niet van Belgische geboortenationaliteit of origine zijn (24,6% intensieve gebruikers met migratieachtergrond versus 15,3% niet intensieve gebruikers).
- ▶ **Leeftijd van de moeder:** Intensieve gebruikers zijn proportioneel vaker meer dan 35 jaar dan niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang (23,9% van de intensieve gebruikers zijn ouder dan 35 jaar versus 18,6% niet-intensieve gebruikers).
- ▶ **Opleidingsniveau van de moeder:** Niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang zijn vaker hoogopgeleid, in vergelijking met intensieve gebruikers van formele kinderopvang (respectievelijk 57,0% hoogopgeleiden bij de niet-intensieve gebruikers versus 53,6% bij de intensieve gebruikers).

- ▶ **Socio-economische positie van de moeder in het 2de kwartaal van 2019:** Intensieve gebruikers van formele kinderopvang zijn vaker zelfstandigen dan niet-intensieve gebruikers (9,1% versus 6,3% bij de niet-intensieve gebruikers).
- ▶ **Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019:** De intensiteit van gebruik van kinderopvang weerspiegelt zich in het inkomen van het gezin. Zo blijkt uit de administratieve gegevens dat intensieve gebruikers gemiddeld meer verdienen per maand (€ 5.312,0 bruto) dan niet-intensieve gebruikers (€ 4.995,6).

Hoewel de verschillen in het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang duidelijk veel groter zijn, heeft deze analyse¹⁸ aangetoond dat er ook (kleinere) verschillen zijn tussen intensieve en niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang. Intensieve gebruikers van formele kinderopvang behoren vaker tot bepaalde 'doelgroepen' op de arbeidsmarkt (alleenstaand, van niet-Belgische geboortenationaliteit of herkomst, zelfstandigen, in kansarmoede, niet hooggeschoold) dan niet-intensieve gebruikers. Echter, het gezinsinkomen ligt net hoger bij intensieve gebruikers dan bij niet-intensieve gebruikers. Zoals later in het rapport wordt beschreven, werken intensieve gebruikers van formele kinderopvang dan ook vaker voltijds (zie paragraaf 5.5).

¹⁸ In bijlage worden deze cijfers ook weergegeven volgens 'gezinssituatie' (zie bijlage 4).

4.3. Profielkenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang

De ouders die formele en informele kinderopvang combineren, zijn wat vaker samenwonend met een partner, van Belgische geboortenationaliteit, hooggeschoolde moeders, en de kinderen leven minder vaak in kansarmoede

In dit onderdeel brengen we het profiel van de gebruikers van formele en/of informele kinderopvang in kaart op basis van de enquêtegegevens. We kunnen vier groepen onderscheiden: gebruikers van enkel formele kinderopvang, gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang, gebruikers van enkel informele kinderopvang en niet-gebruikers van formele noch informele kinderopvang. We vergelijken het profiel van deze vier groepen.

Tabel 17: Profielkenmerken van gebruikers van formele en/of informele opvang (op basis van de enquêtegegevens; N=4.322 ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar)

Profielkenmerken		Gebruikers formele opvang		Niet-gebruikers formele opvang	
		Gebruikers enkel formeel (n=1098-1304)	Gebruikers formeel en informeel (n=1846-2101)	Gebruikers enkel informeel (n=283-363)	Niet-gebruikers formeel noch informeel (n=377-554)
Kansarmoede*	Ja	4,3%	1,0%	4,1%	19,0%
Gezinssituatie	Samenwonend met partner	94,6%	95,8%	93,9%	91,2%
	Alleenstaande	5,4%	4,2%	6,1%	8,8%
Geboortenationaliteit respondent	Belgische	82,6%	94,8%	86,1%	58,6%
	Ander EU-land	9,9%	3,0%	6,9%	18,3%
	Niet-EU-land	7,5%	2,2%	6,9%	23,1%
Leeftijd respondent	18-24 jaar	1,3%	1,3%	3,6%	5,0%
	25-34 jaar	60,9%	74,7%	64,8%	56,5%
	35-44 jaar	36,3%	23,6%	30,7%	34,8%
	45 jaar of ouder	1,5%	0,4%	0,9%	3,7%
Scholingsniveau moeder*	Laag	4,5%	1,2%	5,2%	16,2%
	Midden	21,2%	15,3%	31,5%	43,6%
	Hoog	74,3%	83,5%	63,3%	40,2%
Netto gezinsinkomen	Minder dan 3.000 EUR per maand	19,1%	11,7%	26,1%	54,6%
	Tussen 3.000 en 3.999 EUR per maand	24,9%	26,2%	33,2%	27,9%
	Tussen 4.000 en 4.999 EUR per maand	29,2%	38,2%	27,6%	10,9%
	Tussen 5.000 en 5.999 EUR per maand	16,0%	16,0%	7,8%	4,5%
	Meer dan 6.000 EUR per maand	10,7%	8,0%	5,3%	2,1%
Leeftijd van het kind op referentiedatum in kalendermaanden*	3 t.e.m. 5 maand	17,1%	15,9%	13,8%	20,2%
	6 t.e.m.11 maand	19,6%	22,8%	26,7%	24,0%
	12 t.e.m. 17 maand	21,0%	19,3%	19,0%	18,4%
	18 t.e.m. 23 maand	22,4%	22,1%	20,4%	19,5%
	24 t.e.m. 30 maand	19,9%	20,0%	20,1%	17,9%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

de variabelen met een asterisk () zijn variabelen die via de database van Agentschap Opgroeien werden aangeleverd (en de respondenten dus niet zelf aanduiden in de enquête)

Volgende vaststellingen kunnen op basis van bovenstaande tabel gemaakt worden:

- ▶ **Kansarmoede:** 19,0% van de kinderen die niet naar de formele noch informele kinderopvang gaan, worden gekenmerkt als opgroeiend in kansarmoede. Bij de kinderen die énkél naar de formele kinderopvang gaan of énkél naar de informele kinderopvang, ligt dit aandeel iets boven de 4%. Het laagste aandeel zien we onder de kinderen die zowel naar de formele als informele kinderopvang gaan: daar is het aandeel slechts 1,0%.
- ▶ **Gezinssituatie:** Gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang zijn het vaakst tweeoudergezinnen (95,8%), onder de niet-gebruikers van noch formele, noch informele kinderopvang ligt het aandeel het laagst (91,2%).
- ▶ **Geboortenationaliteit respondent:** 23,1% van de niet-gebruikers van formele noch informele kinderopvang hebben een niet-Europese geboortenationaliteit. Bij de gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang of uitsluitend informele kinderopvang ligt dat aandeel om en bij de 7%. Bij gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang is het aandeel met een niet-Europese geboortenationaliteit slechts 2,2%.
- ▶ **Leeftijd van de respondent:** Niet-gebruikers van formele, noch informele kinderopvang zijn het vaakst jonge moeders (5,0% onder hen is jonger dan 25 jaar, terwijl dit bij de gebruikers van formele kinderopvang slechts 1,3% is en bij de gebruikers van uitsluitend informele kinderopvang 3,6%). Gebruikers van zowel formele als informele opvang zijn het vaakst tussen 25 en 34 jaar oud: binnen deze groep is 74,7% 25-34 jaar, terwijl dit bij de niet-gebruikers van formele, noch informele kinderopvang slechts om 56,5% van de ouders gaat (en 60,9% bij de gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang en 64,8% uitsluitend informele kinderopvang).
- ▶ **Opleidingsniveau van de moeder:** De gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang zijn het hoogst opgeleid. Onder hen is 83,5% hoogopgeleid. Onder de gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang is dat 74,3%, onder de gebruikers van uitsluitend informele kinderopvang 63,3% en onder de niet-gebruikers van formele, noch informele opvang slechts 40,2%.
- ▶ **Netto gezinsinkomen:** Niet-gebruikers van formele, noch informele kinderopvang hebben het vaakst een gezinsinkomen van minder dan €3.000 per maand (54,6% onder hen). De hoogste inkomens zien we bij de gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang: 38,2% van deze gezinnen verdienen tussen €4000 en €4.999 per maand, 16,0% tussen €5.000 en €5.999 per maand en 8,0% meer dan €6.000 per maand. De gezinsinkomens van gezinnen die enkel formele kinderopvang gebruiken liggen daar dichtbij.
- ▶ **Leeftijd van het kind:** Weinig verschillen worden vastgesteld tussen gebruikers van formele en/of informele kinderopvang naargelang leeftijd van het kind.

De verschillen die we zagen tussen de profielkenmerken van intensieve versus niet-intensieve gebruikers van kinderopvang, zien we in zekere mate terugkomen bij het profiel van gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang en gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang. In het vorige hoofdstuk werd dan ook beschreven dat gebruikers die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang, er vaker intensiever gebruik van maken dan de gebruikers die formele en informele kinderopvang combineren. Intensieve gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang behoren dus iets vaker tot bepaalde doelgroepen (alleenstaanden, mensen met niet-Belgische geboortenationaliteit of herkomst, zelfstandigen, gezinnen in kansarmoede, niet-hooggeschoolden) dan niet-intensieve gebruikers die formele en informele kinderopvang combineren.

5 / De tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

In dit hoofdstuk analyseren we de tewerkstellingssituatie en tewerkstellingskenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang in Vlaanderen. We doen hiervoor voornamelijk beroep op administratieve gegevens. Ook bekijken we, eveneens op basis van administratieve gegevens, of er een verschil is in deze tewerkstellingssituaties en -kenmerken naargelang de intensiteit van gebruik van formele kinderopvang. De tewerkstellingssituatie van gebruikers- en niet-gebruikers van informele kinderopvang wordt via de enquête in kaart gebracht.

5.1. Tewerkstellingssituatie van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang

Gebruikers van formele kinderopvang (alleenstaand of niet) zijn vaker aan het werk dan niet-gebruikers of partiële gebruikers

In onderstaande tabel analyseren we, op basis van administratieve gegevens, de tewerkstellingssituatie van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang in het 2de kwartaal 2019. We onderscheiden hierbij de tewerkstellingssituatie van de moeder (met of zonder gekende inwonende partner) en de partner.

Tabel 18: De werksituatie van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang naar moeder en inwonende partner in het 2de kwartaal 2019 (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 moeders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

		Werkend	Niet-werkend	Totaal
Moeders met gekende inwonende partner	Totaal (N=68.137 moeders)	69,4%	30,6%	100%
	Gebruikers (N=46.256 moeders)	84,2%	15,8%	100%
	Partiële gebruikers (N=5.472 moeders)	43,8%	56,2%	100%
	Niet-gebruikers (N=16.411 moeders)	36,2%	63,8%	100%
Gekende partners	Totaal (N=68.137 partners)	78,6%	21,4%	100%
	Gebruikers (N=46.256 partners)	82,4%	17,6%	100%
	Partiële gebruikers (N=5.472 partners)	70,3%	29,7%	100%
	Niet-gebruikers (N=16.411 partners)	71,4%	28,6%	100%
Moeders zonder gekende inwonende partner	Totaal (N=9.098 moeders)	50,5%	49,5%	100%
	Gebruikers (N=4.694 moeders)	68,9%	31,1%	100%
	Partiële gebruikers (N=1.219 moeders)	32,9%	67,1%	100%
	Niet-gebruikers (N=3.185 moeders)	30,3%	69,7%	100%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Agentschap Opgroeien (moeder en inwonende partner gekend)

Volgende vaststellingen kunnen op basis van bovenstaande tabel gemaakt worden:

- ▶ 84,2% van de moeders met een gekende inwonende partner die gebruik hebben gemaakt van formele kinderopvang gedurende de 4 kwartalen van 2019 is werkend versus slechts 36,2% van de moeders die geen gebruikmaken van formele kinderopvang en 43,8% van de moeders die er slechts partieel van gebruik hebben gemaakt in 2019.
- ▶ Partners blijken een vergelijkbare trend te volgen naar de tewerkstellingssituatie van de moeder, al is het verschil tussen de tewerkstellingsgraad onder de gebruikers en niet-gebruikers minder groot: 82,4% van de partners die formele kinderopvang gebruiken is aan het werk, versus 71,4% van de partners die geen formele kinderopvang gebruiken.
- ▶ Ook moeders zonder gekende inwonende partner zijn ook veel vaker aan het werk als ze gedurende de 4 kwartalen van 2019 gebruik hebben gemaakt van formele kinderopvang (68,9%) dan als ze er slechts partieel (32,9%) of niet gebruik van hebben gemaakt (30,3%).

Er kan dus duidelijk gesteld worden dat (alleenstaande) moeders en inwonende partners dewelke 4 kwartalen gebruik maken van formele kinderopvang in Vlaanderen een hoger percentage werkenden kennen in vergelijking met deze die geen of partieel gebruik maken van het beschikbare aanbod. Het verschil in het aandeel werkenden tussen gebruikers en niet-gebruikers is groter bij de moeders dan bij partners.¹⁹

65% van de gebruikers van formele kinderopvang zijn 2-verdieners

In onderstaande tabel analyseren we het aandeel 0-, 1-, en 2-verdienersgezinnen onder de gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang. Hieruit blijkt dat de gebruikers voor het grootste deel bestaan uit 2-verdieners (65,0% van de gebruikers). Dit aandeel is hoger dan gemiddeld in de hele populatie ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019 (51,2%).

Wat de niet-gebruikers van formele kinderopvang of de partiële gebruikers betreft, bestaat de grootste groep uit koppels waarbij één persoon aan het werk is (respectievelijk 41,9% en 38,9% terwijl deze groep 28,1% vertegenwoordigt bij de hele populatie ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019). Partiële of niet-gebruikers zijn dus het vaakst gezinnen waarbij één partner niet aan het werk is. Ook zijn de 0-verdieners oververtegenwoordigd in de groep niet- en partiële gebruikers. Hoewel het aandeel 2-verdieners ondervertegenwoordigd is, maken de 2-verdieners toch 27,6% van de partiële gebruikers en 23,6% van de niet-gebruikers uit.

Tabel 19: De werksituatie van de gezinnen (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Werksituatie gezin	Totaal (N=77.235 ouders)	Gebruikers (N=50.948 ouders)	Partiële gebruikers (N=6.691 ouders)	Niet-gebruikers (N=19.596 ouders)
0-verdieners: koppel	8,9%	4,5%	15,3%	18,2%
0-verdieners: moeders zonder gekende partner	5,8%	2,9%	12,2%	11,3%
1-verdieners: koppel met één werkende	28,1%	21,4%	38,9%	41,9%
1-verdiener: moeders zonder gekende partner	6,0%	6,3%	6,0%	4,9%
2-verdieners	51,2%	65,0%	27,6%	23,6%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Agentschap Opgroeien

¹⁹ Los van het al dan niet gebruik van formele kinderopvang, is er ook een duidelijk verschil in de werksituatie van mannen en vrouwen, zoals getoond in [het cijfer rapport van Opgroeien over de 'Werksituatie in het gezin'](#): mannen tussen 26 en 45 jaar mét kinderen zijn vaker aan het werk dan mannen van deze leeftijd zonder kinderen. Bij vrouwen doet zich de omgekeerde situatie voor, al is het verschil minder uitgesproken. Vrouwen tussen 26 en 45 jaar zonder kinderen zijn iets meer aan het werk dan vrouwen van deze leeftijd met kinderen.

5.2. Tewerkstellingssituatie van gebruikers van kinderopvang volgens intensiteit van gebruik

Intensieve gebruikers van kinderopvang zijn relatief vaker werkende moeders zonder gekende partner

In onderstaande tabel analyseren we de intensiteit van gebruik van formele kinderopvang volgens de verschillende type gezinnen. Ter herinnering, intensieve gebruikers worden gedefinieerd als gebruikers (excl. partiële gebruikers) die 3 dagen of meer per week gebruik hebben gemaakt van formele kinderopvang in 2019; terwijl niet-intensieve gebruikers minder dan 3 dagen per week gebruik hebben gemaakt van kinderopvang (op basis van het *effectieve* gebruik per maand).

Tabel 20: De werksituatie van de gezinnen naargelang de intensiteit van gebruik van formele kinderopvang (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Werksituatie gezin	Totaal (N=77.235 ouders)	Intensieve gebruikers (N=28.289 ouders)	Niet-intensieve gebruikers (N=18.940 ouders)	Niet-gebruikers (N=19.596 ouders)
0-verdieners: koppel	8,9%	4,7%	4,1%	18,2%
0-verdieners: moeders zonder gekende partner	5,8%	3,0%	2,7%	11,3%
1-verdieners: koppel met één werkende	28,1%	22,2%	20,0%	41,9%
1-verdiener: moeders zonder gekende partner	6,0%	7,1%	5,0%	4,9%
2-verdieners	51,2%	63,0%	68,1%	23,6%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Agentschap Opgroeien

Intensieve en niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang bestaan beiden grotendeels (voor meer dan 60%) uit tweeverdienersgezinnen, maar toch zijn er beperkte verschillen tussen beide groepen zichtbaar:

- ▶ Intensieve gebruikers bestaan relatief wat meer uit werkende moeders zonder gekende inwonende partner (7,1%), zowel t.o.v. niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang (5,0%) als t.o.v. niet-gebruikers van formele kinderopvang (4,9%). T.o.v. niet-intensieve gebruikers, bestaat de groep intensieve gebruikers daarnaast relatief iets meer uit 0-verdienersgezinnen (koppel of alleenstaande) en 1-verdienerskoppels.
- ▶ Niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang bestaan relatief vaker uit tweeverdienersgezinnen (68,1% versus 63,0% tweeverdieners onder de intensieve gebruikers en 23,6% bij de niet-gebruikers). Dit wijst erop dat in deze tweeverdienersgezinnen die minder intensief beroep doen op kinderopvang, vaker minstens één van de ouders deeltijds werkt om voor het kind te zorgen, of dat er ook beroep wordt gedaan op informele kinderopvang.

5.3. Tewerkstellingssituatie van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang

In de vorige paragrafen toonden we de tewerkstellingssituatie van de ouders op basis van administratieve gegevens. Deze gegevens bieden echter geen zicht op het gebruik van informele kinderopvang. Daarom gaan we in deze paragraaf op basis van de enquêtegegevens in op de tewerkstellingssituatie van de ouders naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang. Dit wordt weergegeven in onderstaande tabel. Voor vier groepen, nl. gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang, gebruikers van formele en informele kinderopvang, gebruikers van uitsluitend informele kinderopvang en voor niet-gebruikers van noch formele, noch informele kinderopvang, wordt de verdeling naar tewerkstellingssituatie van het gezin getoond.

Tabel 21: De werksituatie van de gezinnen naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang (op basis van de enquêtegegevens; N=4.322 ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar)

	Gebruikers formele opvang		Niet-gebruikers formele opvang	
	Gebruikers enkel formeel (N=1098)	Gebruikers formeel en informeel (N=2101)	Gebruikers enkel informeel (N=363)	Niet-gebruikers formeel noch informeel (N=554)
0-verdieners: koppel	1,6%	0,5%	0,8%	8,8%
0-verdiener: alleenstaande	1,8%	0,3%	0,8%	6,7%
1-verdieners: koppel	15,7%	10,9%	24,2%	64,6%
1-verdiener: alleenstaande	3,6%	3,9%	5,2%	2,2%
2-verdieners	77,2%	84,3%	68,9%	17,7%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Op basis van de cijfers kunnen we een aantal vaststellingen maken:

- ▶ Gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang zijn vaker tweeverdienersgezinnen dan zij die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang. Binnen de groep gebruikers van beide opvangsvormen is 84,3% deel van een tweeverdienersgezin. Bij gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang is dit 77,2%, en bij gebruikers van uitsluitend informele kinderopvang 68,9%. Bij de niet-gebruikers van formele noch informele kinderopvang, is slechts 17,7% een tweeverdienersgezin.
- ▶ Bij de groep niet-gebruikers van formele, noch informele kinderopvang, is het grootste aandeel een koppel waarbij slechts één partner aan het werk is (64,6%). In deze gezinnen blijft wellicht één partner thuis om voor het kind te zorgen. Ook is deze groep niet-gebruikers van formele noch informele kinderopvang proportioneel vaker een nulverdienersgezin (koppel of alleenstaande).

- ▶ Gebruikers van uitsluitend informele kinderopvang zijn proportioneel vaker alleenstaanden die werkend zijn. Van deze groep zijn 5,2% alleenstaande werkenden, terwijl dit bij de gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang 3,6% is, gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang 3,9% en bij niet-gebruikers van formele, noch informele kinderopvang, is het aandeel alleenstaande werkenden 2,2%.

5.4. Tewerkstellingskenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang

Het gebruik van formele kinderopvang heeft een grotere impact op de werkuren van moeders dan van hun partner

Onderstaande tabel geeft de werkkenmerken weer van gebruikers versus niet-gebruikers van formele kinderopvang voor werkende moeders en hun gekende inwonende partners. Dezelfde tabel wordt later eveneens weergegeven enkel voor werkende moeders zonder gekende inwonende partner.

Tabel 22: Werkkenmerken van gebruikers vs. niet-gebruikers van formele kinderopvang voor werkende moeders en inwonende partners (op basis van administratieve gegevens; N=53.543 werkende ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Tewerkstellingskenmerken van werkende moeders en hun gekende inwonende partners		Moeder (met gekende partner)				Inwonende partner			
		Totaal (N=47.289 werkende moeders)	Gebruikers (N=38.956 werkende moeders)	Partiële gebruikers (N=2.394 werkende moeders)	Niet-gebruikers (N=5.939 werkende moeders)	Totaal (N=53.543 werkende partners)	Gebruikers (N=38.108 werkende partners)	Partiële gebruikers (N=3.906 werkende partners)	Niet-gebruikers (N=11.529 werkende partners)
Werkregime	Voltijds	35,7%	37,3%	28,2%	28,1%	75,3%	76,0%	71,0%	74,3%
	Deeltijds	58,0%	57,1%	59,7%	63,4%	13,4%	13,7%	12,8%	12,8%
	Speciaal	2,6%	2,2%	6,8%	3,9%	4,3%	3,1%	9,1%	6,9%
	Afwezig wegens ziekte	0,0%	0,0%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%
	Onbepaald	3,7%	3,5%	5,1%	4,6%	6,9%	7,2%	7,0%	6,1%
Werkstatuut	Arbeider	15,9%	13,4%	29,1%	26,7%	41,3%	33,4%	57,1%	62,4%
	Bediende	66,8%	68,7%	55,8%	58,7%	42,9%	49,3%	31,0%	25,8%
	Ambtenaren	13,6%	14,4%	10,1%	10,0%	8,8%	10,2%	5,0%	5,7%
	Zelfstandige	5,5%	5,3%	6,3%	6,2%	9,8%	10,1%	10,1%	8,5%
% Tewerkstelling	Niet gekend	5,9%	5,7%	7,3%	6,7%	13,8%	13,2%	15,6%	15,5%
	0 < 50%	12,3%	10,4%	26,0%	19,7%	5,7%	4,7%	9,5%	7,9%
	50 < 80%	24,7%	23,5%	30,3%	30,4%	7,4%	6,7%	10,0%	9,0%
	80% < 90%	31,0%	32,6%	21,7%	24,7%	23,5%	22,0%	25,4%	27,8%
	100%	26,1%	27,9%	14,8%	18,6%	49,6%	53,5%	39,6%	39,9%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Agentschap Opgroeien

Op basis van bovenstaande administratieve gegevens kunnen volgende vaststellingen gemaakt worden wat betreft de werkkenmerken van gebruikers van formele kinderopvang:

- ▶ **Werkregime:** Moeders die gebruik maken van formele kinderopvang werken vaker voltijds (37,3%) dan werkende moeders die er geen of partieel gebruik van maken (28%)²⁰. Wat hun inwonende

²⁰ Het is echter belangrijk om te vermelden dat we geen zicht hebben op het gebruik van ouderschapsverlof.

partner betreft heeft het gebruik van formele kinderopvang een kleinere impact op het werkregime: het percentage partners dat voltijds werkt is bijna even hoog bij gebruikers (76%) als bij niet-gebruikers van formele kinderopvang (74,3%).

- ▶ **Werkstatuut:** Moeders die gebruik maken van formele kinderopvang zijn vaker bedienden (68,7%) dan werkende moeders die er geen of partieel gebruik van maken (respectievelijk 58,7% en 55,8%). Dezelfde tendens zien we bij de partners. Niet- en partiële gebruikers zijn dan weer vaker arbeiders en zelfstandigen dan gebruikers van formele kinderopvang.
- ▶ **Percentage tewerkstelling:** Wat het percentage tewerkstelling betreft, geldt dezelfde vaststelling als voor het werkregime. Moeders die gebruik maken van formele kinderopvang werken relatief vaker voltijds of 100% (27,9%) dan werkende moeders die er geen of partieel gebruik van maken (respectievelijk 18,6% en 14,8%)²¹. Wat hun inwonende partner betreft is voor een groot deel deze cijfers onbekend waardoor we voorzichtig moeten zijn bij de vergelijking tussen beide groepen.

In onderstaande tabel wordt dezelfde analyse uitgevoerd maar voor werkende moeders zonder gekende inwonende partner. Dezelfde vaststellingen kunnen getrokken worden als voor werkende moeders met een gekende inwonende partner. Zo werken deze moeders eveneens vaker voltijds of aan een 100%-tewerkstelling en zijn ze vaker bedienden wanneer ze beroep doen op formele kinderopvang.

Tabel 23: Werkkenmerken van gebruikers vs. niet-gebruikers van formele kinderopvang voor werkende moeders zonder inwonende partners (op basis van administratieve gegevens; N=4.598 werkende moeders zonder gekende inwonende partner met kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Tewerkstellingskenmerken van werkende moeders zonder gekende inwonende partner		Totaal (N=4.598 werkende moeders)	Gebruikers (N=3.232 werkende moeders)	Partiële gebruikers (N=401 werkende moeders)	Niet-gebruikers (N=965 werkende moeders)
Werkregime	Voltijds	35,4%	37,0%	30,2%	32,2%
	Deeltijds	54,5%	55,0%	53,1%	53,4%
	Speciaal	6,6%	5,2%	12,5%	8,8%
	Afwezig wegens ziekte	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%
	Onbepaald	3,5%	2,8%	4,2%	5,5%
Werkstatuut	Arbeider	31,9%	28,5%	47,4%	36,9%
	Bediende	55,6%	57,7%	44,6%	53,1%
	Ambtenaren	9,0%	11,0%	3,7%	4,6%
	Zelfstandige	4,9%	4,2%	5,2%	6,9%
% Tewerkstelling	Niet gekend	5,7%	5,0%	6,0%	7,7%
	0 < 50%	20,3%	17,2%	33,4%	24,9%
	50 < 80%	25,8%	24,8%	26,7%	28,7%
	80 < 90%	26,6%	28,8%	21,2%	21,3%
	100%	21,8%	24,1%	12,7%	17,5%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Agentschap Opgroeien

²¹ Het is echter belangrijk om te vermelden dat we geen zicht hebben op het gebruik van ouderschapsverlof.

Gebruikers van formele kinderopvang hebben vaker een contract van vaste duur en werken regelmatige werkuren

Op basis van de enquête kunnen we ook een aantal bijkomende werkkenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang weergeven. Zoals blijkt uit onderstaande figuur kunnen volgende vaststellingen gemaakt worden:

- ▶ **Type contracten:** Gebruikers van formele kinderopvang hebben vaker een vast contract dan niet-gebruikers, namelijk 82% vs. 70% bij de moeders en 90% vs. 75% bij de vaders.
- ▶ **Mogelijkheden om thuis te werken:** Gebruikers van kinderopvang kunnen vaker thuiswerken dan niet-gebruikers. Het verschil bestaat zowel bij de moeders (47% van de moeder-gebruikers vs. 34% van de moeder-niet-gebruikers) als bij de vaders (38% van de vader-gebruikers vs. 29% van de vader-niet-gebruikers kan thuiswerken).
- ▶ **Werkuren:** Gebruikers van kinderopvang hebben vaker regelmatige werkuren (60% van de moeder-gebruikers vs. 45% van de moeder-niet-gebruikers hebben geen moeilijke uren, en 45% van de vader-gebruikers vs. 34% van de vader-niet-gebruikers hebben geen moeilijke uren).

Tabel 24: Werkkenmerken van gebruikers vs. niet-gebruikers, naargelang geslacht (op basis van enquête gegevens; N=4.091 werkende ouders)

Werkkenmerken		Werkende vrouwen			Werkende mannen		
		Totaal (N=4,091)	Gebruikers (N=3,299)	Niet-gebruikers (N=792)	Totaal (N=3,801)	Gebruikers (N=3,074)	Niet-gebruikers (N=727)
Contract *	Vast	81%	82%	70%	87%	90%	75%
	Tijdelijk	6%	6%	8%	3%	3%	4%
	Uitzend	1%	1%	1%	1%	1%	2%
Thuiswerk	Ja	45%	47%	34%	36%	38%	29%
	Nee	55%	53%	66%	64%	62%	71%
Werkuren	's nachts	7%	6%	12%	12%	11%	16%
	Vroege uren	14%	13%	24%	31%	29%	39%
	Weekend	35%	35%	38%	40%	40%	42%
	Late uren	29%	28%	40%	35%	35%	39%
	Geen moeilijke uren	58%	60%	45%	43%	45%	34%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Contract: respondenten konden ook de optie 'andere' selecteren, dit percentage wordt niet getoond

5.5. Tewerkstellingskenmerken van gebruikers van formele kinderopvang volgens intensiteit van gebruik

Vooral in het werkregime van de moeders zijn er verschillen naargelang de intensiteit van het gebruik van kinderopvang, en slechts beperkt in het werkregime van hun partners

Onderstaande tabel geeft de werkkenmerken weer van gebruikers van formele kinderopvang naargelang hun intensiteit van gebruik. Intensieve gebruikers worden gedefinieerd als gebruikers (excl. partiële gebruikers) die 3 dagen of meer per week gebruik hebben gemaakt van formele kinderopvang in 2019; terwijl niet-intensieve gebruikers minder dan 3 dagen gebruik hebben gemaakt van kinderopvang per week (op basis van het effectieve gebruik per maand).

Tabel 25: Werkkenmerken van gebruikers van formele kinderopvang naargelang intensiteit van gebruik (op basis van administratieve gegevens; werkende gebruikers)

		Moeder en inwonende partner gekend				Enkel moeder gekend	
		Werkende moeder		Werkende inwonende partner		Werkende moeder	
		Intensieve gebruikers (N=23.830)	Niet-intensieve gebruikers (15.126)	Intensieve gebruikers (N=22.813)	Niet-intensieve gebruikers (N=15.295)	Intensieve gebruikers (N=2.249)	Niet-intensieve gebruikers (N=983)
Werkregime	Voltijds	41,7%	30,3%	76,2%	75,8%	39,3%	31,7%
	Deeltijds	51,7%	65,5%	12,2%	15,9%	51,9%	62,0%
	Speciaal	2,5%	1,6%	3,6%	2,3%	5,9%	3,6%
	Afwezig wegens ziekte	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
	Onbepaald	4,1%	2,6%	8,0%	6,1%	2,9%	2,5%
Werkstatuut	Arbeider	15,4%	10,3%	32,5%	34,6%	32,4%	19,6%
	Bediende	68,4%	69,3%	50,5%	47,4%	55,9%	62,1%
	Ambtenaren	12,2%	17,9%	9,0%	11,9%	8,9%	15,8%
	Zelfstandige	6,0%	4,4%	11,0%	8,9%	4,5%	3,6%
% Tewerkstelling	Niet gekend	6,3%	4,8%	13,6%	12,5%	5,4%	4,2%
	0 < 50%	10,3%	10,5%	5,0%	4,2%	18,5%	14,2%
	50 < 80%	21,5%	26,5%	6,5%	6,9%	23,7%	27,3%
	80% < 90%	31,3%	34,5%	21,4%	22,8%	27,5%	31,7%
	100%	30,6%	23,7%	53,5%	53,5%	24,8%	22,6%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en Agentschap Opgroeien

Volgende vaststellingen kunnen gemaakt worden wat betreft de werkkenmerken van intensieve en niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang:

- **Werkregime:** Moeders die intensief gebruik maken van formele kinderopvang werken relatief vaker voltijds (41,7% voor moeders met een gekende inwonende partner en 39,3% voor moeders zonder gekende inwonende partner) dan werkende moeders die er minder intensief gebruik van maken (respectievelijk 30,3% en 31,7%)²². Wat de inwonende partner betreft, heeft de intensiteit van gebruik van formele kinderopvang een kleinere impact op het werkregime: het percentage partners die voltijds werken is bijna even hoog bij intensieve gebruikers (76,2%) als bij niet intensieve

²² Het is echter belangrijk om te vermelden dat we geen zicht hebben op het gebruik van ouderschapsverlof.

gebruikers van formele kinderopvang (75,8%). Deze vaststelling is dus gelijklopend met deze die reeds werd opgemerkt m.b.t. het al dan niet gebruik maken van formele kinderopvang.

- ▶ **Werkstatuut:** Intensieve gebruikers zijn relatief vaker moeders die werken onder het statuut ‘arbeiders’ of ‘zelfstandigen’, terwijl moeders die werken onder het statuut ‘bedienden’ of ‘ambtenaren’ relatief minder vaak voorkomen in de groep intensieve gebruikers van formele kinderopvang, t.o.v. niet-intensieve gebruikers van kinderopvang. Niet ieder werkstatuut biedt immers evenveel mogelijkheden op vlak van deeltijdse tewerkstelling of flexibele werkuren. Het ontbreken van deze mogelijkheden kan betekenen dat ouders niet anders kunnen dan meer intensief beroep te doen op kinderopvang.
- ▶ **Percentage tewerkstelling:** Wat het percentage tewerkstelling betreft, geldt dezelfde vaststelling als voor het werkregime. Moeders die intensief gebruik maken van formele kinderopvang werken relatief vaker voltijds (30,6%) dan werkende moeders die er niet intensief gebruik van maken (23,7%). Wat hun inwonende partner betreft heeft de intensiteit van gebruik van formele kinderopvang alweer geen impact op hun werkuren.

5.6. Tewerkstellingskenmerken van gebruikers en niet-gebruikers van informele kinderopvang

Moeders die formele met informele kinderopvang combineren, werken even vaak voltijds dan moeders die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang

In paragraaf 5.4 en 5.5 toonden we de tewerkstellingskenmerken van de ouders op basis van administratieve gegevens van KSZ, gekoppeld aan data van Opgroeien over het gebruik van kinderopvang. Deze gegevens bieden echter geen zicht op het gebruik van informele kinderopvang. Daarom gaan we in deze paragraaf op basis van de enquêtegegevens in op de tewerkstellingskenmerken van de ouders naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang. Dit wordt weergegeven in onderstaande tabellen. [Tabel 26](#) toont de werkkkenmerken voor werkende moeders naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang, [Tabel 27](#) voor werkende vaders.

Tabel 26: Tewerkstellingskenmerken van de werkende vrouwen naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang (op basis van de enquêtegegevens; N=3.313 werkende moeders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar)

Werkenmerken werkende moeders		Gebruikers formele kinderopvang		Niet-gebruikers formele kinderopvang	
		Gebruikers enkel formeel (N=1053)	Gebruikers formeel en informeel (N=1877)	Gebruikers enkel informeel (N=266)	Niet-gebruikers formeel noch informeel (N=117)
Werkregime	Deeltijds (minder dan 100% tewerkstelling)	38,6%	39,0%	57,1%	50,4%
	Voltijds (100% tewerkstelling)	61,4%	61,0%	42,9%	49,6%
Werkstatuut	Werknemer	73,3%	70,3%	67,3%	66,7%
	Ambtenaar	18,8%	20,2%	21,1%	11,1%
	Zelfstandige	10,5%	13,5%	15,0%	24,8%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Tabel 27: Tewerkstellingskenmerken van de werkende vrouwen naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang (op basis van de enquêtegegevens; N=3.313 werkende moeders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar)

Werkenmerken werkende vaders		Gebruikers formele kinderopvang		Niet-gebruikers formele kinderopvang	
		Gebruikers enkel formeel (N=1109)	Gebruikers formeel en informeel (N=1876)	Gebruikers enkel informeel (N=296)	Niet-gebruikers formeel noch informeel (N=355)
Werkregime	Deeltijds (minder dan 100% tewerkstelling)	7,5%	6,9%	10,1%	7,6%
	Voltijds (100% tewerkstelling)	92,5%	93,1%	89,9%	92,4%
Werkstatuut	Werknemer	70,8%	67,4%	68,6%	74,4%
	Ambtenaar	10,1%	13,8%	15,2%	8,7%
	Zelfstandige	21,8%	21,6%	20,3%	19,4%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Op basis van bovenstaande tabellen kunnen we een aantal vaststellingen doen:

- ▶ De tewerkstellingskenmerken van de moeders verschillen slechts beperkt naargelang het gebruik van formele kinderopvang, al dan niet in combinatie met informele kinderopvang. Gebruikers van formele opvang werken vaker voltijds, maar we zien geen grote verschillen tussen gebruikers van formele kinderopvang die de formele kinderopvang combineren met informele kinderopvang en zij die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang in de mate dat zij voltijds werken: 61,0% van de werkende moeders die formele en informele kinderopvang combineren werkt voltijds, versus 61,4% van de moeders die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang. Ook in het werkstatuut zien we geen grote verschillen.
- ▶ Het gebruik van informele opvang heeft beperkte invloed op de tewerkstellingskenmerken van de vaders. Bij de werkende vaders zien we weinig verschillen tussen de tewerkstellingskenmerken naargelang het gebruik van formele en/of informele kinderopvang.

6 / De impact van de geboorte op de tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang

Het hoeft niet gezegd dat de geboorte van een kind een grote impact heeft op de tewerkstelling van de ouders. Het wordt een grotere uitdaging om werk of opleiding en privéleven te kunnen combineren. In dit hoofdstuk gaan we, op basis van de resultaten van de enquête en van de analyse van de administratieve data, in op de impact van de geboorte op het aantal werkuren dat ouders (die al dan niet beroep doen op kinderopvang), maar ook eventueel grootouders of andere personen die instaan voor de opvang van het kind, presteren. Zoals in de wetenschappelijke literatuur al vaak werd onderbouwd, bevestigt ook deze studie dat de impact van de geboorte -en het al dan niet gebruik van kinderopvang- zich vooral toont in de tewerkstelling van de moeder, eerder dan in die van de vader.

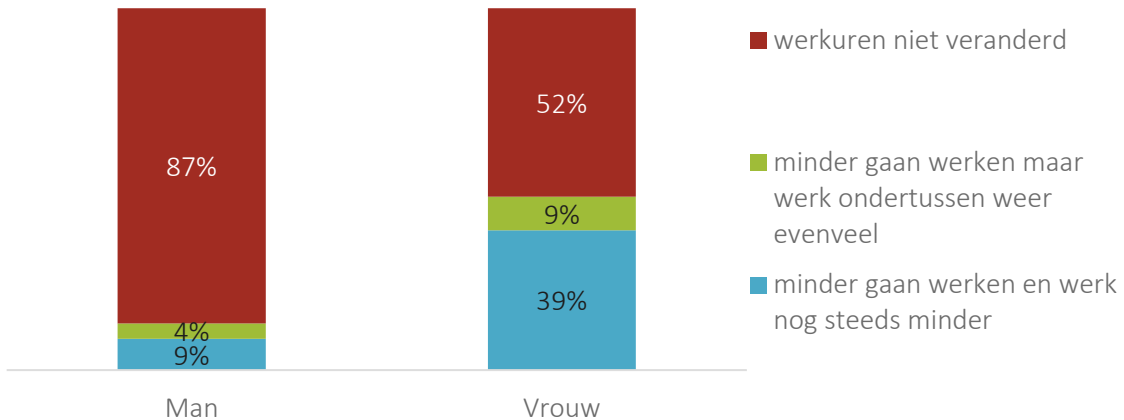
6.1. De impact van de geboorte op de tewerkstelling van werkende gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang

De geboorte van een kind heeft een impact op de werkuren van werkende moeders, deze impact is kleiner bij gebruikers van formele kinderopvang

In de enquête werden de ouders die aan het werk zijn gevraagd wat de impact was van de geboorte van het kindje op hun werkuren, met uitzondering van eventueel zwangerschaps- of ouderschapsverlof. Bij werkende ouders heeft de geboorte van een kind een aanzienlijke impact op de werkuren van de ouders, en zeker op die van moeders. Dit wordt getoond in onderstaande figuur. 38,7% van de werkende moeders heeft haar werkuren verlaagd omwille van de geboorte van het kind (gemiddeld voor 9,8 uur per week) – bij de werkende vaders is dit slechts 9% (gemiddeld 9 uur per week). Daarnaast is 9% van de moeders en 4% van de vaders een tijdje minder gaan werken na de geboorte (waarbij het niet gaat om ouderschaps- of bevallingsverlof), maar werkt zij/hij ondertussen weer evenveel.²³

²³ We zien dat het aandeel ouders dat ondertussen weer evenveel werkt, licht stijgt naarmate de leeftijd van het kind in referentiemaanden (volgens de gegevens van Opgroeien) stijgt. Bij de werkende moeders stijgt dat aandeel van 7,2% bij kinderen van 3 t.e.m. 5 maanden tot 11,9% bij kinderen van 24 t.e.m. 30 maanden.

Figuur 7: Impact van de geboorte op de werkuren van de werkende ouders* (op basis van enquêtegegevens, werkende respondenten en partners; N werkende vrouw = 3.313; N werkende man = 3.636)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Vraagstelling: “Ben je (is jouw partner) minder gaan werken omdat je kind(eren) hebt tussen 0 en 3 jaar (met uitzondering van eventueel tijdelijk voltijds zwangerschaps- of ouderschapsverlof)?”

De impact van de geboorte op de werkuren van de moeder is groter voor moeders die geen beroep doen op formele kinderopvang. Onderstaande tabel toont dat 36,1% van de werkende moeders die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang, minder is gaan werken omwille van de geboorte van het kind (en nog steeds minder werkt). Dit verschilt in beperkte mate van de ouders die formele kinderopvang met informele kinderopvang combineren: onder hen is 38,5% van de moeders minder gaan werken (en werkt nog steeds minder). Wel zien we een aanzienlijk verschil met de moeders die geen beroep doen op formele kinderopvang: onder zij die enkel beroep doen op informele opvang is 48,5% minder gaan werken (en werkt nog steeds minder), onder de werkende moeders die noch beroep doen op formele kinderopvang, noch op informele kinderopvang, is 41,9% minder gaan werken (en werkt nog steeds minder). De impact van de geboorte op de werkuren van werkende moeders is dus aanzienlijk, en het grootst bij moeders die geen beroep doen (of kunnen doen) op formele kinderopvang.

Tabel 28: Impact van de geboorte op de werkuren van de werkende moeders, naargelang gebruik van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens, werkende respondenten en partners; N werkende vrouw = 3.313)

Impact op werkuren van moeders	Gebruikers formele kinderopvang		Niet-gebruikers formele kinderopvang	
	Enkel formele opvang (N=1053)	Zowel formeel als informeel (N=1877)	Enkel informele opvang (N=266)	Noch formeel, noch informeel (N=117)
Minder gaan werken en werk nog steeds minder	36,1%	38,5%	48,5%	41,9%
Minder gaan werken en werk ondertussen weer evenveel	9,8%	9,1%	7,5%	10,3%
Nee, ik heb mijn werkuren niet veranderd	54,1%	52,4%	44,0%	47,9%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Vraagstelling: “Ben je (is jouw partner) minder gaan werken omdat je kind(eren) hebt tussen 0 en 3 jaar (met uitzondering van eventueel tijdelijk voltijds zwangerschaps- of ouderschapsverlof)?”

Bij werkende vaders zien we een minder grote impact. Bovenstaande figuur toont dat het aandeel vaders dat de werkuren verlaagd heeft (en nog steeds minder werkt) 9% bedraagt. De verschillen tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele en informele kinderopvang zijn beperkt (zie onderstaande tabel): het grootste aandeel zien we bij de vaders die enkel gebruik maken van informele kinderopvang (9,8%) en het laagst bij de vaders die noch gebruik maken van formele, noch informele kinderopvang (7,3%). Ook uit de telefonische interviews met niet-gebruikers van formele opvang die een positieve kansarmoede-index hebben volgens de gegevens van Opgroeien, bleek dat de impact van de geboorte van het kind zich vooral toont op de activiteit (de opleiding of tewerkstelling) van de moeder.

Tabel 29: Impact van de geboorte op de werkuren van de werkende vaders, naargelang gebruik van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens, werkende respondenten en partners; N werkende man = 3.636)

Impact op werkuren van vaders	Gebruikers formele kinderopvang		Niet-gebruikers formele kinderopvang	
	Enkel formele opvang (N=1109)	Zowel formeel als informeel (N=1876)	Enkel informele opvang (N=296)	Noch formeel, noch informeel (N=355)
Minder gaan werken en werkt nog steeds minder	8,5%	8,8%	9,8%	7,3%
Minder gaan werken en werkt ondertussen weer evenveel	3,8%	4,2%	3,7%	7,0%
Werkuren niet veranderd	87,7%	87,0%	86,5%	85,6%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

*Vraagstelling: "Ben je (is jouw partner) minder gaan werken omdat je kind(eren) hebt tussen 0 en 3 jaar (met uitzondering van eventueel tijdelijk voltijds zwangerschaps- of ouderschapsverlof)?"

De impact van de geboorte van een kind op het aantal werkuren is iets groter voor moeders die niet intensief gebruikmaken van formele kinderopvang

Op basis van de enquêtegegevens hebben we aangetoond dat een groot deel moeders hun werkuren verminderen na de geboorte van hun kind, maar dat dit aandeel lager is bij gebruikers van formele kinderopvang t.o.v. niet-gebruikers. In onderstaande tabel analyseren we op basis van administratieve gegevens de wijziging van de tewerkstelling van gebruikers van formele kinderopvang voor en na de geboorte van hun kind, naargelang intensiteit van gebruik.

De impact van de geboorte van een kind op het aantal werkuren is iets groter voor moeders die niet intensief gebruik maken van formele kinderopvang t.o.v. moeders die er wel intensief gebruik van maken. Zo is de tewerkstelling van 40% moeders (met een gekende partner) hetzelfde gebleven voor en na de geboorte van hun kind wanneer ze intensief gebruik maken van formele kinderopvang, versus 34,7% moeders die er niet intensief gebruik van maken. Moeders die intensief gebruik maken van formele kinderopvang verminderen ook iets minder vaak hun werkuren (33% versus 35,7% van niet intensieve gebruikers). Moeders die minder intensief beroep doen op kinderopvang, werken dan ook vaker deeltijds (cf. paragraaf 5.5).

Het is echter belangrijk om op te merken dat moeders die niet intensief gebruik maken van formele kinderopvang ook wel iets vaker meer gaan werken na de geboorte (29,6%) dan intensieve gebruikers (27,0%). Deze laatste vaststelling kan verklaard worden doordat een deel van deze gebruikers formele kinderopvang ook kunnen combineren met informele kinderopvang.

Tabel 30: Wijziging van de tewerkstelling van gebruikers van formele kinderopvang voor en na de geboorte, naargelang intensiteit van gebruik (op basis van administratieve gegevens; werkende gebruikers)

Wijziging % tewerkstelling	Moeder en partner gekend				Enkel moeder gekend	
	Werkende moeder		Werkende partner		Werkende moeder	
	Intensieve Gebruiker (N=23.830)	Niet-Intensieve gebruiker (N=15.126)	Intensieve Gebruiker (N=22,813)	Niet-Intensieve gebruiker (N=15.295)	Intensieve Gebruiker (N=2.249)	Niet Intensieve gebruiker (N=983)
Hoger % tewerkstelling	27,0%	29,6%	23,2%	24,2%	30,9%	29,5%
Zelfde % tewerkstelling	40,0%	34,7%	58,3%	56,1%	35,7%	35,9%
Lager % tewerkstelling	33,0%	35,7%	18,5%	19,7%	33,4%	34,6%

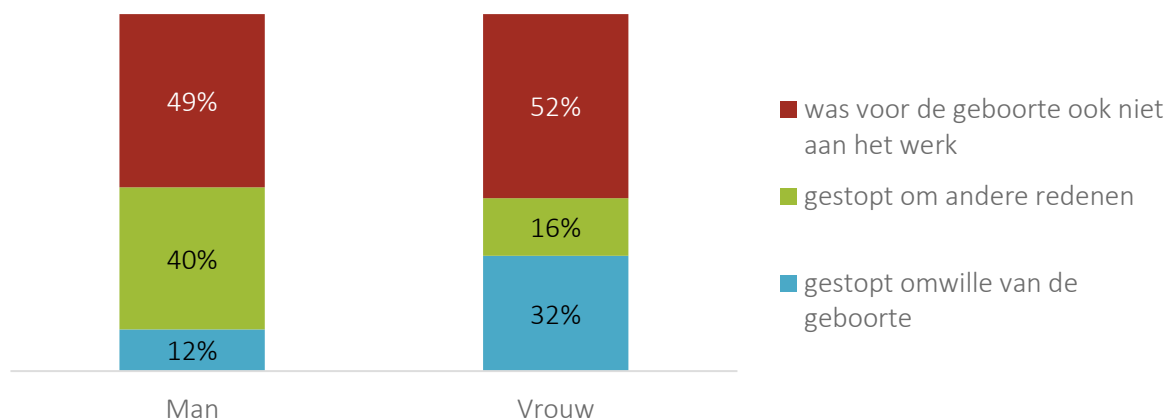
Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

6.2. De impact van de geboorte op de tewerkstelling van niet-werkende ouders

Niet-gebruikers van formele kinderopvang die niet aan het werk zijn, waren vaak al van voor de geboorte niet aan het werk

Ook voor een aanzienlijk aandeel van de ouders die op het moment van de bevraging niet aan het werk waren, blijkt de geboorte een belangrijke impact te hebben gehad op de tewerkstelling. Bij de ouders die niet werken (m.n. niet werkend of hun werk niet tijdelijk volledig onderbroken omwille van verlofstelsels of tijdskrediet/loopbaanonderbreking), is 32,3% van de moeders en 11,7% van de vaders gestopt omwille van de geboorte van een kind (zie onderstaande figuur). 16,2% van de moeders en 39,8% van de vaders zijn gestopt omwille van andere redenen. Ongeveer de helft van de moeders en vaders die niet aan het werk waren, waren ook voor de geboorte niet aan het werk. Opnieuw is de impact dus groter bij de moeders.

Figuur 8: Impact van de geboorte op de tewerkstelling van niet-werkende ouders* (op basis van enquêtegegevens, niet-werkende respondenten en partners, N vrouw=328; N man=103)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

* Vraagstelling: "Jij bent (jouw partner is) momenteel niet aan het werk. Ben jij (is hij/zij) gestopt met werken sinds de geboorte van jullie kind(eren) tussen 0 en 3 jaar?"

Onderstaande tabel toont deze resultaten naargelang het gebruik van formele kinderopvang²⁴. Opvallend is dat moeders die geen gebruik maken van formele kinderopvang vaker al van voor de geboorte niet aan het werk waren (56,8%), dan gebruikers van formele kinderopvang (38,0% van de niet-werkende moeders die gebruik maken van formele kinderopvang was van voor de geboorte niet aan het werk). Gebruikers van formele kinderopvang zijn vaker omwille van andere redenen gestopt met werken. Het aandeel van de niet-werkende moeders dat stopt omwille van de geboorte, verschilt slechts in beperkte mate tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang. Ongeveer één op drie moeders die niet aan het werk zijn, zijn gestopt omwille van de geboorte (33,7% bij de gebruikers van formele kinderopvang, 30,9% bij de niet-gebruikers van formele kinderopvang). Voorzichtigheid is wel geboden bij de interpretatie van deze resultaten omwille van de relatief lage steekproefaantallen.

Tabel 31: Impact van de geboorte op de tewerkstellingssituatie van de niet-werkende moeders, naargelang gebruik van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens, niet-werkende moeders; N = 328)

Impact op tewerkstelling van niet-werkende moeders	Gebruikers formele kinderopvang (N=92)	Niet-gebruikers formele kinderopvang (N=236)
Gestopt met werken omwille van de geboorte	33,7%	30,9%
Gestopt met werken omwille van andere redenen	28,3%	12,3%
Was voor de geboorte ook niet aan het werk	38,0%	56,8%
Totaal	100%	100%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

De impact van de geboorte op de tewerkstelling van niet-werkende vaders wordt weergegeven in onderstaande tabel. Bij vaders die niet werken zien we wel een verschil in de mate waarin men stopt omwille van de geboorte naargelang gebruik van kinderopvang. Vaders die gebruik maken van formele kinderopvang stoppen vaker met werken omwille van de geboorte van het kind (54,0% onder hen stopt omwille van de geboorte), terwijl dit bij niet-gebruikers vaker omwille van andere (en wellicht vaak niet zelf gekozen) redenen zo is (24,5% stopt omwille van andere redenen en 56,6% was voor de geboorte al niet aan het werk). Wel dienen deze resultaten met voorzichtigheid te worden geïnterpreteerd, omwille van de relatief lage steekproefaantallen.

Tabel 32: Impact van de geboorte op de tewerkstellingssituatie van de niet-werkende vaders, naargelang gebruik van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens, niet-werkende vaders; N = 103)

Impact op tewerkstelling van niet-werkende vaders	Gebruikers formele kinderopvang (N=53)	Niet-gebruikers formele kinderopvang (N=50)
Gestopt met werken omwille van de geboorte	54,0%	18,9%
Gestopt met werken omwille van andere redenen	6,0%	24,5%
Was voor de geboorte ook niet aan het werk	40,0%	56,6%
Totaal	100%	100%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

²⁴ Het onderscheid naar al dan niet gebruik van informele opvang wordt niet gemaakt, omwille van de lage basissen van de subgroepen.

6.3. De impact van de geboorte op het gezinskomen

De geboorte van een kind leidt tot een daling van het gemiddelde gezinskomen, maar in mindere mate in geval van gebruik van formele kinderopvang

De wijziging van het aantal werkuren na de geboorte van een kind heeft logischerwijze ook een invloed op het gezinskomen. In onderstaande tabel analyseren we op basis van administratieve gegevens de evolutie van het gezinskomen²⁵ van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang voor en na de geboorte van een kind. Zoals blijkt uit onderstaande figuur leidt de geboorte van een kind tot een daling van het gemiddelde gezinskomen voor alle ouders, maar in mindere mate in geval van gebruik van formele kinderopvang. Zo was het gemiddelde bruto-inkomen per maand van gebruikers van formele kinderopvang € 6.820,6 voor de geboorte van hun kind, versus € 5.555,8 in de 2de kwartaal van 2019. Dit komt overeen met een daling van 18,5%. In geval van partiële of niet-gebruikers van kinderopvang bedraagt de daling van het gezinskomen 24,1% bij partiële gebruikers 23,3% bij niet-gebruikers. Bij moeders zonder gekende inwonende partner is het verschil in inkomensdaling na de geboorte nog groter naargelang gebruik en niet (of partiële) gebruik van formele kinderopvang. Zo daalt het gemiddelde inkomen van moeders zonder gekende inwonende partner met 11,3% bij gebruikers van formele kinderopvang versus 20,9% bij niet-gebruikers en 23,3% bij partiële gebruikers. De maandelijkse kosten voor het gebruik van formele kinderopvang worden in onderstaande tabel echter niet mee in rekening gebracht.

Tabel 33: Gezinskomen van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang voor en na de geboorte van een kind (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Profielkenmerken		Moeder en inwonende partner gekend			Enkel moeder gekend		
		Gebruikers (N=46.254 kinderen)	Partiële gebruikers (N=5.472 kinderen)	Niet-gebruikers (N=16.411 kinderen)	Gebruikers (N=4.694 kinderen)	Partiële gebruikers (N=1.219 kinderen)	Niet-gebruikers (N=3.185 kinderen)
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner voor de geboorte	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per maand (€)	€ 6.820,6	€ 4.130,6	€ 3.792,5	€ 1.800,8	€ 705,54	€ 712,82
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per maand (€)	€ 5.555,8	€ 3.135,4	€ 2.910,3	€ 1.596,8	€ 540,9	€ 563,7

²⁵ Het gaat om inkomen uit tewerkstelling en vervangingsinkomen. Kinderbijslag telt hier niet in mee. Ook de kosten voor kinderopvang zijn niet verrekend.

partner in 2de kwartaal 2019							
Inkomensverlies tussen voor en na de geboorte	-18,5%	-24,1%	-23,3%	-11,3%	-23,3%	-20,9%	

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

6.4. De impact van de geboorte op de tewerkstelling van informele opvang

Niet alleen op de tewerkstelling van de ouders, maar ook op die van informele opvang kan de geboorte van een kind een impact hebben

Tot slot heeft de geboorte van een kind bij sommige gezinnen ook impact op de tewerkstelling van de personen die het kind 'informeel' opvangen (grootouders, andere familieleden, burens, kennissen, ...). Zoals hierboven aangehaald, maakt 57% van de ouders van kinderen tussen 3 maanden en 2,5 jaar gebruik van informele opvang. Bij 1 op 10 van deze gezinnen is één van deze informele opvangs minder gaan werken, voor gemiddeld 10,4 uur per week, om op het kind te passen. De impact op de tewerkstellingsituatie van informele opvangs (vaak de grootouders) is dus niet te onderschatten.

Figuur 9: Impact van de geboorte op de tewerkstelling van 'informele' opvangs (op basis van enquêtegegevens, N=2.391 respondenten die beroep doen op informele opvang)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

* Vraagstelling: "Is één van de grootouders, andere familieleden, burens of kennissen minder gaan werken om jouw kind/kinderen tussen 0 en 3 jaar te kunnen opvangen?"

Als we nagaan of de impact verschilt naargelang het gebruik van formele opvang, zien we dat het aandeel waar de informele opvang minder is gaan werken bij zij die enkel gebruik maken van informele opvang (12,2%), beperkt verschilt van het aandeel bij de ouders die ook beroep doen op formele kinderopvang (10,0%) (zie onderstaande tabel).

Tabel 34: Impact van de geboorte op de tewerkstelling van informele opvang naargelang gebruik van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens, N=2.391 respondenten die beroep doen op informele opvang)

Impact van geboorte op tewerkstelling van informele opvang	Gebruikers van formele en informele opvang (n=2055)	Gebruiker van enkel informele opvang (n=336)
Deze persoon werkt nog steeds minder dan voor de geboorte	10,0%	12,2%
Deze persoon werkt ondertussen weer evenveel als voor de geboorte	0,7%	0,6%
Geen impact op werkuren van informele opvang	89,3%	87,2%
Totaal	100,0%	100,0%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

* Vraagstelling: "Is één van de grootouders, andere familieleden, buren of kennissen minder gaan werken om jouw kind/kinderen tussen 0 en 3 jaar te kunnen opvangen?"

Ook zien we dat de impact op de werkuren van de informele opvang slechts relatief beperkt verschilt naargelang de impact die de geboorte had op de werkuren van de ouders (bij gezinnen waar beide ouders aan het werk zijn). Dit wordt getoond in onderstaande tabel. Het aandeel informele opvang dat de werkuren verminderd heeft, is wel het grootst voor ouders die beiden de werkuren niet veranderd hebben (11,7%), al ligt dit aandeel niet veel hoger dan bij ouders waarbij minstens één ouder minder is gaan werken en nog steeds minder werkt (10,0%). Dit wijst erop dat informele kinderopvang voornamelijk wordt ingezet als vervanging voor formele kinderopvang, eerder dan als alternatief voor de beslissing om zelf minder uren te gaan werken.

Tabel 35: Impact van de geboorte op de tewerkstelling van informele opvang naargelang de impact op de tewerkstellingssituatie van beide ouders bij tweeverdienersgezinnen (Op basis van de enquêtegegevens, N=1.992 tweeverdienersgezinnen waarin beide ouders aan het werk zijn)

Impact van geboorte op tewerkstelling van informele opvang	Minstens één van de ouders is minder gaan werken en werkt nog steeds minder (N=878)	Minstens één van de ouders is minder gaan werken en werkt ondertussen weer evenveel (geen enkele ouder werkt nog steeds minder) (N=185)	Beide ouders hebben werkuren niet veranderd (N=929)
Deze persoon werkt nog steeds minder dan voor de geboorte	10,0%	7,6%	11,7%
Deze persoon werkt ondertussen weer evenveel werkuren als voor de geboorte	0,2%	1,1%	0,8%
Geen impact op werkuren van informele opvang	89,7%	91,4%	87,5%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

* Vraagstelling: "Is één van de grootouders, andere familieleden, buren of kennissen minder gaan werken om jouw kind/kinderen tussen 0 en 3 jaar te kunnen opvangen?"

7 / Stimulansen en drempels voor het gebruik van kinderopvang

In dit hoofdstuk bespreken we de redenen en stimulansen om beroep te doen op kinderopvang, maar ook de drempels die ouders ervan weerhouden om gebruik te maken van kinderopvang, op basis van de resultaten van de enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang, aangevuld met de resultaten van de telefonische diepte-interviews met niet-gebruikers van formele kinderopvang met een positieve score op de kansarmoede-index van Opgroeien.

7.1. De redenen en stimulansen om kinderopvang te gebruiken

In deze paragraaf bespreken we de redenen die ouders in de enquête naar voor schuiven voor hun gebruik van kinderopvang, de redenen voor het gebruik van de combinatie van formele en informele kinderopvang, en de redenen om voor een bepaalde opvangplaats te kiezen.

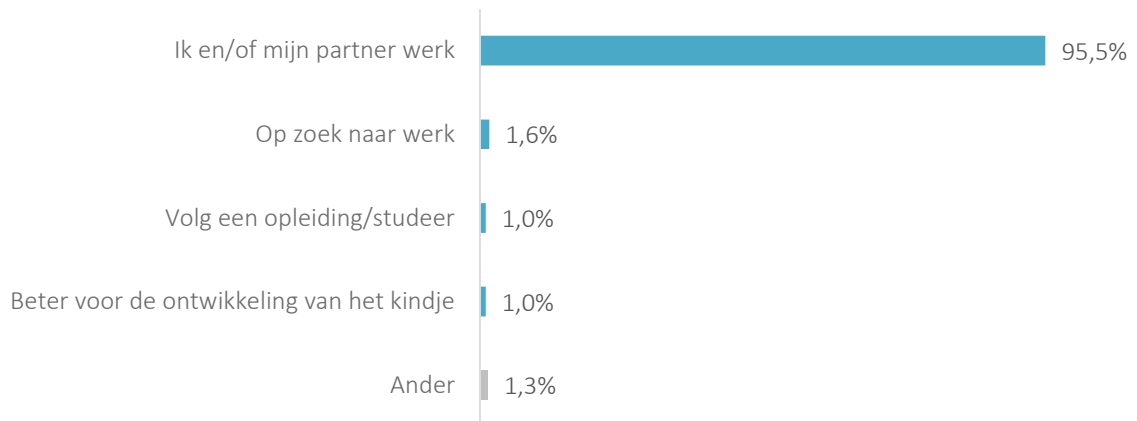
7.1.1 Redenen voor het gebruik van opvang (formele en/of informele)

Kinderopvang wordt voornamelijk gebruikt opdat de ouders kunnen werken

In de contextschets in het begin van dit rapport werd het grote belang van de economische functie van kinderopvang benadrukt. Kinderopvang laat ouders toe om te kunnen gaan werken, voor een inkomen te zorgen en hun arbeids- en gezinsleven te kunnen combineren. De enquêteresultaten bevestigen de belangrijke link tussen het gebruik van kinderopvang en de tewerkstelling van de ouders: de belangrijkste reden voor ouders om beroep te doen op kinderopvang, is om te kunnen werken. Voor 95,5% is dat de primaire reden (zie onderstaande figuur).

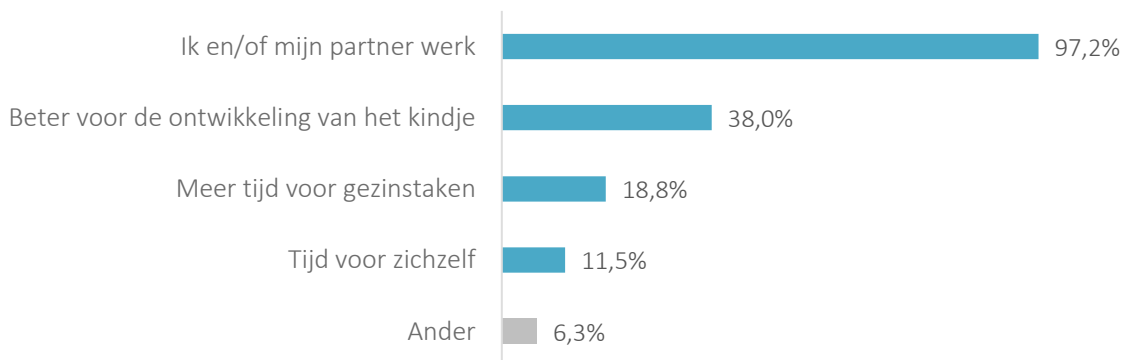
Figuur 10: Belangrijkste (top 1) reden om opvang (formeel en/of informeel) te gebruiken (Op basis van enquêtegegevens, ouders die beroep doen op formele en/of informele opvang, N=3.768)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

De respondenten in de enquête moesten de 3 belangrijkste redenen aanduiden (in volgorde van belang). De verdeling van de belangrijkste reden (top 1) wordt hierboven getoond. In de figuur hieronder wordt weergegeven hoe vaak elk van de redenen als één van de drie belangrijkste redenen werd aangeduid (top 3). Zo zien we dat naast 'werk' ook een aantal andere factoren meespelen. 38% van de ouders geeft aan dat ze kinderopvang gebruiken omdat ze het beter vinden voor de ontwikkeling van het kind. Daarnaast zorgt het gebruik van kinderopvang voor 18,8% van de ouders voor meer tijd voor gezinstaken en voor 11,5% voor meer tijd voor zichzelf.

Figuur 11: Top 3 redenen om opvang (formeel en/of informeel) te gebruiken (Op basis van enquêtegegevens, ouders die beroep doen op formele en/of informele opvang, N=3.768)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

7.1.2 Redenen voor het gebruik van zowel formele als informele opvang

Verschillende redenen om formele en informele kinderopvang te combineren: de kostprijs speelt een belangrijke rol, maar blijkt voor de meeste ouders niet de prioritaire reden

Bijna de helft (48,6%) van de ouders in de enquête doet zowel beroep op formele als informele kinderopvang (zie paragraaf 3.1). Hieronder worden de belangrijkste redenen van ouders weergegeven om voor de combinatie van beide opvangvormen te kiezen. 27,2% geeft aan dat ze dit vooral doen omdat ze de combinatie van beiden goed vinden voor het kind. Bij 25,9% is de voornaamste reden omdat de grootouders ook graag voor het kind willen zorgen. Voor bijna één op vier is het voornamelijk omdat voltijds formele kinderopvang te duur is, en 15,5% omdat het kind niet op alle momenten bij de formele kinderopvang terecht kan (zie onderstaande figuur).

Figuur 12: Motivatie om zowel formele als informele opvang te gebruiken (belangrijkste reden – TOP 1) (Op basis van enquêtegegevens, ouders die beroep doen op zowel formele als informele opvang, N=2.062)

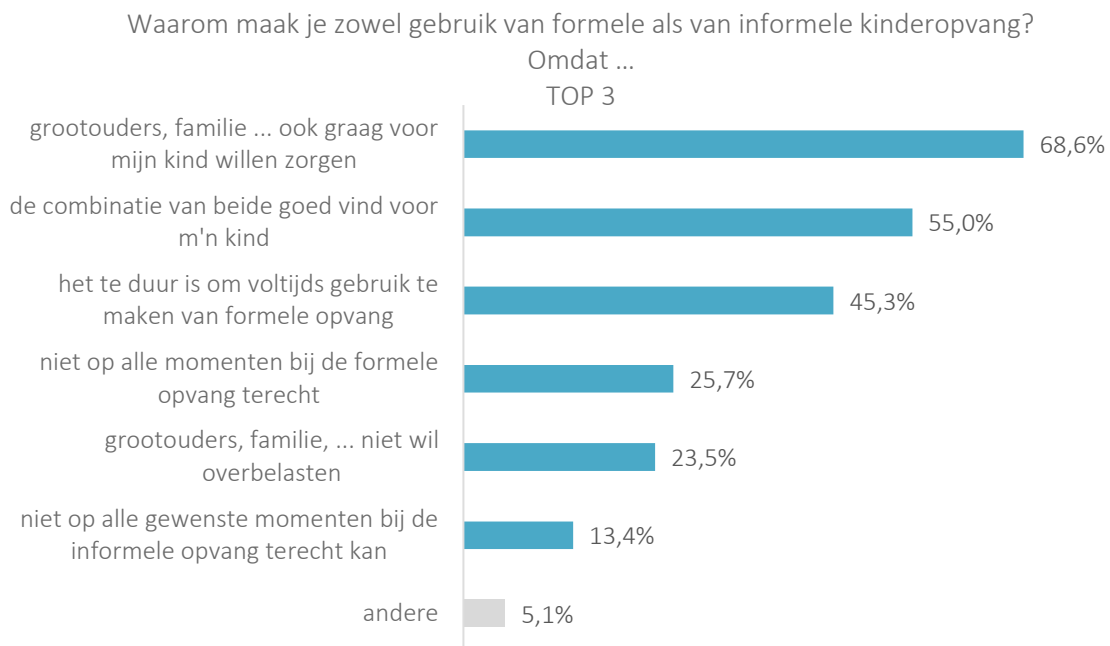

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

De figuur hierboven toont de belangrijkste reden ('top 1'), onderstaande figuur de 'top 3' redenen van ouders voor het gebruik van de combinatie van formele en informele kinderopvang. Dezelfde drie redenen blijken het vaakst een rol te spelen bij deze keuze.

Onder 'andere' redenen gaven de respondenten zaken aan zoals: als mijn kind ziek is mag het niet naar de opvang, er zijn te veel kinderen per begeleider in de formele opvang, te grootschalige centra, ...

Figuur 13: Motivatie om zowel formele als informele opvang te gebruiken (3 belangrijkste redenen – TOP 3) (Op basis van enquêtegegevens, ouders die beroep doen op zowel formele als informele opvang, N=2.062)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

7.1.3 Factoren die een rol spelen bij de keuze van formele opvangplaats

De bereikbaarheid blijkt het meest doorslaggevend bij de keuze voor een opvangplaats in de formele opvang

In de contextschets in het begin van dit rapport werd een overzicht gegeven van belangrijke factoren die maken dat ouders wel of niet voor formele kinderopvang kiezen. De beschikbaarheid, betaalbaarheid, nabijheid en bereikbaarheid, flexibiliteit en de kwaliteit van kinderopvang spelen daarbij een belangrijke rol. In de enquête werd het belang van deze factoren bij de keuze voor een kinderopvang bevraagd. De resultaten worden weergegeven in Figuur 14 en Figuur 15 (Figuur 14 toont de meest doorslaggevende factor, Figuur 15 de vijf belangrijkste factoren):

- ▶ Zoals ook uit voorgaand onderzoek²⁶ naar voor kwam, blijkt ook hier dat de **bereikbaarheid** de belangrijkste reden is om voor een kinderopvang te kiezen. Voor 21,8% is het de belangrijkste reden om voor een formele opvang te kiezen, bij 65,8% speelt het een belangrijke rol.
- ▶ Daarnaast is de **kwaliteit** van de begeleiding een beslissende factor.
 - Kwaliteit lijkt meestal niet de meest doorslaggevende factor (slechts 6,2% geeft als eerste reden aan dat ze voor de opvang kozen omdat ze de kwaliteit goed vinden), maar voor 43,6% was de kwaliteit van de opvang wel één van de vijf gekozen redenen om voor de opvang te kiezen.
 - Echter, het belang van kwaliteit toont zich in verschillende vormen: een aanzienlijk aandeel geeft aan dat ze de opvang kozen omdat ze er veel goeds van hebben gehoord (bij 14,3% is

²⁶ De 'nabijheid' van de kinderopvang wordt door ouders vaak aangehaald als een van de belangrijkste factoren die hun keuze voor kinderopvang bepalen (Van Lancker & Vandenbroeck 2019).

het de belangrijkste factor, bij 29,4% is het één van de 5 belangrijkste redenen), de sfeer in de kinderopvang is voor 33,1% belangrijk (bij 2,9% is het de belangrijkste reden), of er vers eten gemaakt wordt, speelt bij 30,7% mee, 26,0% vindt het belangrijk dat de kinderopvang rekening houdt met de eigenheid van hun kind, en 20,7% vindt grootte een belangrijke factor en verkiest een kleine kinderopvang.

- ▶ Ruime openingsuren blijken ook belangrijk: voor 4,7% is dit de voornaamste reden, bij 28,9% speelt het een rol in de keuze van de opvang.
- ▶ De relatief lage kostprijs is slechts voor 1,5% de meest bepalende factor, en speelt slechts bij 14,6% mee in de keuze voor de kinderopvang. Het belang van de kostprijs van kinderopvang blijkt echter wel uit de keuze voor de combinatie van formele en informele kinderopvang (en hieronder ook uit de drempels om geen gebruik te maken van formele kinderopvang). Enkel in de niet-inkomensgerelateerde opvang wordt de prijs vrij bepaald, wat kan verklaren dat ouders de variatie in kostprijs tussen opvangplaatsen niet als doorslaggevend ervaren, of men het gevoel heeft daar niet echt een keuze in te hebben.

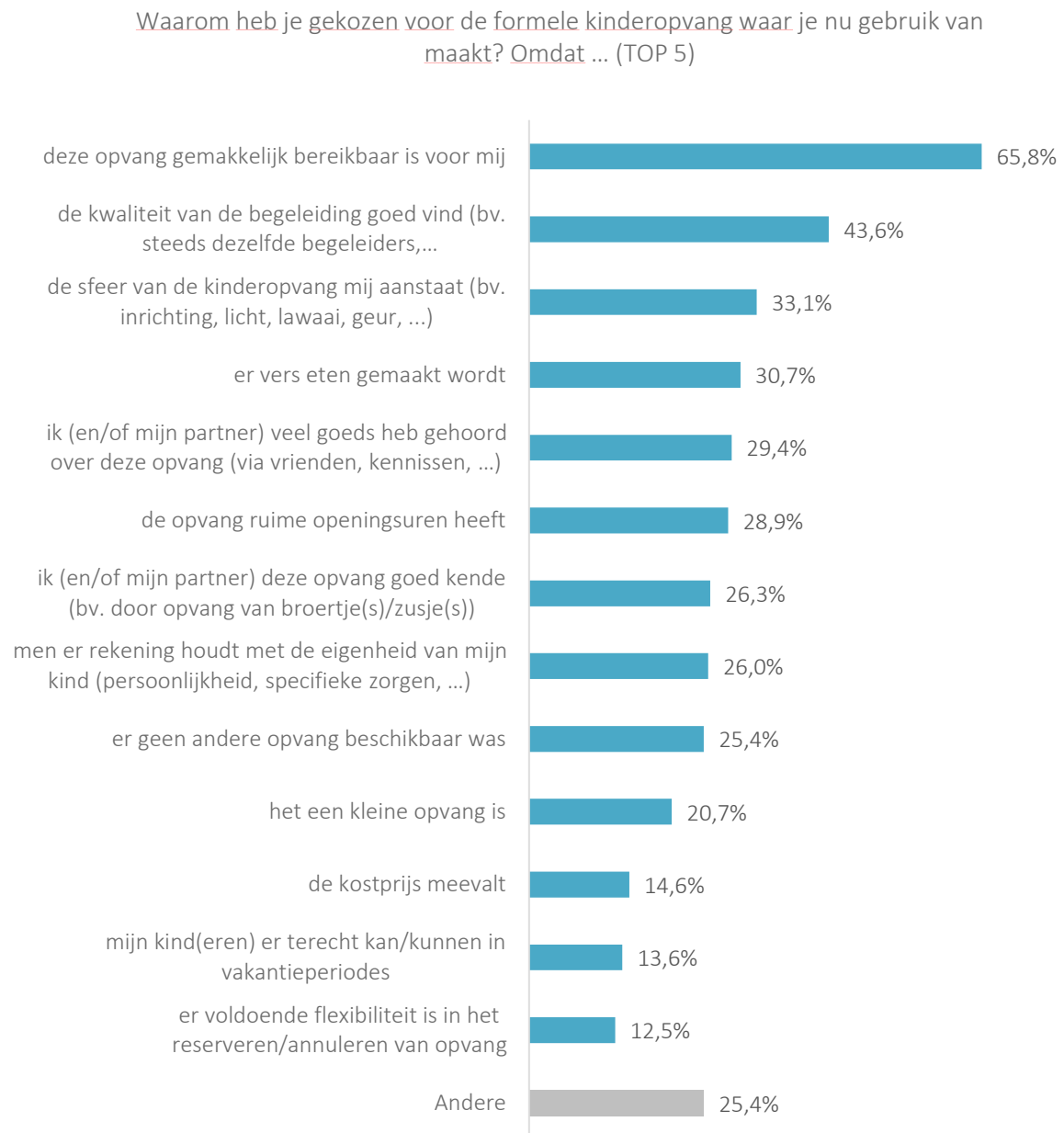
Tot slot valt ook op dat een groot deel van de ouders geen keuze had. Voor 18,1% was er geen andere kinderopvang beschikbaar. De beschikbaarheid blijkt een groter probleem bij gebruikers van niet-inkomensgerelateerde opvang. In deze groep geeft 23,3% aan dat er geen andere opvang beschikbaar was (vs. slechts 11,8% bij gebruikers van inkomensgerelateerde opvang).

Figuur 14: Motivatie van gebruikers bij keuze voor een kinderopvang (belangrijkste reden – TOP 1) (Op basis van enquêtegegevens, gebruikers van formele kinderopvang N=3.326)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 15: Motivatie van gebruikers bij keuze voor een kinderopvang (max. 5 belangrijkste redenen – TOP 5) (Op basis van enquêtegegevens, gebruikers van formele kinderopvang, N=3.326)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

7.2. De drempels bij niet-gebruikers van kinderopvang

Dezelfde factoren kunnen ook een rol spelen bij niet-gebruikers bij de beslissing om geen beroep te doen op formele kinderopvang. In de enquête hebben we de drempels die niet-gebruikers van formele kinderopvang ervaren, bevraagd. De redenen om géén gebruik te maken van formele kinderopvang lijken vnl. te liggen in (1) bewust verkiezen om zelf voor het kind te zorgen, (2) geen vertrouwen hebben in de kwaliteit van de kinderopvang, of (3) externe drempels zoals prijs, beschikbaarheid of opvang die niet aangepast is aan de noden. In deze paragraaf lichten we de resultaten in detail toe.

Voor een groot deel van de niet-gebruikers is het een positieve, actieve keuze om geen formele kinderopvang te gebruiken, toch spelen voor een deel niet-gebruikers (ook) externe drempels mee

Figuur 16 geeft de 3 belangrijkste redenen weer die ouders aanhalen om geen kinderopvang te gebruiken. Uit deze resultaten blijkt dat heel wat ouders in feite niet op duidelijke drempels botsen, maar er bewust voor kiezen om geen gebruik te maken van formele kinderopvang:

- ▶ Voor een aanzienlijk aandeel van de niet-gebruikers is het een evidente keuze, omdat ze zelf tijd hebben om voor het kind te zorgen (35%)²⁷, of omdat ze gebruik kunnen maken van informele opvang (33%). 57,9% van de niet-gebruikers heeft minstens één van beide redenen aangeduid. Niet-gebruikers met een andere nationaliteit dan de Belgische geven vaker aan dat ze zelf tijd hebben om voor de kinderen te zorgen (39,7%).
- ▶ 44% van de ouders geeft aan dat ze geen beroep doen op formele kinderopvang omdat ze het beter vinden voor het kind om er zelf voor te zorgen. Dat aandeel is hoger bij hooggeschoolde niet-gebruikers (50%). Daarnaast geeft 21% aan dat ze het beter vinden voor het kind om gebruik te maken van informele opvang. In totaal heeft 55% van de niet-gebruikers minstens één van beide redenen aangeduid. Hoewel het een bewuste keuze is, zullen we hieronder zien dat een deel van deze groep gebruikers het beter vinden voor het kind omdat ze negatief staan t.o.v. formele kinderopvang (onder andere geen vertrouwen in de kwaliteit). Ook in de telefonische interviews met niet-gebruikers in kansarmoede kwam dit naar voor: een deel van deze ouders staat er niet voor open om kinderopvang te gebruiken, omdat ze geen vertrouwen hebben in de kwaliteit en veel negatieve verhalen horen of lezen over kinderopvang.

Een deel van de ouders botsen (ook) op externe drempels:

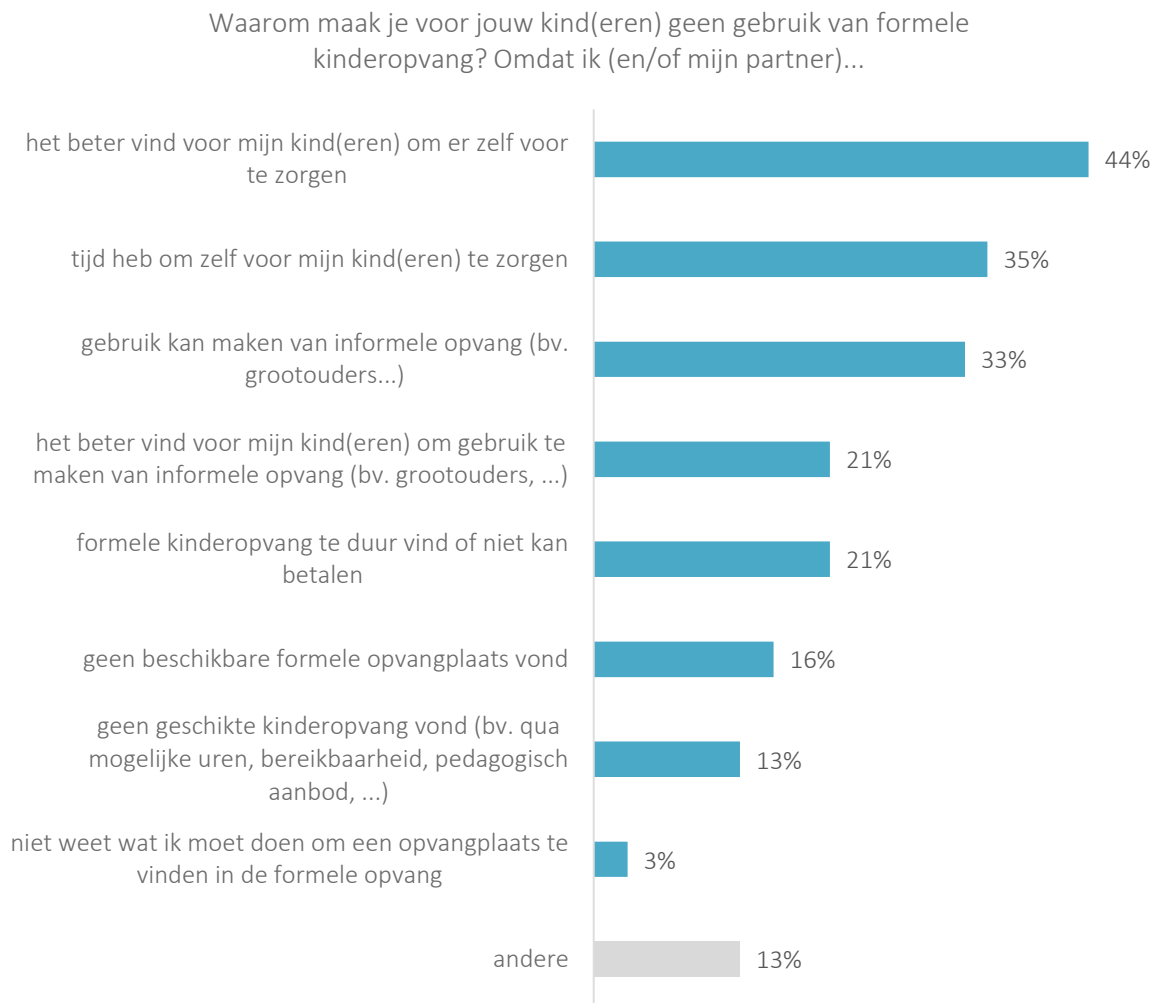
- ▶ Eén op vijf van de niet-gebruikers geeft aan dat formele kinderopvang te duur is. Ook deze drempel werd in de telefonische interviews met ouders in kansarmoede aangehaald. De kinderopvang is te duur, en zeker als ze meerdere jonge kinderen hebben.
- ▶ 16% van de niet-gebruikers haalt aan dat ze geen beschikbare formele opvangplaats hebben gevonden. Dat aandeel is hoger bij ouders met een andere nationaliteit dan de Belgische (22,6%). Deze reden werd ook geregeld aangehaald in de telefonische diepte-interviews met niet-gebruikers (met positieve kansarmoede-index). Vaak kwam naar voor dat deze ouders niet op de hoogte waren dat zij zo vroeg een kinderopvangplaats moesten reserveren, om na de geboorte van het kind een plaats in de formele opvang te kunnen krijgen. Bovendien is het, gegeven hun

²⁷ We zagen eerder dat meer dan de helft van de niet-werkende ouders die geen beroep doen op formele kinderopvang, ook voor de geboorte niet aan het werk was.

financiële situatie, zeker voor deze ouders belangrijk om een plaats in de inkomensgerelateerde kinderopvang te vinden. Ze botsen dan ook vaak op lange wachtlijsten.

- ▶ 13% vond geen geschikte opvangplaats (bv. qua mogelijke uren, bereikbaarheid, pedagogisch aanbod, ...). Ook hier zullen we hieronder zien dat een deel van deze ouders struikelt over de kwaliteit van de formele kinderopvang.
- ▶ Ten slotte weet 3% niet wat ze kunnen ondernemen om een kinderopvangplaats te vinden.

Figuur 16: Redenen om géén kinderopvang te gebruiken (maximaal 3 belangrijkste redenen) (Op basis van enquêtegegevens, alle niet-gebruikers, N=843)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Ouders die het beter vinden om zelf of via informele opvang voor het kind te zorgen, geven voornamelijk aan dat ze dit beter vinden voor de ontwikkeling van het kind

Zoals hierboven aangehaald, kiezen heel wat ouders er bewust voor om geen formele kinderopvang te gebruiken, omdat ze dit beter vinden voor het kind: 44% van de ouders die geen kinderopvang gebruiken, vinden het beter om zelf voor het kind te zorgen, 21% vindt het beter om het kind door een informele opvanger te laten opvangen. 55% duidde ten minste één van beide redenen aan.

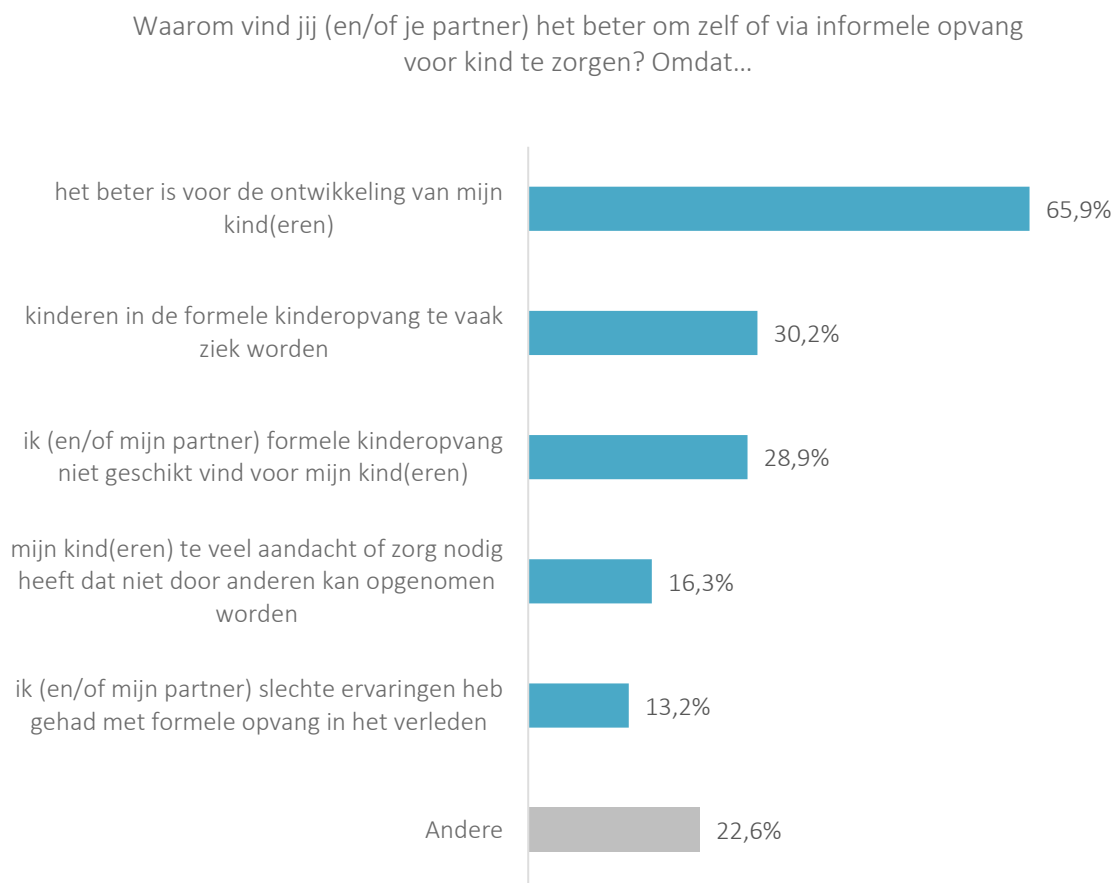
Onderstaande figuur toont de redenen waarom ze het beter vinden voor het kind. 65,9% zegt dat ze verkiezen om zelf of via informele opvang het kind op te vangen omdat men vindt dat dit beter is voor de ontwikkeling van het kind. Dat aandeel is hoger bij niet-gebruikers met een andere nationaliteit dan de Belgische (70%) en bij hooggeschoolde niet-gebruikers (72%). Dit wordt ook vaker aangehaald door ouders die geen enkele vorm van opvang gebruiken (formeel noch informeel) (70%) dan bij ouders die wél beroep doen op informele opvang (61%).

Toch blijkt de keuze om geen gebruik te maken van formele opvang voor een deel van de ouders ook gestoeld te zijn op een negatief beeld van formele kinderopvang:

- ▶ Zo haalt 30,2% aan dat kinderen in de formele opvang te vaak ziek worden;
- ▶ Vindt 28,9% de formele opvang niet geschikt voor de kinderen;
- ▶ Heeft 13,2% slechte ervaringen met formele opvang in het verleden.

Tot slot vindt 16,3% van deze ouders het beter om zelf (of via informele opvang) voor het kind te zorgen omdat het kind veel aandacht of zorg nodig heeft.

Figuur 17: Redenen waarom ouders het beter vinden om zelf of via informele opvang voor het kind te zorgen (Op basis van enquêtegegevens, ouders die het beter vinden om zelf of via informele opvang voor het kind te zorgen, N=461)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Ouders die de formele kinderopvang niet geschikt vinden, vinden dit voornamelijk omdat ze de kwaliteit van de begeleiding onvoldoende achten

De ouders, die in één van voorgaande vragen heeft aangegeven dat ze de formele kinderopvang in het algemeen niet geschikt vonden voor hun kinderen óf geen geschikte kinderopvangplaats vonden, werden gevraagd naar de redenen waarom ze de kinderopvang niet geschikt vonden. Dat waren in totaal 27,4% van de niet-gebruikers. Onderstaande percentages zijn op basis van de groep niet-gebruikers die aangeeft de kinderopvang niet geschikt te vinden.

Zoals Figuur 18 toont, is bij deze mensen voornamelijk de kwaliteit van de kinderopvang een drempel:

- ▶ 51,5% van hen geeft dat er relatief te weinig begeleiders zijn voor het aantal kinderen in de opvang (dat aandeel is hoger bij hooggeschoolde niet-gebruikers: 64%);
- ▶ 45,5% heeft geen vertrouwen in de kwaliteit van de begeleiding;
- ▶ 41,6% vindt dat de opvang niet de nodige aandacht of verzorging kan bieden.

Dit is ook een belangrijke drempel voor niet-gebruikers met een positieve kansarmoede-index, zoals blijkt uit de telefonische interviews. Verschillende ouders gaven aan geen vertrouwen te hebben in de begeleiding in de formele kinderopvang (er zijn te weinig begeleiders, er kan te weinig aandacht geschonken worden aan de kinderen, de kinderen moeten te veel slapen, ...) waardoor een deel van hen het gebruik van kinderopvang volledig uitsluit, en een ander deel vooral er ergens wel voor open zou staan, maar veel vertwijfeling en angst heeft om er beroep op te doen (o.a. door de negatieve berichten in het nieuws, ...).

Daarnaast spelen volgende factoren ook een rol bij het niet geschikt vinden van de opvang:

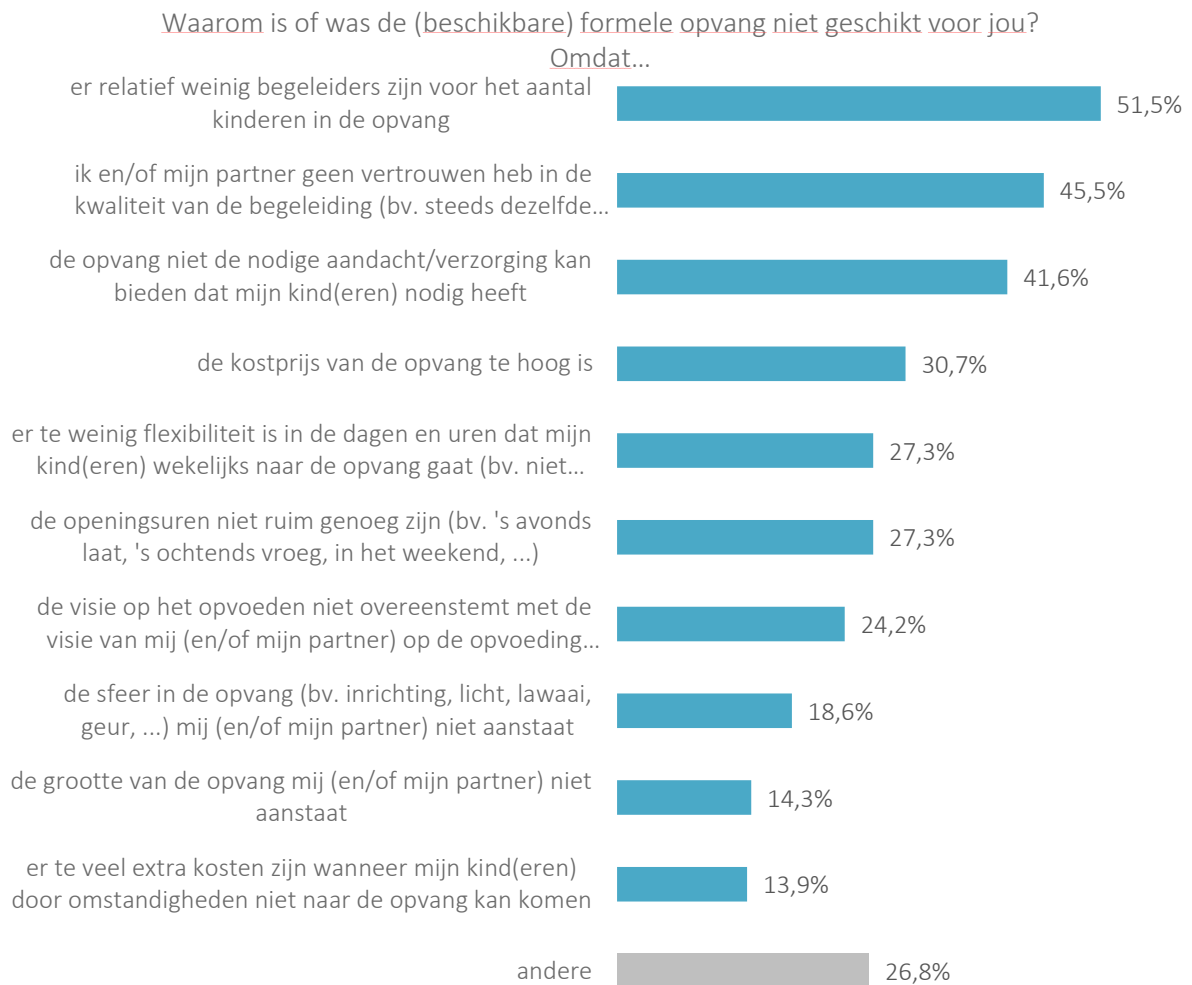
- ▶ De beperkte flexibiliteit van formele kinderopvang wordt voor een deel van hen ook als een belangrijke drempel gezien:
 - 27,3% ervaart te weinig flexibiliteit m.b.t. de dagen en uren dat het kind naar de opvang kan gaan;
 - 27,3% ervaart onvoldoende ruime openingsuren;
 - 13,9% vindt dat er te veel extra kosten zijn als het kind niet naar de opvang kan komen.

Deze drempel werd ook aangehaald in de telefonische interviews met niet-gebruikers (met positieve kansarmoede-index) die geen stabiele werksituatie hebben of een tewerkstelling met onregelmatige werkuren.

- ▶ Verschillende visies op het opvoeden van het kind spelen daarnaast voor bijna één op vier van deze ouders mee. Tot slot gaat het voor een deel ook om de sfeer in de kinderopvang: 18,6% vond de sfeer in de opvang niet oké.
- ▶ 14,3% struikelde over de grootte van de opvang.

Figuur 18: Redenen waarom ouders de formele kinderopvang niet geschikt vinden (Op basis van enquêtegegevens, ouders die de kinderopvang niet geschikt vinden, N=231)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

8 / (Potentiële) impact van formele kinderopvang

In dit hoofdstuk analyseren we de impact van formele kinderopvang op basis van de enquêteresultaten. Dit doen we in eerste instantie door de ondervonden impact bij de gebruikers van formele kinderopvang en de verwachte impact bij de niet-gebruikers te analyseren: zowel de impact op de tewerkstelling als andere impact. Vervolgens analyseren we de onvervulde behoefte aan formele kinderopvang, bij gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang, en de potentiële impact van deze extra formele kinderopvang. Dit laat ons ten slotte toe om de potentiële terugverdieneffecten van formele kinderopvang te exploreren.

8.1. Ondervonden en verwachte impact van formele kinderopvang

In deze eerste paragraaf gaan we in op de impact van formele kinderopvang die huidige gebruikers van formele kinderopvang ondervinden, en huidige niet-gebruikers van formele kinderopvang verwachten. We starten met de impact op tewerkstelling, en gaan daarna in op andere vormen van impact die de ouders ondervinden of verwachten.

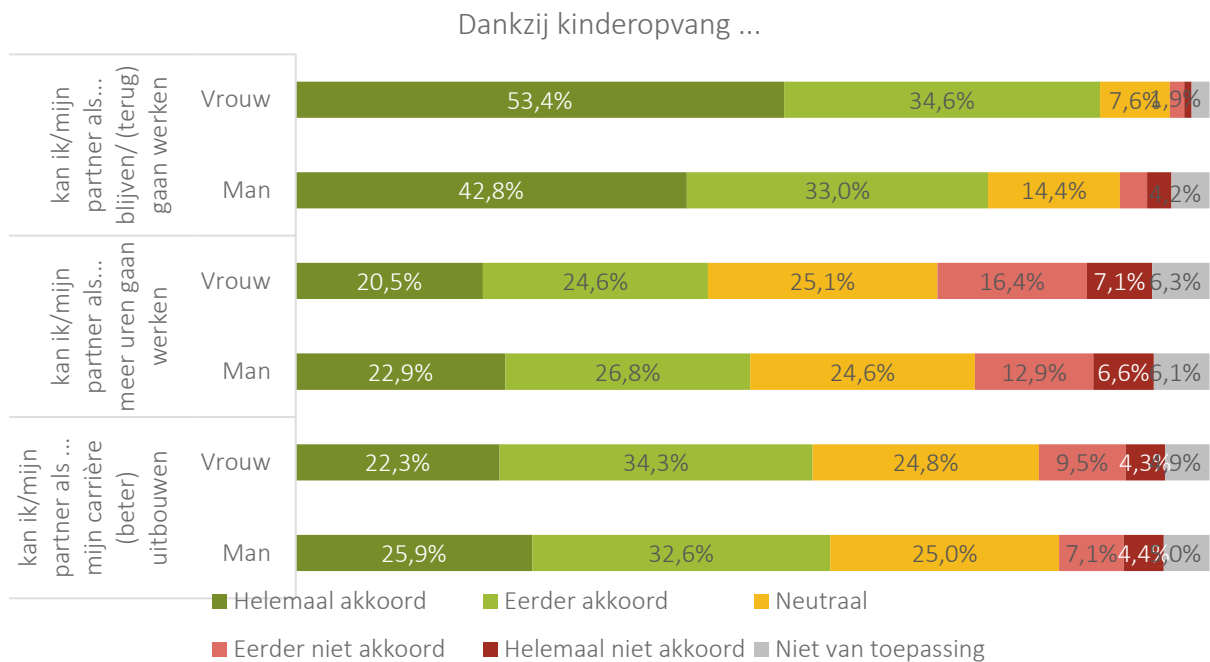
8.1.1 Ondervonden en verwachte impact op de tewerkstelling

Formele kinderopvang heeft een positieve impact op de tewerkstelling en de loopbaan van de ouders

In de enquête werden de gebruikers van formele kinderopvang bevraagd omtrent de impact van het gebruik van kinderopvang op hun tewerkstelling. Zoals blijkt uit onderstaande figuur is de grote meerderheid van de gebruikers van mening dat ze dankzij formele kinderopvang (terug) kunnen gaan werken. Vooral vrouwen zijn hier meer van overtuigd (88% vrouwen versus 75,8% mannen). Gebruikers onderschrijven ook dat zij hun carrière dankzij formele kinderopvang beter kunnen uitbouwen: 56,6% vrouwen en 58,5% mannen zijn akkoord met deze stelling. Bijna 1 op 2 gebruikers geven ook aan dat zij of hun partner dankzij formele kinderopvang meer uren kunnen gaan werken (45,1% vrouwen en 49,7% mannen).

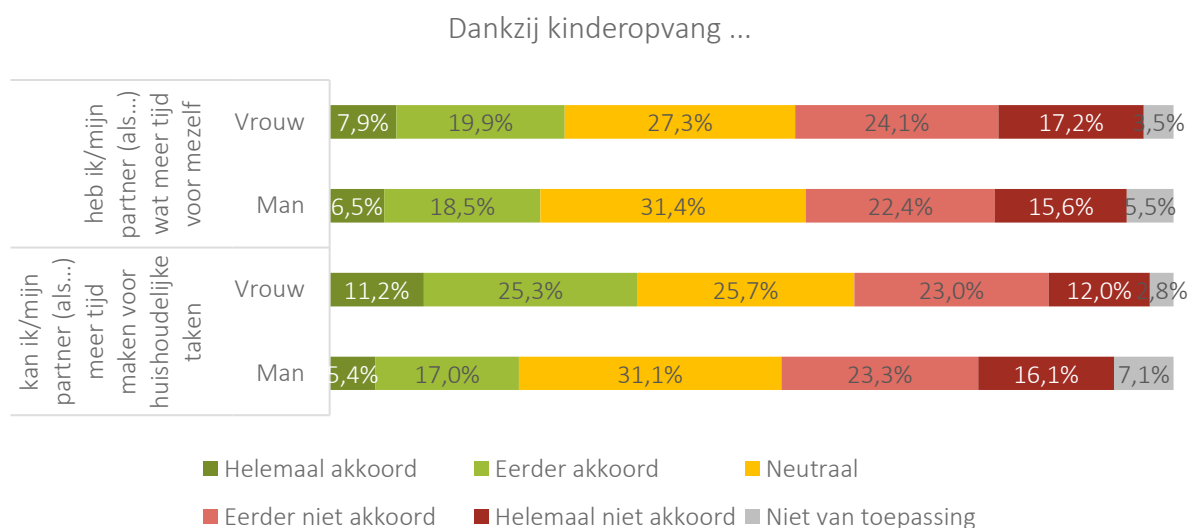
Figuur 19: Impact van het gebruik van formele kinderopvang bij de respondenten van de enquête, naargelang geslacht (op basis van enquêtegegevens; respondenten en hun partners die gebruik maken van formele kinderopvang, N=3.299 vrouwen en N=3.074 mannen)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Gebruikers geven in mindere mate aan dat het gebruik van formele kinderopvang ertoe leidt dat zij meer tijd hebben voor zichzelf of voor huishoudelijke taken (zie volgend figuur). Zo geven volgens de enquêteresultaten 27,8% vrouwen en 25% mannen aan dat ze dankzij formele kinderopvang meer tijd hebben voor zichzelf en 36,5% vrouwen en 22,4% mannen dat ze meer tijd hebben voor huishoudelijke taken. Formele kinderopvang wordt dus vooral gebruikt om te kunnen werken.

Figuur 20: Impact van het gebruik van formele kinderopvang bij de respondenten van de enquête, naargelang geslacht (op basis van enquêtegegevens; respondenten en hun partners die gebruik maken van formele kinderopvang, N=3.299 vrouwen en N=3.074 mannen)

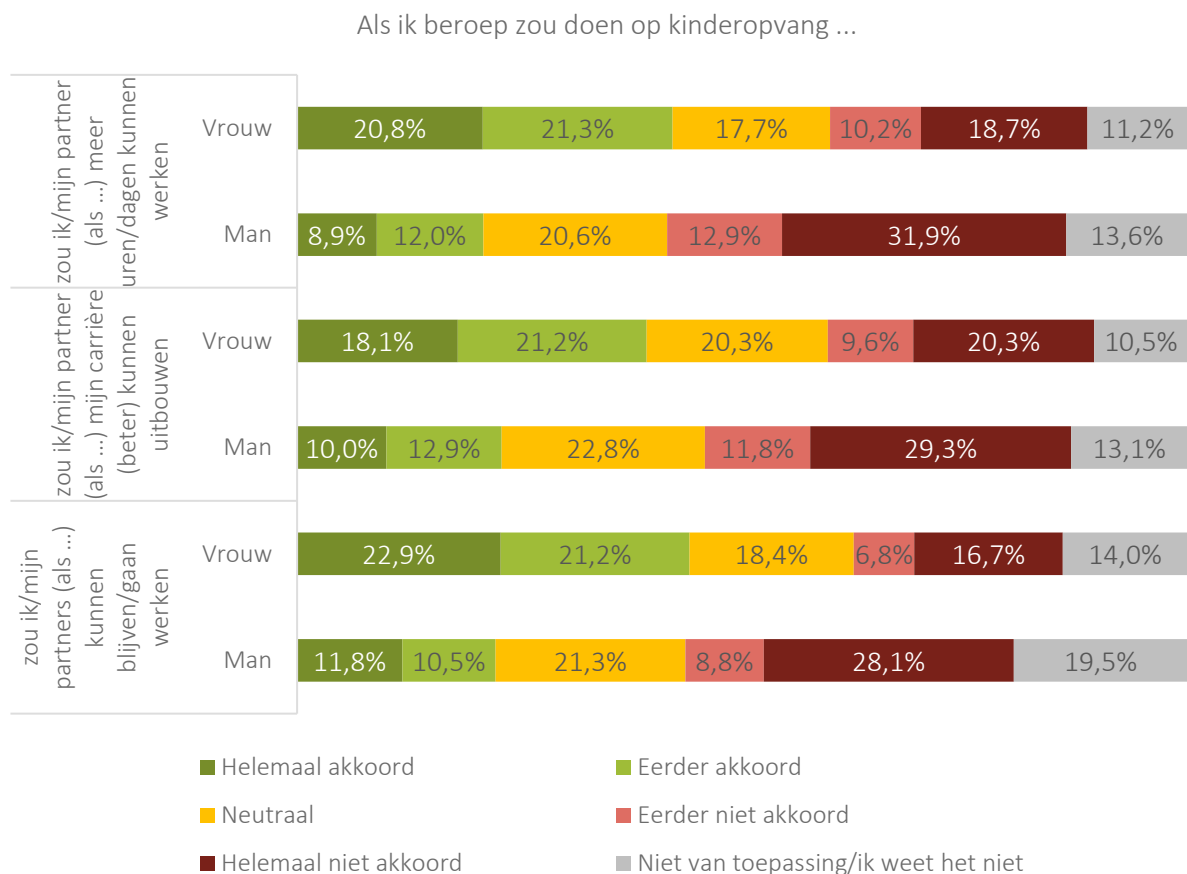
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

De verwachte impact van formele kinderopvang op de tewerkstelling van niet-gebruikers is groter voor vrouwen

Ook de niet-gebruikers van formele kinderopvang werden in de enquête bevestigd omtrent de verwachte impact van het gebruik van kinderopvang op hun tewerkstelling. Zoals blijkt uit onderstaande figuur is de verwachte impact van formele kinderopvang op de tewerkstelling van niet-gebruikers vooral groter voor vrouwen:

- ▶ 44,1% vrouwen geeft aan dat, indien ze beroep zouden doen op kinderopvang, ze zouden kunnen (blijven) werken versus 21,3% mannen.
- ▶ 42,1% vrouwen geeft aan dat, indien ze beroep zouden doen op kinderopvang, ze meer zouden kunnen werken versus 20,9% mannen.
- ▶ 39,3% vrouwen geeft aan dat ze hun carrière (beter) zouden kunnen uitbouwen indien ze gebruik maken van formele kinderopvang versus 22,9% mannen.

Figuur 21: Verwachte impact van het gebruik van formele kinderopvang bij de respondenten van de enquête, naargelang geslacht (op basis van enquêtegegevens; respondenten en hun partners die geen gebruik maken van formele kinderopvang, N=792 vrouwen en N=727 mannen)

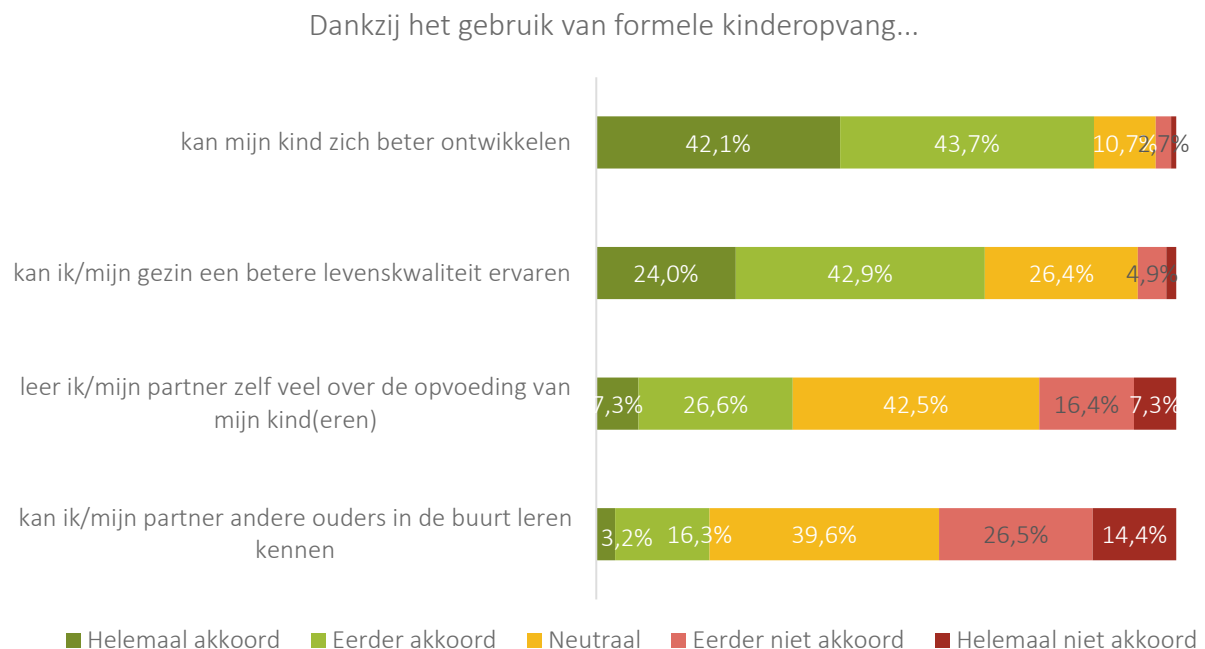
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

8.1.2 Ondervonden en verwachte andere impact

Naast de impact op hun tewerkstelling, ondervinden ouders die gebruikmaken van formele kinderopvang een positieve impact op de ontwikkeling van het kind en de levenskwaliteit van het gezin

Gebruikers werden in de enquête ook bevraagd omtrent andere vormen van impact van formele kinderopvang. Zoals blijkt uit onderstaande figuur is de grote meerderheid gebruikers overtuigd dat formele kinderopvang ervoor zorgt dat hun kind zich beter ontwikkelt (85,8% is hiermee akkoord tot helemaal akkoord). Daarnaast ervaart ook 66,9% van de gebruikers een betere levenskwaliteit dankzij het gebruik van formele kinderopvang. Zelf zaken leren over de opvoeding van hun kind of andere ouders leren kennen in de buurt speelt minder voor de gebruikers van formele kinderopvang (respectievelijk 33,9% en 19,5% is hiermee akkoord tot helemaal akkoord).

Figuur 22: Impact van het gebruik van formele kinderopvang bij de respondenten van de enquête (op basis van enquêtegegevens; respondenten die gebruik maken van formele kinderopvang, N=3.302 ouders)

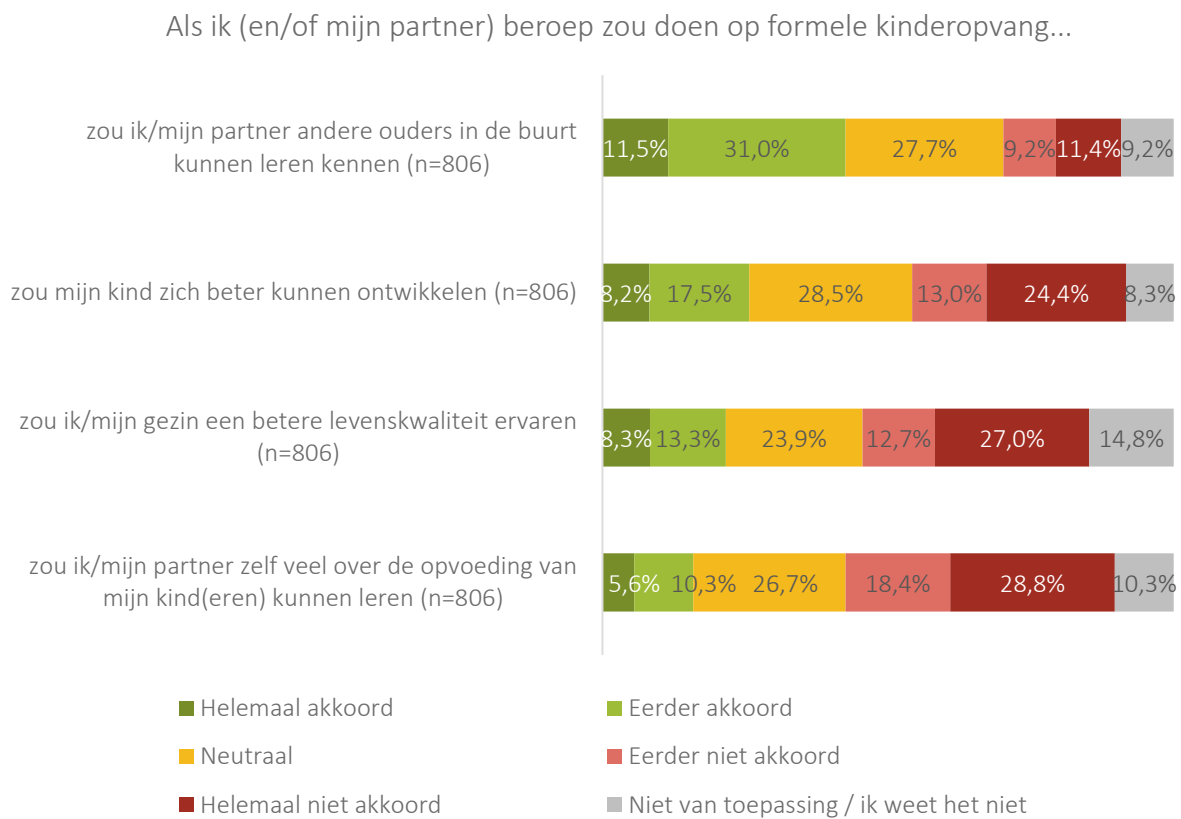

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Niet-gebruikers geloven in beperkte mate dat het gebruik van formele kinderopvang zou bijdragen aan een betere ontwikkeling van hun kind of dat zij zouden kunnen bijleren over de opvoeding

Ook niet-gebruikers werden in de enquête bevestigd over andere vormen van impact van formele kinderopvang. Zoals blijkt uit onderstaande figuur zijn niet-gebruikers minder overtuigd over de impact van formele kinderopvang dan gebruikers. Slechts 25,7% van de niet gebruikers geloven dat het gebruik van formele kinderopvang ervoor zou zorgen dat hun kind zich beter zou ontwikkelen (versus 85,8% van de gebruikers). Ook denkt slechts 21,6% van de niet-gebruikers dat ze een betere levenskwaliteit zouden ervaren dankzij het gebruik van formele kinderopvang (versus 66,9% van de gebruikers). Het meest zijn niet-gebruikers ervan overtuigd dat formele kinderopvang ervoor zou bijdrage dat ze andere ouders in de buurt zouden leren kennen (42,5% versus 19,5% gebruikers).

Figuur 23: Verwachte impact van het gebruik van formele kinderopvang bij de respondenten van de enquête (op basis van enquêtegegevens; respondenten die geen gebruik maken van formele kinderopvang, N=806 ouders)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

8.2. Potentiële impact van extra formele kinderopvang bij huidige gebruikers

Na het beschrijven van de ondervonden en verwachte impact van het gebruik van formele kinderopvang door de ouders, gaan we in deze paragraaf in op de potentiële impact van extra formele kinderopvang bij huidige gebruikers, met focus op de grootte van het groeipotentieel enerzijds en de manier waarop de ouders de extra tijd zouden besteden anderzijds. In de volgende paragraaf bespreken we deze voor huidige niet-gebruikers.

We starten met het in kaart brengen van de onvervulde behoefte aan formele kinderopvang bij gebruikers van formele kinderopvang. Zo wordt het groeipotentieel voor het gebruik aan kinderopvang bij deze groep afgelijnd. Daarnaast bespreken we de belangrijkste hefboomen die het gebruik van kinderopvang bij de huidige gebruikers kunnen stimuleren. Daarna analyseren we de potentiële impact van deze extra formele kinderopvang, op de tijd die wordt besteed aan arbeid en aan andere activiteiten.

8.2.1 Onvervulde behoefte aan formele kinderopvang bij huidige gebruikers

In deze paragraaf gaan we in op de onvervulde behoefte aan formele kinderopvang bij de huidige gebruikers (of m.a.w. de nood aan of wens voor méér formele kinderopvang dan men momenteel gebruikt). Deze onvervulde behoefte werd uitgebreid onderzocht in voorgaand onderzoek van Teppers et al. (2019), zowel bij gebruikers van formele en/of informele kinderopvang, als bij gebruikers van uitsluitend informele kinderopvang en niet-gebruikers van formele, noch informele kinderopvang. In dit onderzoek hebben we deze onvervulde behoefte opnieuw bevraagd, om daarna verder in te gaan op wat het vervullen van deze onvervulde behoefte zou betekenen i.f.v. de werksituatie en -uren van de ouders (cf. volgende paragraaf 8.3). Daarnaast gaan we in deze paragraaf ook in op de hefboomen die ervoor zouden kunnen zorgen dat deze behoefte bij huidige gebruikers van formele kinderopvang vervuld wordt.

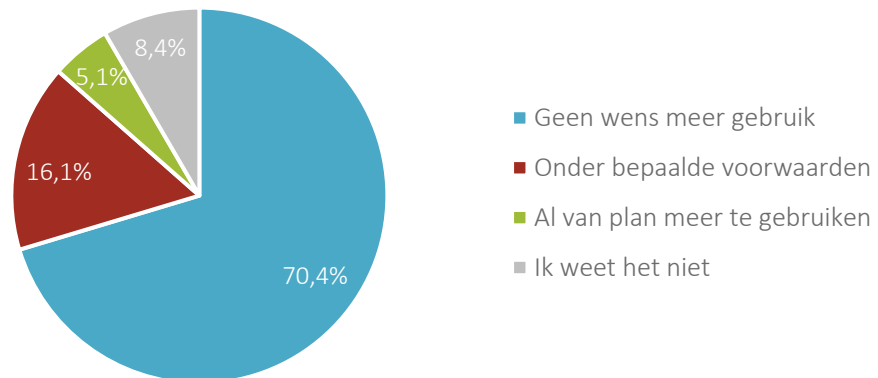
16,1% van de huidige gebruikers zou onder bepaalde voorwaarden méér gebruik maken van formele kinderopvang

De meeste gebruikers van formele kinderopvang (70%) hebben geen wens om meer kinderopvang te gebruiken. Toch geeft 16,1% aan dat ze onder bepaalde voorwaarden meer gebruik zouden gaan maken van kinderopvang (Figuur 24). Dat aandeel ligt gevoelig hoger bij ouders met een andere nationaliteit dan de Belgische (25,2%). Bij laag- en middengediplomden ligt het aandeel ook wat hoger (18,7%) dan bij hooggeschoolden (14,9%).

Figuur 24: Aandeel van de gebruikers dat méér gebruik zou willen maken van formele kinderopvang (Op basis van enquêtegegevens, huidige gebruikers van formele kinderopvang, N=3.282)

Zou je op dit moment méér gebruik willen maken van formele kinderopvang?

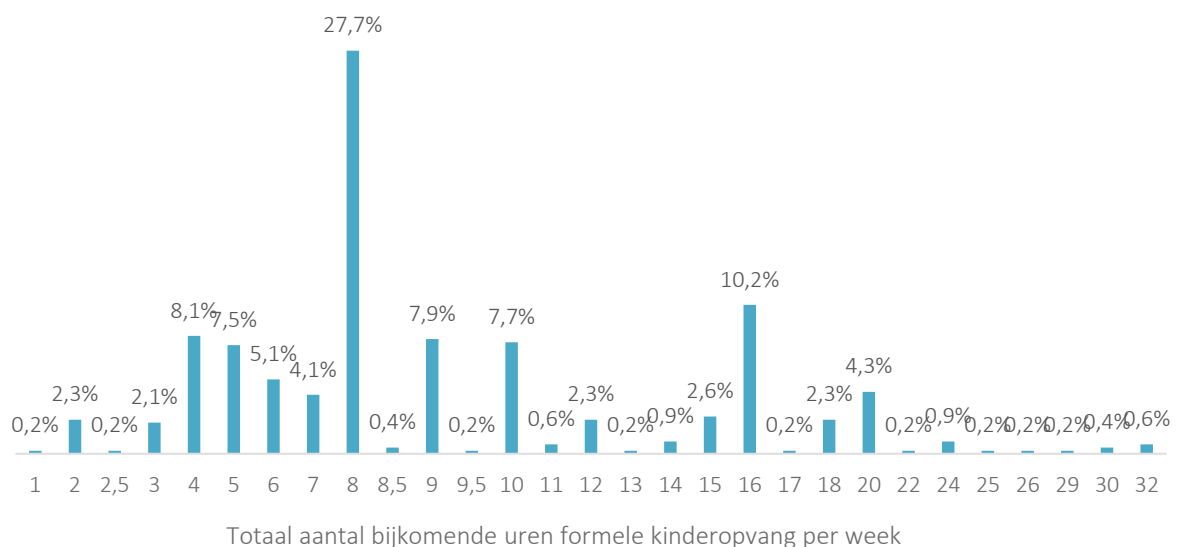

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Gebruikers die beroep zouden willen doen op meer formele kinderopvang onder bepaalde voorwaarden, zouden 11 uur per week extra formele kinderopvang willen gebruiken

16,1% van de huidige gebruikers van formele kinderopvang zou onder bepaalde voorwaarden méér gebruik willen maken van formele kinderopvang. Aan deze gebruikers werd in de enquête dan ook gevraagd hoeveel uren/dagen extra formele kinderopvang ze zouden willen gebruiken. Hieruit blijkt dat deze gebruikers gemiddeld 11 uur per week méér gebruik zouden willen maken van de formele kinderopvang. Zoals weergegeven in onderstaande figuur zou de meerderheid 8 uren extra formele kinderopvang willen gebruiken (dit komt dus ongeveer overeen met 1 dag extra per week); maar een deel van deze gebruikers zou er zelfs beroep op willen doen voor meer dan 1 dag extra per week.

Figuur 25: Het aantal extra uren formele kinderopvang voor ouders die er meer op beroep zouden willen doen onder bepaalde voorwaarden (op basis van enquêtegegevens; respondenten die meer gebruik willen maken van formele kinderopvang, N=469 ouders)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Voornamelijk ruimere openingstijden en een lagere kostprijs zouden gebruikers ertoe aanzetten om méér gebruik te maken van formele opvang

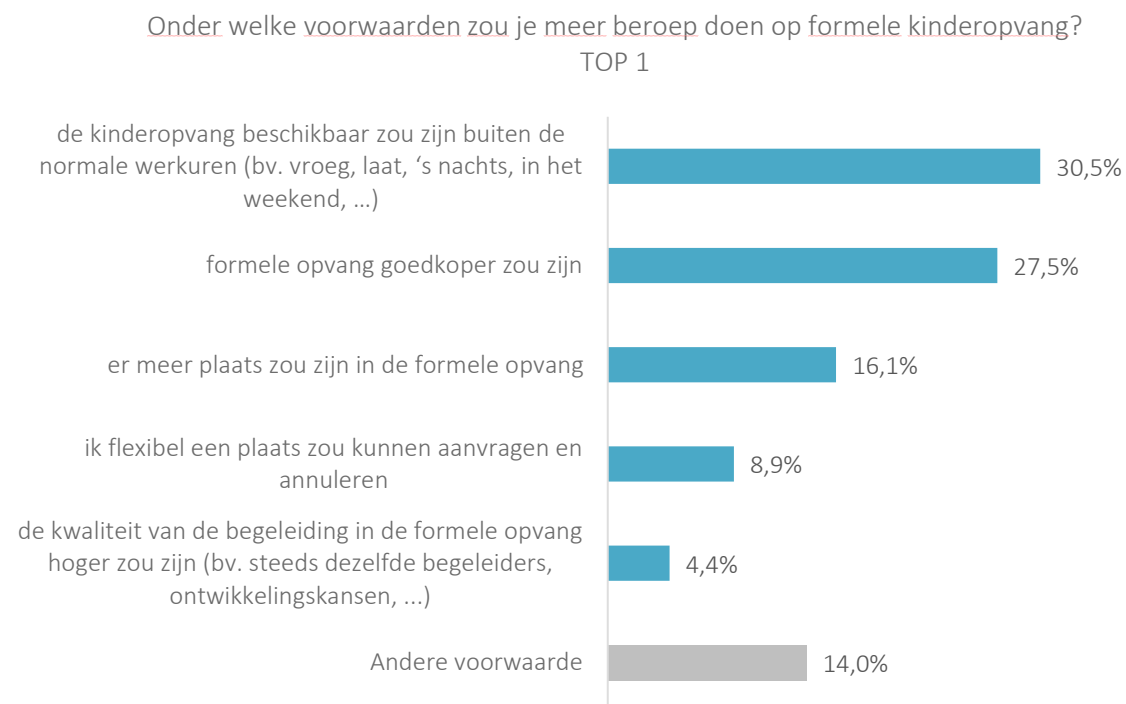
De voorwaarden waaronder deze huidige gebruikers meer beroep zouden gaan doen op formele kinderopvang, zijn voornamelijk ruimere openingstijden en een lagere kostprijs. Zoals de figuur hieronder toont, is de openingstijd buiten de normale werkuren voor 30,5% van deze ouders de belangrijkste voorwaarde. De ouders die de openingstijd buiten de normale werkuren als voorwaarde aanduiden, geven aan dat het vooral gaat over openingsuren na 18u (38%), het weekend (32%), en voor 7u 's ochtends (21%).

Maar ook een lagere kostprijs is een belangrijke hefboom om huidige gebruikers meer gebruik te laten maken van formele kinderopvang. 27,5% van de ouders die aangeeft onder bepaalde voorwaarden meer kinderopvang te gebruiken, geeft aan dat een goedkopere prijs de belangrijkste voorwaarde is.

Een aantal andere voorwaarden komen nog naar voor:

- ▶ Voor 16,1% van deze ouders gaat het louter om de beschikbaarheid in de opvang.
- ▶ 8,9% zou flexibel plaatsen willen kunnen aanvragen en annuleren.
- ▶ Kwaliteit van de begeleiding lijkt voor de huidige gebruikers van formele kinderopvang niet wat hen tegenhoudt om meer te gebruiken. Slechts 4,4% geeft een betere kwaliteit aan als voorwaarde om meer beroep te doen op formele kinderopvang
- ▶ 'Andere voorwaarden' die werden meegegeven waren: als de opvang meer dagen per week open zou zijn, als het personeel meer vertrouwd zou zijn met onze opvoedingsgewoonten, als de opvang beter bereikbaar was, als er geen extra kosten zouden zijn bij afwezigheid, ...

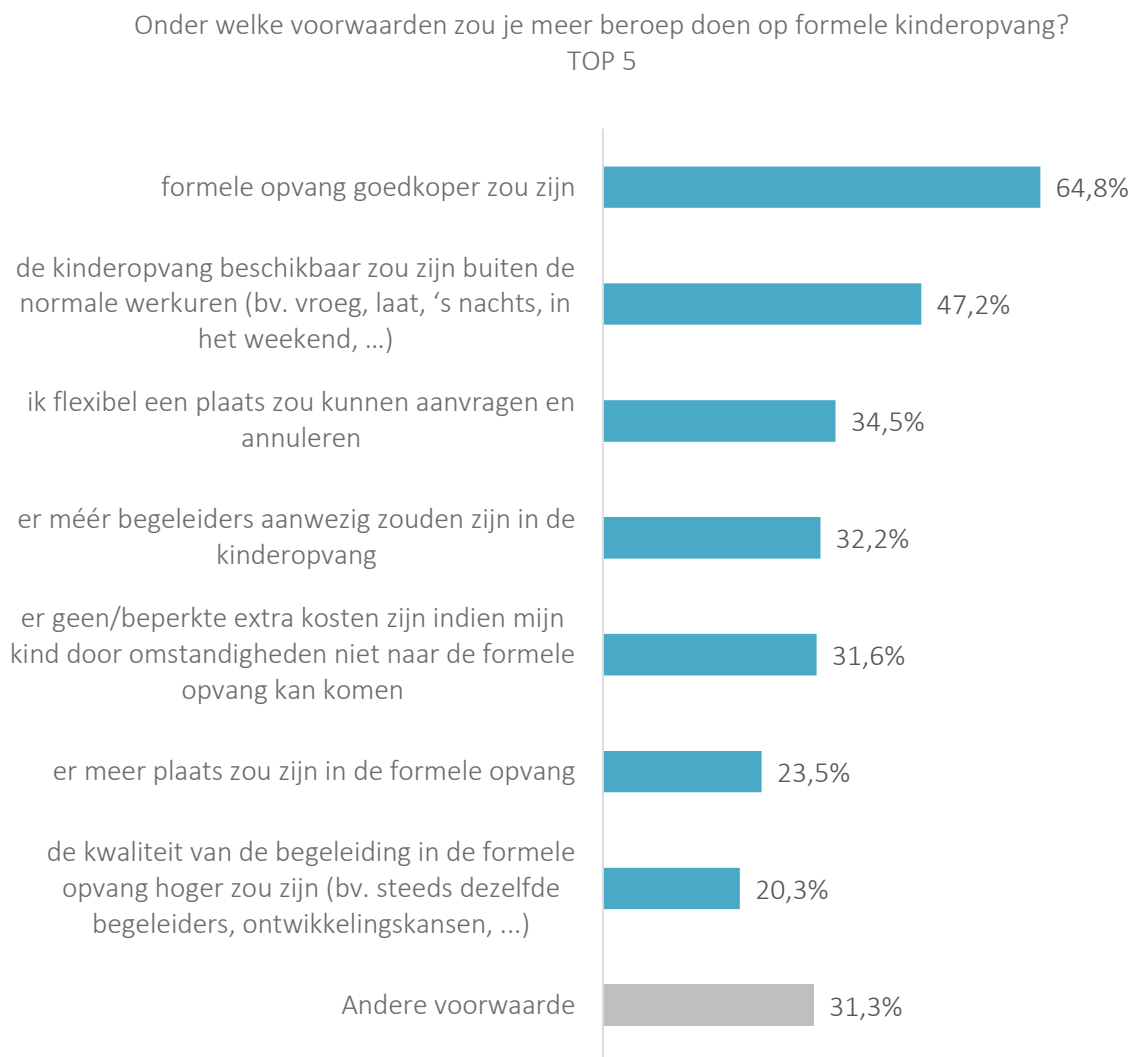
Figuur 26: Belangrijkste voorwaarde waaronder huidige gebruikers meer beroep zouden op formele kinderopvang (Op basis van enquêtegegevens, huidige gebruikers die aangeven onder voorwaarden meer beroep te doen op kinderopvang, N=528)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Onderstaande figuur toont de vijf belangrijkste voorwaarden waaronder huidige gebruikers meer beroep zouden gaan doen op formele kinderopvang. Daaruit blijkt dat de prijs voor bijna 2 op 3 meespeelt, terwijl de beschikbaarheid buiten de normale werkuren bij bijna de helft een verschil zou maken.

Figuur 27: Vijf belangrijkste voorwaarden waaronder huidige gebruikers meer beroep zouden op formele kinderopvang (Op basis van enquêtegegevens, huidige gebruikers die aangeven onder voorwaarden meer beroep te doen op kinderopvang, N=528)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

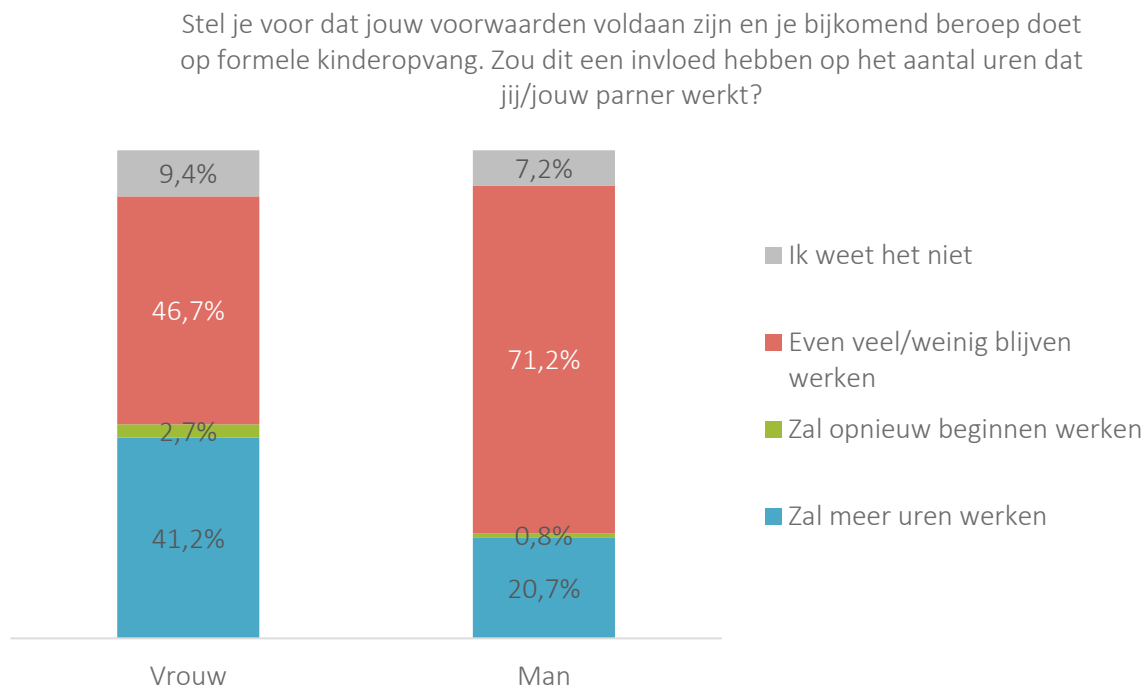
8.2.2 Impact van de extra formele kinderopvang bij huidige gebruikers

Bovenstaande toont aan dat er een onvervulde behoefte is aan formele kinderopvang bij de huidige gebruikers. In deze paragraaf bespreken we wat het vervullen van deze behoefte zou betekenen voor de tewerkstelling van de ouders.

41% van de moeders en 21% van de vaders die beroep doen op formele kinderopvang en er onder bepaalde voorwaarden nog meer gebruik van zouden maken, zouden daardoor meer uren werken

Aan de gebruikers die in de enquête hebben aangegeven dat ze beroep zouden willen doen op meer formele kinderopvang, werd ook gevraagd wat het effect hiervan zou zijn op hun werk. Zoals weergegeven in onderstaande figuur zou - van de groep die potentieel meer gebruik zou maken van kinderopvang (16%) - 41% van de moeders en 21% van de vaders daardoor meer uren werken. Gemiddeld gaat het om 9,1 uur extra werk voor de moeders en 8,7 uren voor de vader (dus ongeveer 1 dag extra werk per week)²⁸²⁹.

Figuur 28: Effect op werk van de ouders indien men meer gebruik zou maken van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens; respondenten die gebruik maken van formele kinderopvang en onder bepaalde voorwaarden méér gebruik zouden maken van formele kinderopvang, N=520 vrouwen en N=473 mannen)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Niet alle extra uren kinderopvang zouden echter besteed worden aan additionele werkuren. Zoals in onderstaande figuur weergegeven, geven gebruikers van formele kinderopvang die hier nog meer beroep op zouden willen doen aan dat – naast meer werkuren – extra dagen formele kinderopvang ook

²⁸ Opgelet, dit gemiddeld aantal bijkomende werkuren is gebaseerd op een lage basis (n=100 vaders en n=226 moeders).

²⁹ De volledige tabel met verdeling van aantal bijkomende werkuren is opgenomen in tabel 40 bijlage A.5

gebruikt zouden worden voor huishoudelijke taken t (76%), voor rust en/of vrije tijd (58,2%) of nog om opleidingen/cursussen te volgen (29,8%).

Figuur 29: Effect op andere activiteiten van de ouders indien men gebruik zou maken van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens; respondenten die gebruik maken van formele kinderopvang en onder bepaalde voorwaarden méér gebruik zouden maken van formele kinderopvang, N=517)

Aan welke van de volgende activiteiten, naast eventueel betaald werk, zou jij (en/of jouw partner) de extra vrijgekomen tijd door het gebruik van formele kinderopvang besteden?

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

8.3. Potentiële impact van formele kinderopvang bij huidige niet-gebruikers

Naar analogie van de analyse van de potentiële impact van extra formele kinderopvang bij huidige gebruikers van formele kinderopvang in de vorige paragraaf, analyseren we in deze paragraaf de potentiële impact van formele kinderopvang bij huidige niet-gebruikers. We starten opnieuw met het in kaart brengen van de onvervulde behoefte aan formele kinderopvang en bespreken de belangrijkste hefboomen die het gebruik van kinderopvang bij de huidige niet-gebruikers kunnen stimuleren. Daarna analyseren we de potentiële impact van deze extra formele kinderopvang, op de tijd die wordt besteed aan arbeid en op de tijd die wordt besteed aan andere activiteiten.

8.3.1 Onvervulde behoefte aan formele kinderopvang bij huidige niet-gebruikers

In deze paragraaf gaan we in op de onvervulde behoefte aan formele kinderopvang bij de huidige-niet-gebruikers (of m.a.w. de nood aan of wens voor het gebruik van formele kinderopvang) en de hefboomen die ervoor zouden kunnen zorgen dat deze behoefte vervuld wordt.

Ongeveer de helft van de huidige niet-gebruikers zijn niet te overtuigen om kinderopvang te gaan gebruiken, 22,3% zou er onder bepaalde voorwaarden wel beroep op doen

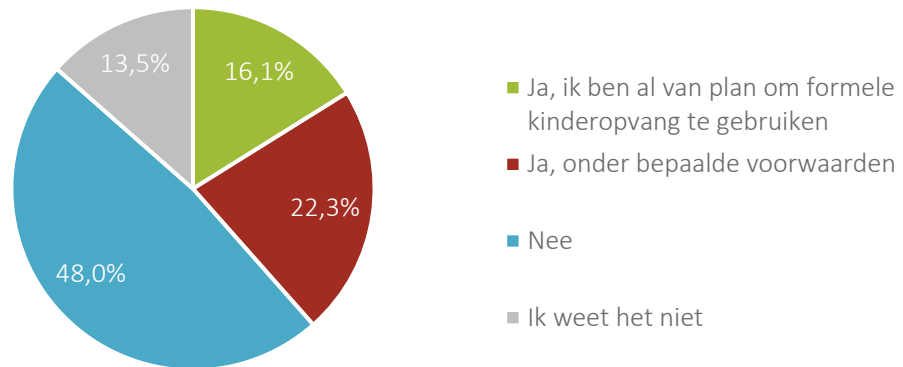
Zoals onderstaande figuur weergeeft, zou 22,3% van de huidige niet-gebruikers onder bepaalde voorwaarden beroep willen doen op formele kinderopvang. Daartegenover geeft 48% aan dat ze in geen geval gebruik zouden willen maken van formele kinderopvang. Dat sluit aan bij de bevindingen over de drempels van niet-gebruikers om formele kinderopvang te gebruiken: daar bleek dat het voor heel wat ouders een bewuste (positieve) keuze is om zelf voor het kind te zorgen. Maar toch spelen voor een heel deel niet-gebruikers ook externe drempels mee, zoals prijs, beschikbaarheid, flexibiliteit in de openingsuren én heerst er bij een deel van de niet-gebruikers een gebrek aan vertrouwen in de kwaliteit.

Bij de ouders met een andere dan de Belgische nationaliteit zou 24,8% onder bepaalde voorwaarden gebruik maken van formele kinderopvang en onder hen geeft ook een iets groter aandeel aan dat ze het niet weet (27,5%).

Figuur 30: Aandeel van de niet-gebruikers dat gebruik zou willen maken van formele kinderopvang (Op basis van enquêtegegevens, huidige niet-gebruikers van formele kinderopvang, N=837)

Zou je gebruik willen maken van formele kinderopvang?

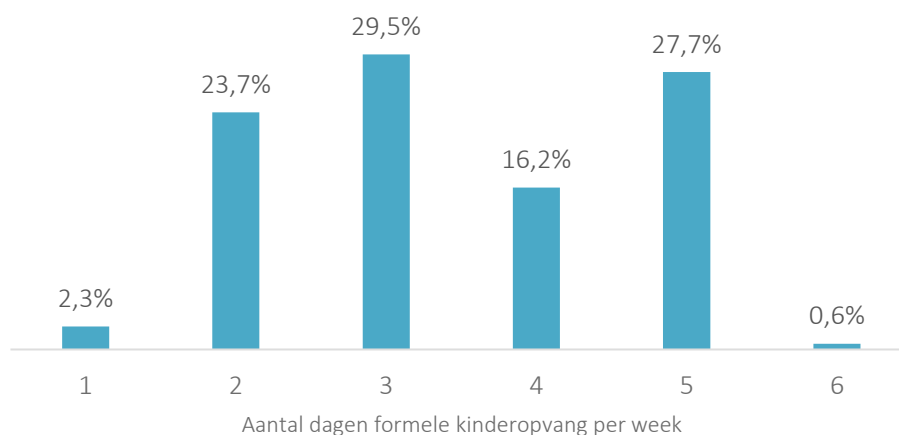

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Niet-gebruikers van formele kinderopvang die er beroep op zouden willen doen onder bepaalde voorwaarden, zouden voor 22,4 uur per week formele kinderopvang willen gebruiken

22% van de huidige niet-gebruikers van formele kinderopvang zou onder bepaalde voorwaarden gebruik willen maken van formele kinderopvang. Aan deze potentiële gebruikers werd in de enquête dan ook gevraagd hoeveel uren/dagen formele kinderopvang ze zouden willen gebruiken. In onderstaande figuur geven we de spreiding weer van het aantal dagen dat potentiële gebruikers van formele kinderopvang beroep op zouden willen doen op de formele kinderopvang. 29,5% van deze respondenten zou beroep willen doen op formele kinderopvang voor 3 dagen per week, maar 27,7% van deze respondenten zou er zelfs beroep op kunnen doen voor 5 dagen per week.

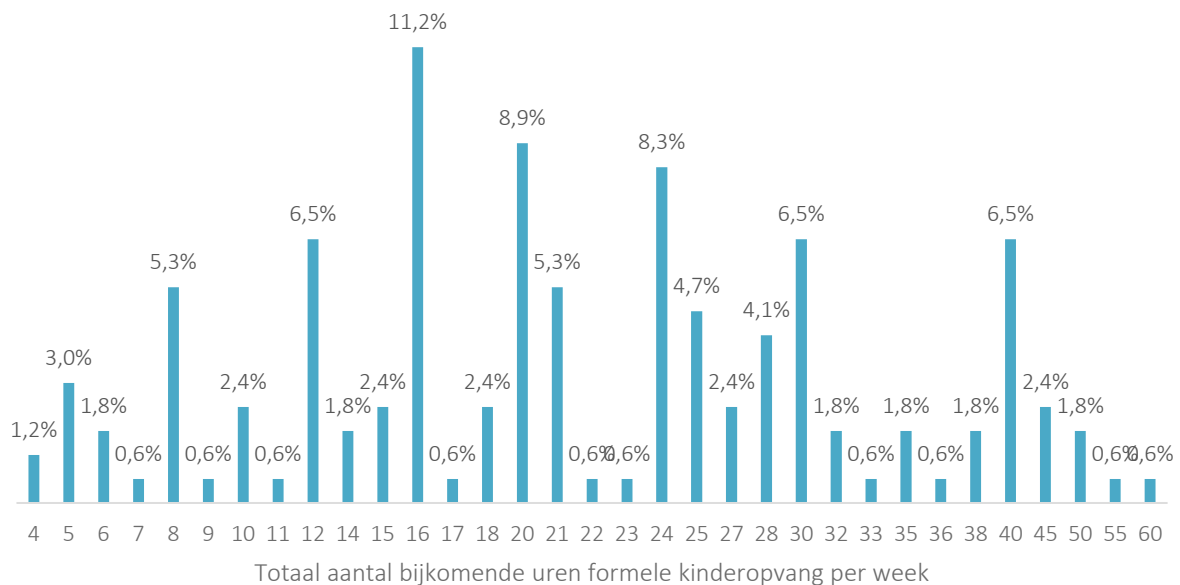
Figuur 31: Het aantal dagen formele kinderopvang per week voor niet-gebruikers van formele kinderopvang die er onder bepaalde voorwaarden beroep op zouden willen doen (op basis van enquêtegegevens; respondenten die geen formele kinderopvang gebruiken maar er beroep op zouden willen doen, N=173 ouders)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Gemiddeld gaat het om 22,4 uur per week dat deze ouders onder bepaalde voorwaarden beroep zouden willen doen op formele kinderopvang. Onderstaande figuur toont wel een grote spreiding in het aantal uren: 11,2% zou voor 16 uren per week beroep willen doen op formele kinderopvang, 8,3% voor 24 uren per week, maar ook een aanzienlijk aandeel (36,1%) voor meer dan 24 uur per week (zie onderstaande figuur).

Figuur 32: Het aantal uren formele kinderopvang per week voor ouders die er nog geen beroep op doen maar er beroep op zouden willen doen onder bepaalde voorwaarden (op basis van enquêtegegevens; respondenten die geen formele kinderopvang gebruiken maar er beroep op zouden willen doen, N=169 ouders)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Om de niet-gebruikers over de streep te trekken, zijn vooral de beschikbaarheid, de kwaliteit van de begeleiding, en de prijs van de kinderopvang belangrijk

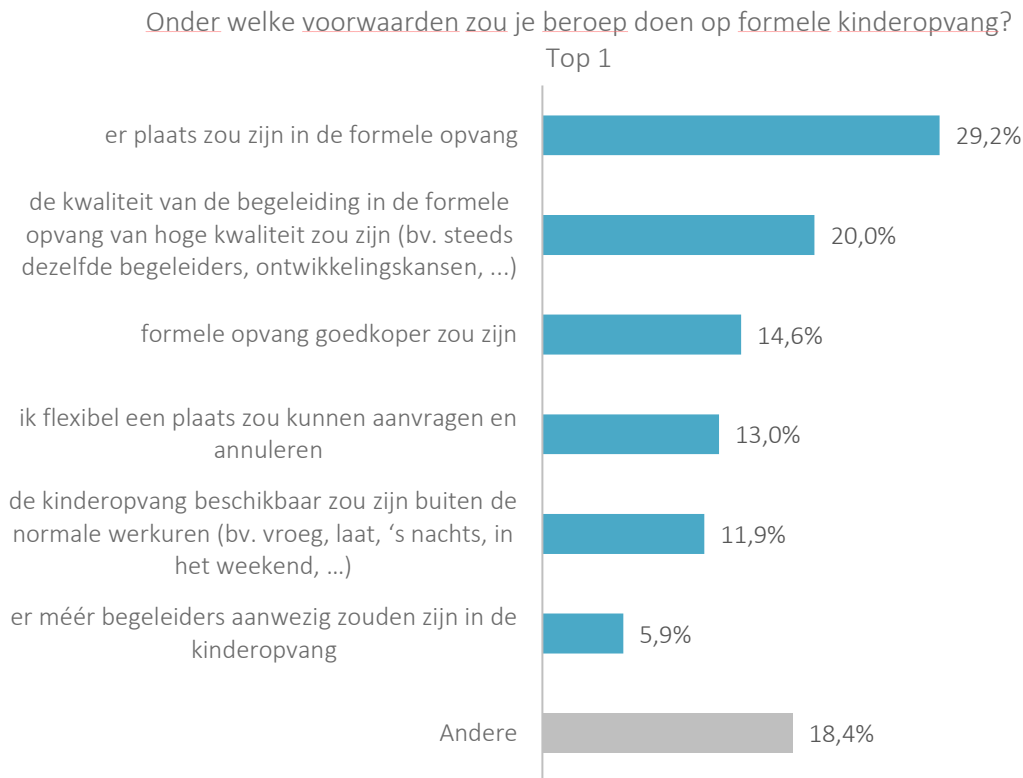
De voorwaarden waaronder de niet-gebruikers die -onder bepaalde voorwaarden- open staan voor formele kinderopvang, liggen in lijn met de drempels om gebruik te maken van kinderopvang. Onderstaande figuur toont de belangrijkste voorwaarde voor deze niet-gebruikers.

Daaruit blijkt dat:

- ▶ Het voor 29,2% draait om de beschikbaarheid van een opvangplaats.
- ▶ Voor 1 op 5 is vertrouwen in de kwaliteit van de begeleiding het cruciaalst, en daarenboven geeft 5,9% aan dat er méér begeleiders zouden moeten zijn. Niet-gebruikers met een positieve kansarmoede-index gaven in de telefonische interviews aan dat zij meer vertrouwen zouden hebben mochten er meer controles uitgevoerd worden in de kinderopvang.
- ▶ Voor 14,6% zou de formele opvang goedkoper moeten zijn.
- ▶ 13% zou flexibel een plaats willen kunnen aanvragen en annuleren, 11,9% zou de kinderopvang willen gebruiken buiten de normale werkuren.
- ▶ Andere voorwaarden die (in kleinere percentages) werden aangeduid en aangehaald in de optie 'andere voorwaarde' zijn: als iemand uitleg zou geven over het aanbod, als er aangepaste voeding

zou zijn, als de visie op opvoeden beter afgestemd zou zijn met mijn visie, als ik meer positieve verhalen zou horen, als er een betere bereikbaarheid zou zijn, ...

Figuur 33: Belangrijkste voorwaarde waaronder huidige niet-gebruikers die aangeven beroep te willen doen op formele kinderopvang, beroep zouden op formele kinderopvang (Op basis van enquêtegegevens, huidige niet-gebruikers die aangeven onder voorwaarden meer beroep te doen op kinderopvang, N=185)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Tot slot toont onderstaande figuur de 5 belangrijkste voorwaarden voor niet-gebruikers die open staan voor het gebruik van kinderopvang. Daaruit blijkt opnieuw dat dezelfde mix van factoren een rol spelen: (1) prijs, (2) kwaliteit, (3) flexibiliteit en (4) beschikbaarheid van de formele kinderopvang.

Figuur 34: Voorwaarden (top 5) waaronder huidige niet-gebruikers die aangeven beroep te willen doen op formele kinderopvang, beroep zouden op formele kinderopvang (Op basis van enquêtegegevens, huidige niet-gebruikers die aangeven onder voorwaarden meer beroep te doen op kinderopvang, N=185)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

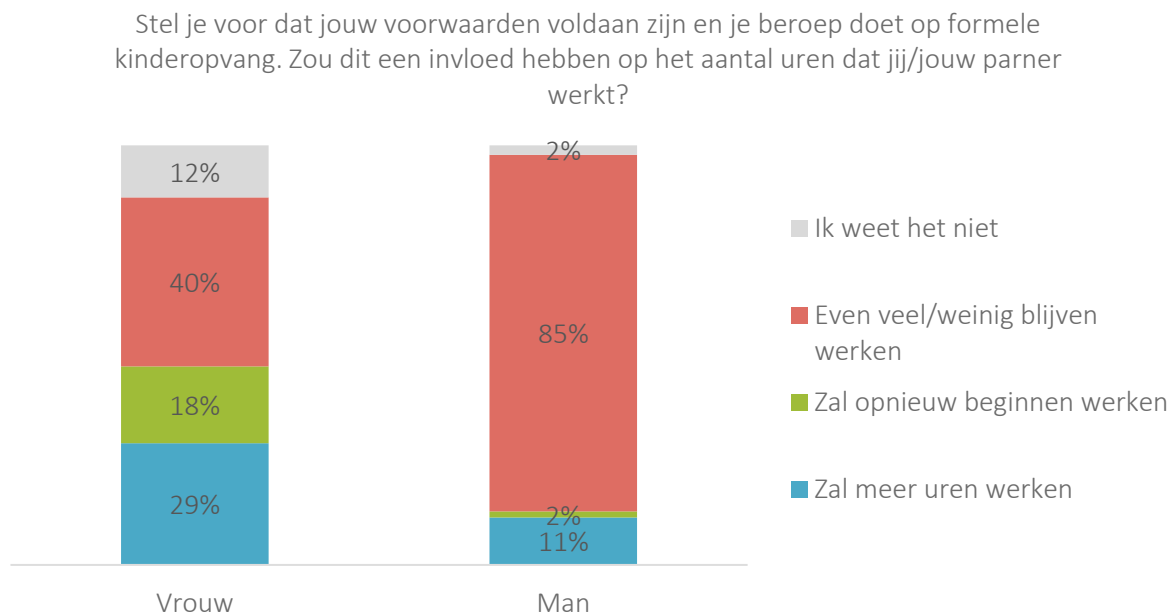
8.3.2 Impact van de formele kinderopvang bij huidige niet-gebruikers

Bovenstaande toont aan dat er een onvervulde behoefte is aan formele kinderopvang bij de huidige niet-gebruikers. In deze paragraaf bespreken we wat het vervullen van deze behoefte zou betekenen voor de tewerkstelling van de ouders.

2 op 10 moeders die nog geen beroep doen op formele kinderopvang maar er onder bepaalde voorwaarden wel gebruik van zou maken, zou hierdoor (terug) beginnen werken

Aan de niet-gebruikers van formele kinderopvang, die in de enquête hebben aangegeven dat ze beroep zouden willen doen op formele kinderopvang onder bepaalde voorwaarden, werd in de enquête ook gevraagd wat het effect hiervan zou zijn op hun werk. Zoals weergegeven in onderstaande figuur zou - van de groep potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang (22%) - 18% van de moeders en 2% van de vaders hierdoor (opnieuw) beginnen werken. 29% van de moeders en 11% van de vaders van de groep potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang geeft aan dat ze daardoor meer uren zouden kunnen werken. Gemiddeld gaat het om 19,5 uren extra werk per week voor de moeders (dus ongeveer 2,5 dagen extra per week) en 16,3 uren voor de vaders (dus meer dan 2 dagen extra werk per week).^{30,31} Logischerwijze zou de impact op de tewerkstelling dus groter zijn voor de niet-gebruikers van formele kinderopvang die er onder bepaalde voorwaarden wel beroep op zouden doen, dan voor gebruikers die er onder voorwaarden meer op beroep zouden doen.

Figuur 35: Effect op werk van de ouders indien men gebruik zou maken van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens; respondenten die geen gebruik maken van formele kinderopvang en onder bepaalde voorwaarden wél gebruik zouden maken van formele kinderopvang, N=169 vrouwen en N=133 mannen)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

³⁰ Opgelet, dit gemiddeld aantal bijkomende werkuren is gebaseerd op een lage basis (n=17 vaders en n=77 moeders).

³¹ De volledige tabel met verdeling naar het aantal bijkomende werkuren is opgenomen in Tabel 41 in bijlage A.5.

Net zoals voor de gebruikers van formele kinderopvang die er meer beroep op zouden kunnen doen, zou voor potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang de uren opvang niet alleen tijd vrijmaken voor betaald werk, maar ook voor andere activiteiten (zie onderstaande figuur). Het is echter interessant om vast te stellen, dat in vergelijking met gebruikers die reeds beroep doen op kinderopvang, voor de potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang, de uren opvang proportioneel meer gebruikt zouden worden om opleidingen/cursussen te volgen (42% versus 29,8%) of om (nieuw) werk te zoeken (15,9% versus 3,9%). Dit bevestigt alsnog de belangrijke impact op de arbeidsmarkt van de start van gebruik van formele kinderopvang.

Figuur 36: Effect op andere activiteiten van de ouders indien men gebruik zou maken van formele kinderopvang (op basis van enquêtegegevens; respondenten die geen gebruik maken van formele kinderopvang en onder bepaalde voorwaarden wél gebruik zouden maken van formele kinderopvang, N=176)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

8.4. Exploratie van potentiële terugverdieneffecten van het gebruik van formele kinderopvang

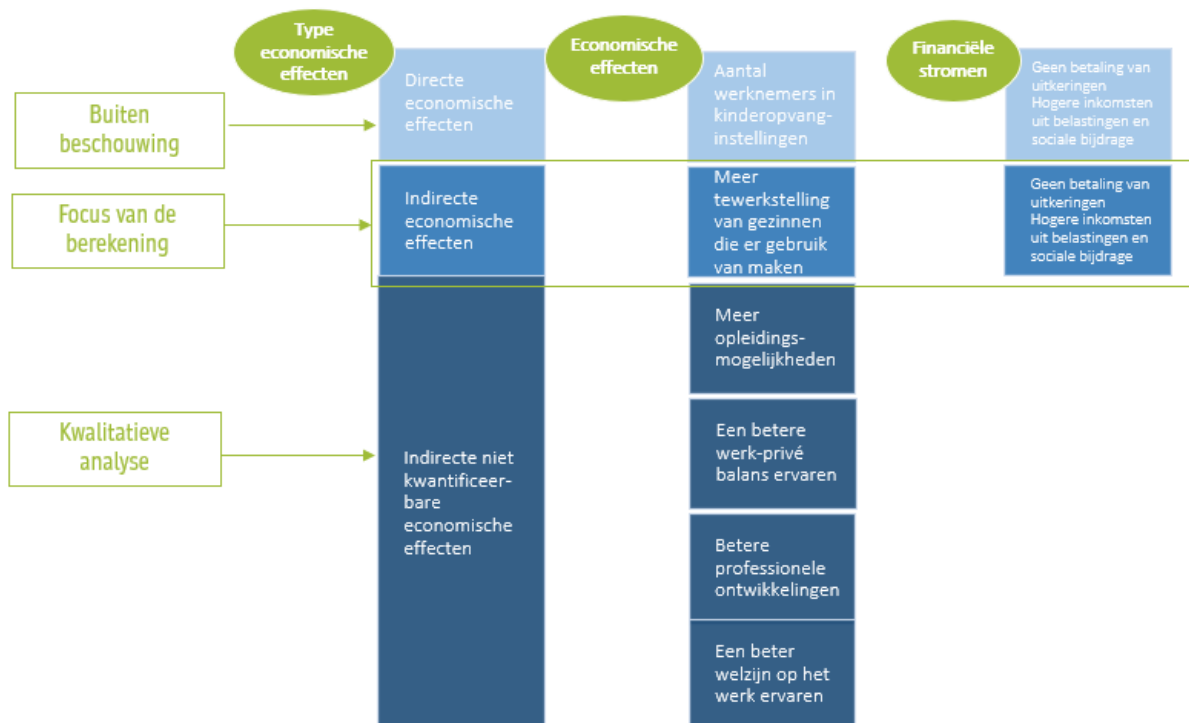
In dit hoofdstuk exploreren we de mogelijkheden om potentiële terugverdieneffecten van het gebruik van formele kinderopvang te modelleren. In de eerste paragraaf bakenen we de mogelijke scope af van de berekening van de terugverdieneffecten, m.n. bij de indirecte economische terugverdieneffecten. Daarna beschrijven we twee mogelijke modellen: een model gebaseerd op administratieve gegevens en een ander model gebaseerd op enquêtegegevens. We sluiten af met een laatste voorstel dat de beide modellen combineert en zo tot de meest fijnmazige berekening van de terugverdieneffecten van het verhogen van de participatie aan formele kinderopvang zou moeten komen.

8.4.1 Drie types terugverdieneffecten van het gebruik van kinderopvang

De berekening van de terugverdieneffecten richt zich op de indirecte economische terugverdieneffecten

Zoals weergegeven in onderstaande figuur kunnen we drie types terugverdieneffecten van het gebruik van formele kinderopvang identificeren. We baseren ons voor de identificatie van deze effecten op gelijkaardige modellen uitgewerkt voor het systeem van de dienstencheques³².

Figuur 37: Voorstel van conceptmodel voor de berekening van de terugverdieneffecten van formele kinderopvang op basis van administratieve gegevens

Bron: IDEA Consult

³² "De terugverdieneffecten van het dienstenchequestelsel" - VIONA onderzoeksopdracht 25 juni 2019 – IDEA Consult.

- ▶ **Directe economische effecten:** bestaande uit het aantal medewerkers in kinderopvanginstellingen. Voor deze medewerkers dienen geen uitkeringen uitbetaald te worden (nl. werkloosheidsuitkeringen) en zullen er additionele inkomsten uit belastingen en uitkeringen uit sociale bijdragen uitbetaald worden aan de overheid. Deze directe economische effecten zijn belangrijk maar worden buiten beschouwing gelaten aangezien de focus van het onderzoek vooral op de effecten van kinderopvang op de gebruikers ligt.
- ▶ **Indirecte economische effecten:** bestaande uit meer tewerkstelling voor gezinnen die er gebruik van maken. Deze additionele tewerkstelling leidt tot een vermindering van de uitbetaalde uitkeringen (nl. werkloosheidsuitkeringen, maar ook leefloon of uitkeringen voor arbeidsongeschiktheid) en hogere inkomens uit persoonsbelastingen en sociale bijdragen voor de overheid. De focus van de berekening zou liggen op de indirecte economische terugverdieneffecten.
- ▶ **Indirecte niet-kwantificeerbare economische effecten:** naast de bovenvermelde kwantificeerbare indirecte effecten kan men ook andere effecten van kinderopvang op gebruikers identificeren, namelijk meer opleidingsmogelijkheden, een betere werk-privé balans, een betere professionele ontwikkeling, een beter welzijn op het werk, enz. Deze effecten kunnen eveneens belangrijk zijn voor de gebruikers en voor de maatschappij in het algemeen maar zijn zeer moeilijk te kwantificeren. De enquête gaf al wat indicaties over deze effecten, die ons toelaten om deze kwalitatief te bespreken, maar niet te kwantificeren. Deze effecten worden daarom buiten beschouwing gelaten van de kwantificering van de terugverdieneffecten van formele kinderopvang.

Naast economische terugverdieneffecten, moet men ook wijzen op de mogelijke terugverdieneffecten van kinderopvang ten gevolge van de **sociale en pedagogische functie**. Deze effecten zijn echter buiten beschouwing van dit onderzoek en nog moeilijker te modeleren gezien deze vooral op lange termijn een impact kunnen hebben op een individu en maatschappij. Om dit te kwantificeren dient bijkomend onderzoek, specifiek gericht op de sociale en pedagogische functie van kinderopvang en impact hiervan op een individu en de maatschappij, verricht te worden.

8.4.2 Voorstel van model voor de berekening van terugverdieneffecten van formele kinderopvang op basis van administratieve gegevens

Afbakenen van verschillende groepen (niet-)gebruikers van kinderopvang

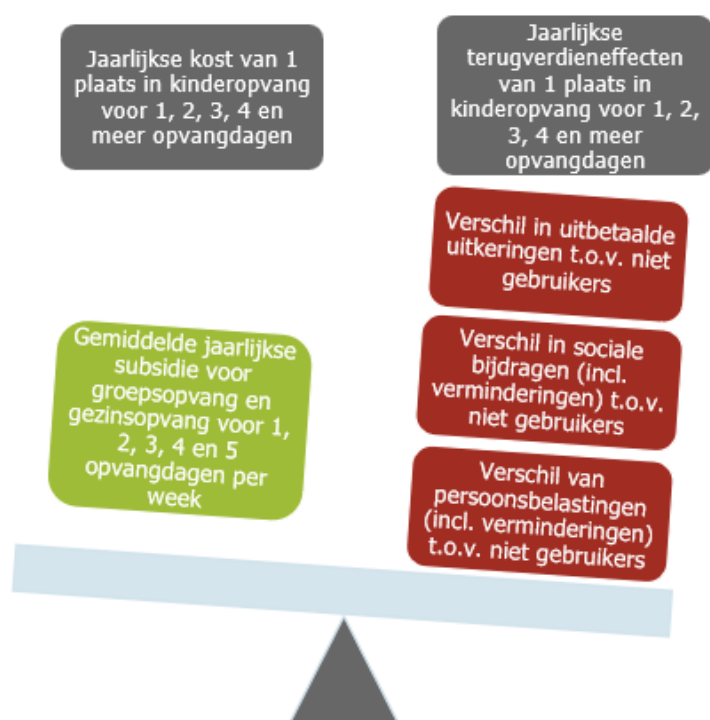
Om de indirecte economische terugverdieneffecten van het gebruik van formele kinderopvang te berekenen, dienen de kosten van formele kinderopvang voor de overheid vergeleken te worden aan de financiële stromen gegenereerd door de socio-economische positie van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang. ‘Gebruiker’ en ‘niet-gebruiker’ doelen op het gezinsniveau: nl. de moeder en de (in de administratieve data) al dan niet gekende inwonende partner die voor hun kinderen (geen) gebruik maken van formele kinderopvang. Zoals weergegeven in onderstaande figuur stellen we voor om deze berekening te verrichten voor verschillende groepen:

- ▶ **Niet-gebruikers van formele kinderopvang:** Ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar oud in 2019 met 0 opvangdagen in elk kwartaal van 2019. Dit is de referentiegroep, die dus geen gebruik maakt van kinderopvang en waarvoor de overheid ook geen kost aan heeft in termen van formele kinderopvang.

- **Gebruikers van formele kinderopvang (volledig jaar):** Ouders van kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar oud in 2019 met meer dan 0 opvangdagen in elk kwartaal van 2019. Dit zijn dus de gebruikers van formele kinderopvang, maar hierbij dient een onderscheid te worden gemaakt naar gemiddeld aantal opvangdagen per week (1, 2, 3 en meer dan 4). Voor elke groep gebruikers (volgens aantal dagen opvang) is er een andere kost voor de overheid in termen van formele kinderopvang.

Figuur 38: De kosten en terugverdieneffecten van een extra opvangdag per week in de formele kinderopvang (voor IKT en niet IKT)

Bron: IDEA Consult

Naast een onderscheid in intensiteit van gebruik, dient er bovendien een onderscheid te worden gemaakt tussen gebruikers van groepsopvang en gezinsopvang en tussen gebruikers van IKT en niet-IKT opvang. Dit is belangrijk aangezien de kost voor de overheid varieert tussen groepsopvang en gezinsopvang, en naargelang de verschillende tarieven. De gemiddelde geraamde kosten van één dag formele kinderopvang worden in onderstaande tabel weergegeven. Deze cijfers baseren zich op interne berekeningen doorgegeven door Agentschap Opgroeien. Meer informatie over deze berekeningen worden opgenomen in bijlage 6.

Tabel 36: Geraamde kost per dag van formele kinderopvang (zonder ouderbijdragen) in 2022

Geraamde kost per dag van formele kinderopvang (zonder ouderbijdragen)	
IKT - Groepsopvang: Trap 2A (hoogste tarief)	€ 54,59 per dag
IKT - Groepsopvang: Trap 2B (laagste tarief)	€ 45,11 per dag
IKT - Gezinsopvang: Trap 2A (hoogste tarief)	€ 16,98 per dag
IKT - Gezinsopvang: Trap 2B (laagste tarief)	€ 15,71 per dag
Niet-IKT (Kinderopvangtoeslag)	€ 3,36 per dag

Bron: IDEA Consult op basis van interne berekeningen van Agentschap Opgroeien

In kaart brengen van jaarlijkse kosten aan kinderopvang en jaarlijkse terugverdieneffecten van kinderopvanggebruik van verschillende type kinderopvang voor elk van de groepen (niet-)gebruikers

Naast de kosten van kinderopvang, dienen voor elke groep -namelijk de niet-gebruikers en gebruikers van formele kinderopvang volgens intensiteit van gebruik, type opvang en tarief- de financiële stromen die door de overheid worden besteed en die bij de overheid binnenkomen in kaart te worden gebracht, aan de hand van KSZ-data. Het gaat om volgende financiële stromen:

- ▶ Verkregen uitkeringen voor beide partners;
- ▶ Betaalde sociale bijdragen (incl. verminderingen) voor beide partners;
- ▶ Betaalde persoonlijke belastingen (incl. verminderingen) voor beide partners.

Om deze financiële stromen te kunnen berekenen, moet de socio-economische positie van het gezin in kaart worden gebracht: d.w.z. voor elk van de groepen (niet-)gebruikers moet het aandeel van elk van de mogelijke combinaties van socio-economische posities van de moeder en de eventueel inwonende partner in kaart worden gebracht. Voor alle mogelijke combinaties van socio-economische posities van de moeder en eventueel inwonende partner moet er daarnaast gekeken worden naar het inkomen (en dus betaalde persoonsbelastingen en bijdragen) en verkregen uitkeringen.

Op basis van een vergelijking van de financiële stromen van elk van deze groepen, kunnen uitspraken gedaan worden over de financiële terugverdieneffecten indien een gezin (meer) gebruik zou gaan maken van kinderopvang, ervan uitgaande dat het gezin dan ook tot het 'gemiddelde socio-economisch profiel' van de nieuwe groep gebruikers zal gaan behoren. Dit laatste vormt de grootste beperking van dit model: in realiteit hangt het natuurlijk vaak van veel meer aspecten af dan alleen het gebruik van kinderopvang of een gezin zich al dan niet in een andere socio-economische positie zal gaan bevinden. Er wordt in deze modellering m.a.w. abstractie gemaakt van de 'sterkte' van de causale link tussen het gebruik van kinderopvang en de verandering van de socio-economische positie van de ouders. Het voorstel van model in de volgende paragraaf neemt deze causale link wel mee.

8.4.3 Voorstel van model voor de berekening van terugverdieneffecten van het gebruik van formele kinderopvang op basis van enquêtegegevens

Berekening van terugverdieneffecten van formele kinderopvang aan de hand van de schatting van de marginale baat van een hogere participatie aan kinderopvang

Gezien de beperkingen van de vorige modellering m.b.t. het abstractie maken van de causale link tussen 'meer gebruik kinderopvang' en 'verandering in socio-economische positie van de ouders', wordt een tweede model voorgesteld. Dit model baseert zich op de enquêtegegevens.

Meer specifiek stellen we voor om de impact op tewerkstelling van extra dagen kinderopvang voor huidige gebruikers van kinderopvang en van de start van gebruik van formele kinderopvang voor niet-gebruikers van kinderopvang te schatten aan de hand van antwoorden op volgende bevroegde thema's uit de enquête:

- ▶ Zou je (meer) gebruik willen maken van formele kinderopvang voor enkele of meerdere dagen per week?
- ▶ Onder welke voorwaarden?

- ▶ Voor hoeveel dagen en totaal aantal uren per week zou je gemiddeld (meer) beroep willen doen op formele kinderopvang?
- ▶ Wat is de impact op eigen tewerkstelling en de tewerkstelling van de partner (aantal uren per week)?

Op deze manier kan de groep afgebakend worden voor wie het (meer) gebruik van kinderopvang zou leiden tot meer werkuren van de ouders. Voor deze groep kan de impact op de tewerkstelling in geval van (extra) gebruik van formele kinderopvang vervolgens gekoppeld worden aan de kwantitatieve terugverdieneffecten voor de overheid: een daling van uitkeringen en een stijging van inkomsten uit belastingen en sociale bijdragen.

Extra gebruik van formele kinderopvang leidt vooral tot meer inkomens voor de overheid vanuit additionele sociale bijdragen en persoonsbelastingen

Op basis van de enquêteresultaten in dit onderzoek, kunnen we een eerste inzicht brengen in de sterkte van de link tussen meer kinderopvanggebruik en de tewerkstelling van de ouders en kunnen we een aantal indicaties over de grootte van de terugverdieneffecten die hieraan gekoppeld zijn, meegeven. Er werd immers aangetoond dat er, onder bepaalde voorwaarden, voor een deel van de huidige gebruikers van formele kinderopvang potentieel is om er meer gebruik van te maken en voor niet-gebruikers om hun gebruik te starten. Dit heeft voor beide groepen, maar vooral voor de groep niet-gebruikers, een belangrijke impact op hun tewerkstelling. En deze extra tewerkstelling verbonden aan additionele formele kinderopvang leidt tot een aantal terugverdieneffecten voor de overheid:

- ▶ **Minder uitbetaalde uitkeringen:** Van de groep potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang (22%), zou 18% van de moeders en 2% van de vaders door het gebruik van formele kinderopvang (opnieuw) beginnen werken. Dit zou, in geval deze personen effectief ook werk vinden, tot een daling leiden van de uitbetaalde uitkeringen, namelijk werkloosheids- en andere uitkeringen. Op basis van administratieve data m.b.t. niet-gebruikers van formele kinderopvang hebben we vastgesteld dat 5,6% van de niet-gebruikers van formele kinderopvang werkloos zijn. Een groot deel niet gebruikers heeft echter een 'ander' statuut (40,2%), en doen dus geen beroep op enige vorm van uitkering.
- ▶ **Meer sociale bijdragen en persoonsbelastingen:** Voor zowel de groep gebruikers als niet-gebruikers van formele kinderopvang zou het (extra) gebruik van formele kinderopvang leiden tot meer werkuren. Zo zou -van de groep huidige gebruikers die potentieel meer gebruik zou maken van kinderopvang (16% van de huidige gebruikers)- 41% van de moeders en 21% van de vaders daardoor méér uren werken. Gemiddeld betreft dit 9,1 uur extra werk voor de moeders en 8,7 uren voor de vader (dus ongeveer 1 dag extra werk per week). Bij de groep potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang (22% van de niet-gebruikers), zou 29% van de moeders en 11% van de vaders door het gebruik van formele kinderopvang meer uren kunnen werken. Gemiddeld betreft dit 19,3 uren extra werk per week voor de moeders (dus meer dan 2,5 dagen extra per week) en 16,3 uren voor de vaders (dus meer dan 2 dagen extra werk per week). Deze extra werkdagen leiden tot additionele inkomens voor de gezinnen. De grote verschillen in inkomens tussen de groep gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang werd in het kader van deze studie ook aangetoond. De hogere inkomens ten gevolge van additionele werkuren dankzij formele kinderopvang leiden op hun beurt tot extra sociale bijdragen en persoonsbelastingen.

Op basis van deze gegevens kan men dus verwachten dat additionele toegankelijke plaatsen in formele kinderopvang een belangrijke impact zouden kunnen hebben op de tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang. In een periode van grote krapte van arbeidskrachten is dit effect voor

de Vlaamse arbeidsmarkt niet te onderschatten. De additionele sociale bijdragen en persoonsbelastingen uit hogere inkomens zullen wellicht tot de grootste terugverdieneffecten leiden, meer dan de vermindering van uitkeringen, gezien een groot aandeel niet-gebruikers geen uitkeringen verkrijgt.

Ook dit tweede voorstel van model kent echter enkele beperkingen en risico's:

- ▶ Een enquête bij een steekproef van de enquête is minder betrouwbaar dan een analyse van administratieve gegevens bij een volledige populatie. Een representatieve en voldoende grote steekproef is daarom enorm belangrijk, alsook aangepaste bevragsmethoden om ook minder digitaalvaardige ouders, ouders die geen NL, ENG, of FR spreken, ouders die niet gekend zijn met het kinderopvangaanbod in Vlaanderen, enz. te bereiken.³³ Ook maken ouders hier zelf een inschatting van de impact van meer gebruik van kinderopvang en houdt dit een bias in: indien men aangeeft te gaan werken, is het nog niet gezegd dat men werk vindt, of omgekeerd, indien men aangeeft niet (meer) te gaan werken, is het nog niet gezegd dat men dat ook effectief niet zou doen wanneer er meer tijd en ruimte vrijkomt door het gebruik van kinderopvang.
- ▶ Daarnaast houdt een berekening van de terugverdieneffecten ook in dat de socio-economische positie van het gezin en de bijbehorende financiële stromen voor de overheid, berekend worden. Gegevens van KSZ kunnen de socio-economische positie van het gezin (en de bijbehorende financiële stromen van de overheid) accurater en vollediger in kaart brengen. We maken daarom hieronder een reflectie over een combinatie van beide modellen.

8.4.4 Een combinatie van beide modellen

In het meest uitgebreide scenario worden de indirecte economische terugverdieneffecten van een hogere participatie aan formele kinderopvang berekend door een combinatie van beide modellen:

- ▶ Er wordt rekening gehouden met de causale link tussen 'meer' gebruik van kinderopvang en de verandering van socio-economische positie van de ouders, die via een representatieve bevraging van de verschillende groepen (niet-)gebruikers zoals hierboven beschreven, in kaart wordt gebracht.^{34,35}
- ▶ Daarnaast worden de financiële stromen die dit voor de overheid teweegbrengt gebaseerd op de socio-economische positie van het gezin volgens administratieve gegevens van KSZ.

Dit vraagt om een koppeling van enquêteresultaten met KSZ-data. Via de kwalitatieve bevraging wordt binnen de groepen (niet-)gebruikers telkens de subgroep afgebakend voor wie -volgens de eigen inschatting- meer gebruik van kinderopvang zou leiden tot een hogere participatie op de arbeidsmarkt. Via de gekoppelde administratieve data wordt de socio-economische startpositie van deze gezinnen (de startpositie vóór het eventueel (meer) gebruik van kinderopvang) in kaart gebracht. De enquête brengt inzicht in hoe deze startpositie zou veranderen door het (intensievere) gebruik van kinderopvang. Door de socio-economische startpositie te vergelijken met de socio-economische positie van het gezin bij

³³ HIVA voerde in 2019 een grootschalige bevraging uit waarin een online bevraging aangevuld werd met een groot aantal telefonische en face-to-face interviews die zich specifiek richten op meer kwetsbare profielen. Op deze manier kan beter gegarandeerd worden dat alle profielen binnen de doelgroep vertegenwoordigd zijn in de steekproef. (Teppers E, Schepers W, Van Regenmortel T. Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest. Leuven: Onderzoeksinstituut voor Arbeid en samenleving – HIVA, KU Leuven 2019)

³⁴ Zoals hierboven beschreven houdt dit een bias in: het gaat om een inschatting die de ouders zelf maken over de impact.

³⁵ Er zou ook in kaart kunnen gebracht worden hoe groot het substitutie-effect zou zijn van informele naar formele kinderopvang (en de mate waarin dit ook terugverdieneffecten teweegbrengt door meer tewerkstelling van de informele opvang, of enkel hogere subsidiekosten voor de overheid zou inhouden).

(intensiever) gebruik van kinderopvang, kunnen de financiële stromen die dit teweegbrengt voor de overheid in kaart worden gebracht. Concreet kan er dan nagegaan worden hoeveel minder uitkeringen moeten worden uitbetaald, en, op basis van gemiddelde lonen voor de profielen die door het meer gebruik van kinderopvang een hogere arbeidsparticipatie zouden vertonen, hoeveel meer betaalde sociale bijdragen (incl. verminderingen) en persoonlijke belastingen (incl. verminderen) er zouden binnenstromen.

Zulke berekening is een uiterst complexe oefening. Het gaat om een groot aantal verschillende groepen (niet-)gebruikers van formele kinderopvang (nl. gebruikers van 0, 1, 2, 3, 4 of meer kinderopvangdagen per week, naargelang hun gebruik van groeps- of gezinsopvang en naargelang tarief). Het gaat over het gezinsniveau: zowel de impact op de tewerkstelling van de moeder als de inwonende partner moet in kaart worden gebracht, en de socio-economische positie van het gezin betreft de combinatie van de positie van de moeder en de al dan niet inwonende partner. Om de financiële stromen te berekenen, dienen binnen elk van die groepen, alle verschillende combinaties van socio-economische start- en eindposities van het gezin in kaart worden gebracht. Om een inschatting te maken van de gemiddelde lonen dat men in de eindpositie zal verdienen, is het bovendien interessant om te overwegen om een aantal profielkenmerken (opleidingsniveau, anciënniteit, ...) mee te nemen.

Opgelet, via dit model worden de marginale terugverdieneffecten van een hogere participatie aan kinderopvang in kaart gebracht, en niet de bestaande terugverdieneffecten van het huidige kinderopvangaanbod. De bestaande impact van formele kinderopvang op de tewerkstellingssituatie van de ouders zou via een regressieanalyse -die controleert voor heel wat andere variabelen- berekend kunnen worden door de koppeling van data van de datawarehouse van KSZ met data van Opgroeien. Opnieuw kan deze impact berekend worden voor de verschillende groepen gebruikers.

Elk van deze pistes voor de berekening van de terugverdieneffecten, zijn complexe oefeningen. Indien er de wens is om een berekening uit te voeren, bevelen we aan om een studie specifiek gericht op de berekening uit te voeren.

9 / Conclusies en lessen voor het beleid

We sluiten dit rapport af met conclusies. We vatten de belangrijkste inzichten uit het onderzoek samen en vullen deze aan met een reflectie over de beleidsimplicaties.

9.1. Conclusies

Belangrijke link tussen het gebruik van formele kinderopvang en tewerkstelling van de ouders

Het onderzoek toonde de belangrijke link tussen het gebruik van formele kinderopvang en de tewerkstelling van de ouders aan. 95,5% van de gebruikers van formele kinderopvang geeft aan dat zij in eerste instantie beroep doen op dit aanbod omdat zij (en/of hun partner) werken. Dit toont zich ook in de socio-economische positie van gebruikers van formele kinderopvang. 65% van de gebruikers van kinderopvang zijn tweeverdienersgezinnen (vs. slechts 23,6% van de niet-gebruikers en 27,6% van de partiële gebruikers). Werkende moeders die gebruik maken van formele kinderopvang werken vaker voltijds (37,3%) dan werkende moeders die geen beroep doen op formele kinderopvang (28,1%). Moeders die intensief gebruikmaken van formele kinderopvang werken bovendien ook relatief vaker voltijds (41,7% indien partner gekend, 39,3% indien partner niet gekend) dan werkende moeders die er minder intensief gebruik van maken (30,3% indien partner gekend, 31,7% indien partner niet gekend).

Dezelfde tendens toont zich wanneer we de impact van de geboorte op de tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang nader analyseren. Gebruikers van formele kinderopvang verminderen minder vaak hun werkuren omwille van de geboorte van hun kind dan niet-gebruikers van formele kinderopvang. Het gebruik van formele kinderopvang gaat daarnaast gepaard met een minder sterke daling in het gemiddeld gezinsinkomen na de geboorte van een kind dan bij gezinnen die geen gebruik maken van formele kinderopvang – al worden de kinderopvangkosten voor gezinnen die gebruik maken van kinderopvang hier nog niet afgetrokken.

Tot slot geeft de grote meerderheid van de gebruikers van formele kinderopvang aan dat zij dankzij formele kinderopvang kunnen gaan werken, meer dan de helft van de gebruikers geeft aan dat zij hun carrière beter kunnen uitbouwen, en bijna de helft dat zij meer uren kunnen gaan werken.

Formele kinderopvang leidt tot meer gendergelijkheid op de arbeidsmarkt

Doorheen het hele rapport kwam verschillende keren naar voor dat de impact van kinderopvang op de tewerkstelling van de ouders zich voornamelijk manifesteert bij de moeders. Kinderopvang draagt zo bij aan meer gendergelijkheid op de arbeidsmarkt.

Gebruikers van formele kinderopvang zijn vaker werkend dan niet-gebruikers, maar het verschil in het aandeel werkenden is veel groter bij moeders dan bij hun partner. Gebruikers van formele kinderopvang werken vaker voltijds, en opnieuw is dat verschil veel groter bij moeders dan bij partners. De intensiteit van het gebruik van formele kinderopvang heeft vooral een positief verband met het aantal werkuren van de moeders, en niet van hun partners. De geboorte heeft ook een veel grotere impact op de werkuren van de moeder, en het al dan niet gebruik van kinderopvang zorgt er vooral voor dat moeders hun werkuren niet verminderen.

Daarnaast zijn vooral moeders die gebruik maken van formele kinderopvang ervan overtuigd dat zij dankzij de formele kinderopvang kunnen (blijven) werken en bij de niet-gebruikers van formele kinderopvang verwachten vooral de moeders dat zij door kinderopvang zouden kunnen werken, meer uren kunnen werken, en hun carrière beter zouden kunnen uitbouwen.

Bovenstaande toont tegelijk aan dat gendergelijkheid op de arbeidsmarkt nog niet gerealiseerd is: het zijn vooral moeders die hun tewerkstelling verminderen indien er geen gebruik wordt gemaakt van kinderopvang.

Kinderopvang als basisrecht, maar toch blijft een grote sociale kloof tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang bestaan

Naast meer gendergelijkheid, gaat kinderopvang ook ongelijkheid in de samenleving tegen en draagt het bij aan de bestrijding van armoede. Er is echter een duidelijke sociale kloof tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang, die aantoont dat knelpunten in de toegankelijkheid van formele kinderopvang voor bepaalde gezinnen blijven bestaan.

Gezinnen die gebruik maken van formele kinderopvang hebben vaker een sterkere socio-economische positie. Het aantal kinderen dat in kansarmoede opgroeit, is vier keer zo groot onder zij die niet naar de kinderopvang gaan (26,3%) dan onder de kinderen die wel naar de formele kinderopvang gaan (6,5%). Dubbel zoveel moeders die gebruik maken van kinderopvang zijn hoogopgeleid dan het aandeel bij de moeders die geen gebruik maken van kinderopvang. Moeders die geen gebruik maken van kinderopvang hebben meer dan dubbel zo vaak een migratieachtergrond dan moeders die gebruik maken van formele kinderopvang. Gebruikers zijn vaker tweeverdienersgezinnen (65%) dan niet- of partiële gebruikers (respectievelijk 23,6% vs. 27,6%) en hebben gemiddeld een dubbel zo hoog inkomen dan niet-gebruikers van formele kinderopvang. Het gemiddeld maandelijks gezinsinkomen was voor de geboorte al bijna dubbel zo hoog bij de ouders die na de geboorte beroep zullen doen op formele kinderopvang, dan bij de ouders die na de geboorte geen beroep zullen doen op formele kinderopvang.

Deze bevindingen wijzen op een duidelijke sociale kloof tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang en benadrukt dat er knelpunten in de toegankelijkheid van formele kinderopvang voor bepaalde gezinnen blijven bestaan. Het gaat onder andere over de wachtlijsten in de kinderopvang en de noodzaak om een plaats lang op voorhand te reserveren, beperkte flexibiliteit in de opvang (voor wie werkt met een wisselend uurrooster, atypische werkuren of korte contracten heeft), beperkte

vertrouwdheid met het kinderopvangaanbod, ... en andere drempels voor het gebruik van kinderopvang die hieronder verder worden besproken.

Ten opzichte van kansrijkere gezinnen, wordt formele kinderopvang door economisch kwetsbare gezinnen vaker intensief gebruikt, mede doordat zij minder vaak kunnen terugvallen op informele kinderopvang

De sociale kloof tussen gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang is groot: gebruikers van formele kinderopvang zijn veel vaker kansrijke gezinnen dan niet-gebruikers van formele kinderopvang. Toch komen ook binnen de groep gebruikers van formele kinderopvang een aantal verschillen naar voor in de profielen naargelang type gebruiker. Een analyse van de profielkenmerken van intensieve en niet-intensieve gebruikers enerzijds, en van gebruikers die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang en zij die formele en informele kinderopvang combineren anderzijds, toont dat minder kansrijke gezinnen relatief wat meer vertegenwoordigd zijn in de groep intensieve gebruikers en gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang.

- ▶ Intensieve gebruikers van kinderopvang blijken iets vaker tot bepaalde doelgroepen te behoren (ze zijn vaker alleenstaand, vaker gezinnen met een migratieachtergrond, vaker zelfstandigen, in kansarmoede en niet hooggeschoold) dan zij die niet-intensief beroep doen op formele kinderopvang. Niet-intensieve gebruikers van kinderopvang zijn nog vaker tweeverdienersgezinnen (68,1%) dan intensieve gebruikers (63,0%). Hoewel intensieve gebruikers wat vaker tot bepaalde doelgroepen behoren, hebben intensieve gebruikers van kinderopvang gemiddeld wel een hoger gezinsinkomen dan niet-intensieve gebruikers, wellicht omdat deze gebruikers (en met name de moeders) vaker voltijds aan de slag zijn.
- ▶ Daarnaast zien we ook een aantal profielverschillen tussen de gebruikers die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang, en zij die beroep doen op zowel formele als informele kinderopvang. De ouders die uitsluitend beroep doen op formele kinderopvang zijn iets vaker alleenstaand, met een niet-Belgische geboortenationaliteit, en met een relatief lager scholingsniveau dan ouders die formele en informele kinderopvang combineren. Het verschil in gezinsinkomen tussen beide groepen is gering. Gezinnen die formele en informele kinderopvang combineren zijn iets vaker tweeverdienersgezinnen dan gezinnen die uitsluitend formele kinderopvang gebruiken. Wel werken gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang en gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang quasi even vaak voltijds.

We zien ook een overlap in beide groepen: niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang zijn vaker gebruikers die formele en informele kinderopvang combineren dan intensieve gebruikers van formele kinderopvang. Omgekeerd, gebruikers van uitsluitend formele kinderopvang doen intensiever beroep op deze opvang (en hebben dus ook hogere kosten) dan gebruikers die formele en informele kinderopvang combineren.

Gezinnen die niet in de mogelijkheid zijn om deeltijds te werken of om beroep te doen op informele kinderopvang, vallen vaker 'uit de boot'

Heel wat werkende ouders komen er niet met formele kinderopvang alleen. Dit zien we ook in de intensiteit van het gebruik van formele kinderopvang: slechts 27,4% van de gebruikers van formele kinderopvang doet voor meer dan 4 dagen per week beroep op deze opvang, 72,4% van de gebruikers doen het met minder. Zeker ouders met onregelmatige werkuren of ouders met beperkte financiële middelen – waarvoor formele kinderopvang (te) duur is – zijn genoodzaakt om ook oplossingen buiten de formele kinderopvang te zoeken.

- ▶ Eén oplossing is om beroep te doen op informele kinderopvang. Informele opvang is echter niet voor alle ouders voorhanden: gezinnen dienen al een sterk netwerk dichtbij huis te hebben om structureel op informele opvang beroep te kunnen doen. Uit de analyse van het profiel van gebruikers van zowel formele als informele kinderopvang, zien we dat hier vaak om 'kansrijkere' gezinnen gaat. De vraag stelt zich bovendien of informele kinderopvang - voornamelijk door grootouders - wel zo opportuun en houdbaar is. Loopbanen worden steeds langer. Nu zien we reeds dat 10% van de informele opvangs minder is gaan werken omwille van de geboorte van het kind. De trade-off tussen tewerkstelling van ouders versus die van grootouders wordt, gegeven de steeds langere loopbaan, mogelijk een groeiend gegeven.
- ▶ Een andere oplossing is om deeltijds te gaan werken (en dan is dat meestal de moeder). Maar ook deeltijds werken is niet voor iedereen een mogelijkheid. Zo is het niet voor alle gezinnen financieel haalbaar om deeltijds te werken (denk bv. aan alleenstaande ouders) of kunnen niet alle moeders aan de slag in een job die deeltijdse tewerkstelling toelaat.

Zelfs indien ouders werken (of dat zouden willen), is formele kinderopvang dus niet voor iedereen een oplossing. Zo zien we dat werkende gebruikers van kinderopvang vaker een vast contract hebben, vaker in de mogelijkheid zijn om thuis te werken, en minder vaak moeilijke werkuren hebben (nachtwerk, weekendwerk, of vroege en late uren) dan werkende niet-gebruikers. Voor heel wat gezinnen is de drempel naar het gebruik van formele kinderopvang dan ook groter dan voor anderen. Gezinnen die niet in de mogelijkheid zijn om deeltijds te werken of om beroep te doen op informele kinderopvang, zijn uitsluitend op formele kinderopvang aangewezen. Voor gezinnen met financiële drempels, met onstabiele werksituatie (bv. korte contracten) of onregelmatige uren, kan de stap naar het (voltijds) gebruik van formele kinderopvang dan ook te groot zijn.

Een aanzienlijke groep niet-gebruikers doen geen beroep op formele kinderopvang omdat ze zelf tijd hebben om voor het kind te zorgen

Het onderzoek schuift diverse drempels naar voor die maken dat ouders geen beroep doen op kinderopvang. Zo is er een aanzienlijke groep niet-gebruikers voor wie het (deels) een evidente keuze is om geen beroep te doen op formele kinderopvang, nl. omdat ze zelf tijd hebben om voor het kind te zorgen (35,3%) of omdat ze gebruik kunnen maken van informele kinderopvang (33,1%). 57,9% van de niet-gebruikers heeft minstens één van beide redenen aangeduid.

Van de niet-gebruikers die aangeven dat ze zelf tijd hebben om voor het kind te zorgen, is meer dan de helft niet aan het werk of is het werk tijdelijk volledig onderbroken. Daarnaast blijkt uit de analyse van de impact van de geboorte op de tewerkstelling van de ouders, dat meer dan de helft van de niet-werkende ouders die geen beroep doen op formele kinderopvang, ook voor de geboorte niet aan het werk was. Dat sluit natuurlijk niet uit dat toegankelijke kinderopvang ook voor deze ouders zou kunnen

betekenen dat zij alsnog aan het werk gaan (of stappen richting een tewerkstelling kunnen ondernemen).

Een beperkt vertrouwen in de kwaliteit van formele kinderopvang, is een andere belangrijke drempel

Naast een 'evidente' keuze, is het voor een aanzienlijke groep (ook) een 'bewuste' keuze om geen beroep te doen op formele kinderopvang. 44% van de niet-gebruikers verkiest geen gebruik te maken van formele kinderopvang omdat ze het beter vinden voor het kind om er zelf voor te zorgen. Daarnaast geeft 21% van de niet-gebruikers aan dat ze het beter vinden voor het kind om gebruik te maken van informele opvang. 55% heeft minstens één van beide keuzes aangeduid. Naast de overtuiging dat dit beter is voor de ontwikkeling van het kind, speelt een beperkt vertrouwen in de kwaliteit van formele kinderopvang voor een deel van deze ouders een belangrijke rol. Het beperkt aantal begeleiders per kind, beperkt vertrouwen in de kwaliteit van de begeleiding, en/of onvoldoende aandacht of verzorging komen dan naar voor. In de telefonische interviews met kansarme niet-gebruikers werd aangehaald dat ze veel negatieve verhalen horen of lezen over kinderopvang.

Ook externe drempels zoals een te hoge (gepercipieerde) kostprijs, beperkte beschikbaarheid, of opvang die niet aangepast is aan de noden beperken de toegang tot formele kinderopvang

Tot slot is er een groep die botst op externe drempels zoals een te hoge kostprijs, beperkte beschikbaarheid, of opvang die niet aangepast is aan de noden. 21% van de niet-gebruikers geeft aan dat formele kinderopvang te duur is. 16% van de niet-gebruikers geeft aan dat ze geen beschikbare formele opvangplaats hebben gevonden. In de telefonische interviews met kansarme niet-gebruikers werd aangehaald dat men niet op de hoogte was dat men zo vroeg een kinderopvangplaats moest reserveren. En 13% geeft aan dat ze geen geschikte kinderopvangplaats hebben gevonden. Beperkte flexibiliteit is hierbij belangrijk. Het gaat om ouders met atypische werkuren, maar ook ouders die geen stabiele werksituatie hebben en op kortere termijn een kinderopvangplaats zouden moeten kunnen reserveren. Kinderopvang zou ouders niet alleen toelaten om te werken, maar in theorie ook om werk te zoeken of een opleiding te volgen. Hoewel enkele subsidies voor kinderopvangplaatsen zich specifiek richten op ruimere openingsuren of voor dringende kinderopvang, blijkt het in de huidige organisatie van het kinderopvangaanbod in Vlaanderen in de praktijk beperkt mogelijk.

Ook onder de huidige gebruikers spelen een aantal drempels die maken dat zij niet méér gebruik maken van formele kinderopvang. De belangrijkste blijken daarbij de beperkte openingsuren en de hoge kostprijs van kinderopvang. Deze drempels leiden ertoe dat ouders oplossingen zoeken in de informele kinderopvang (als deze beschikbaar is) of dat moeders deeltijds aan de slag gaan (als dat mogelijk is).

Drempels wegnemen voor het gebruik van formele kinderopvang kan een belangrijke impact hebben op de Vlaamse arbeidsmarkt

In deze studie hebben we vastgesteld dat 16,1% van de huidige gebruikers van formele kinderopvang - onder bepaalde voorwaarden - méér gebruik zouden kunnen maken van formele kinderopvang. Het gaat om gemiddeld 11 uren extra kinderopvang per week. De voorwaarden waaronder deze huidige gebruikers meer beroep zouden gaan doen op formele kinderopvang zijn voornamelijk ruimere openingstijden en een lagere kostprijs.

Wat de niet-gebruikers van kinderopvang betreft, is ongeveer de helft onder hen niet te overtuigen om kinderopvang te gaan gebruiken. 22,3% huidige niet-gebruikers zou er onder bepaalde voorwaarden echter wel beroep op doen, voor gemiddeld 22,4 uur per week. De voorwaarden waaronder de niet-

gebruikers open staan voor formele kinderopvang zijn enerzijds het wegnemen van externe drempels: voor 29,2% van hen gaat het voornamelijk om beschikbaarheid van een opvangplaats, 14,6% om de kostprijs, 13,0% wil flexibel een plaats kunnen aanvragen en annuleren en 11,9% heeft voornamelijk nood aan kinderopvang buiten de normale werkuren. Maar anderzijds is ook de hoge kwaliteit van de formele kinderopvang een belangrijke voorwaarde om niet-gebruikers te overtuigen: voor 20,0% van de niet-gebruikers die onder bepaalde voorwaarden zouden openstaan voor kinderopvang, is de hoge kwaliteit de belangrijkste voorwaarde.

Uit de studie blijkt dat extra gebruik van formele kinderopvang ertoe zou leiden dat huidige gebruikers meer uren zouden werken of dat niet gebruikers zouden starten te werken. Zo geven 41% van de moeders en 21% van de vaders die momenteel beroep doen op formele kinderopvang en er onder bepaalde voorwaarden nog meer gebruik van zouden maken aan dat ze daardoor gemiddeld 9,1 uren voor de moeders en 8,7 uren voor de vaders extra per week zouden gaan werken. 18% van de moeders die nog geen beroep doen op formele kinderopvang maar er onder bepaalde voorwaarden wel gebruik van zouden maken, zouden hierdoor (terug) beginnen werken. Ook geven 29% van deze moeders en 11% van deze vaders aan dat ze meer uren zouden werken. Gemiddeld gaat het om 19,5 uren extra werk per week voor de moeders (dus meer dan 2,5 dagen extra per week) en 16,3 uren voor de vaders (dus meer dan 2 dagen extra werk per week). Logischerwijze zou de impact op de tewerkstelling dus groter zijn voor de niet-gebruikers van formele kinderopvang die er onder bepaalde voorwaarden wel beroep op zouden doen, dan voor gebruikers die er meer op beroep zouden doen.

Deze extra tewerkstelling verbonden aan additionele formele kinderopvang leidt tot een aantal terugverdieneffecten voor de overheid. Voor de groep potentiële nieuwe gebruikers van formele kinderopvang die hierdoor zouden beginnen werken, leidt deze tewerkstelling tot een daling van de uitbetaalde uitkeringen, namelijk werkloosheids- en andere uitkeringen, voor de potentiële gebruikers die uitkeringsgerechtigd zijn. Daarnaast zou voor zowel de groep gebruikers als niet-gebruikers van formele kinderopvang het (extra) gebruik van formele kinderopvang leiden tot meer werkuren en dus additionele inkomens voor de gezinnen. De grote verschillen in inkomens tussen de groep gebruikers en niet gebruikers van formele kinderopvang werd in het kader van deze studie ook aangetoond. De hogere inkomens ten gevolge van additionele werkuren leiden op hun beurt tot extra sociale bijdragen en persoonsbelastingen voor de overheid.

Op basis van deze gegevens kan men dus verwachten dat het wegnemen van drempels voor het gebruik van formele kinderopvang een belangrijke impact zouden hebben op de tewerkstelling van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang. In een periode van grote krapte van arbeidskrachten is dit effect voor de Vlaamse arbeidsmarkt niet te onderschatten. De additionele sociale bijdragen en persoonsbelastingen uit hogere inkomens zullen wellicht tot de grootste terugverdieneffecten leiden, meer dan de vermindering van uitkeringen gezien een groot aandeel niet-gebruikers geen uitkeringen verkrijgt. Daartegenover houden bijkomende kinderopvangplaatsen een bijkomende kost in voor de overheid.

Tot slot is het belangrijk om te wijzen op de mogelijke terugverdieneffecten van kinderopvang ten gevolge van de sociale en pedagogische functie van kinderopvang. Deze effecten zijn echter nog moeilijker te modelleren maar dienen zeker ook meegenomen te worden in de lessen voor het beleid.

9.2. Lessen voor het beleid

Drempels wegwerken voor niet-gebruikers met een gebrek aan vertrouwen in de kwaliteit of waarvoor het kinderopvangaanbod niet aangepast is aan de noden

Gezien de belangrijke link tussen kinderopvang en tewerkstelling, maar ook de impact op de gendergelijkheid op de arbeidsmarkt én op de gelijke kansen in onze samenleving, is het belangrijk om drempels voor formele kinderopvang weg te werken. Er zijn echter diverse groepen te onderscheiden die beperkt gebruik maken van kinderopvang, die gekenmerkt worden door verschillende type drempels voor het gebruik van kinderopvang. Voor het beleid is het belangrijk om de inspanningen om de drempels weg te werken doordacht te richten op de doelgroep die als prioritair wordt gezien.

- ▶ Inspanningen zouden zich kunnen richten op huidige niet-intensieve gebruikers van formele kinderopvang. Deze gebruikers doen immers vaker beroep op informele kinderopvang (en is dit houdbaar?) of gaan deeltijds werken (en dat zijn doorgaans de moeders). De inspanningen zouden zich dan voornamelijk moeten richten op het beschikbaar maken van kinderopvang buiten de normale werkuren en op het verlagen van de kostprijs van kinderopvang. Wel zien we dat deze profielen die minder intensief beroep doen op kinderopvang doorgaans kansrijk zijn. Ook is de onvervulde behoefte en de potentiële impact van het verhogen van het gebruik van formele kinderopvang op de tewerkstelling van deze ouders minder groot dan bij het overtuigen van huidige niet-gebruikers van formele kinderopvang. Het gebruik van informele kinderopvang en deeltijdse tewerkstelling is voor deze ouders dan ook vaak een bewuste en geprefereerde keuze.
- ▶ Bij de niet-gebruikers is de onvervulde behoefte en de potentiële impact op de tewerkstelling groter. Ook zijn niet-gebruikers vaker kansarm dan gebruikers van formele kinderopvang en kan de sociale functie van kinderopvang bij deze groep de grootste meerwaarde bieden. Onder de niet-gebruikers zijn er twee groepen te onderscheiden:
 - Er is een groep die in meer of mindere mate ‘bewust’ kiest om geen beroep te doen op formele kinderopvang. Ze zijn niet overtuigd van de kwaliteit van formele kinderopvang. Ook zien we dat een heel aandeel van de niet-gebruikers niet overtuigd is van de meerwaarde van formele kinderopvang op de ontwikkeling van het kind, terwijl dit bij de huidige gebruikers net wel erg hoog scoort. De inspanningen zouden zich vooral moeten richten op het versterken van de kwaliteit van formele kinderopvang en het vertrouwen van de ouders in de kwaliteit van de kinderopvang, alsook het geloof in de meerwaarde voor de ontwikkeling van het kind versterken.
 - Daarnaast is er een groep niet-gebruikers die vooral gehinderd worden door externe drempels. Deze groep zou openstaan voor kinderopvang, maar botst op drempels zoals een te hoge (gepercipieerde) prijs of beperkte beschikbaarheid en flexibiliteit. Inspanningen om deze groep over de streep te trekken draaien minder om het versterken van de kwaliteit en het imago van kinderopvang, maar eerder op het versterken van de beschikbaarheid van kinderopvang kortbij deze gezinnen, het verlagen van de financiële drempel, en het versterken van de flexibiliteit van het aanbod (bv. ook voor zij die werk zoeken of een opleiding volgen).

In wat volgt bespreken we verschillende inspanningen die het beleid kan ondernemen om drempels voor het gebruik van kinderopvang weg te nemen en de tewerkstelling van de ouders te stimuleren.

Laagdrempelig en outreachend sensibiliseren, informeren en begeleiden van onwetende of wantrouwige niet-gebruikers

Een belangrijke groep niet-gebruikers kiest er bewust voor om geen beroep te doen op formele kinderopvang, omdat zij weinig vertrouwen hebben in het aanbod. 37,5% van de huidige niet-gebruikers gelooft niet dat kinderopvang beter is voor de ontwikkeling van het kind. Daarnaast zijn een deel van de ouders ook beperkt vertrouwd met het aanbod van formele kinderopvang, weten zij niet wat het aanbod voor hen kan betekenen, of zijn zij zich er niet van bewust dat zij maanden van tevoren een plek in de opvang dienen te reserveren. Daarom is het voor een hogere participatie aan formele kinderopvang belangrijk om naast sensibilisering en toegankelijke informatie rond de meerwaarde van kinderopvang voor het kind en het vertrouwen in de gegarandeerde kwaliteit in de formele kinderopvang te versterken, (toekomstige) ouders met een zekere afstand tot kinderopvang ook gericht en laagdrempelig te informeren over de registratie, de prijzen, en de mogelijkheden. Dit moet verder gaan dan louter een sensibiliseringscampagne, maar vraagt voor de meest kwetsbare gezinnen laagdrempelige, outreachende en gecontinueerde begeleiding.

Garanderen van beschikbare plaatsen in de inkomensgerelateerde kinderopvang kortbij gezinnen in kansarmoede

De bereikbaarheid van de kinderopvang is de belangrijkste reden om voor een kinderopvang te kiezen. Zeker voor gezinnen in kansarmoede is mobiliteit vaker een struikelblok en zijn de bereikbaarheid en nabijheid extra belangrijk. Ook is de kostprijs voor deze gezinnen van groot belang en zijn ze vaker afhankelijk van de beschikbaarheid van inkomensgerelateerde kinderopvang.

De provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen bleken relatief t.a.v. het aantal kinderen tussen 0 en 3 jaar het minst aantal opvangplaatsen in de inkomensgerelateerde kinderopvang te hebben. Volgens de geïnterviewden is de beschikbaarheid van IKT-opvang met name in grootsteden een uitdaging. Om de sociale functie van kinderopvang ten volle te benutten én om de doelgroep niet-gebruikers beter aan te spreken met het kinderopvangaanbod, dient dit aanbod zeker op plekken waar de vertegenwoordiging van gezinnen in kansarmoede groot is, voldoende aanwezig te zijn.

Zoals eerder werd aangehaald houdt het aantal gesubsidieerde plaatsen en de verdeling van de subsidies een spanning in tussen economische en sociale logica's. Waarbij de subsidies voor kinderopvangplaatsen in de economische logica vooral de tewerkstelling volgen, zullen de subsidies in de sociale logica vooral de kwetsbare en kansarme gezinnen volgen (Van Lancker & Vandenbroeck, 2019). Werkende tweeverdienersgezinnen zijn momenteel de grootste gebruikers van kinderopvang, en om hun tewerkstelling niet in het gedrang te brengen, blijft een voldoende groot aanbod kortbij deze groep nodig. Maar om kinderopvang als basisrecht ten volle mogelijk te maken, en de egaliserende kracht ervan te valoriseren, dient er ook aandacht te gaan naar voldoende gesubsidieerde plaatsen kortbij kansarme gezinnen (en mogelijk huidige niet-gebruikers).

Inzetten op kwaliteit, maar niet mogelijk zonder de nodige instroom aan begeleiders

Een goede kwaliteit van kinderopvang is belangrijk opdat de pedagogische functie van kinderopvang, nl. de langdurige positieve effecten voor de verdere cognitieve, emotionele en sociale ontwikkeling van het kind, ten volle tot uiting kan komen. Maar kwaliteit blijkt ook een enorm belangrijke rol te spelen in de beslissing van ouders om beroep te doen op kinderopvang. Zeker bij een deel van de huidige niet-gebruikers (vaker mensen in kansarmoede) is een beperkt vertrouwen in de kwaliteit een belangrijke drempel om te participeren aan kinderopvang. Daarom is een goede kwaliteit van de kinderopvang een sleutelement in het volbrengen van de sociale functie van kinderopvang. Bovendien houdt een

verhoogde participatie aan kinderopvang ook een economische return in, omwille van de emanciperende kracht ervan op vlak van tewerkstelling van de ouders.

Inzetten op een gegarandeerde kwaliteit van formele kinderopvang is met andere woorden enorm belangrijk. Het beleid kan verder inzetten op een sterk pedagogisch aanbod alsook kwaliteitsstandaarden en controles. Echter, en niet alleen voor het garanderen van een hoge kwaliteit, maar ook voor het garanderen van voldoende opvangplaatsen, en voor het tegengaan van vroegtijdige uitstroom uit de sector omwille van een te hoge werkdruk, is een voldoende instroom aan kinderopvangbegeleiders cruciaal. De sector kent een enorm personeelstekort. Zonder het aanbod aan werkrachten, kan de nodige zorg niet verleend en tijd niet besteed worden. De inspanningen om dit personeelstekort aan te pakken dienen gecontinueerd en verder uitgebreid te worden.

Inzetten op een haalbare combinatie van tewerkstelling of opleiding en gebruik van kinderopvang door voldoende flexibele kinderopvang te garanderen

Ook benadrukken we het belang van flexibiliteit in de kinderopvang. Zoals hierboven aangehaald, is formele kinderopvang niet voor alle profielen werkenden even toegankelijk. We zien duidelijke verschillen in de werkkenmerken tussen gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang: gebruikers van kinderopvang hebben vaker een vast contract, hebben vaker de mogelijkheid om thuis te werken, en hebben vaker regelmatige werkuren dan ouders die geen beroep doen om formele kinderopvang. Gebruikers van formele kinderopvang werken vaker als bediende, niet-gebruikers vaker als arbeider of als zelfstandige.

Om de gelijke toegang tot kinderopvang voor alle ouders te garanderen, dient er ingezet te worden op de flexibiliteit van kinderopvang. De mogelijkheden om beroep te doen op kinderopvang op atypische uren (vroeg 's ochtends, later 's avonds, in het weekend) uitbreiden, zou voor heel wat ouders een drempel wegnemen en de participatie aan kinderopvang verhogen. De vroegtijdige registratie in de kinderopvang alsook de strikte planning die ouders maanden voordien al moeten doorgeven en zich aan dienen te houden, is niet voor alle ouders, gegeven hun werk- of opleidingssituatie, haalbaar. De mogelijkheden uitbreiden om flexibel een plaats in de kinderopvang te reserveren, is dan ook aangewezen.

Maar ook inzetten op gezinsvriendelijke werkvloeren

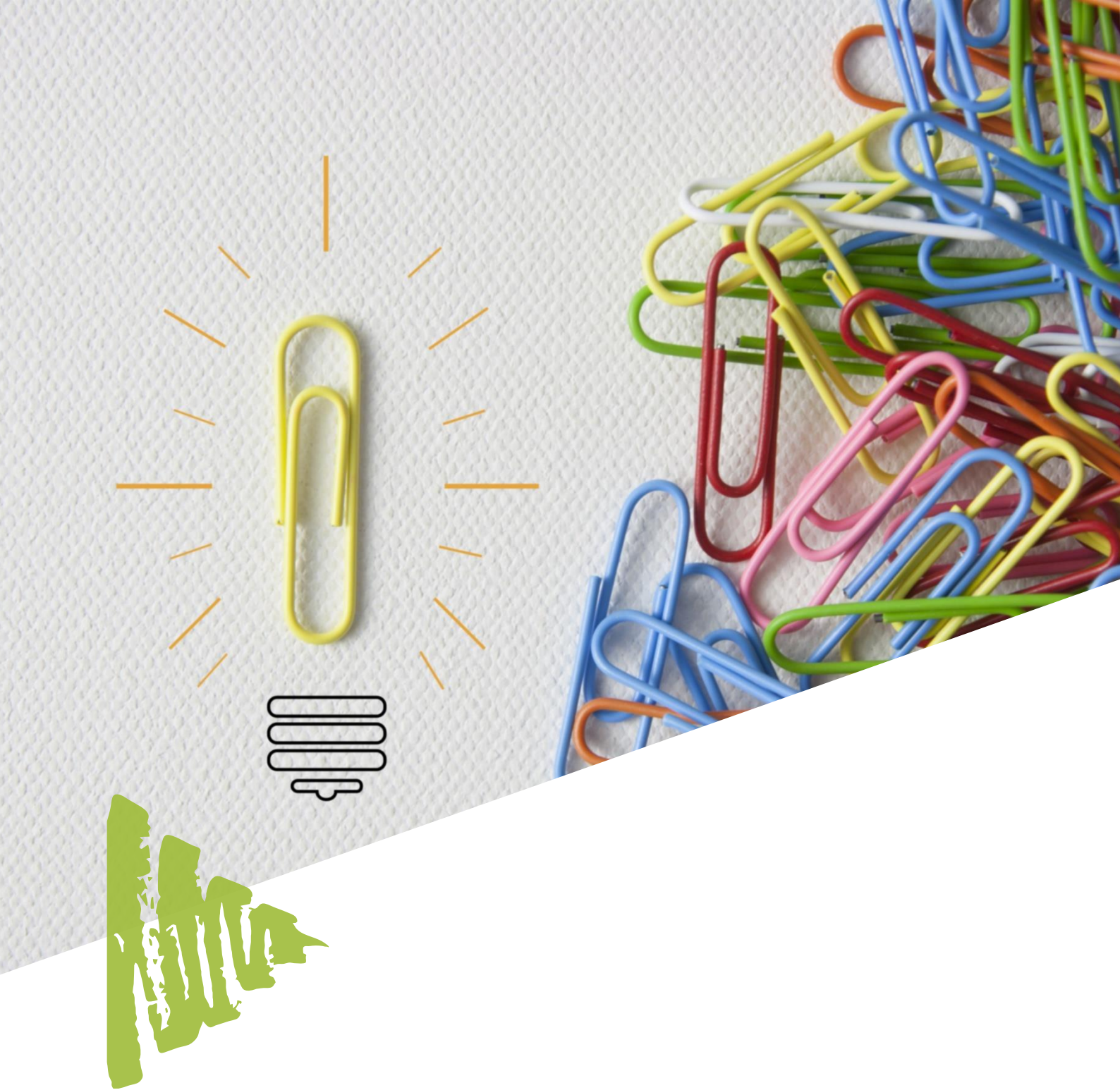
Naast de flexibiliteit in de kinderopvang, toont het onderzoek ook het belang van kindvriendelijke flexibiliteit op de werkvloeren aan, zodat het voor werkende ouders mogelijk wordt om beroep te doen op kinderopvang. Het is daarom erg belangrijk om werkgevers te sensibiliseren over flexibele werkomstandigheden die het mogelijk maken voor ouders om de zorg voor kinderen te kunnen combineren met hun job. Het gaat bijvoorbeeld om flexibele werkuren die het mogelijk maken om kinderen naar de kinderopvang te brengen en ze op te halen, om (tijdelijke) opties voor deeltijdse tewerkstelling te voorzien en thuiswerken mogelijk te maken bv. bij ziekte van het kind.

Tot slot: richtingen voor toekomstig onderzoek

Dit onderzoek bracht diepgaand inzicht in de link tussen kinderopvang en tewerkstelling van de ouders, door het gebruik en de kenmerken van het gebruik van formele en informele kinderopvang, de profielen van de verschillende type gebruikers, alsook hun tewerkstelling en de impact van de geboorte op de tewerkstelling, in kaart te brengen. Ook werden de stimulansen en drempels voor het gebruik van kinderopvang en de ondervonden en verwachte impact van kinderopvang beschreven. Door de brede scope van de onderzoeksvragen moesten enkele keuzes in onderzoeksmethoden gemaakt worden en komen er ook pistes voor toekomstig onderzoek naar voor:

- ▶ Naast een analyse van administratieve data, werd in deze studie een brede bevraging van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang uitgevoerd via een online enquête. Zoals verwacht werd, is de doelgroep van gezinnen in kansarmoede moeilijker bereikbaar via een online bevraging en was deze doelgroep ondervertegenwoordigd in de steekproef van de enquête. Ook werden ouders die geen Nederlands, Frans of Engels spreken, niet opgenomen in het contactenbestand. Dit is een beperking van dit onderzoek. Binnen de scope van de studie was een uitgebreide, representatieve, telefonische en face-to-face bevraging, in meer talen dan NL, FR, ENG, van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang immers niet mogelijk. Via een beknopte bevraging (14 telefonische diepte-interviews met niet-gebruikers in kansarmoede) werden de inzichten over drempels, het potentiële gebruik van kinderopvang en de link met tewerkstelling van meer kwetsbare profielen wel kwalitatief besproken. Om de impact van het vervullen van een behoefte aan formele kinderopvang op de tewerkstellingssituatie van meer kwetsbare gezinnen, en de drempels die daarvoor moeten worden weggenomen, representatief in kaart te brengen, is verder onderzoek met laagdrempelige bevragingsmethodieken aangewezen.
- ▶ In dit onderzoek lag de focus op een beschrijvende analyse van de link tussen kinderopvang en tewerkstelling, profielen van gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang, en drempels voor het gebruik van formele kinderopvang. Met meer gevorderde statistische analyse kan er een stap verder gegaan worden en kan het causaal verband tussen kinderopvang en tewerkstelling in kaart gebracht worden waarbij er gecontroleerd wordt voor diverse andere variabelen. Ook kan er bij de analyse van het profiel rekening gehouden worden met de samenhang tussen een aantal profielkenmerken zoals onderwijsniveau, werk, inkomen, kansarmoede, migratieachtergrond, ... Toekomstig onderzoek zou zich hierop kunnen richten.
- ▶ Om de terugverdieneffecten van formele kinderopvang te becijferen, is, zoals uit de exploratie (cf. paragraaf 8.4) blijkt, een complexe oefening aan de orde. Een studie die zich exclusief richt op de berekening van de terugverdieneffecten, is daarvoor nodig.

Bijlagen

A.1 / Referenties

- ▶ Abrassart A, Bonoli G. Availability, cost or culture? Obstacles to childcare services for low-income families. *Journal of Social Policy* 2015, 44:1-20
- ▶ Bauernschuster S, Schlotter M. Public Child Care and Mothers's Labor Supply - Evidence from Two Quasi-Experiments. *Journal of Public Economics* 2015, 123: 1-16
- ▶ Desmet B, Glorieux I, Vandeweyer J. Wie zijn de loopbaanonderbrekers? Sociodemografische kenmerken, motivaties en arbeidshouding van loopbaanonderbrekers. Brussel: TOR 2007
- ▶ European Commission. Proposal for key principles of a Quality Framework for Early Childhood Education and Care Report of the Working Group on Early Childhood Education and Care under the auspices of the European Commission. Brussels: European Commission 2014
- ▶ Europese Commissie. Key data on early childhood education and care in Europe – 2019 Edition
- ▶ Evertsson M, Duvander AZ. Parental leave-possibility or trap? Does family leave length effect Swedish women's labour market opportunities? *European Sociological Review* 2011, 27 (4): 435-450
- ▶ Ghysels J, Van Lancker W. Het Mattheüseffect onder de loep: over het ongelijke gebruik van kinderopvang in Vlaanderen. CSB Berichten, Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck 2009
- ▶ Gutierrez-Domenech M. Employment after motherhood: a European comparison. *Labour Economics* 2005, 12 (1): 99-123
- ▶ Havnes T, Mogstad M. Money for Nothing? Universal Child Care and Maternal Employment. *Journal of Public Economics* 2011, 95: 1455-1465
- ▶ Hufkens T, Figari F, Vandelannoote D, Verbist G. Investing in Subsidized Childcare to Reduce Child Poverty: an Adequate Strategy? JRC Technical reports march 2019. <https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/jrc116278.pdf> 2019
- ▶ Huylebroek K. & Vastmans S. (2016). Onderzoek in opdracht van Kind & Gezien naar de evaluatie van de maatregel "Opvang bestellen = opvang betalen".
- ▶ Keene JR, Quadagno J. Predictors of perceived work-family balance: Gender difference or gender similarity? *Sociological Perspectives* 2004, 47(1):1-24
- ▶ Kitterod RH, Ronsen M. Non-traditional dual earners in Norway: when does she work at least as much as he? *Work Employment and Society* 2012, 26 (4): 657-675

- ▶ Kil T, Neels K, Van den Berg L, de Valk HAG. Arbeidsmarkttrajecten van vrouwen met een migratieachtergrond voor en na de geboorte van een eerste kind. *Over-Werk* 2015, 2:127-134
- ▶ Kind en Gezin, 2017. Het kind in Vlaanderen 2017. [pdf] Available at: <https://www.kindengezin.be/cijfers-en-rapporten/kind-in-vlaanderen/> [Accessed 29 March 2018]
- ▶ Kramme C. (2019). Elk kind een toekomst. Gemeenten in actie tegen kinderarmoede.
- ▶ Kuppens S. Behoefte aan kinderopvang binnen een uitdagend socio-economisch klimaat. Leuven: Onderzoeksinstituut voor Arbeid en samenleving – HIVA, KU Leuven 2016
- ▶ Lapuerta I, Baizan P, Gonzalez MJ. Individual and institutional constraints: An analysis of parental leave use and duration in Spain. *Population Research and Policy Review* 2011, 30 (2):185-210
- ▶ Laurijssen I. Verdeeld tussen arbeid en gezin. Een panelstudie naar de context en dynamiek van de keuze voord eeltijds werk. Brussel: VUB press 2012
- ▶ Le Bihan B, Martin C. Atypical working hours: Consequences for childcare arrangements. *Social Policy and Administration* 2004, 38: 565-90
- ▶ Morrissey TW. Child care and parent labor force participation: a review of the research literature. *Review Economics Household* 2017, 15:1-24
- ▶ Neimanns E. Unequal benefits – diverging attitudes? Analyzing the effects of an unequal expansion of childcare provision on attitudes towards maternal employment across 18 European countries. *Journal of Public Policy* 2021, 41:251–276
- ▶ Opgroeien. Cijfers en publicaties. 2020 <https://www.opgroeien.be/cijfers-en-publicaties/kinderopvang-babys-en-peuters/vlaanderen-en-brussel>
- ▶ Opgroeien. Voorrangsregels kinderopvang, evaluatie van de toepassing en aanbevelingen voor beleid & praktijk. 2021
- ▶ Opgroeien. Brochure inkomenstarief voor sector. 2022 <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/48517>
- ▶ Penn H. The business of childcare in Europe. *European Early Childhood Education Research Journal* 2014, 22:432-456
- ▶ SERV. Advies: Kinderopvang: olie in het raderwerk van gezin, arbeidsmarkt en samenleving. file:///H:/Downloads/SERV_20210503_Kinderopvang%20olie%20in%20het%20raderwerk%20van%20gezin,%20arbeidsmarkt%20en%20samenleving_ADV.pdf 2021
- ▶ Shapiro D, Mott FL. Long-term employment and earnings of women in relation to employment behavior surrounding the 1st birth. *Journal of Human Resources* 1994, 29 (2): 248-275
- ▶ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. Publieke diensten en armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2014-2015. Brussel: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting 2015
- ▶ Teppers E, Schepers W, Van Regenmortel T. Het gebruik van en de behoefte aan kinderopvang voor baby's en peuters jonger dan 3 jaar in het Vlaamse Gewest. Leuven: Onderzoeksinstituut voor Arbeid en samenleving – HIVA, KU Leuven 2019
- ▶ Vandenbroeck M, Lenaerts K, Beblavý M. Benefits of early childhood education and care and the conditions for obtaining them. EENEE Analytical Reports. http://eenee.org/dms/EENEE/Analytical_Reports/EENEE_AR32.pdf 2018

- ▶ Van Lancker W, Vandenbroeck M. De verdeling van de kinderopvang in Vlaanderen en in de centrumsteden: Spanning tussen de economische en sociale functie van kinderopvang. Leuven: KU Leuven 2019
- ▶ Vanderleyden L, Callens M. Arbeid en Gezin: een paar apart. Studiedienst Vlaams Regering Brussel 2015
- ▶ Van Huizen T, Plantenga J. Do children benefit from universal early childhood education and care? A meta-analysis of evidence from natural experiments. *Economics of Education Review* 2018, 66:206-222
- ▶ Vuri D. Do childcare policies increase maternal employment? Subsidized childcare fosters maternal employment, but employment status, childcare quality, and availability matter. *IZA World of Labor* <file:///H:/Downloads/do-childcare-policies-increase-maternal-employment.pdf> 2016

A.2 / Methodologie

Om de doelstellingen van het onderzoek te volbrengen, werden diverse onderzoeksmethoden ingezet. Het gaat om deskstudie, verkennende interviews, een online enquête, diepte-interviews en data-analyse. In wat volgt lichten we deze verder toe.

A.2.1. Deskstudie

De deskstudie bestond uit het analyseren van literatuur waarbij zowel peer-reviewed wetenschappelijke literatuur als andere schriftelijke bronnen, de zogenaamde grijze literatuur (bv. rapporten, beleidsteksten, nota's) in aanmerking kwamen voor inclusie in de deskstudie. De reden waarom we ons niet tot de wetenschappelijke literatuur beperkten, was omwille van het feit dat we ervan overtuigd waren dat ook de grijze literatuur relevante informatie kon opleveren in functie van het realiseren van de doelstelling van dit onderzoeksonderdeel. De zoektocht naar bronnen gebeurde aan de hand van de zoekmachine Google op basis van (combinaties van) zoektermen zoals (niet-exhaustief) "formele kinderopvang", "kinderopvang", "tewerkstelling", "drempels", "hinderpalen" ... Naast de zoektocht naar relevante bronnen op basis van Nederlandstalige trefwoorden werden in tweede instantie ook Engelstalige zoektermen gebruikt zoals (niet-exhaustief) "formal childcare", "childcare", "employment", "barriers" ... Relevante bronnen werden ook gezocht op basis van de referentielijsten van de geïdentificeerde wetenschappelijke publicaties en rapporten ("sneeuwbalmethode").

A.2.2. Verkennende interviews

Naast de deskstudie werden drie verkennende (groeps)interviews uitgevoerd met sleutelactoren in het domein kinderopvang, met name vertegenwoordigers van het Departement WSE, Opgroeien en de Gezinsbond (Tabel 37). De selectie van de sleutelactoren gebeurde in overleg met de begeleidingsgroep die het project opvolgt. De interviews werden digitaal afgenomen in de periode mei- juni 2021. Er werd gebruik gemaakt van een semigestructureerde topiclijst.

Tabel 37: Overzicht deelnemers aan de verkennende helikopterinterviews

Organisatie	Interviewees	Functie
Departement WSE	Annelies Antheunis	Beleidsmedewerker duurzaam werkgeverschap
	Delphine Ampe	Projectbeheerder ESF – AMIF
	Patricia Vroman	Beleidsmedewerker activering & tewerkstelling van kwetsbare groepen
Opgroeien!	Christèle Van Nieuwenhuyzen	Stafmedewerker kinderopvang
	Dieter Vanhecke	Stafmedewerker voorzieningenbeleid
	Diederik Vancoppenolle	Wetenschappelijk adviseur
Gezinsbond	Lutgard Vrints	Beleidsmedewerker kinderopvang en combinatie gezin-werk

A.2.3. Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Doelstellingen en steekproef voor de enquête

Er werd een enquête bij zowel gebruikers als niet-gebruikers van formele kinderopvang georganiseerd. De doelstelling van deze online bevraging was om zicht te krijgen op:

- ▶ Elementen die we niet uit een databank-analyse kunnen halen: de drempels bij niet-gebruikers, het gebruik van informele kinderopvang, de noden voor (bijkomende) kinderopvang, de drempels hierbij, ...;
- ▶ Bijkomende inzichten met betrekking tot de impact van kinderopvang op de werksituatie en op eventuele andere domeinen.

De enquête werd verspreid via een uitnodigingsmail naar een steekproef van 26.668 contactpersonen. Het ging om ouders van kinderen tussen 3 en 30 maanden, die met een e-mailadres bekend zijn bij Kind en Gezin, waarvoor een dienstverlening in het Nederlands, Frans of Engels is aangegeven, en waarvoor geen discretievereiste bestaat met betrekking tot het doorgeven van informatie. Deze 26.668 contactpersonen bestonden uit 13.625 gebruikers van formele kinderopvang, en 13.043 niet-gebruikers van formele kinderopvang, volgens de gegevens van Opgroeien. De groep niet-gebruikers werd bewust oververtegenwoordigd, omdat de responsgraad bij deze groep lager ligt.

De enquête werd gelanceerd op 17 maart 2022 en afgesloten op 30 april 2022. 4.322 respondenten vulden de enquête in, waarvan 4.014 (of 93%) de enquête volledig beantwoordden. We namen de antwoorden mee van alle respondenten, ook zij die de enquête niet tot het einde invulden, wat ertoe kan leiden dat de basissen voor eenzelfde subgroep licht kunnen verschillen per vraag (nl. vragen die aan het einde van de enquête werden gesteld hebben een iets lagere basis dan de vragen die in het begin van de enquête aan bod kwamen). De gemiddelde invultijd bedroeg 11 minuten.

Tabel 38: Grootte van de populatie, (bruto) steekproef en antwoorden naargelang gebruik van formele kinderopvang

	Populatie		Steekproef		Antwoorden		Responsgraad
	N	%	N	%	N	%	
Gebruikers	99 887	65,8%	13 625	51,1%	2 802	64,8%	20,6%
Niet-gebruikers	51 920	34,2%	13 043	48,9%	1 520	35,2%	11,7%
Totaal	151 807	100%	26 668	100%	4 322	100%	16,2%

Bron: IDEA Consult op basis van gegevens van Opgroeien en resultaten enquête

Box 1: Informatie over populatie en steekproef

De populatie bestond uit (ouders van) kinderen tussen 3 en 30 maanden (op het moment van lancering van de survey (maart 2022), die met een e-mailadres bekend zijn bij Kind en Gezin, waarvoor een dienstverlening in het Nederlands, Frans of Engels is aangegeven, en waarvoor geen discretievereiste bestaat met betrekking tot het doorgeven van informatie. Deze populatie bestond uit 151.807 ouders van kinds van 3 t.e.m. 30 maanden oud die in het Vlaams Gewest wonen. Volgens de gegevens van Opgroeien zijn dit 99.887 gebruikers en 51.920 niet-gebruikers van formele kinderopvang.

Uit deze populatie werd een toevalsteekproef getrokken van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang. De groep niet-gebruikers werd bewust oververtegenwoordigd om tot een proportioneel aandeel niet-gebruikers te komen (er was immers een relatief lagere responsgraad bij niet-gebruikers). Voor zowel de groep gebruikers als niet-gebruikers werd een gestratificeerde toevalsteekproef getrokken, rekening houdende met provincie en leeftijd van het kind als stratificatievariabelen.

Ouders waarvoor als taal van dienstverlening geen NL, FR of ENG werd genoteerd (7.225 ouders), ouders die niet gekend zijn met een emailadres, of ouders die een discretievereiste hebben opgegeven (280 ouders), werden uitgesloten. Deze steekproef bestond (uitgezonderd bounced emailadressen) uit 26.668 ouders, of 17,56% van de volledige populatie, waarvan 13.625 gebruikers en 13.043 niet-gebruikers van formele kinderopvang (volgens de gegevens van Opgroeien).

We hebben (na cleaning) 4.322 antwoorden ontvangen, waarvan 4.014 volledige antwoorden. Van de 4.322 antwoorden, zijn 1.520 niet-gebruiker en 2.802 gebruiker van formele kinderopvang (volgens de gegevens van Opgroeien). In de enquête bleek echter dat deze gegevens van Opgroeien over het al dan niet gebruik van Opgroeien niet altijd overeenkwamen met de huidige situatie van het gezin. De cijfers over het gebruik van Opgroeien dateerden nl. van enkele maanden eerder dan het moment van de enquête (de laatste registratie over gebruik). Zo geeft 42,8% van de niet-gebruikers volgens de gegevens van Opgroeien, in de enquête aan wél gebruiker van formele opvang te zijn.

Representativiteit en profiel van de netto steekproef

De representativiteit van de (netto) steekproef wordt weergegeven in onderstaande tabellen. Daaruit blijkt dat de enquête een benedengemiddeld bereik kende bij gezinnen met een positieve score op de kansarmoede-index³⁶, alsook moeders met een niet-Belgische geboortenationaliteit en die een andere taal dan het Nederlands spreken. De ondervertegenwoordiging van deze doelgroep in de enquête werd verwacht. Deze doelgroep is niet gemakkelijk te bereiken via online enquêtes. Dit nadeel aan de keuze voor deze onderzoeksmethode werd vooraf met de begeleidingsgroep besproken. Binnen het kader en budget van deze onderzoeksopdracht werd beslist om dit op te vangen door 12 bijkomende telefonische

³⁶ Deze score is gebaseerd op een inschatting van de medewerkers van Kind en Gezin die contact hebben met de kinderen. Zij gaan na of er signalen zijn van kansarmoede op 6 domeinen. Meer informatie over de kansarmoede-index zoals geregistreerd bij Agentschap Opgroeien vind je hier: <https://www.opgroeien.be/kennis/cijfers-en-onderzoek/gezinsinkomen-en-kansarmoede/achtergrondinformatie-en-documentatie#toc-wat-is-kansarmoede-en-hoe-registreert-en-berekent-opgroeien-het->

diepte-interviews met gezinnen in kansarmoede (zie later). De resultaten van de telefonische diepte-interviews werden in dit rapport bij de bevindingen van de enquête verwerkt.

Daarnaast blijkt het aandeel van niet-gebruikers (volgens de gegevens van Opgroeien) met kinderen tussen 3 en 5 maanden hoger dan gemiddeld in de populatie. Vaak blijkt echter dat deze ouders, op het moment van het invullen van de enquête, wél al gebruiker zijn van kinderopvang (de kinderen zijn op dat moment al wat ouder). Er zit nl. een ‘time lag’ op de gegevens van Opgroeien. Sommige cijfers over het gebruik van Opgroeien dateerden nl. van enkele maanden eerder dan het moment van de enquête (de laatst ontvangen registraties over aanwezigheid van kinderopvang). Hoewel het aandeel niet-gebruikers met kinds tussen 3 en 5 maanden volgens de gegevens van Opgroeien dus wat hoger ligt dan in de populatie niet-gebruikers, ligt dit aandeel in realiteit lager: bij de ouders van kinds tussen 3 tem 5 maanden is 71,6% intussen – volgens hun antwoorden in de enquête – wel een gebruiker van formele kinderopvang.

Er werd beslist om de enquêtedata niet te wegen, ook niet naar kansarmoede. Concreet zou dit betekenen dat de antwoorden van de gezinnen in kansarmoede die we wel bereikten, 2,7 keer zouden tellen – een erg hoge wegingsfactor. Omdat heel wat vragen (zeker over de link tussen kinderopvang en tewerkstelling) slechts aan een subgroep van de steekproef werden gesteld en dus een relatief lage n hebben, zou dit de nauwkeurigheid van de resultaten negatief beïnvloeden.

Tabel 39: Verdeling van de populatie en de netto steekproef naargelang kansarmoede

Kansarmoede	Populatie	Antwoorden (N=4322)
Ja	12,4%	4,6%
Nee	84,7%	93,8%
Geen gegevens	2,9%	1,6%

Bron: IDEA Consult op basis van gegevens van Opgroeien

Tabel 40: Verdeling van de populatie en de netto steekproef naargelang taal van de moeder

Taal moeder	Populatie	Antwoorden (N=4322)
Nederlands	69,0%	82,4%
Andere	8,9%	4,2%
Turks/Arabisch/Berbers	7,8%	3,0%
Frans	6,2%	5,0%
Russisch/Pools/Roemeens	3,7%	2,3%
Engels/Duits	1,5%	1,8%
Niet ingevuld	1,5%	0,4%
Spaans/Portugees	1,3%	1,0%
Niet van toepassing	0,1%	0%

Bron: IDEA Consult op basis van gegevens van Opgroeien

Tabel 41: Verdeling van de populatie en de netto steekproef naargelang geboortenationaliteit moeder

Geboortenationaliteit moeder	Populatie	Antwoorden (N=4322)
------------------------------	-----------	---------------------

Belg	66,9%	79,8%
Niet-Belg	29,0%	20,2%
Niet ingevuld/onbekend	4,2%	0,0%
Totaal	100,0%	100,0%

Bron: IDEA Consult op basis van gegevens van Opgroeien

Tabel 42: Verdeling van de populatie gebruikers en de netto steekproef gebruikers naargelang leeftijd van het kind en provincie

Gebruikers		Populatie	Antwoorden (N=2802)
Leeftijd kind	3 t.e.m. 5 maand	4,3%	5,3%
	6 t.e.m. 11 maand	21,8%	21,9%
	12 t.e.m. 17 maand	21,3%	23,1%
	18 t.e.m. 23 maand	24,8%	25,7%
	24 t.e.m. 30 maand	27,9%	24,0%
Provincie	Antwerpen	29,0%	29,1%
	Limburg	11,3%	10,2%
	Oost-Vlaanderen	23,9%	24,9%
	Vlaams-Brabant	16,6%	19,5%
	West-Vlaanderen	19,2%	16,3%

Bron: IDEA Consult op basis van gegevens van Opgroeien en resultaten enquête

Tabel 43: Verdeling van de populatie niet-gebruikers en de netto steekproef niet-gebruikers naargelang leeftijd van het kind en provincie

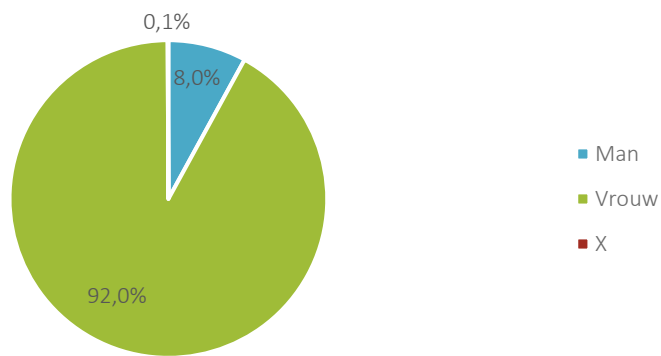
Niet-gebruikers		Populatie	Antwoorden (N=1502)
Leeftijd kind	3 t.e.m. 5 maand	24,2%	37,6%
	6 t.e.m. 11 maand	24,1%	23,1%
	12 t.e.m. 17 maand	17,0%	13,3%
	18 t.e.m. 23 maand	16,8%	14,3%
	24 t.e.m. 30 maand	17,9%	11,7%
Provincie	Antwerpen	33,2%	31,1%
	Limburg	13,2%	11,7%
	Oost-Vlaanderen	21,7%	20,4%
	Vlaams-Brabant	19,6%	24,8%
	West-Vlaanderen	12,4%	12,0%

Bron: IDEA Consult op basis van gegevens van Opgroeien en resultaten enquête

Hieronder worden bijkomende figuren over het profiel van de respondenten weergegeven.

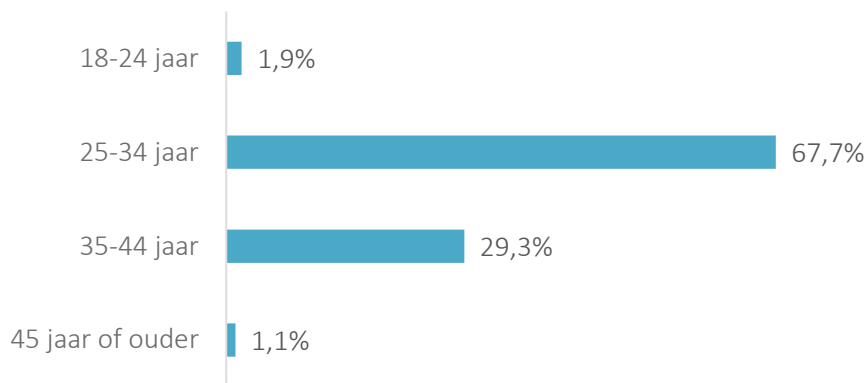

Figuur 39: Geslacht van de respondenten (totale steekproef, N=3844)

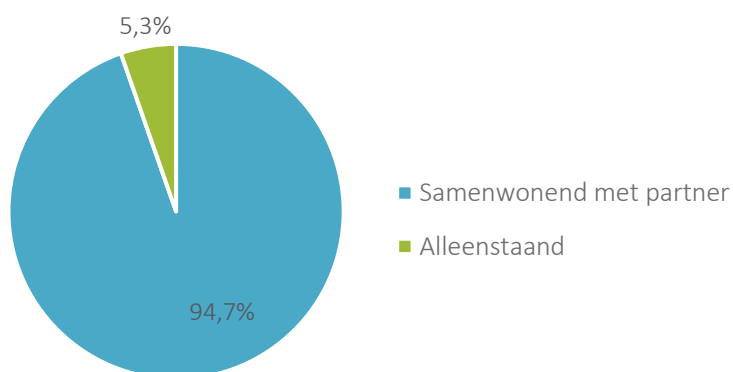
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 40: Leeftijd van de respondenten (totale steekproef, N=4054)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 41: Gezinsituatie van de respondenten (totale steekproef, N=4322)

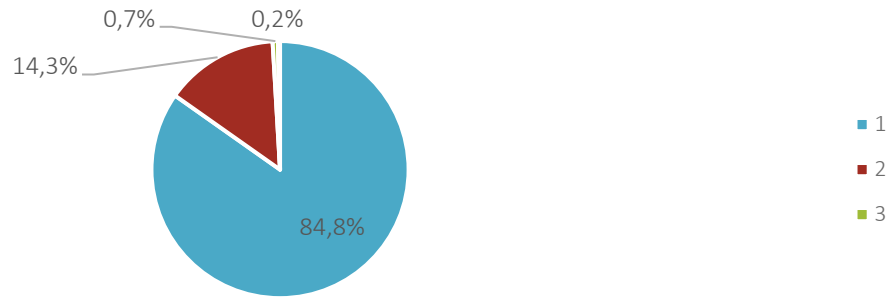

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 42: Aantal kinderen tussen 0 en 3 jaar van de respondenten (totale steekproef, N=4322)

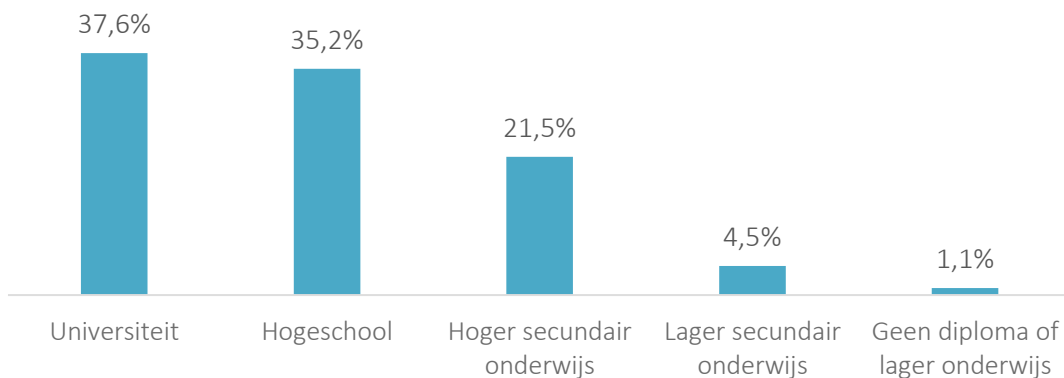
Hoeveel kinderen tussen 0 en 3 jaar, die nog niet voltijds naar de kleuterschool gaan, heb je of verblijven er regelmatig in je gezin (bv. omwille van co-ouderschap)?

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 43: Opleidingsniveau respondenten (totale steekproef, N=4031)

Wat is jouw hoogst behaalde diploma of getuigschrift?

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 44: Geboortenationaliteit³⁷ van de respondenten (totale steekproef, N=4036)

Wat is jouw geboortenationaliteit?

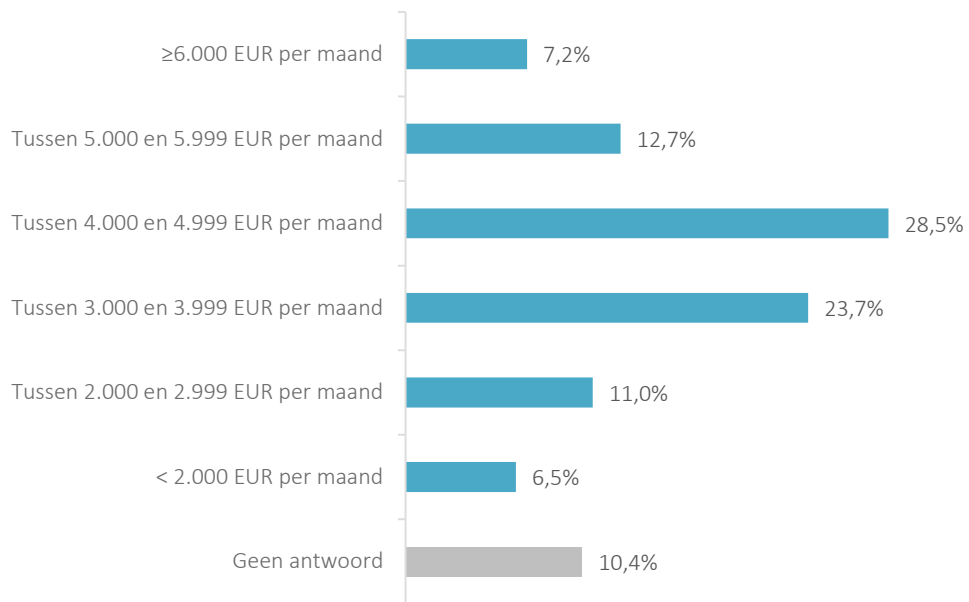

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

³⁷ In de enquête werd niet gespecificeerd of het gaat om EU-27 of EU-28. Bij de vraag 'Wat is jouw geboortenationaliteit?' waren de antwoordcategorieën waren 'Belgische', 'Ander EU-land', 'Niet-EU-land'.

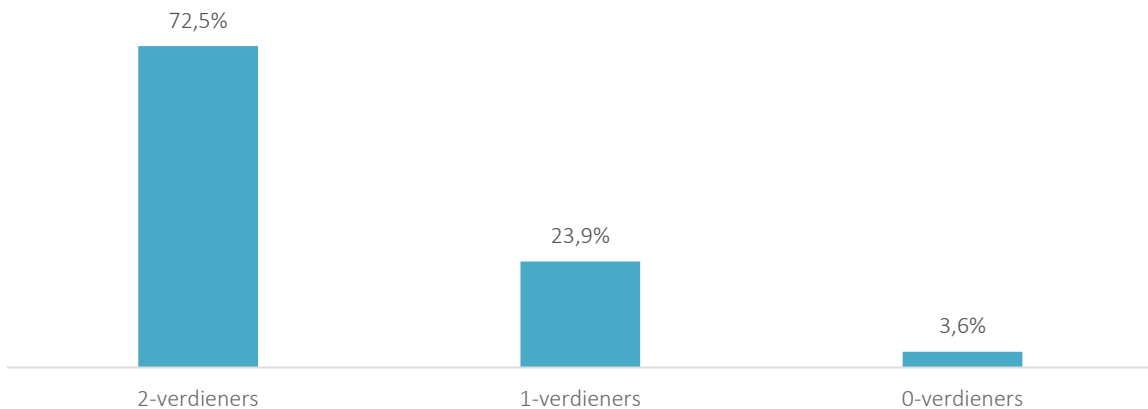
Figuur 45: Netto gezinsinkomen van de respondenten (totale steekproef, N=4023)

Kan je aanduiden in welke categorie het netto besteedbaar inkomen van jouw gezin zich situeert?

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

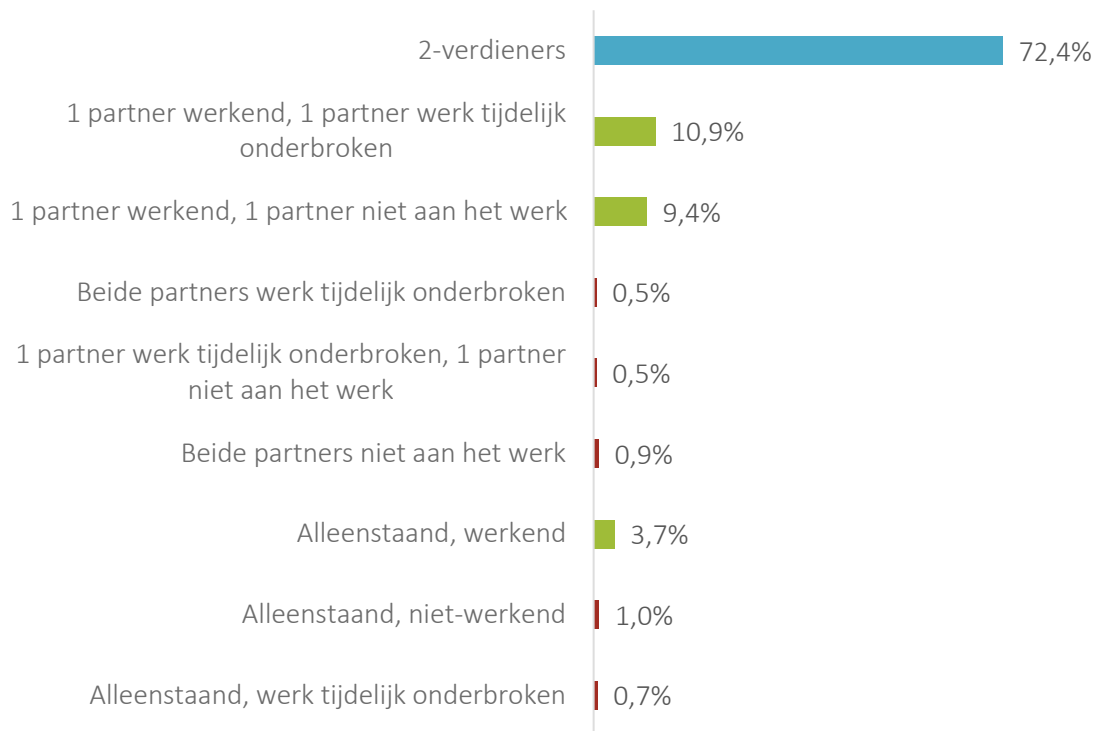
Figuur 46: Werksituatie gezinnen* (totale steekproef, N=4322)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

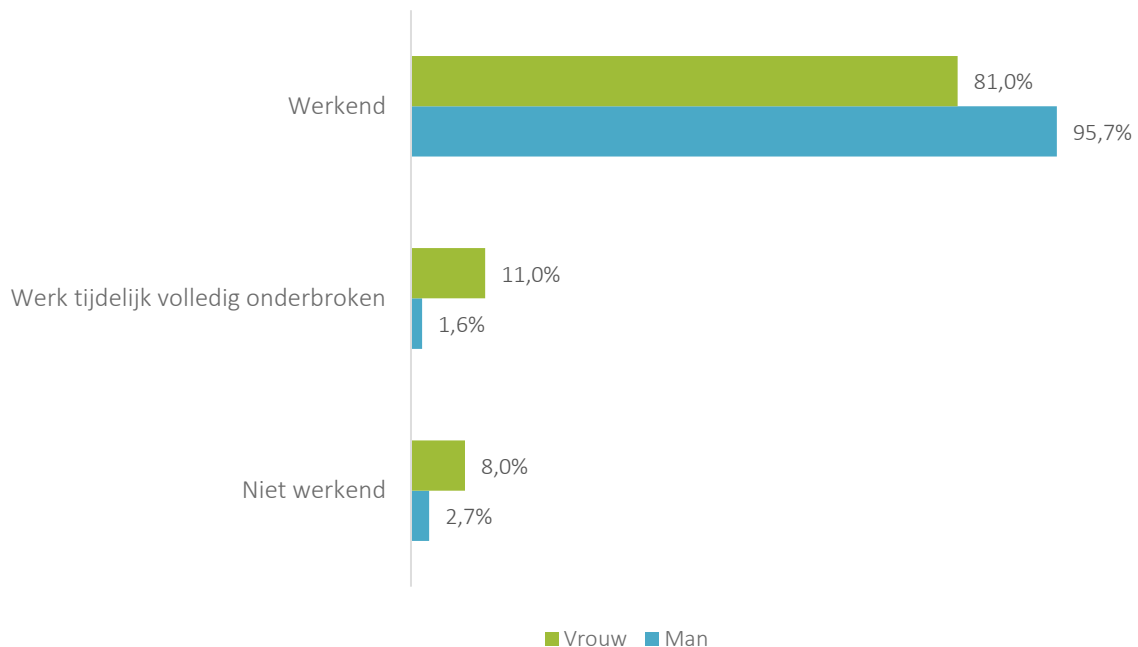
*0-verdieners = alleenstaande tijdelijk werk onderbroken/niet werkend of 2 partners tijdelijk werk onderbroken of niet werkend; 1-verdieners = alleenstaande werkend, 1 werkende partner + partner tijdelijk werk onderbroken of niet werkend

Figuur 47: Werksituatie van de ouder(s) – detail (totale steekproef, N=4322)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 48: Werksituatie van de vrouwelijke (N=4091) en mannelijke (N=3801) respondenten/partners in de enquête

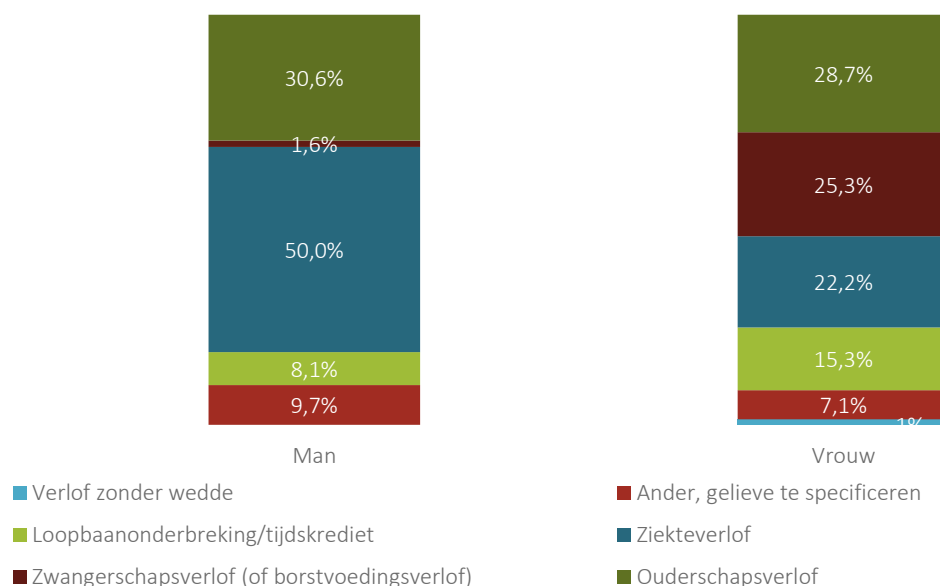
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Tabel 44: Kenmerken tewerkstelling van de mannelijke (N=3636) en vrouwelijke (N=3313) respondenten/partners die niet aan het werk zijn in de enquête

		Man (N=3,636)	Vrouw (N=3,313)
Werkregime	Voltijds	93%	59%
	Deeltijds	7%	41%
Werkstatuut	Werknemer	69%	71%
	Ambtenaar	21%	19%
	Zelfstandige	12%	13%
Contract werknemers/ambtenaren	Vast	94%	89%
	Tijdelijk	3%	7%
	Uitzend	1%	1%
Thuiswerk	Ja	36%	45%
	Nee	64%	55%
Werkuren	Late uren (na 19u)	30%	31%
	Weekend	27%	29%
	Vroege uren (voor 7u)	23%	14%
	's nachts	9%	7%
	Geen moeilijke uren	35%	58%

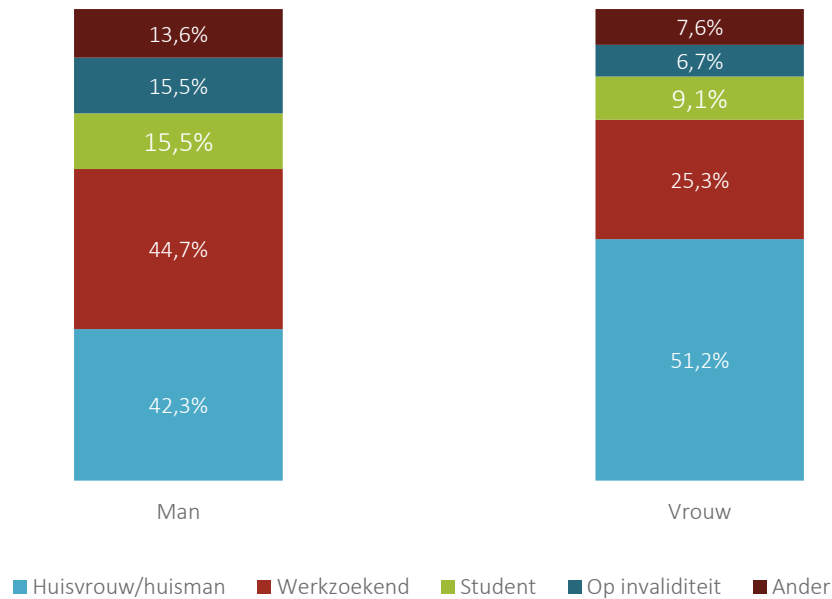
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang
Groen, rood = significante verschillen tussen mannen en vrouwen

Figuur 49: Type verlofstelsel voor de mannelijke (N=62) en vrouwelijke (N=450) respondenten/partners waarvan het werk tijdelijk volledig onderbroken is in de enquête

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 50: Socio-economische situatie van de mannelijke (N=103) en vrouwelijke (N=328) respondenten/partners die niet aan het werk zijn in de enquête

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

In vergelijking met een enquête over het gebruik van kinderopvang in Vlaanderen die in 2018 werd uitgevoerd (Teppers, Schepers, Van Regenmortel, 2019) – weliswaar een onderzoek met een andere opzet en methode, nl. een online enquête met een respons van 3944 gebruikers, 2500 telefonische interviews gericht op een hogere respons van gezinnen in kansarmoede en met een moeder van niet-Belgische origine, en 150 face-to-face interviews in het Turks, Berbers en Arabisch – hebben we in deze online enquête een oververtegenwoordiging van hooggeschoolden, tweeverdienersgezinnen en hoge gezinsinkomens. Laaggeschoolden en gezinnen in kwetsbare posities worden gewoonlijk minder gemakkelijk bereikt via een online enquête. Ook werd de enquête enkel verstuurd naar ouders die NL, FR of ENG als contacttaal hebben opgegeven. Dit kan de oververtegenwoordiging van hooggeschoolden, gezinnen met hoge inkomens en tweeverdienersgezinnen verklaren.

A.2.4. Aanvullende diepte-interviews met niet-gebruikers van kinderopvang

Bijkomend aan de enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang, werden 14 telefonische diepte-interviews met niet-gebruikers met positieve kansarmoede-index uitgevoerd. Deze telefonische interviews waren gericht op deze doelgroep die we via de enquête onvoldoende konden bereiken. De profielen werden uit de bruto steekproef voor de enquête gerekruteerd: niet-gebruikers met een positieve kansarmoede-index die de enquête niet hadden ingevuld. In bijlage geven we een overzicht van de profielen die we bereikten.

Er werd gebruik gemaakt van een semigestructureerde topiclijst om consistentie in de informatieverzameling doorheen de verschillende interviews te garanderen. De resultaten van de telefonische diepte-interviews werden in dit rapport bij de bevindingen van de enquête verwerkt.

Er werden 14 telefonische interviews uitgevoerd met niet-gebruikers met een positieve kansarmoede-index volgens de gegevens van Opgroeien. Volgende profielen werden bereikt:

- ▶ Werkende vader, moeder = huisvrouw (6)
- ▶ Arbeidsongeschikte alleenstaande moeder
- ▶ Werkende vader, moeder = arbeidsongeschikt
- ▶ Werkende vader, moeder studies stopgezet om voor kind te zorgen
- ▶ Studerende vader, moeder studies stopgezet om voor kind te zorgen
- ▶ Werkende vader, moeder studeert, gebruiken informele opvang
- ▶ Voltijds werkende vader, deeltijds werkende moeder (deeltijds opvang door grootouders)
- ▶ Alleenstaande werkende moeder dat ondertussen wel kinderopvang gebruikt
- ▶ Werkende ouders dat ondertussen wel kinderopvang gebruiken

A.2.5. Analyse van administratieve gegevens

Doelstellingen en gebruikte databronnen

Om bijkomend inzicht te verwerven inzake de impact van het gebruik van kinderopvang op werk- en inkomenssituatie van moeders en inwonende partners in Vlaanderen werd gebruik gemaakt van een retrospectief longitudinaal design waarbij op verschillende meetmomenten informatie werd verzameld met betrekking tot het gebruik van formele kinderopvang en werk en inkomen van moeder en inwonende partner. Volgende bestaande administratieve databanken werden hiervoor retrospectief geanalyseerd inzake de doelpopulatie:

- ▶ **Datawarehouse Agentschap Opgroeien:** Gegevens met betrekking tot het gebruik of niet gebruik van formele kinderopvang (databases 'Opgroeien');
- ▶ **Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid (KSZ):** Deze gegevens omvatten variabelen inzake persoonlijke kenmerken (o.a. geboortedatum, geslacht) en mate van tewerkstelling en gerelateerd inkomen (o.a. statuut, prestatietype, tewerkstellingsregime, uren deeltijds, aantal bezoldigde voltijdse dagen, bezoldiging, uitkeringsbedragen).

De volledige lijst van beschikbare variabelen is opgenomen in bijlage 3. Deze bijlage beschrijft naast de beschikbare variabelen tevens de beperkingen verbonden aan deze variabelen.

Door gebruik te maken van deze gepseudonomiseerde administratieve data, van zowel DWH Agentschap Opgroeien als KSZ, kon zowel het profiel van gebruikers en niet-gebruikers van formele kinderopvang in Vlaanderen als de mate van gebruik van formele kinderopvang en de sociaal-economische situatie in beeld worden gebracht. Een bijzonder aandacht werd hierbij gegeven voor personen in een preciaire socio-economische situatie. De doelstellingen van deze databankanalyse waren dan ook de volgende:

- ▶ Het in kaart brengen van het profiel van gebruikers en van niet-gebruikers van kinderopvang in Vlaanderen;

- ▶ Inzicht verwerven inzake de impact van het gebruik van kinderopvang op werk- en inkomenssituatie van gezinnen in Vlaanderen.

Studiepopulatie

De studiepopulatie omvatte kinderen tussen 3.5 en 30 maanden dewelke al dan niet gebruik maakten van formele kinderopvang in de periode 1/1/2019 tot 31/12/2019. Meer specifiek werden hierbij 3 groepen onderscheid.

1. Niet-gebruikers van door de Vlaamse overheid georganiseerde formele kinderopvang in 2019

Het betreft kinderen tussen 3.5 maand en 2.5 jaar oud in 2019 EN waarbij 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd en die werden verkregen door interne koppeling van kinderopvangdata aan data uit DWH preventieve gezinsondersteuning.

2. Gebruikers van door de Vlaamse overheid georganiseerde formele kinderopvang

Het betreft kinderen tussen 3.5 maand en 2.5 jaar oud in 2019 en waarbij meer dan 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd in de IKT/niet-IKT-databank. We onderscheiden hierbij 2 subgroepen:

- ▶ Kinderen ouder dan 3.5 maand op 01/01/2019 EN jonger dan 2.5 jaar op 31/12/2019 waarvoor in de vier kwartalen van 2019 opvangdagen werden geregistreerd, verder 'gebruikers van formele kinderopvang' genoemd.
- ▶ Kinderen ouder dan 3.5 maand op 01/01/2019 EN jonger dan 2.5 jaar op 31/12/2019 EN waarvoor meer dan 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd maar waarvoor niet in elk kwartaal van 2019 opvangprestaties werden geregistreerd, verder 'partiële gebruikers van formele kinderopvang' genoemd.

Kinderen die ten gevolge van leeftijd niet het gehele jaar 2019 konden gebruikmaken van formele kinderopvang werden geëxcludeerd voor de studie. Het betreft kinderen die in het jaar 2019 de leeftijd bereikten van 3.5 maand of 2.5 jaar. Deze kinderen waren niet in de mogelijkheid om gedurende het volledige kalenderjaar 2019 gebruik te maken van formele kinderopvang in Vlaanderen.

Koppeling van de bestanden en omvang van de studiepopulatie

In de beschikbaar gestelde databank van het Agentschap Opgroeien werden personen geïdentificeerd die voldeden aan de doelpopulatie van deze studie i.e. kinderen en moeders die gebruik maakten of konden gebruikmaken van formele kinderopvang in het jaar 2019. Het rijksregisternummer en de beschikbare data zoals omschreven in bijlage 3 lieten toe kinderen volgens type opvang en intensiteit van gebruik (i.e. gebruiker met inkomenstarief en zonder inkomenstarief als niet-gebruiker) te identificeren.

In een tweede fase werden deze gegevens uit de databank Opgroeien gekoppeld aan administratieve gegevens uit de Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming van de KSZ. In de KSZ-data werd de totale populatie (moeder en inwonende partner) van gebruikers en niet-gebruikers in 2019 geïdentificeerd. Om privacy redenen gebeurde de overdracht van de rijksregisternummers van Agentschap Opgroeien rechtstreeks aan de KSZ. Gegevens beschikbaar gesteld door KSZ uit de Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming omvatte variabelen inzake persoonlijke kenmerken, werksituatie en inkomen, die beschikbaar zijn per kwartaal. Een overzicht van de

beschikbare variabelen is beschikbaar in bijlage 3. De periode waarop de data betrekking had werd in samenspraak met de begeleidingsgroep en op basis van de beschikbaarheid van data bepaald, namelijk de periode 01/01/2019 – 31/12/2019 voor gegevens beschikbaar gesteld door Agentschap Opgroeien en 01/01/2017 – 31/12/2019 voor gegevens beschikbaar gesteld door KSZ.

Na exclusie en koppeling van gegevens van DWH Opgroeien en KSZ bestond de populatie uit 78.312 unieke kinderen die binnen de inclusiecriteria vallen (zie onderstaande tabel). Voor 1.077 kinderen was echter geen moeder gekend na koppeling met DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid. Voor deze 77.235 gekende moeders konden 68.137 partners teruggevonden worden. Hierbij werd de partner vastgesteld op 31/12/2018 op basis van domicilie en de bepaling 'LIPRO'. Hierbij is aan te geven dat de partner in deze niet gelijkgesteld kan worden aan de biologische vader van het kind maar wordt gelijkgesteld aan de persoon verblijvend onder hetzelfde dak als het kind en de moeder. Aandacht moet dan ook geschonken worden aan het feit dat, met betrekking tot de interpretatie van resultaten, niet gesproken kan worden van gezin in de zuivere betekenis maar van moeder en inwonende partner.

Tabel 45: Gekende moeder en partner

	Populatie		Moeder		Partner	
	N	%	N	%	N	%
Gebruikers	51.426	65,7%	50.948	65,96%	6.254	67,9%
Niet-gebruikers	20.053	25,6%	19.596	25,37%	16.411	24,1%
Partiële gebruikers	6.833	8,7%	6.691	8,66%	54.72	8,0%
Totaal	78.312	100%	77.235	100%	68.137	100%

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

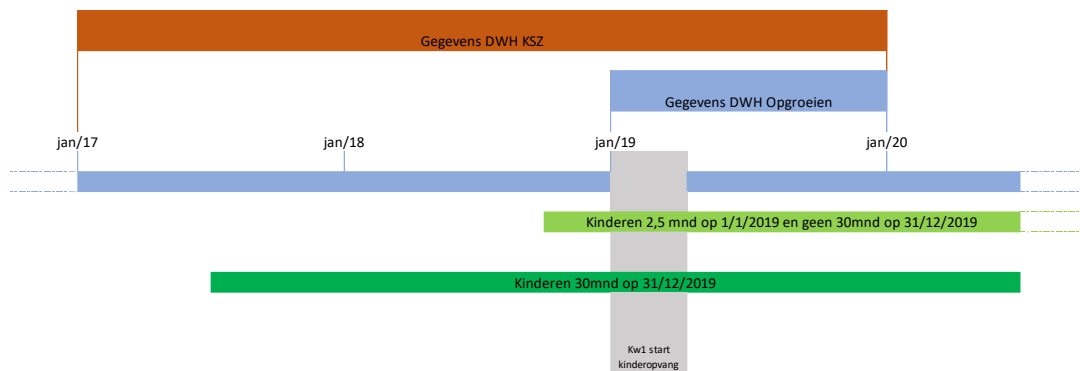
Start- en eindpositie voor de analyse van de impact van de geboorte van het kind

Voor zowel de moeder als de inwonende partner werd naast specifieke profielkenmerken nagegaan in welke mate de geboorte van het kind en het daarmee al dan niet gepaard gaande gebruik van kinderopvang een effect kennen op de mate van tewerkstelling en gerelateerd beschikbaar bruto belastbaar inkomen (kwartaal). De bepaling van de 'start- en eindpositie' binnen de verdere analyses werden dan ook als volgt bepaald (zie onderstaande figuur):

- ▶ **T0:** Kwartaal 9 maanden voorafgaande aan de geboorte of, indien niet beschikbaar kwartaal 1 jaar 2017
- ▶ **T1:** Kwartaal 2 van het jaar 2019

Figuur 51: Schematische voorstelling beschikbare gegevens en studiepopulatie periode 2017-2019.

Bron: HIVA

Aanvullend dient opgemerkt te worden dat, binnen de descriptieve benadering, gemiddelden worden weergegeven als aritmetische gemiddelden.

A.3 / Lijst van beschikbare variabelen van DWH Agentschap Opgroeien en Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Tabel 46: Beschikbare variabelen afkomstig van DWH Agentschap Opgroeien

Variabelen	Type (éénmalig / kwartaal)
<i>Datawarehouse PGO van Opgroeien</i>	
Kind	
Rijksregister nummer (i.k.v. linking)	éénmalig
Geboortjaar/maand	éénmalig
Nationaliteit	éénmalig
Kind van eenling of lid meerling	éénmalig
Pariteit / Rang van het kind	éénmalig
Gemeente waar het kind woonde bij geboorte	éénmalig
Gemeente waar officieel gedomicilieerd	kwartaal
Moeder	
Rijksregister nummer (i.k.v. linking)	éénmalig
Leeftijd bij bevalling	éénmalig
Origine moeder	éénmalig
Taal moeder-kind	éénmalig
Opleidingsniveau moeder	kwartaal
Gezinssituatie	
Kansarmoede: Ja/Neen/Niet	Éénmalig (start opvang)
Score voor elk van de 6 kansarmoedevariabelen:	éénmalig
Arbeid	
Inkomen	
Opleidingsniveau vader	
Opleidingsniveau moeder	
Huisvesting	
Stimulatie niveau	
Gezondheid	
IKT/niet-IKT databank	
op kindniveau	
IKT	Kwartaal
Aantal opvangdagen per jaar/kwartaal/maand	Kwartaal
Start opvang	
Einde opvang	
Aantal opvangdagen per IKT/niet-IKT	
Leeftijd kind bij start opvang	éénmalig
Vergunningstype waarin kind opgevangen wordt/werd laatste dag kwartaal	Kwartaal
Locatie (gemeente) van de gebruikte opvang	Kwartaal
Voor IKT: Inkomenstarief	Kwartaal
Voor IKT: is er een IVT laatste dag kwartaal	Kwartaal
Op tariefcodeniveau	
Alle inkomenstarieven	Kwartaal
Jaarinkomen op basis aanslagbiljet	éénmalig
Type IVT	Kwartaal
Opvangdagen	Kwartaal

Tabel 47: Beschikbare variabelen ter beschikking gesteld door Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Variabele	Frequentie (éénmalig/per kwartaal/ per jaar)	Bron	Mogelijke waarden
Basiskennmerken			
Geslacht	Éénmalig	DWH_BCSS_MiniRN	1 (Man) / 2 (Vrouw)
Geboortedatum	Éénmalig	DWH_BCSS_MiniRN	Enkel het geboortjaar (YYYY)
ISCEDNiveau	Meest recente situatie	DWH_AKOV_LED	1e graad secundair onderwijs t.e.m. doctoraat
Woonplaats gemeente (niveau van arrondissement)	Meest recente situatie	DWH_BCSS_MiniRN	Eerste twee posities NIS- code
Overlijden	Éénmalig	DWH_RN_BCSS_BisTer_Deces	Jaar en kwartaal
Socio-economische situatie en situatie op de arbeidsmarkt			
Nomenclatuur van socio-economische positie	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_BCSS_NomenclatureVarDer	Alle codes (111 ... 4) (grootste detail)
KBO-nummer	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Nominaal (gepseudonimiseerd)
Prestatietype (private sector)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Alle codes (voltijds ... afwezigheid wegens (langdurige) ziekte)
Prestatietype (publieke sector)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSSAPL_Statbase	Alle codes (voltijds ... afwezigheid wegens (langdurige) ziekte)
Percentage deeltijds (private sector)	Gemiddelde gedurende het kwartaal	DWH_ONSS_Statbase	In klassen
Percentage deeltijds (publieke sector)	Gemiddelde gedurende het kwartaal	DWH_ONSSAPL_Statbase	In klassen
Voltijdsequivalent exclusief gelijkgestelde dagen (private sector)	Gemiddelde gedurende het kwartaal	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	
Voltijdsequivalent exclusief gelijkgestelde dagen (publieke sector)	Gemiddelde gedurende het kwartaal	DWH_ONSSAPL_Statbase	
Werknemersklasse (private sector)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Alle codes (arbeiders ... anderen)
Werknemersklasse (publieke sector)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSSAPL_Statbase	Alle codes (arbeiders ... anderen)
NACE-code (private sector)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	2 digit
NACE-code (publieke sector)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_ONSSAPL_Employeurs	2 digit
NACE-code (zelfstandigen)	Gekend op het einde van het kwartaal	DWH_INASTI_RGTI	2 digit
Gewone bezoldiging	Overheen het kwartaal	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Bedrag, in klassen per 100 euro

Forfaitloon	Overheen kwartaal	het	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Bedrag, in klassen per 100 euro
Normale bezoldigde voltijdse dagen	Overheen kwartaal	het	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Aantal
Uren deeltijds	Overheen kwartaal	het	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Aantal
Dagloon	Overheen kwartaal	het	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Bedrag, in klassen per 10 euro
Verminderingscode	Kwartaalbasis		DWH_ONSS_StatbaseF	Alle codes
Bedrag	Overheen kwartaal	het	DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Bedrag, in klassen per 100 euro
Aantal vergoede dagen	Overheen kwartaal	het	DWH_ONEm_Paiements	Aantal
Bedrag van de dagvergoeding	Overheen kwartaal	het	DWH_ONEm_Paiements	Bedrag, in klassen per 10 euro
Bruto belastbaar inkomen en bijdragen				
Bruto belastbaar loon RSZ	kwartaal		DWH BCSS Revenu	Bedrag, in klassen per 3000 euro
Bruto belastbaar loon RSZPPO	kwartaal		DWH BCSS Revenu	Bedrag, in klassen per 3000 euro
Werkgeversbijdrage (private sector)	Kwartaalbasis		DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Bedrag, in klassen per 100 euro
Patronale bijdragen (publieke sector)	Kwartaalbasis		DWH_ONSSAPL_Statbase	Bedrag, in klassen per 100 euro
Persoonlijke bijdrage (private sector)	Kwartaalbasis		DWH_ONSS_StatbaseDMFA	Bedrag, in klassen per 100 euro
Persoonlijke bijdragen (publieke sector)	Kwartaalbasis		DWH_ONSSAPL_Statbase	Bedrag, in klassen per 100 euro
Inkomen	Jaar		DWH_INASTI_RevenusIndependants	Bedrag, in klassen per 3000 euro

Tabel 48: Variabelen bepaald op basis van beschikbare variabelen aangereikt door Agentschap Opgroeien en Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Variabelen	Beschrijving	Bepaling/aandachtspunten
Gebruiker	Kinderen ouder dan 3.5 maand op 01/01/2019 EN jonger dan 2.5 jaar op 31/12/2019 waarvoor in de vier kwartalen van 2019 opvangdagen werden geregistreerd	
Partiële gebruiker	Kinderen ouder dan 3.5 maand op 01/01/2019 EN jonger dan 2.5 jaar op 31/12/2019 EN waarvoor meer dan 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd maar waarvoor niet in elk kwartaal van 2019 opvangprestaties werden geregistreerd,	
Niet-gebruiker	kinderen tussen 3.5 maand en 2.5 jaar oud in 2019 EN waarbij 0 opvangdagen in 2019 werden geregistreerd en die werden verkregen door interne koppeling van kinderopvangdata aan data uit DWH preventieve gezinsondersteuning.	
Moeder	Moeder van het kind op basis van het KSZ-bronbestand 'ORIGINE' (https://www.ksz-bcss.fgov.be/nl/dwh/sourcedetail/dwh-rn-origine.html)	
Inwonende partner	Vastgesteld op 31/12/2018 op basis van domicilie en de bepaling 'LIPRO' (Datawarehouse LIPRO-positie (fgov.be)).	
IKT-opvang	Inkomensgerelateerde kinderopvang op basis van aangereikte variabele Agentschap Opgroeien.	
Niet-IKT-opvang	Niet-inkomensgerelateerde kinderopvang op basis van aangereikte variabele Agentschap Opgroeien.	
Aantal dagen per week opvang	Het aantal dagen per week werd bepaald op het aantal opvangdagen per maand aangereikt door Agentschap Opgroeien.	# dagen/week = (# dagen opvang 2019 / 12)/4.
		NOOT: Een maand werd berekend op 4 weken. Bij analyse van het verschil in gebruik van 4 weken vs 4,3 weken werd geen verschil in gehele getal van aantal dagen per week vastgesteld.
Kost per maand IKT	Gemiddelde kost van IKT-opvang per maand	#dagen opvang per maand * Kost IKT-opvang betrokken maand (Gegevens aangereikt door Agentschap Opgroeien)
Beschikbaar Bruto belastbaar inkomen	Bruto belastbaar inkomen bepaald op basis van Sal100	
Migratieachtergrond	Moeder en of inwonende partner met een geboortenationaliteit buiten België.	
Wijziging % tewerkstelling	Vastgesteld verschil tussen % tewerkstelling 9 maanden voor geboorte (of kwartaal 1 2017 indien niet gekend) en kwartaal na de start van de kinderopvang (kwartaal 2 jaar 2019)	NOOT: Gelet op de beschikbaarheid van de gegevens in categorische vorm kon het exacte percentage van tewerkstelling niet worden bepaald.
1-ouder gezin	Gegevens waarvoor enkel de moeder gekend was.	NOOT: Voor 48% kon met zekerheid op basis van lipro gesteld worden dat het een 1-ouder gezin betreft. D.w.z. geen enkele persoon binnen het

		adres komt in aanmerking voor partner volgens lipro.
--	--	--

A.4 / Overige tabellen en figuren uit de administratieve gegevens

Tabel 49: Profielkenmerken Vlaamse populatie gebruikers en niet-gebruikers van formele opvang in 2019 naargelang kansarmoede (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Profielkenmerken		Kansarmoede			Geen kansarmoede		
		Gebruikers (N=3.332 kinderen)	Partiële gebruikers (N=1.892 kinderen)	Niet- gebruikers (N=5.143 kinderen)	Gebruikers (N=47.046 kinderen)	Partiële gebruikers (N=4.680 kinderen)	Niet- gebruikers (N=13.785 kinderen)
Gezinssituatie	Inwonende partner gekend	63,0%	68,7%	74,2%	92,7%	86,9%	87,1%
	Inwonende partner niet gekend	37,0%	31,3%	25,8%	7,3%	13,1%	12,9%
Geboorteland moeder	België	42,0%	32,4%	27,1%	86,4%	58,2%	56,6%
	Buurlanden	2,4%	3,2%	3,5%	2,5%	4,5%	5,4%
	Andere Europese landen	9,0%	11,6%	20,0%	4,7%	14,3%	13,6%
	Niet Europa	46,2%	52,2%	48,5%	6,4%	22,8%	24,2%
Migratieachtergrond moeder en partner	Geen migratieachtergrond	21,8%	14,8%	12,4%	75,9%	44,0%	41,9%
	Migratieachtergrond	61,3%	71,1%	77,4%	18,2%	48,9%	50,6%
	N.a.	16,8%	14,1%	10,2%	5,9%	7,2%	7,4%
Leeftijd moeder	Minder dan 25 jaar	22,5%	25,0%	21,1%	3,7%	10,1%	8,9%
	25 tot 29 jaar	29,2%	31,9%	27,9%	29,8%	31,7%	31,5%
	30 tot 34 jaar	25,9%	24,3%	26,6%	44,8%	35,1%	35,1%
	Meer dan 35 jaar	22,3%	18,6%	24,0%	21,7%	23,1%	24,5%
Opleidingsniveau moeder	Hooggeschoold	5,4%	3,1%	1,6%	58,6%	26,9%	19,0%
	Laag-of middengediplomeerd	53,0%	46,9%	37,9%	25,8%	34,2%	33,9%
	N.a.	41,6%	50,1%	60,5%	15,6%	38,9%	47,2%
Socio-economische positie moeder in 2 ^{de} kwartaal 2019 (niet cumulatief)	Loondienst	48,7%	21,8%	14,8%	83,8%	51,1%	44,1%
	Zelfstandige	1,1%	1,0%	1,4%	8,5%	7,6%	6,3%
	Helper	0,2%	0,2%	0,3%	0,4%	0,7%	0,9%
	Werkzoekend	7,6%	10,7%	6,7%	1,5%	8,4%	5,2%
	Volledige loopbaanonderbreking / volledig tijdskrediet	0,6%	1,2%	1,1%	0,7%	4,7%	3,9%

	Vrijstelling van inschrijving als werkzoekende	2,3%	1,3%	0,5%	0,6%	0,8%	0,3%
	Leefloon en financiële hulp	11,7%	15,4%	6,4%	0,2%	1,3%	0,6%
	Pensioentrekking	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
	Rechtgevend kinderen voor kinderbijslag	1,5%	1,0%	1,2%	0,1%	0,3%	0,2%
	Arbeidsongeschikt	5,3%	5,2%	7,1%	0,7%	4,4%	4,9%
	Persoon met een tegemoetkoming aan personen met een handicap (IVT)	1,1%	1,2%	1,4%	0,0%	0,0%	0,2%
	Andere	20,2%	41,1%	59,3%	3,5%	20,5%	33,3%
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per maand (€)	€ 1 437,4	€ 1 034,6	€ 1 127,5	€ 5 463,8	€ 3 314,1	€ 3 043,7

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Tabel 50: Profielkenmerken Vlaamse populatie gebruikers en niet-gebruikers van formele opvang in 2019 naargelang partner al of niet gekend (op basis van administratieve gegevens; N=77.235 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019)

Profielkenmerken		Moeder en inwonende partner gekend			Enkel moeder gekend		
		Gebruikers (N=46.254 kinderen)	Partiële gebruikers (N=5.472 kinderen)	Niet-gebruikers (N=16.411 kinderen)	Gebruikers (N=4.694 kinderen)	Partiële gebruikers (N=1.219 kinderen)	Niet-gebruikers (N=3.185 kinderen)
Kansarmoede	Ja	4,5%	23,8%	23,3%	26,2%	48,6%	41,6%
Geboorteland moeder	België	84,7%	51,2%	49,2%	71,5%	49,6%	48,8%
	Buurlanden	2,6%	4,4%	5,1%	2,0%	3,0%	3,8%
	Andere Europese landen	4,8%	13,5%	14,3%	6,3%	14,0%	20,3%
	Niet Europa	7,9%	30,9%	31,5%	19,6%	32,0%	24,5%
Migratieachtergrond moeder en partner	Geen migratieachtergrond	79,6%	43,6%	40,8%	72,1%	50,9%	51,5%
	Migratieachtergrond	20,4%	56,4%	59,2%	27,9%	49,1%	48,5%
	N.a.	0,1%	0,5%	0,4%	2,4%	5,0%	4,8%
Leeftijd moeder	Minder dan 25 jaar	33,7%	43,4%	39,2%	41,3%	50,8%	52,8%
	25 tot 29 jaar	44,8%	33,7%	34,6%	29,7%	24,2%	23,3%

	30 tot 34 jaar	18,1%	17,7%	19,5%	19,1%	14,0%	13,5%
	Meer dan 35 jaar	3,4%	4,9%	6,4%	7,3%	5,6%	4,8%
Opleidingsniveau moeder	Hooggeschoold	57,3%	22,4%	15,0%	31,1%	9,1%	9,5%
	Laag-of middengespoold	26,1%	35,5%	33,2%	42,0%	48,0%	41,2%
	N.a.	16,6%	42,1%	51,8%	26,8%	42,9%	49,3%
Socio-economische positie moeder in 2 ^{de} kwartaal 2019 (niet cumulatief)	Loondienst	82,7%	44,7%	37,3%	68,5%	33,6%	30,9%
	Zelfstandige	8,2%	6,2%	5,3%	6,5%	3,9%	3,9%
	Helper	0,4%	0,6%	0,7%	0,3%	0,3%	0,6%
	Werkzoekend	1,6%	7,9%	5,2%	5,3%	14,0%	7,7%
	Volledige loopbaanonderbreking / volledig tijdskrediet	0,7%	4,1%	3,4%	0,5%	2,0%	1,9%
	Vrijstelling van inschrijving als werkzoekende	0,6%	0,9%	0,4%	1,8%	1,5%	0,6%
	Leefloon en financiële hulp	0,2%	2,0%	0,7%	8,1%	20,2%	9,3%
	Pensioentrekend	0,0%	0,0%	0,1%	0,2%	0,0%	0,1%
	Rechtgevende kinderen voor kinderbijslag	0,1%	0,2%	0,1%	1,3%	1,9%	2,5%
	Arbeidsongeschikt	0,8%	4,4%	5,3%	3,0%	6,0%	6,7%
	Persoon met een tegemoetkoming aan personen met een handicap (IVT)	0,0%	0,1%	0,3%	0,5%	1,6%	1,2%
	Andere	4,7%	28,9%	41,2%	4,1%	15,2%	34,7%
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per maand (€)	€ 5 555,8	€ 3 135,4	€ 2 910,3	€ 1 596,8	€ 540,9	€ 563,7

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

Tabel 51: Profielkenmerken Vlaamse populatie gebruikers van formele opvang in 2019 volgens intensiteit van gebruik en gezinssituatie (op basis van administratieve gegevens; N=50.948 kinderen tussen 3,5 maand en 2,5 jaar in 2019 die naar formele kinderopvang gaan)

Profielkenmerken	Moeder en inwonende partner gekend (N=46.254 kinderen)		Enkel moeder gekend (N=4.694 kinderen)		Totale populatie gebruikers (N=50.948 kinderen)	
	Intensieve gebruiker	Niet Intensieve	Intensieve gebruiker	Niet Intensieve	Intensieve gebruiker	Niet Intensieve

		(N = 28.289 kinderen)	gebruiker (N=17.965 kinderen)	(N=3.719 kinderen)	gebruiker (N=1.515 kinderen)	(N=31.468 kinderen)	gebruiker (N=19.480 kinderen)
Kansarmoede	Ja	5,0%	3,8%	27,2%	24,3%	7,3%	5,4%
Geboorteland moeder	België	81,8%	89,2%	68,7%	77,3%	80,5%	88,3%
	Buurlanden	2,4%	2,8%	2,1%	1,9%	2,4%	2,8%
	Andere Europese landen	6,3%	2,4%	7,0%	4,8%	6,4%	2,6%
	Niet Europa	9,4%	5,6%	21,6%	15,5%	10,6%	6,3%
Migratieachter- grond moeder en partner	Geen migratie- achtergrond	76,1%	85,3%	69,4%	77,8%	68,4%	78,6%
	Migratie- achtergrond	24,0%	14,7%	30,6%	22,2%	24,6%	15,3%
Leeftijd moeder	Minder dan 25 jaar	3,9%	3,7%	15,8%	15,5%	5,1%	4,6%
	25 tot 29 jaar	27,3%	34,1%	26,8%	30,6%	27,2%	33,8%
	30 tot 34 jaar	45,3%	44,1%	30,0%	29,0%	43,7%	43,0%
	Meer dan 35 jaar	23,5%	18,1%	27,1%	24,8%	23,9%	18,6%
Opleidings- niveau moeder	Hooggeschoold	56,3%	58,9%	29,4%	34,8%	53,6%	57,0%
	Laag-of middengeschoold	24,3%	29,0%	41,6%	43,0%	26,1%	30,0%
	N.a.	19,4%	12,2%	29,0%	22,2%	20,4%	13,0%
Socio- economische positie moeder in 2de kwartaal 2019 (niet cumulatief)	Loondienst	81,9%	84,0%	70,3%	64,6%	80,7%	82,5%
	Zelfstandige	9,4%	6,2%	6,5%	6,5%	9,1%	6,3%
	Helper	0,4%	0,3%	0,3%	0,3%	0,4%	0,3%
	Werkzoekend	1,5%	1,6%	5,1%	5,7%	1,9%	2,0%
	Volledige loopbaan- onderbreking / volledig tijdskrediet	0,6%	0,9%	0,5%	0,6%	0,6%	0,9%
	Vrijstelling van inschrijving als werkzoekende	0,6%	0,5%	2,1%	1,2%	0,8%	0,6%
	Leefloon en financiële hulp	0,2%	0,2%	7,1%	10,3%	0,9%	1,0%
	Pensioentrekend	0,0%	0,0%	0,1%	0,3%	0,0%	0,1%
	Rechtgevende kinderen voor kinderbijslag	0,1%	0,0%	1,2%	1,5%	0,2%	0,2%
	Arbeidsongeschikt	0,7%	0,8%	2,8%	3,5%	0,9%	1,0%
Persoon met een tegemoetkoming aan personen met een handicap (IVT)	0,0%	0,1%	0,4%	0,5%	0,1%	0,1%	

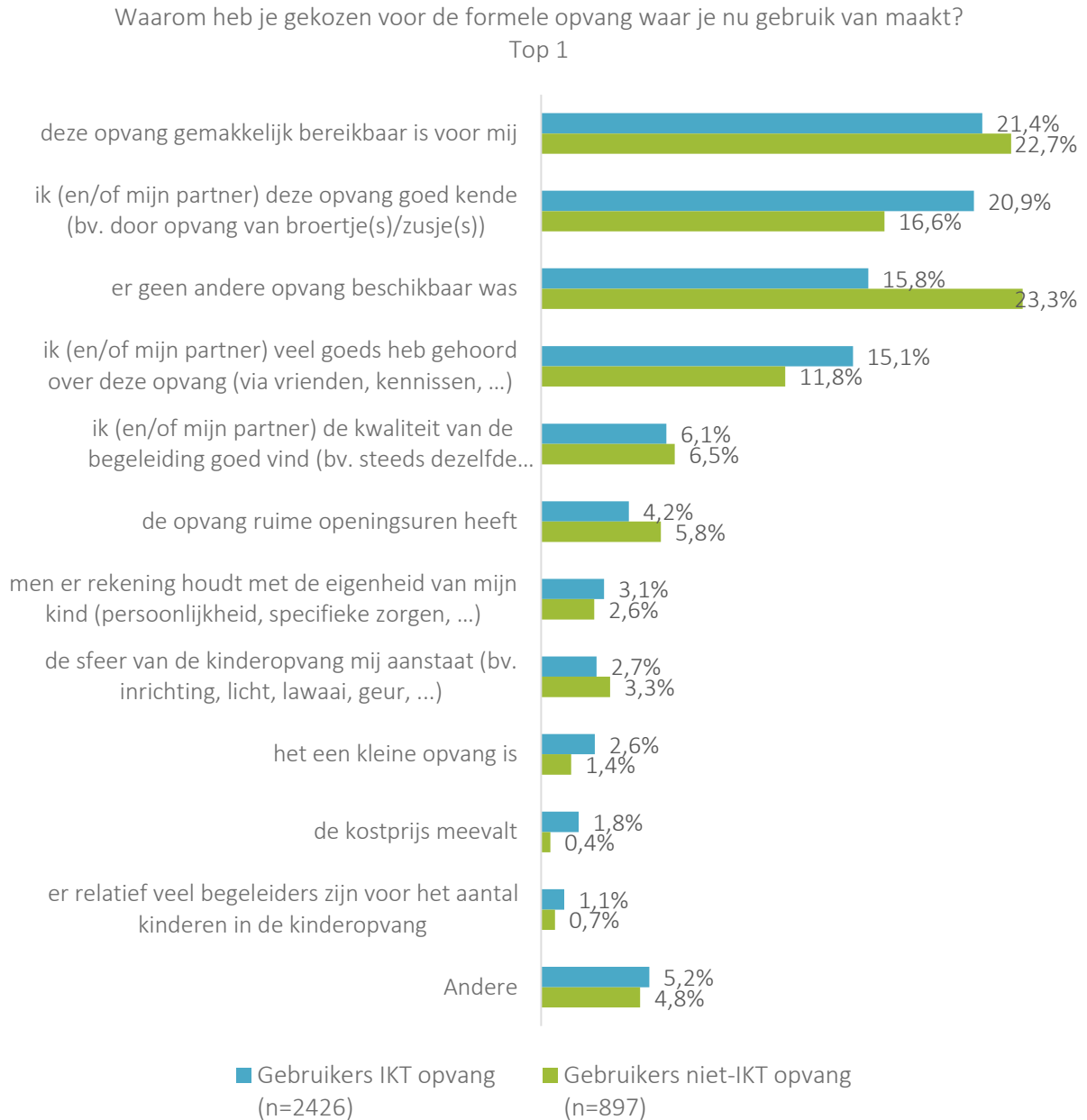
	Andere	4,4%	5,2%	3,6%	5,1%	4,3%	5,2%
Gemiddeld gezamenlijk inkomen moeder en inwonende partner in 2de kwartaal 2019	Gemiddeld bruto belastbaar inkomen gezin per kwartaal (€)	5 726,9	5 286,4	1 619,9	1 548,2	5 312,0	4 995,6

Bron: DWH Kruispuntbank Sociale Zekerheid en databestanden Agentschap Opgroeien

A.5 / Overige tabellen en figuren uit de enquête

Figuur 52: Redenen om voor formele kinderopvang te kiezen bij gebruikers van IKT-opvang en gebruikers van niet-IKT-opvang (belangrijkste reden) (op basis van enquêtegegevens, N=2.426 gebruikers van IKT opvang, N=897 gebruikers van niet-IKT opvang)

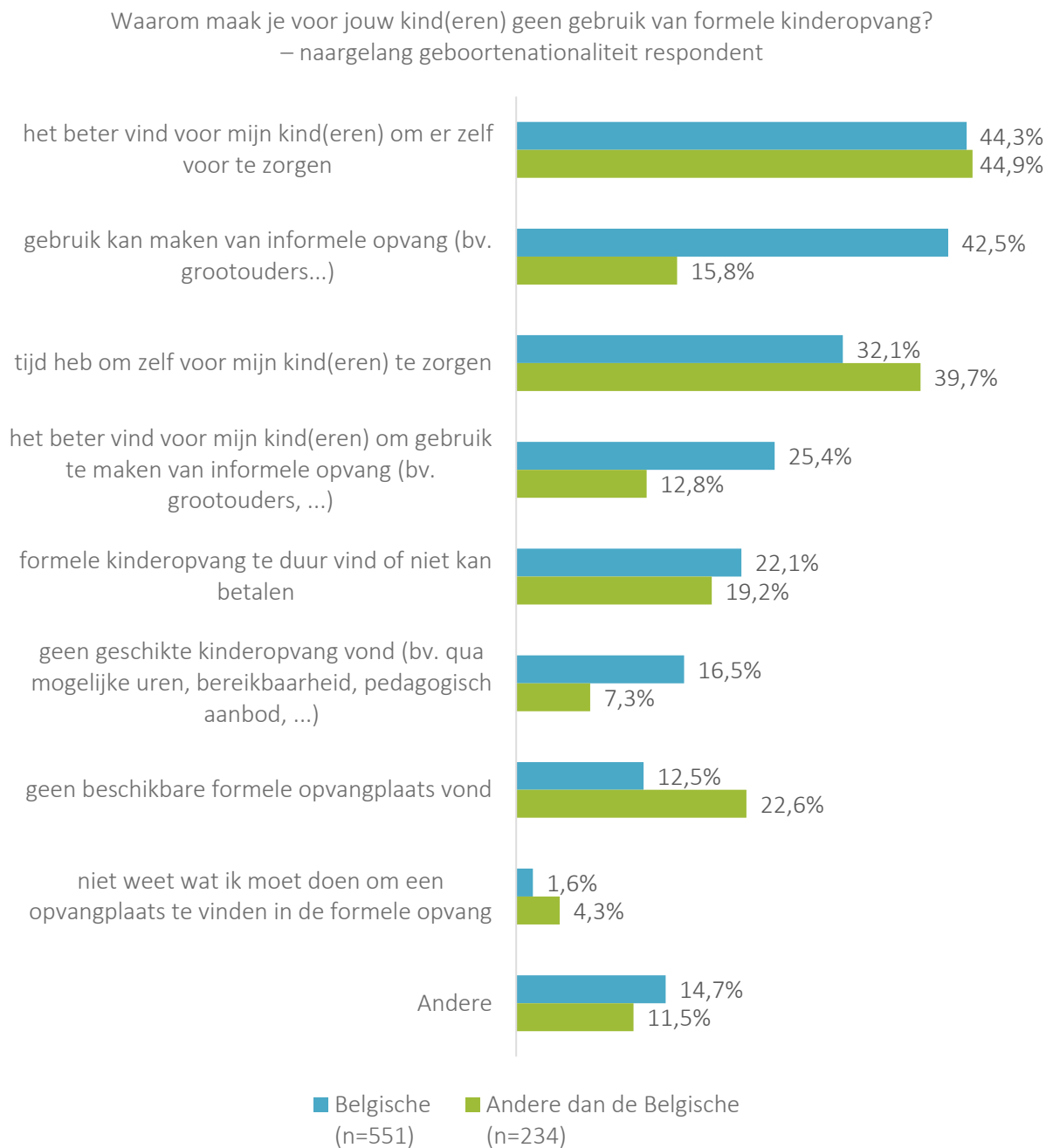
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 53: Redenen om voor formele kinderopvang te kiezen bij gebruikers van IKT-opvang en gebruikers van niet-IKT-opvang (5 belangrijkste redenen) (op basis van enquêtegegevens, N=2.426 gebruikers van IKT opvang, N=897 gebruikers van niet-IKT opvang)

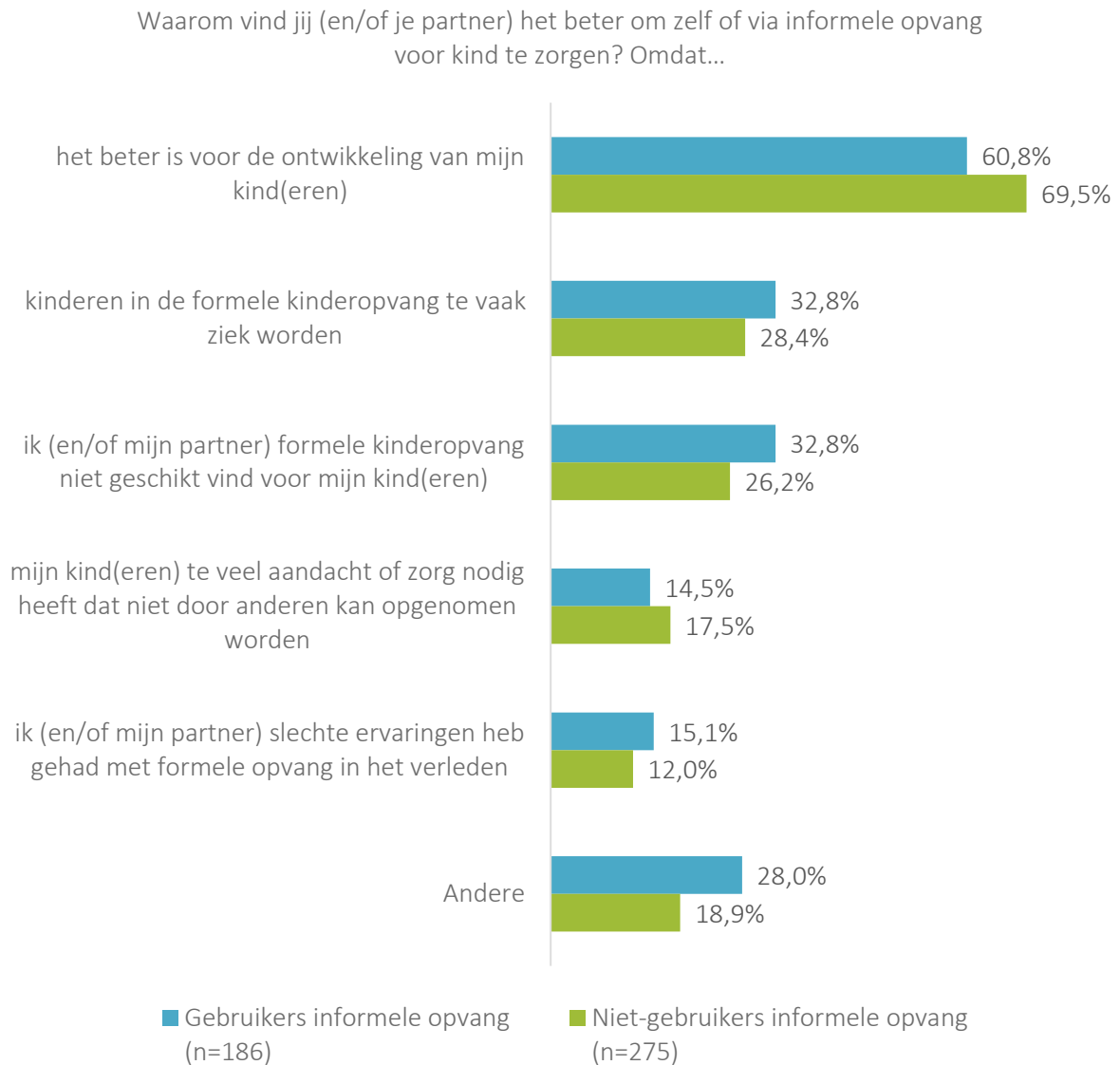
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 54: Redenen van niet-gebruikers om geen beroep te doen op formele kinderopvang naargelang nationaliteit respondent (op basis van enquêtegegevens, N=551 niet-gebruikers met de Belgische geboortenationaliteit, N=234 niet-gebruikers met een niet-Belgische geboortenationaliteit)

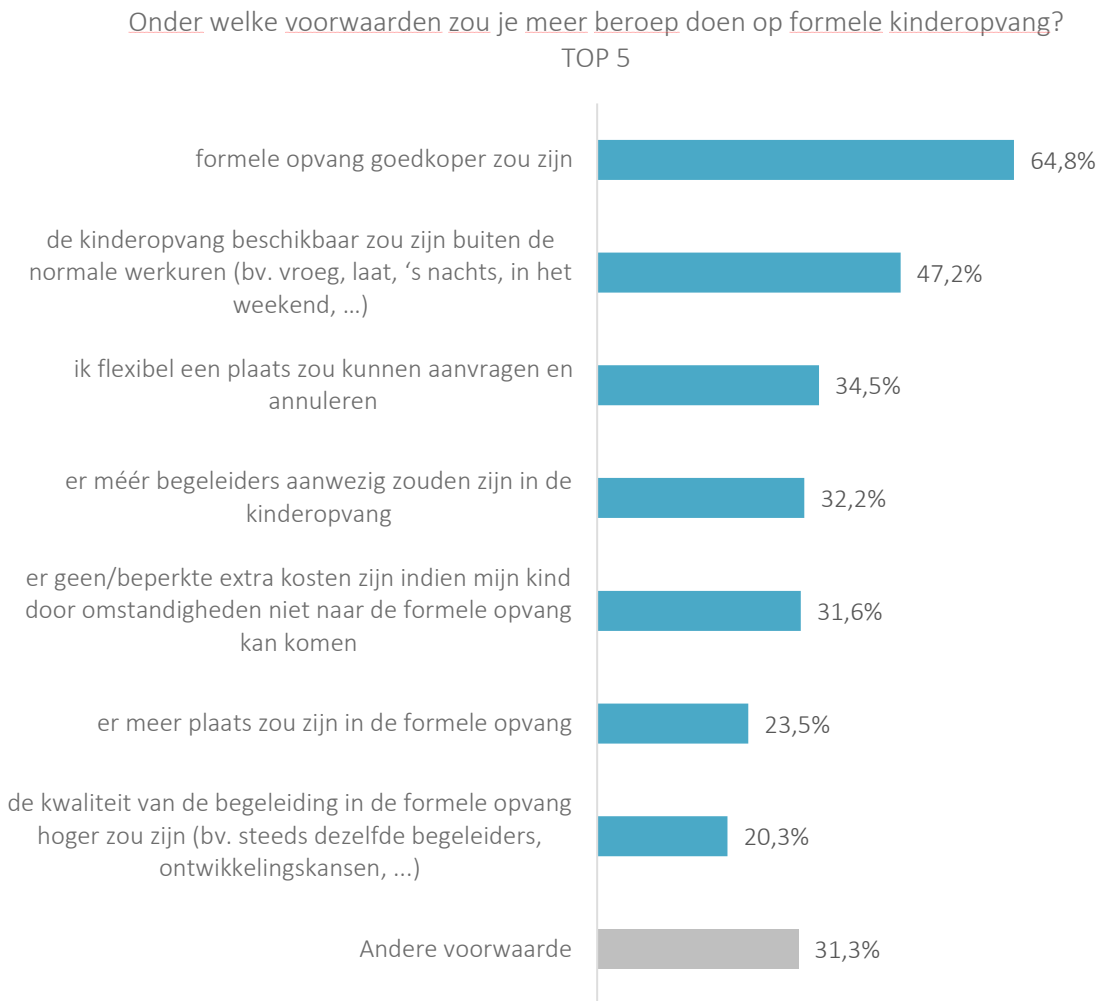
Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 55: Redenen waarom men de (beschikbare) formele opvang niet geschikt vindt – naargelang al dan niet gebruik van informele opvang (op basis van enquêtegegevens, N=186 niet-gebruikers die het beter vinden om zelf of via informele opvang voor de kinderen te zorgen en gebruiker zijn van informele opvang, N=275 niet-gebruikers die het beter vinden om zelf of via informele opvang voor de kinderen te zorgen en geen gebruiker zijn van informele opvang)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Figuur 56: Voorwaarden waaronder huidige gebruikers meer beroep zouden op formele kinderopvang (maximaal 5 belangrijkste voorwaarden) (op basis van enquêtegegevens, huidige gebruikers die aangeven onder voorwaarden meer beroep te doen op kinderopvang, N=528)

Bron: Enquête bij gebruikers en niet-gebruikers van kinderopvang

Tabel 52: Verdeling naargelang aantal bijkomende werkuren onder de huidige gebruikers van formele kinderopvang die aangeven onder bepaalde voorwaarden meer beroep te willen doen op formele kinderopvang én hierdoor meer te zullen werken (op basis van enquêtegegevens, huidige gebruikers van formele kinderopvang die aangeven onder bepaalde voorwaarden meer beroep te willen doen op formele kinderopvang én hierdoor meer te zullen werken, n_man=100, n_vrouw=226)

Aantal bijkomende werkuren	Man		Vrouw	
	n	%	n	%
1	2	2,0%	2	0,9%
2	5	5,0%	5	2,2%
3	2	2,0%	7	3,1%
3,5	1	1,0%	0	0,0%
4	13	13,0%	32	14,2%
5	17	17,0%	24	10,6%
6	5	5,0%	12	5,3%
7	2	2,0%	10	4,4%
7,36	0	0,0%	2	0,9%
7,5	1	1,0%	1	0,4%
7,6	0	0,0%	1	0,4%
8	26	26,0%	65	28,8%
8,5	1	1,0%	0	0,0%
9	0	0,0%	5	2,2%
10	11	11,0%	22	9,7%
11	0	0,0%	1	0,4%
12	1	1,0%	7	3,1%
15	0	0,0%	5	2,2%
16	3	3,0%	7	3,1%
17	0	0,0%	1	0,4%
19	1	1,0%	0	0,0%
20	4	4,0%	6	2,7%
24	1	1,0%	0	0,0%
25	0	0,0%	1	0,4%
30	0	0,0%	1	0,4%
32	1	1,0%	1	0,4%
37	1	1,0%	1	0,4%
38	0	0,0%	2	0,9%
38,5	0	0,0%	1	0,4%
39	0	0,0%	1	0,4%
40	2	2,0%	2	0,9%
45	0	0,0%	1	0,4%
Totaal	100	100,0%	226	100,0%
Gemiddeld aantal bijkomende werkuren	8,7		9,1	

Tabel 53: Verdeling naargelang aantal bijkomende werkuren onder de huidige niet-gebruikers van formele kinderopvang die aangeven onder bepaalde voorwaarden beroep te willen doen op formele kinderopvang én hierdoor meer te zullen werken (op basis van enquêtegegevens, huidige niet-gebruikers van formele kinderopvang die aangeven onder bepaalde voorwaarden meer beroep te willen doen op formele kinderopvang én hierdoor meer te zullen werken, n_man=17, n_vrouw=77)

Totaal aantal bijkomende uren	Man		Vrouw	
	n	%	n	%
2	1	5,9%	1	1,3%
3	1	5,9%	0	0,0%
4	0	0,0%	2	2,6%
5	0	0,0%	4	5,2%
6	2	11,8%	2	2,6%
7,6	0	0,0%	1	1,3%
8	4	23,5%	8	10,4%
9	1	5,9%	0	0,0%
10	0	0,0%	8	10,4%
12	0	0,0%	4	5,2%
15	1	5,9%	3	3,9%
16	0	0,0%	4	5,2%
18	0	0,0%	1	1,3%
19	0	0,0%	2	2,6%
20	2	11,8%	8	10,4%
24	1	5,9%	7	9,1%
25	0	0,0%	2	2,6%
27	0	0,0%	1	1,3%
30	1	5,9%	6	7,8%
32	1	5,9%	1	1,3%
38	1	5,9%	6	7,8%
40	1	5,9%	5	6,5%
48	0	0,0%	1	1,3%
Totaal	17	100,0%	77	100,0%
Gemiddeld aantal bijkomende uren	16,3		19,5	

A.6 / Berekening van kostprijs van formele kinderopvang

Kost van groepsopvang

Hier wordt gerekend met 90% bezetting, een gemiddelde leeftijd van 35 jaar en een ouderbijdrage van gemiddeld 14,89 euro per dag.

T1 subsidie per plaats per jaar bedraagt vanaf 01/06/2022 860,89 euro

T2 subsidie; daar heb je 2 tarieven, het trap 2A tarief is het hoogste, het trap 2B tarief het laagste.

Deze bestaat uit 2 bestanddelen, een deel gekoppeld aan bezetting en een deel gekoppeld aan de gemiddelde leeftijd van het personeel in de organisatie

Men kan ook een T3 subsidie hebben, toch als we spreken over hoeveel kost een plaats in de kinderopvang wordt deze meestal niet meegerekend.

Deze subsidie (T3) gaat immers naar organisatoren die voldoen aan de voorwaarden (kansengroepen, voorrangbeleid en is dus geprogrammeerd).

De VIA subsidies zijn afhankelijk van de trap A of B. VIA subsidies zijn erg technisch van aard en zijn de vertaling van diverse VIA akkoorden.

Geraamd komt het er op neer dat een Trap T2A subsidie 12 010,00 euro kost per jaar als we de ouderbijdragen verrekenen, per dag (220 dagen) is dit 54,59 euro per dag. Voor T2B hebben we 9 924,76 euro per jaar (IKT verrekend) of 45,11 euro per dag gerekend met 220 openingsdagen.

Als we de ouderbijdragen (IKT) niet verrekenen dan hebben we voor T2A 14 958,22 euro op jaarbasis of 67,99 euro per dag. Voor T2B 12 872,98 euro per jaar of 58,51 euro per dag.

Groepsopvang	T1	T2A	T2B	PARAMETERS	1/06/2022			
Basisbedrag	860,89	860,89	860,89	Bezetting	0,9 %			
Prestaties		5.296,50	5.296,50	Dagen	220			
Leeftijd		7.688,80	6.248,68	Gem lftd groepsopvang	35 jaar			
Plussubsidie		740,99	740,99	Gem inkomstenstief groep	14,89 euro			
TOTAAL zonder T3	860,89	13.846,19	12.406,07	basis subsidie T1	860,89 euro		VIA4/5/6	
inkomenstief		2.948,22	2.948,22	basis subs leeftijd T2A	6.049,30 euro		mgt	16,49
totaal - inkomstenstief	860,89	10.897,97	9.457,85	bijk subs leeftijd T2A	109,30 euro		ejp	152,18
				basis subs leeftijd T2B	4.908,13 euro		2de pensioen	8,06
				bijk subs leeftijd T2B	89,37 euro		via 6	t2A
				basisbedrag prestaties	26,75 euro		t2B	249,8
				plussubsidie	740,99 euro		pedagogische ondersteuning	133,76
bijkomend VIA								
eindejaars premie management	16,49	198,53	0,00					
coördinatiefunctie		16,49	16,49					
werkdrukvermindering		375,45	0					
tweede pensioenpijler		8,06	8,06					
via 6 koopkracht		379,74	308,6					
via 6 ped onderste		133,76	133,76					
		1.112,03	466,91					
KO toeslag								
	877,38	12.010,00	9.924,76					
met IKT verrekening		14.958,22	12.872,98					
per dag (220) excl IKT	3,99	54,59	45,11					
per dag (220) incl IKT	3,99	67,99	58,51					

Bron: Interne berekeningen van Agentschap Opgroei

Kost van gezinsopvang

Hier wordt gerekend met 90% bezetting, een gemiddelde leeftijd van 45 jaar en een ouderbijdrage van gemiddeld 13,97 euro per dag.

T1 subsidie per plaats per jaar bedraagt vanaf 01/06/2022 305,88 euro

